

PROÆMIUM.

PRODROMI AD REFUTATIONEM ALCORANI. PARS TERTIA.

*In qua sicut Christianæ Religionis Dogmata omnia
divinæ Veritati consona: ita pleraque Es-
la-
miticæ Sectæ Axiomata eidem veritati
dissona esse, ostenditur.*

Satis jam probatum esse videtur, & Sacrarum Scripturarum
oraculis, & verorum miraculorum testimonio, Christianam
Religionem bonam esse, & à Deo institutam: è conver-
so Mahumeticam Sectam, cui nec Dei in Sacris literis
loquentis testimonium, neque legitima miracula demon-
strantis auctoritas ulla suffragatur, Religionis veræ notam
obtinere nullo modo posse. Quia tamen Mahumetani ob-
stinatè contendunt, in vera se esse religione; Christianos verò post adven-
tum Mahumeti ab illa penitus excidisse, & antiquæ Christianæ fidei, quæ
fuit ante illum, dogmata vel mutasse, vel corripisse; atque aliud ante Ma-
humetum, aliud post eundem Christianos credidisse: in hac tertia Prodromi
nostræ parte evidenter ostendimus, Christianam Religionem à prima sui insti-
tutione, nempe ab ævo Christi Domini, & Apostolorum ejus, usque ad hæc
tempora, semper eandem fuisse, nec aliquid in illa, præsertim quoad fidei
dogmata, & res à Deo revelatas, esse corruptum, aut mutatum. Quamobrem
absque ullo prorsus fundamento credere & affirmare Moslemos, adveniente
Mahumeto, Christianos à vera Religione extorres factos fuisse; seque in ea
illorum loco successisse.

Kur'an'ın Reddiyesine Dair Önsözler, Üçüncü Kısım.

Hristiyan dininin tüm dogmalarının ilahi hakikate uygun olduğu, buna karşılık İslam mezhebinin/tarikatının pek çok aksiyomunun aynı hakikate aykırı olduğu gösterilmektedir.

ÖNSÖZ.

Kutsal Yazıların kehanetleri ve gerçek mucizelerin tanıklığıyla, Hristiyan dininin iyi olduğu ve Tanrı tarafından kurulduğu artık yeterince kanıtlanmış görünmektedir; buna karşılık, ne Kutsal Yazılarda konuşan Tanrı'nın tanıklığını ne de mucizeleri kanıtlayan meşru bir otoriteyi arkasına alan Muhammedî mezhep, hiçbir şekilde gerçek din niteliğini kazanamaz. Ne var ki Müslümanlar inatla gerçek din olduklarını; Hristiyanların ise Muhammed'in gelişinden sonra o dinden tamamen koptuklarını, ondan önceki kadim Hristiyan inancının dogmalarını ya değiştirdiklerini ya da tahrif ettiklerini ve Hristiyanların Muhammed'den önce başka, Muhammed'den sonra başka türlü inandıklarını iddia etmektedirler. Eserimizin (Prodromus) bu üçüncü kısmında, Hristiyan dininin ilk kuruluşundan, yani Rab İsa ve havarilerinin devrinden günümüze kadar her zaman aynı kaldığını, özellikle inanç dogmaları ve Tanrı tarafından vahyedilen hususlar bakımından onda hiçbir bozulma veya değişiklik olmadığını açıkça gösteriyoruz. Bu nedenle Müslümanların, Muhammed'in gelmesiyle Hristiyanların gerçek dinden uzaklaştırıldıklarına ve kendilerinin onların yerine geçtiğine inanmaları ve bunu ileri sürmeleri tamamen temelden yoksundur.

BİRİNCİ BÖLÜM:

Hristiyan dininin doğru ve iyi olduğu ve Tanrı tarafından tesis edildiği.
Hristiyan dininin doğru ve iyi olduğunu, Tanrı tarafından tesis edildiğini kanıtlamak, bunu kendiliğinden kabul eden Müslümanlara birine gereksiz gibi görünür. Fakat

durum böyle değildir; çünkü bu gerçeğin ispatından, onlara karşı ispat etmeyi amaçladığımız şeyin gerçeği daha çok güçlenecek ve parlayacaktır. Ek olarak, şimdiki zamanın Müslümanları, geçmiş zamanın kendi işlerinden tamamen habersiz ve kendi batıl inançlarında pek inatçı oldukları için, bunu belki de inkâr edeceklerdir: Şöyle ki, Hristiyan dininin ne Muhammed ne de ataları tarafından hiçbir zaman iyi ve doğru olarak kabul edilmediğini. Öyleyse söylüyorum ki, Müslüman Doktorlar arasında Hristiyan Dininin Tanrı'dan kaynaklandığına ve en azından uzun yıllar boyunca doğru ve meşru olduğuna dair bir şüpheye hiç rastlamadım; çünkü onun ilk Kurucusunun herkes tarafından Meryem Ana'nın oğlu İsa, peygamberler tarafından vaat edilen gerçek Mesih olduğuna inanılır; Tanrı onun aracılığıyla Dünya'ya İncil'i yaymıştır ve Müslümanlar da tıpkı Tevrat ve kendinden önceki diğer Kutsal kitaplar gibi onun kendisi tarafından aktarıldığına inanırlar. Dahası, kesin olarak bilirler ki, Hristiyan dini Yahudi dininin yerini almıştır ve bu din onunla yürürlükten kaldırılmıştır: Fakat Hristiyan dininin de sonradan Muhammedilik tarafından bütün gücünü ve kuvvetini yitirdiğini bilirler. Ancak bu yürürlükten kaldırılışların figürünün Yasa'nın Tekrarı kitabının 23. babındaki şu sözlerde önceden var olduğunu bilirler: Rab Sina'dan geldi ve bize Seir'den doğdu: Paran dağından göründü: Bunlar hakkında birinci bölümde yeterince şey söylenmiştir. S. Matta'nın 20. babasında Efendimiz Mesih'in bağına işçi çağırmak için sabah erken çıkan ev sahibinde sunduğu o parabolü de kötüye kullanırlar; ki bu parabolü İsmail'in oğlu Muhammed, Albocharius lakaplı, Alcoran geleneklerinin otuzuncu kısmında, Muhammed'in kendisinin şöyle açıkladığını aktarır:

معقنا لما بين يديه من التوراة انجيل فيه هدى ونور ومصدقا لما بين يديه من التوراة وهدى حتى اذا انصف النهار ثم عجزوا فاعطوا قيراطا وموعظة للمتقين وليحكم ولاكم الانجيل بما انزل الله فيه فمن حكم بما انزل الله فأوليك هم الفاسقون

صلة العصر ثم عجزوا فاعطوا قيراطا ثم اوتيتهم القرآن فعملتم به حتى غريت الشمس فاعطيتهم قيراطين فقال اهل الكتاب هؤلاء اقل منا علما واكثر اجرا فقال الله هل ظلمتكم من حكم شيئا قالوا لا قال

Tevrat, Tevrat profesörlerine (yani öğleye kadar çalışan Yahudilere) verildi; sonra yorulular ve her biri bir dinar aldı. Sonra İncil, dokuza kadar çalışan İncil profesörlerine (yani Hristiyanlara) verildi; sonra yorulular ve her biri bir dinar aldı. Sonunda Kuran size verildi ve güneşin batışına kadar onda çalıştınız ve her biri ikişer dinar aldınız. Bu yüzden Kitap Ehli (yani Yahudiler ve Hristiyanlar) dediler ki: Bunlar bizden daha az çalıştı, bizden daha fazla ücret aldılar. Tanrı cevap verdi: Size haksızlık mı yaptım, ücretinizden bir şey mi eksilttim? Cevap verdiler: Hayır. Tanrı dedi ki: Bu benim lütfümüm, onu dilediğime vereceğim. Aynı şeyi Muhammed'in kendisi Sura 57 Demir v. 7'de şu sözlerle açıkça itiraf eder:

ودخلوا منها ما فرعنا نوحا وابراهيم في ذريتهما فيها وما بحرم ما بشاء فالدين واحد والشرع مختلفة

Müfessirler der ki, bununla aralarında farklı olan bütün dinler kastedilmektedir; Tanrı bunlardan her birine yasa ve doğru çalışma kuralı vermiştir. Böylece Yahudilere

kendi yasasını vermiştir: Ve Hristiyanlara kendi yasasını: Ve Müslümanlara kendi yasasını; bunlarda dilediği şeyi yasaklamış ve dilediği şeyi vermiştir. Böylece Din bir idi, yasalar ise çeşitli ve farklıydı. Hemen hemen aynı sözlere Celal, Yahya ve Abdullah'ın oğlu Muhammed de sahiptir; bunlar aracılığıyla Yahudi, Hristiyan ve Müslüman dininin öz bakımından aynı olduğunu, yalnızca farklı yasalara sahip olduğunu, ancak Tanrı tarafından aktarıldıkları için hepsinin iyi ve kutsal olduğunu öne sürmektedirler. Aynı şeyi Kuran Sura 30 Romalılar v. 30 doğrular, burada Tanrı'nın Muhammed ile şöyle konuştuğu getirilir:

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ الدِّينَ الْقِيمَ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Öyleyse yüzünü Tanrı tarafından insanlara kurulmuş olan hak dinine çevir. Tanrı'nın kurduğu şey değiştirilemez. Bu doğru dindir: Fakat insanların çoğu bilmez. Öyleyse eğer gerçek din yasalarda ve ritüellerde olmadıkça değiştirilemezse; sonuç olarak Yahudi ve Hristiyan dininin öz bakımından aynı olması gerekir; ve (insana hitap ederek) Müslümanların itiraf ettiği ile aynı olması gerekir. Öyleyse Hristiyan Dini, Yahudi ve Müslüman dini gibi doğru ve iyiydi, Muhammed'in kendi kanaatine bütün bu dinlerin Tanrı tarafından tesis edilmesini ister: Bunu Sura 22 Hac v. 65'te tekrarlar:

لَكُمْ أُمَّةٌ جَعَلْنَا مِنْكُمْ دَاسِكُوءَ فَلَا يَنْزِعُ عَنْكَ فِي الْأَمْرِ وَادِعَ إِلَيْكَ رَبُّكَ أَنْكَ فَعَلَى مَدِي مَهْتَدِيمَ

Her millete kurbanlarda ve ilahi ibadette dini uygulama yasası verdik. O halde bu konuda seninle çekişmesinler: Ve Rabbin'e çağır: Sen şüphesiz doğru yoldasın.

Haklısın, aradaki bazı paragrafları Türkçeye çevirmeyi gözden kaçırdım. Hatamı telafi ederek metnin tamamındaki Latince kısımları eksiksiz bir şekilde Türkçeye çeviriyorum:

Bunu arada not etmek gerekir ki, gerçek dini Tanrı'dan alan ve ona inanan milletler Kuran'da Yahudiler, Sabiiler veya Subaitalar, Hristiyanlar ve Müslümanlar olarak kabul edilir. Müslümanların Milleti hakkındaki bölümünde İsmail Ebn-Aly, Sciaher Settanii'nin gerçek ve yanlış dinler kitabındaki otoritesine dayanarak Mecusileri veya Mecusileri de dahil eder: ve Sabiileri yanlış dinler arasına yerleştirir. Fakat ne Mecusiler ilk kategoriye iyi bir şekilde dâhildir ne de Sabiiler Kuran'ın öğretilerine göre aynı kategoriden doğru bir şekilde hariç tutulmuştur. Dahası, Kuran'da Sabiiler olarak adlandırılanlar Celal'e ve diğer müfessirlere göre Yahudilere veya Hristiyanlara aittirler ve dinlerinin Şit ve İdris'ten olduğunu kabul ederler; ve Şit'in kendisine ilahi olarak verilmiş kutsal bir kitaba sahip oldukları söylenir. Mecusiler ise, İsmail Ebn-Aly'ye göre baştan İbrahim'in dinini ve yasasını benimsemiş olsalar da; sonradan yalnızca kız kardeşleri, kızları ve anneleriyle evlenerek çeşitli suçlara batmamışlar; aynı zamanda yıldızlara, heykellere ve ateşlere de tapmışlardır.

Bütün dinlerin Tanrı tarafından verildiği, özde hepsinin uyduğu ve yalnızca bazı yasalarda veya ritüellerde farklılık gösterdiği yönündeki bu ilkeye dayanarak,

Muhammed de herkesin kendi dininde ebedi kurtuluşa ulaşabileceğini öğretir. Bu durum Kuran'da, Sura 2 Bakara v. 61 ve Sura 5 Maide v. 75'te açık ortadadır; çünkü her iki yerde de şöyle okuruz:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَسُومَةَ وَالَّذِينَ سَرَكُوا أَنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ شَهِيدٌ

Gerçekten inananlar, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler: Kim Tanrı'ya ve ahiret gününe inanır ve iyilik yaparsa; Rablerinin katında onların ödülü kendilerinin olacaktır, onlara ne korku olacaktır ne de onlar üzülecektir. Dahası, buradaki inananlar adıyla Kuran'ın diğer pek çok yerinde olduğu gibi Müslümanların kastedildiğinden şüphe yoktur ve müfessirler bunu yaygın olarak kabul ederler. Dahası Sura 22 Hac v. 17'de şöyle yer alır:

Gerçekten inananlar ki onlar Yahudiler, Sabiiler, Hristiyanlar, Mecusiler ve birden fazla tanrıya tapanlardır: Elbette Tanrı kıyamet gününde onların arasında ayırım yapacaktır: Çünkü Tanrı her şeyin üzerindedir. Celalüddin, bu ayırımın Tanrı tarafından inananlar, yani Müslümanlar ve sayılan diğerleri ile Mecusiler ve çok tanrılı tapınmacılar arasında yapılacağını varsayar; öyle ki ilki Cennet'e, diğerleri ise Cehennem'e gidecektir. Fakat o yanılır ve kötü niyetle hata yapar. Çünkü yukarıda Muhammed, Yahudilerin, Hristiyanların ve Sabiilerin Müslümanlarla birlikte kurtuluşa ulaşacağını açıkça ilan etmişken; bu ayırım, bir tarafta bu dördü ile diğer tarafta Mecusiler ve putperestler arasında yapılmadıkça anlaşılamaz: Aksi takdirde kendisiyle çok utanç verici bir şekilde çelişmiş olur.

Ve yine de Müslüman doktorların azımsanmayacak bir kısmı, Muhammed'in hiç kimsenin kendi dininde, hatta Tanrı tarafından verilmiş bile ebedi kurtuluşa ulaşabileceğini asla yazmadığını veya öğretmediğini sürekli olarak inkâr ederler: Ve yukarıda aktardığımız Kuran'ın sözlerini ve diğer benzerlerini kendi görüşlerini savunmak için çarpıtıp bükerek. Çünkü Sura 2 ve 5'ten halihazırda alıntılanan yer: Gerçekten inananlar, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler: Kim Tanrı'ya, ahiret gününe inanır ve iyilik yaparsa, ödülleriyle sahip olacaklardır, vb. burada gördüğümüz gibi dört insan türü ayırt edilir; yani inananlar (yani Müslümanlar) ile Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler: ve Tanrı'ya, kıyamet gününe inanıp doğru işler yaptıkları sürece hepsinin kurtulacağı ilan edilir; Celal bunu böyle açıklar.

Önceki peygamberlere inananlar; ve Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler: Bunlardan kim peygamberimizin zamanında Tanrı'ya ve ahiret gününe inanır ve onun yasasına göre iyilik yaparsa, vb. Ancak birinci olarak, inananlar olarak kabul ettiklerinin önceki peygamberlere inananlar olduğunu sandığı için hata yapar: çünkü Kuran'da inananlar her zaman Müslümanlar olarak kabul edilir. İkinci olarak hata yapar, çünkü önceki peygamberlere inananların kurtulmasını, onların Muhammed peygamberin zamanında Tanrı'ya ve ahiret gününe inanmaları ve onun yasasına göre iyilik yapmaları koşuluna bağlar. Halbuki önceki peygamberlere inananların,

Muhammed'in zamanında Tanrı'ya ve ahiret gününe inanmaları ve onun yasasına göre doğru şekilde amel etmeleri imkansızdır. Üçüncü olarak hata yapar, çünkü efendisinden daha çok bildiğini göstermek ister: Zira Muhammed'in mutlak olarak ilan ettiği şeyi, burada bir koşulla daraltmak ister. Zemahşeri bu yeri şöyle açıklar;

Gerçekten de yalnızca dilleriyle kalp rızası olmaksızın inananlar, (ve bunlar sapkın Müslümanlardır): ve Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler (bunlar Yahudi ve Hristiyan dininden sapan ve meleklerle tapan halklardır): bu kafirlerden kim samimi bir imana sahip olarak inanırsa ve kökten bir girişle Müslüman dinine girerse ve iyilik yaparsa: Her biri inancının ve amellerinin liyakatine göre kendi ödülüne sahip olacaktır. Yazar burada, inananlar ifadesiyle Müslümanların, ancak sapkın olanların ve yalnızca dilleriyle inanmayı iddia edenlerin kastedildiği konusunda hemfikir. Dahası, kendi peygamberinin genel sözlerini Müslüman mezhebine daraltırken o da hata yapar; Selam'ın oğlu Yahya da şöyle diyerek bunu yapar:

Onların ödülü kendilerinin olacaktır, yani Muhammed'e inanan ve onun yasalarına göre amel edenler için. İkisi de Muhammed'i ve dinini öne sürer; oysa Muhammed'in kendisi bunu talep etmez ve umursamaz. Aynı şekilde Sura 5 Maide v.

Eğer Kitap Ehli inanırsa ve Tanrı'dan korkarsa; onların kötülüklerini elbette bağışlayacağız ve onları kesinlikle zevk bahçelerine sokacağız. Ve eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rableri tarafından kendilerine verileni gözleterek riayet ederlerse; üstlerinden ve ayaklarının altından yiyecekler (yani her türlü iyi şey ve zenginlikle bolca nasiplenecekler). Onların arasında bazıları doğru bir niyetle yürürler: fakat birçoğu yanlış işler yapar. Celal bunu şöyle açıklar:

Eğer Kitap Ehli Muhammed'e inanırsa ve her ikisinde yer alan şeyleri (bunlardan biri peygambere [Muhammed'e] inanmaktır) yerine getirerek Tevrat ve İncil'e riayet ederse: ve Rableri tarafından kutsal kitaplarda kendilerine aktarılan şeylere uyarsa,

Aynı şekilde Selam'ın oğlu Yahya:

Tevrat ve İncil'e riayet etmeleri şu husustan ibarettir ki, Muhammed'e inansınlar: çünkü bu onlara halihazırda emredilmiştir. Eklenen şeye gelince: Onlardan bazıları doğru bir niyetle yürürler; bu, onlardan Muhammed'e ve Kuran'a kararlılıkla inananları ifade eder. O sözler ise: fakat birçoğu yanlış işler yapar, Yahudilikte ve Hristiyanlıkta ısrar edenleri ifade eder.

Bilgin Müslümanlar bu tür yorumların çok uygunsuz ve şiddetli olduğunu kabul ettiklerinde; dürüstçe itiraf ettiler ki Muhammed ilk başta herkesin Tanrı'nın bir kez onayladığı dinle kurtulabileceğini kabul etmişti; yani kendi dininde, **Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve Sabiilikte**: çünkü bu dinlerin özde aynı olduğunu ve yalnızca kanunlar ve ritüeller bakımından birbirlerinden farklı olduklarını savunuyordu. Fakat tam bir kütük olmayıp bunun kendi mezhebi için çok tehlikeli bir hal aldığını

anladığında, kendi öğretisini geri çekti ve yalnızca kendisinin benimsediği ve vaaz ettiği İslam dininde ebedi kurtuluşun bulunabileceğini ilan etti. Dinleyelim İmam'ı veya önder Ebul-Kasım Hibatullah'ı, Nesih ve Mensuh Risalesi'nde, Nesh eden ve nesh edilen hakkında, Maide Suresi 5. Ant olsun ki inananlar vb. ayetten alıntılanan kelimeleri tartıştığı yerde şunları söyler:

لن الذين امنوا والذين هادوا فيها قايلا قال مجاهد والضحاك بن مزاحم هي محكمة ويقدرونها بالحدوق للقدر فيكون التقدير ان الذين امنوا ومن لمن من الذين هادوا والنصارى والصابيين وقالت الجماعة والاكترون هي منموخة وناسخها . مندهم ومن يتبع غير الاسلام دين فلن يقبل منه وهو في الاخرة من الخاسرين

Maide Suresi 5. Ant olsun ki inananlar vb. bu kelimelerde iki anlam vardır. Dedi ki Mücahid ve Dahhak bin Mezahim: Bu ayet kesinleşmiştir, nesh edilmemiştir (kaldırılmamıştır). Fakat onda gizli bir şeyin sanal olarak anlaşıldığı ölçüde bir potansiyellik koyarlar: Öyle ki anlam şöyle olur: Elbette inananlar (yani Müslümanlar) ve inanan kimse (onlar gibi) Yahudilerden, Hristiyanlardan ve Sabiilerden vb. Ve Konsey şunu ilan etti (yani Muhammed'in ilk ashabı) ve bu çoğu alimin görüşüdür, bu ayetin başka bir ayetle nesh edildiğini (Ali İmran Suresi 81. ayet): Ve kim İslam'dan başka bir din izlerse (-Muhammediler için-)

Asla kabul edilmeyecektir gelecekteki yüzyılda yok olanlardan olacaktır. Müslüman bilginlerin genel kanunu şudur ki, Kur'an'ın kendi dinlerinde Scripturaliler için ebedi kurtuluşun onaylandığı bütün ayetler Muhammed tarafından nesh edilmiş ve geri çekilmiştir, yalnızca yanlış olarak değil, aynı zamanda mezhebinin yıkıcıları olarak da.

Dahası, az sayıda kişi, peygamberden inandırıcılık ve hafiflik lekesini kaldırmak için, o ayetlerin onun tarafından nesh edilmediğini, yalnızca Hristiyanların, Yahudilerin ve Sabiilerin Muhammed'e inanırlarsa ve onun kanununa uyarlarsa kurtulabileceklerini ifade etmek istediğini savunur; kendilerini çözülmez bağlara sokarlar. Çünkü ya kendi dinini bırakıp İslami olanı benimsemek ve Muhammediler olmak istemiyordu: ve o zaman sadece bu üç ulusla sınırlı kalması için hiçbir neden olmayacaktı, çünkü Kur'an'da sadece insanlara değil, cinlere veya iblislere de gerçek dini vaaz etmek için gönderildiğini ileri sürer. Ya da bu üç halkın kendi dinlerini korumasını ama aynı zamanda Muhammed'in dinini benimsemesini ve bunu kendi dinleriyle birleştirmesini istiyordu: ve bu tamamen imkansızdı; çünkü Yahudi, Hristiyan ve Sabi dinleri (ki Hristiyan ve Yahudiden ayırt edilemez) Muhammedininkinden çok uzaktır ve yalnızca kanunlar ve ritüellerde değil, aynı zamanda vazedilmiş ve ebedi gerçeklerle ilgili dogmalarda da çapraz olarak zıt düşerler.

Burada çok dikkate değer iki şey ortaya çıkar. Birincisi, Tanrı tarafından verilmiş olduğu iddia edilen ve bir dinde on kez onaylanıp on kez aynı şekilde reddedilen ve lanetlenen Kur'an'a ne kadar güvenilmemesi gerektiğidir. Çünkü hafif veya küçük önem taşıyan bir mesele söz konusu değildir; aksisinedir, tüm şeylerin en önemlisi, ölümlülerin ebedi kurtuluşa ulaşabileceği yol meselesidir; bunun bir kez Tanrı tarafından onaylanıp bir kez reddedilmesi tamamen imkansızdır, özellikle esaslar ve

ebedi gerçekler söz konusu olduğunda. Çünkü pozitif kanunlar veya ritüeller söz konusu olduğunda, aynı din içerisinde Tanrı tarafından bazı Şeylerin değiştirilebileceğini veya eşitlendirilebileceğini inkar etmiyoruz; ancak Tanrı, bu değişikliğin veya çeşitliliğin nedenlerini insanlara açıkça göstermedikçe bunu yapmaz. Ve böylece İncil kanununda Tevrat'ın bazı törensel veya adli ritüel ve kanunlarını kaldırmıştır; herkes bunun en adil Şekilde yapıldığını bilir; sadece Tanrı'nın peygamberler aracılığıyla bunu yapacağını önceden bildirdiği için değil; aynı zamanda bütün bunlar Mesih'te gerçekleşecek olan Şeylerin figürleri olduğu için; bunlar gerçekleştiğinde figürler tamamen gereksizdi. Eğer Kur'an Hristiyan dininin sadece bazı törensel ve saf yasal yönlerini ortadan kaldırırsaydı: ve bunu Tanrı önceden bildirdiği için yapsaydı: ve bunlar Muhammediliğin saf figürleri olduğu için yapsaydı: bizimle Müslümanlar arasında büyük bir tartışma olmazdı. Fakat bu sadece böyle olmakla kalmayıp; aynı zamanda Kur'an'da Hristiyan dininde esas olan ve ebedi gerçeklere bakan ve Tanrı tarafından vahyedilen Şeylerin ortadan kaldırılması ve tamamen nesh edilmesi, hatta lanetlenmesi, büyük bir hafiflik ve tutarsızlık olmaksızın, hatta büyük bir ihanet ve imansızlık olmaksızın onda nasıl hoş görülebilir?

Absrtlğ artıran Şey şudur; Tevrat'ın nesh edilmeleri aynı Tevrat'ta yapılmamıştır: Çünkü burası bir kez koyduğu Şeyde her zaman kendi ile tutarlıdır. Reft Alcor Pars III.

Kurulmuştur. Hiçbir yasa koyucu bulunamayacaktır ki, tek ve aynı kanunda halka önerdiği Şeyi bir kez onaylasın, bir kez reddetsin. Fakat Kur'an'da bir kez değil, iki, hatta üç kez, aynı Şey onaylanır ve reddedilir: karar verilir ve nesh edilir. Sanki Kur'an'ın yazarı olduğu söylenen Tanrı, kendi tarafınca bir kez pervasızca konulmuş Şeyleri daha olgun bir Şekilde değerlendirir, düzeltir veya ortadan kaldırır gibi. Ve buna rağmen bu en ilahi kitap ve tüm kitapların en mükemmeli, hiçbir yaratığın benzerini yapamayacağı, Müslümanlar tarafından güvenle ilan edilir.

Özel bir notu hak eden ikincisi ise, Kur'an'dan, herkese kendi dininde kurtuluşun vaat edildiği o ayetlerin nesh edilip edilmediğinin, yoksa sadece Muhammediliğin mezhebinde bulunabileceğini iddia edenlerin mi olduğunun anlaşılamamasıdır. Çünkü din özgürlüğünün nesh edilmesini istedikleri o ayet, Ali İmran Suresi 81. ayettedir. Fakat aynı özgürlüğün iddia edildiği ayetler, yalnızca nceki 2. Suresinde değil, aynı zamanda Maide Suresi 75. ayette, Yunus Suresi 63. ayette, Hac Suresi 17. ayettedir. Hatta aynı Sura 3'te, bir din olan İslamiyet'te kurtuluşun olduğunu ilan eden 81. ayetten sonra, 112. ayette, daha önce bazı kusurlarını argümanla çürüttüğü Yahudiler ve Hristiyanlar hakkında şu kelimeler yer alır:

من اهل الكتاب امة قائمة يتلون آيات الله آناء الليل وهم يسجدون : يومنون بالله واليوم الآخر ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر ويسارعون في الخيرات فاولئك من الصالحين : وما يفعلوا من خير فلن يكفرونه والله عليم بالمتقين .

Kitap ehlilerden dürüst bir ulus vardır, gece saatlerinde Tanrı'nın işaretlerini düşünürler ve kendileri ibadet ederler. Tanrı'ya ve son güne inanırlar: adil olanı emrederler: haksızlıktan men ederler ve iyi işlerde yarışarak acele ederler: ve bunlar dürüstlerdendir; ve yaptıklarından dolayı iyi olanın ödülünden mahrum bırakılmazlar. Çünkü Tanrı dürüstlerin bilicisidir. Zemahşeri, Muhammed'in burada Yahudilik veya Hristiyanlık reddedilerek Muhammedici olmuş Kitap ehlilerden bahsettiğini aptalca düşünür: ve ان الله, Tanrı'nın işaretleri, Kur'an anlamına gelir; çünkü Kur'an'ın kendisinde hem Kur'an ayetleri için hem de Tevrat, İncil veya başka bir kutsal kitabın herhangi bir ayeti için kabul edilir, nitekim bu Ali İmran Suresi 111. ayette açıktır, burada Yahudilerin Tanrı tarafından cezalandırıldığı iddia edilir, çünkü بابلي Tanrı'nın işaretlerine inanmıyorlardı ve peygamberleri haksız yere öldürüyorlardı ve Tanrı'ya asi olmuşlardı. Kim Tanrı'nın işaretlerinin Kur'an ayetleri anlamına geldiğini söyleyebilir? Geri kalanı aydınlıktır ki, alıntılanan ayette konuşma, kendi dinini reddedip Muhammediliğe katılmış ya da Muhammed'e veya Kur'an'a inanmış Yahudiler veya Hristiyanlar hakkında değildir: (çünkü onlar asla Kur'an'da اما الكتاب Kitap ehliler olarak adlandırılmazlar: keza paganizmden Müslüman olmuş olanlar da asla مشركون Ortaklar olarak adlandırılmazlar:) aksine Kitap ehlilerlerden basitçe, uygun bir şekilde ve kendi dinlerini koruyanlar hakkındadır.

Müslüman doktorların din özgürlüğünün nesh edildiğini düşündükleri o ayetten sonra, takip eden diğer birçok ayette aynı özgürlük Muhammed tarafından iddia edildiği ve kanıtlandığına göre: Zorunlu olarak söylenmelidir ki, ya o ayet nesh edici değildir, ya da takip eden onunla çelişen ayetler tarafından nesh edilmiştir; (çünkü son yasa ile önceki yasalar ya çelişirlerse nesh edilirler; ya da onunla uyuşurlarsa onaylanırlar): ya da nihayet itiraf edilmelidir ki, Muhammed, o kadar çok şeyi onaylayan ve reddeden en hafif ve en tutarsız insandır: ve buna rağmen bu verilse bile, son onayladığı şeye uyulmalıdır.

Bilgin Müslümanlar, peygamberlerinin şerefini bir ölçüde korumak için, atasözünde olduğu gibi, ateşe atlarlar. Şunu iddia ederler ki, surelerde ve ayrıca Kur'an'ın düzenlenecek ayetlerinde, hiçbir şeyin, ne olayların ne de zamanların düzeni korunmamıştır; öyle ki onda neredeyse kalıcı bir düzensizlik vardır; ve hiçbir sure hangi zamanda aktarılmışsa bilinemez: ve sonuncudan önce sonuncuyu, sonuncudan önce ortadakini veya birincisini alıp almadığı; Muhammed'in sonuncudan önce birincisini veya ortadakini alıp almadığı: ve diğer sureler için de durum aynıdır. Ve aynı oran aynı surenin ayetleri için de geçerlidir: çünkü bir surenin ilk ayetinin ikinciden, dördüncüden veya sonuncudan önce aktarılmış olduğu kesin değildir; ve sonuncu olan, ilk sırada, ikinci sırada veya beşinci sırada aktarılmış olabilir. Bu kabul edildiğinde, din özgürlüğünü onaylayan bütün ayetlerin, bu özgürlüğün Kur'an'da kendisine tercih edildiği ve onlardan sonraya konulduğu o aydan önce aktarılmış olduğunu onaylarlar. Bu Kural ile, Kur'an'da bulunan sayısız çelişkiden kendilerini kurtarırlar; hatta bununla ne Muhammed'i, ne Kur'an'ı, ne de Kur'an'ın yazarı yaptıkları o kurgusal Tanrı'yı hafiflikten, tutarsızlıktan ve açık aptallıktan kurtarmasalar bile.

Dahası, bu denli olağanüstü görüşün temeli şudur; çünkü Kur'an Muhammed'e bazen tek tek ayetler aracılığıyla, bazen bütün bir sure aracılığıyla, kısmen Mekke'de, kısmen Medine'de, yirmi yıllık bir süre içinde açığa çıkmıştır. Gerçekten de ne zaman bir ayeti veya sureyi Cebrail'den kulaktan kulağa alıyorduydu (çünkü yazıda kendisine hiçbir şey verilmiyordu, fakat Cebrail yılda iki veya bir kez kendisine gösterdiği Kur'an'dan ayetleri veya sureleri kendisine okuyordu) kâtibine, kendisinden duyduklarını papirüse yazmasını emrediyordu; o ise yazdığı şeyi kafası karışık bir şekilde sepete koyuyordu. Ancak Muhammed'in ölümünden sonra Ebubekir ve onun halefleri Ömer, her şeyi bir arada toplayıp, olayların veya zamanların hiçbir düzeni korunmaksızın tek bir ciltte derlediler; öyle ki birçok Doktor, Kur'an'ın ilk suresinin, bu eserde doksan altıncı sırada konulan ve şu şekilde başlayan sure olduğunu iddia eder:

اقرأ باسم ربك الذي خلق
الانسان

Rabbinin adıyla oku, o ki yarattı: insanı yarattı. Yine de diğerleri başka türlü düşünürler. Buradan ve surenin yerinden ve zamanından ötürü yorumcular arasında en büyük anlaşmazlık vardır; çünkü bazıları Mekke'de hicretten önce aktarıldığını ister; diğerleri Medine'de hicretten sonra aktarıldığını savunur. Bazıları bütün surenin Mekke'de veya Medine'de vahyedildiğini söyler; diğerleri kısmının Mekke'de, kısmının Medine'de verilmiş olduğunu savunur, ve bu neredeyse tüm surelerde gerçekleşir, ki bu onların kendi yazıtlarından ve Yorumcuların glosslarından anlaşılır.

Söylenenlerden şu çıkar ki, Muhammed hiçbir zaman herhangi bir Kur'an'a sahip olmamış veya bırakmamıştır: fakat Ebubekir ve Ömer tarafından, ölümünden sonra çeşitli parşömenlerden ve kafası karışık bir şekilde toplanmış sayfalardan tahrif edilmiş ve derlenmiştir. Ve buna rağmen Kur'an'da yüzlerce kez Muhammed'in bütün bir Kur'an kitabına sahip olduğu, bunu gösterdiği, okuduğu ve Mekkelileri kendisinininkine benzer veya on, hatta en azından surelerinden birine benzer bir sure yapmaya davet ettiği okunur. Bunlar birbiriyle nasıl uyuşabilir?

Sorarsın: Eğer Kur'an'da olayların veya zamanların hiçbir düzeni korunmuyorsa, neyin önce, neyin sonra, hangi yerde veya hangi zamanda aktarıldığı bilinemeyecek şekilde: yorumcular bunu nasıl bu kadar güvenle, bu önceydi, bu bundan sonraydı, şu zaman veya vesileyle, şu yerde aktarılmıştı diye iddia edebilirler? Cevap veriyorum, onlar bunda ya geleneği ya da tahminleri izlerler. Buradan Ahmed bin Muhammed Talebî, Kur'an yorumunun en başındadır:

التفسير علم نزول الآية ووضعها وقصتها والاسباب التي نزلت فيها واخبارها مبلغ على الناس القول فيه لا بالسماع والآثار

Kur'an yorumu bir ilimdir; ayetin nüzulünün, yerinin, kıssasının ve hakkında nazil olduğu sebeplerin ve haberlerinin ilmidir; insanlara bu konuda kulaktan kulağa ve

rivayetlerle söylenecek bir şey yoktur, işitme ve eserlerle veya nişanlarla ve tahminlerle değil. Fakat bu ikisinin ne kadar yanıltıcı olduğu, şu da bilinir ki, bütün Müslüman yorumcular gelenekleri ve tahminleri veya nişanları izlediklerini iddia etseler de; yine de aralarında çok sık anlaşmazlık yaşarlar ve birbirleriyle karşılıklı olarak çelişirler.

Dahası, eğer gelenek izlenecekse; Muhammed'e çağdaş olan ve onun tüm işlerini en mükemmel şekilde bilen Ebubekir ve Ömer'den daha sadık ve daha güvenli hangi gelenek bulunabilir? Onlar kuşkusuz, Müslümanların en bilginlilerinden dördünü yanlarına alarak, Kur'an'ı şimdi bulunduğu o biçime ve sureler ile ayetler düzenine soktular. Ve hiç kimse, eğer aklını yitirmemişse, sonraki Müslümanların tarih, Kur'an meseleleri ve bunların düzeni ve zamanı konusunda, Ebubekir, Ömer ve Muhammed'in Kur'an'ı düzenleyen ve ayetler ile sureleri yerleştiren diğer o ilk yoldaşlarının sahip olduğundan daha büyük ve daha doğru bir bilgiye sahip olduğuna kendini inandıramaz. Onlar kesinlikle eğer bir surenin diğerinden önce Muhammed'e aktarıldığını bilselerdi, bunu asla ondan sonraya koymazlardı: ne de nesh edici ayeti nesh edilenden önce koyarlardı, oysa nesh edilenin daha önce aktarıldığını açıkça bilirlerdi. Kur'an'ın o ilk düzenleyicilerinin, sayfalarda veya parşömenlerde kafası karışık ve dağınık halde bulunan ayetleri, tıpkı bir tencereye sebzelerin veya bir kaba bakliyatın yığıldığı gibi, ya da clibanumda odunların, hiçbir ayırım veya düzen olmaksızın, bir araya yığdıkları da hiçbir akıllı kişi tarafından kanıtlanamaz: aksi takdirde surelerin, bazen daha kısa, bazen daha uzun bölümlerinin, her birine özel bir başlık eklenerek ve nerede aktarıldığı ve ne kadar ayetten oluştuğu belirtilerek yerleştirilmesi absürt ve gülünç olurdu.

Son olarak şunu söylemeyi ihmal etmeyeceğim, yorumcular şunu itiraf ederler ki, Kur'an'da aktarılmadan önce diğer iki önceki ayet tarafından nesh edilmiş iki ayet vardır. Birincisi Sura 2, ayet 241'dir, ki aynı surenin 234. ayeti ile nesh edilir. Sonuncusu Sura 33, ayet 53'tür, ki aynı surenin 50. ayeti ile nesh edilir. Fakat bir kanundan daha önce herhangi bir yasanın nesh edilmesi ne kadar saçma veya gülünç olarak söylenebilir: öyle ki, o yasa getirildiğinde herkes onun gözetilmemesi gerektiğini ve hiçbir güce veya öneme sahip olmadığını anlasın? Din özgürlüğünün Muhammed tarafından verildiği önceki ayet ile, aynı özgürlüğün kaldırıldığı sonrakinin nesh edildiğine inanmak bize de izin verilecektir. Fakat, çocuklarla birlikte çocuklaşmak istemiyor gibi görünmemek için; diğer dinleri de kendi dini dışında onayladığı o kişinin kendisinin, onları tekrar onaylayan diğer sonraki kişiler tarafından nesh edilmiş olduğunu iddia etmemiz bizim için yeterli olacaktır. Fakat Kur'an'ın bu nesh edilmesine ve ikamesine bakan ve aynı Kur'an'ın diğer incelemelerine ait olan bu şeyler hakkında, onun Prolegomena'sında daha uzun uzun tartıştığımız şeylere bakın.

İKİNCİ BÖLÜM

Hristiyanların Kendi Dinlerinden Sapıp Sapmadıkları. Muhammed'in Kur'an'da Bunu Kanıtladığı Argümanlar.

Muhammed Kur'an'da Hristiyanları, Mesih'in kendilerine emrettiği o dinden saptıkları veya uzaklaştıkları için azımsamaz. Fatiha denilen ilk surede, Açan veya ön söz niteliğinde, 6. ayette Tanrı'ya şu kelimelerle dua eder:

: اهدنا الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين

Bizi doğru yola yönelt: Kendilerine lütufta bulunduklarının yolu: Kendilerine gazap ettiklerinin değil, ne de sapanların. Yorumcular neredeyse bütün Muhammediler sabit bir şekilde onaylar ki, kendilerine lütufta bulunulanlar kelimesiyle, peygamberler ve önceki sadıklar kastedilmektedir. Kendilerine gazap edilenler ise Yahudilerdir. Son olarak sapanlar ise Hristiyanlardır. Çünkü, Telabienfi'nin bu yere yazdığı gibi:

النصارى ضلوا وقالوا ما قالوا للمسيح ما قالوا

Hristiyanlar saptılar; ve Mesih hakkında söylediklerini söylediler: yani onun Tanrı olduğunu ve çarmıhta çarmıha gerildiğini ve öldüğünü. Bunu Maide Suresi 15. ayet doğrular, burada Tanrı'nın şöyle dediği tanıtılır:

: ومن الذين قالوا انا نصارى اخذنا ميثاقهم فنسوا حظا مما ذكروا به فأغرينا بينهم العداوة والبغضاء الى يوم القيامة

Ve kendilerinin Hristiyanlar olduklarını söyleyenlerden, onların misakını aldık kıstık: fakat kendilerine hatırlatılan şeyden bir pay unuttular. Öyle ki kıyamet gününe kadar aralarında düşmanlık ve kin uyandırdık. Sonra En'am Suresi 155. ayet, aynı kişilere ve Yahudilere, kendi dinlerindeki bölünmeleri ve mezhepleri şu kelimelerle kınar:

ان الذين فرقوا دينهم وكانوا شيعا لست منهم في شيء انما امرهم الى الله ثم ينبئهم بما كانوا يفعلون

Dahası, dinlerini bölenler ve mezheplere ayrılanlar, sen hiçbir şeyde onlardan değilsin: çünkü onların işi Tanrı'ya aittir: onları zamanı gelince girdaplarında bırak: Açıklar Celal:

فرقوا دينهم باختلافهم فيه فآخذوا بعضا وتركوا بعضا وكانوا شيعا فرقا في ذلك : وفي قراءة اي تركوا دينهم الذي فمروا : به وهم اليهود والنصارى ضلالتهم حتى حين اي حتى موتهم

Dinlerini onda anlaşmazlığa düşerek böldüler ve bir kısmını alıp bir kısmını bıraktılar ve mezhepler oldular, bunda gruplar: ve bir okumada yani emredildikleri dinlerini bıraktılar ve onlar Yahudiler ve Hristiyanlardır, dalaletlerini zamana kadar yani ölümlerine kadar:

Görüşlerin çeşitliliğiyle dinlerini onda böldüler; ve onun parçasını korudular, parçasını bıraktılar. Ve mezheplere ayrıldılar, onda şizmalar yaptılar. Diğerleri okur: Dinden

ayrıldılar, yani emredilen o şeyi terk ettiler, ki onlar Yahudiler ve Hristiyanlardır. Zamana kadar girdapta, yani ölümüne kadar; Bunlar Kur'an'daki başlıca yerlerdir, ki buralarda Hristiyanlar dinin savunucuları veya bozucuları ile yozlaştırıcıları olarak azarlanır. Ancak onların bu suçu hayranlıkla karşılayıp karşılamadığını, ne denli bir imansızlık lekesini hak ettiklerini, şimdi görmek gerekir.

Varsayıyorum ki birinci olarak, Din terkedilmez ve değiştirilmez, ne de bazı ritüeller, seremoniler ona eklenmez veya ondan kaldırılmaz, çünkü (bir insan gibi konuşmak gerekirse) Muhammed bile Kur'an'da bunlardan azını değiştirmemiştir, onlardan nesh edilenlerin nerede olduğu açıktır: ve ayrıca ilk başta Kudüs Tapınağı'na yönelerek dua etmesini emrettiği, sonra Hicretten on yedi ay sonra ritüeli değiştirerek yüzünü Mekke Tapınağı'na çevirmesini emrettiği de oradan anlaşılır. Neredeyse Hicretten iki yıl sonra Ramazan ayı orucunu, ve dört yıl sonra da aynı şekilde şarap kullanımını yasakladı. Ve son olarak altıncı yılda Mekke hacını düşündü. Tevrat kanununda bile zaten törensel veya saf yasal ritüellerde bazı değişiklikler yapılmıştır. Çünkü 2. Tarihler kitabının 30. bölümünde tutulur. Hezekias kral, papazların ve liderlerin tavsiyesiyle, zamanın gerektirdiği gibi Fısıh'ı ikinci ayda kutlamayı emretmiştir; halbuki Tanrı birinci ayda kutlanmasını emretmişti. Bundan anlaşılır ki, insanların kendilerinin oluşturduğu diğer ritüellerin, dinin zararı olmaksızın, başka haklı bir nedenden ötürü aradan kaldırılması çok daha fazla değişebilirdi.

Mois'in Prolegomena'sında * Yad Chazacah *'ın R. Moyses'e atıfta bulunması hoşiktir, çünkü bizim lehimize çok şey yaparlar: Şöyle derler (alır): Kanunlar vardır ki, Kanun verildikten sonra kurulmuştur. Onları peygamberler ve bilginler kurdu ve tüm İsrail'e yaydılar. Bunlar şunlardır: Esther hacminin okunması: Hanukah'ın ışığı: Ab ayının dokuzuncu gününün orucu, Temmuz: karışım ve el yıkama. Onların her öğretmenin kendi sergileri ve tartışmaları vardır. Fakat bu tüm yeni şeyler bizim tarafımızdan alınmalıdır ve uyulmalıdır, yasanın Deuteronomium kap. 17'ye göre. Kelimeden sapmayacaksın, vb. Ne de yasanın emrettiği herhangi bir şey vardır ki yasa Deuteronomium kap. 12'ye aittir. Üzerine eklemeyeceksin, ne de ondan eksilteceksin. Şimdiye kadar R. Moyses. Geri kalanı hem Yahudiler hem de Muhammediler, eğer utanmazca yalan söylemek istemiyorlarsa, söylemelidir ki, kendi mezheplerinde her gün yeni yasalar eklediler, ki kaç tanesini değiştirdiler. Ne de bu kusurumuza verilir, çünkü bizimle de bazen aynı nedenle, ancak hafif değil çok adil nedenlerle, bunun gerekli olduğunu itiraf etmemiz gerekir.

İkinci olarak varsayıyorum ki, din inanca ait olan hiçbir şeyde, imanla ilgili herhangi bir şeye eklenen veya ondan çıkarılan şeylerle değiştirilmez, ki önceden ya da birçokları tarafından bilinmiyordu, ya da imana ait olduğu kesin değildi. Bu konuda yeni bir şey kurulmamıştır, ancak sadece ilan edilmiştir veya önerilen şey, daha önce olan şeydir, ancak henüz henüz açık değildir, Tanrı'nın yapraklarıdır, vahiy etmektir, ki Kutsal Yazılar vasıtasıyla ve Ataların geleneği vasıtasıyla yapılır. Herhangi bir yanlış dine bile bunun benzeri olur: Çünkü Muhammed'in mezheplerinde, örneğin Kur'an etrafında yeni tanımlanan pek çok şey vardır; yaratılmış olup olmadığı,

yaratılmamış olduğu; Tanrı'nın nitelikleri hakkında; özden ayrılmış olup olmadığı, ne de olmasa; İmamlar, veya Halifeler Hakkında: ilk üçünün Muhammed'den sonra meşru olup olmadığı; ve diğerleri gibi. Yahudi Kilisesi'nde de Büyük Rahip, Sanhedrin Konseyi ile, yani büyük konsey ile, İsraililerin hepsine ne yapılması gerektiğini, neye inanılması gerektiğini önerirdi, R. Moyses * Yad Chazacah *, tract. Mamrim, veya Rebelliler'de yazdığı gibi; sözleriyle: Yeruslaim'in büyük konseyi oral yasanın temelidir. Onlar doktrinin sütunlarıdır, onlardan tüzükler ve tüm İsraililer için hükümler çıkar, onlara inanılması gerekir, ve itaat edilmesi gerekir, Yasa emreder. Ve Malachi 2. kap. aynı şeyi onlara şu sözlerle doğrular: Rahibin dudakları bilgiyi koruyacaktır, ve ağzından yasayı isteyecekler, çünkü Rabbin meleği ordudur. Çünkü imkansızdır, en azından ahlaki olarak konuşursak, baştan itibaren hemen, ne zaman bir yasa verilirse, halka önerilirse, onda öngörülen her şeyin derhal bilinmesi, hiçbir şeyin şüpheli, hiçbir şeyin belirsiz kalmaması. Bu, Tevrat'ta sadece Yahudilere değil, İncil'de Hristiyanlara ve Kur'an'da Müslümanlara ait olan sayısız şüphe ve sorulardan açıkça görülür ki, özel kişiler tarafından belirlenemez, tanımlanamaz. Bu yüzden Yahudiler için Büyük Rahip ve Büyük Konsey idi: ve Hristiyanlar için Papa veya Pontifex Maximus ve genel konsey idi: nasıl ki Muhammediler eskiden kendi Halifelerine sahip idiler, ve şimdi Mophtinos'a sahiptirler, yasanın ve dinin sorularını tanımlamak için. Şimdi eğer bu tür şeyler tanımlanırsa, hiçbir yeni icat olarak adlandırılmamalıdır, ne de dinde herhangi bir değişiklik yapılmış olarak düşünölmelidir; çünkü sadece bir beyandır, ve daha önce yasada kurulmuş ve bilinen, ve açık kılınan şeyin önerilmesidir, ancak insanların, en azından evrensel olarak değil. Öyle ki Efes Konsolosu, örneğin, Nestorius'a karşı tanımlamıştır: Bakire Meryem'in gerçekte Tanrı'nın Annesi olduğunu söylemek gerekir; o bunu değiştirmede, ama inanca ekledi Hristiyan: çünkü bu zaten Kutsal Yazılarda kesin idi, ki bunlarda Mesih'in Tanrı'nın Annesi olduğu açıkça anlaşılır, çünkü Mesih gerçekten Tanrı'dır. Ancak bu belki de herkes tarafından o kadar bilinmiyordu, hatta bazıları tarafından, yani Nestorius ve onun taraftarları tarafından inkar ediliyordu. Ancak Roma Pontifex'i, tüm Hristiyan Kilisesini yönetenler, Bakire Meryem'in gerçekten Tanrı'nın Annesi olduğunu ilan etmişlerdi, çünkü Kutsal Yazılarda bu açıkça gösteriliyordu.

O halde dinin hiçbir değişikliğinin yapıldığından söz edilemez, Kur'an'da inanca ait olan hiçbir şey önerilmediğinde, ne kurulu, özellikle inanç hakkında, vazedilmiş Kutsal Yazılardan veya ataların geleneklerinden Tanrı tarafından vahyedilen, ne de şüphesiz gelenek olarak tutulmayan. Bu iki şey, yani Kutsal Yazı ve Gelenek, hem Hristiyanlar arasında, hem Yahudiler arasında, hem de kendi soylarında Muhammediler arasında bulunur. Yahudilerde birincisi denir: ספרא İkincisi denir: Apud Muhammedanos vocatur: القرآن İkincisi: السنة Ve biz birincisini, Tanrı'nın yazılı sözü; ikincisini, Gelenek olarak adlandırıyoruz.

Üçüncü olarak, inancın başka bir dine değiştirildiği söylenemez, çünkü onda çeşitli mezhepler ve sapkınlıklar ortaya çıkmıştır ve ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de, bizzat Muhammedilerin kendi tanıklığıyla, Hristiyanlık dininden çok daha fazla, kendi

mezhepleri mutasyona uğramış, deforme olmuştur. Nitekim Muhammed'in kendi sözünden ve bütün Müslümanların ortak iddiasından, onların batıl inancının Hristiyanlık dinine göre daha fazla mezhebe ve sapkınlığa bölündüğü anlaşılmaktadır. Ve bugün Hristiyanlıkta olduğundan daha fazla sapkınlık ve şizma Muhammedilikte bulunmaktadır; ve onda bunlara hiç dikkat edilmez: Tanrı'nın bir olduğuna inanmak yeterli görülür ki, o her kim olursa olsun; ve Muhammed'in Tanrı'nın elçisi olduğu.

Dördüncü olarak, bir dinin, o dinin mensuplarının ahlakının çok fazla bozulmuş olması ya da o dinin ibadetlerinin daha az doğru bir şekilde yerine getirilmesi, aralarında savaşlar ve ihtilaflar olması ya da içlerinde kökleşen diğer tüm kusur ve günahlar nedeniyle değiştiği söylenemez; ve ne de aralarından birçoğunun tamamen ya da kısmen dinden dönmesi nedeniyle, ne de son olarak dinin prensleri, koruyucuları ve yöneticilerinin büyük kusurlarla çalışması nedeniyle değiştiği söylenemez. Bu durum ilk olarak şu akılla kanıtlanır: İman iyi işler olmadan kurtarmaz; yine de hiç kimse, kötü işleri olan birinin bile gerçek imana ve iyi bir dine sahip olamayacağını, kötü işleri nedeniyle birinin sonunun olmadığını söylemez; aksi takdirde bütün günahkarların kafir olduğu söylenmeliydi, ki bunu Muhammedilerin kendileri bile kabul etmezler. Bu nedenle Talebî, Sura 4 Kadınlar, ayet 116'da:

: إِنْ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

Elbette Tanrı, kendisine ortak koşulmasını bağışlamayacaktır, fakat bunun dışındakileri dilediği kime dilerse bağışlar. Ve her kim Tanrı'ya ortak koşarsa, şüphesiz uzak bir dalalettendir; bu ayetin kesinliğini onaylar.

İkinci olarak, İsrailoğullarının Eli zamanındaki örneğiyle kanıtlanır; ki o dönemde aralarında sadece her türlü genel suç ve ahlaksızlıklar, prensler arasında sürekli savaşlar, rahipler arasında mahkemede ilahi ibadete aşırı derecede yabancılaşma ve resmi görevler bulunmakla kalmıyordu, aynı zamanda çoğunluğu gerçek inanç ve dinden putperestlik ibadetine düşmüş ve şizmalara ile sapkınlıklara sürüklenmişti. Ve yine de aynı halk arasında gerçek iman ve ortodoks din vardı.

Bu öncüllerden sonra, şimdi Muhammed'in ve Muhammedilerin Hristiyanları genel olarak kendi inançlarından sapmaya ve gerçek dinden uzaklaşmaya zorlamak istedikleri nedenlerin ne olduğunu görelim. Ve şunlardır:

Birincisi, Yahudilerin Pentatök, İncil ve diğer kutsal yazıları bozdukları, özellikle kendilerinde Muhammed'in geleceğini içeren şeyleri tahrif ettikleri için.

İkincisi, Hristiyanların İsa tarafından kendilerine aktarılan inançtan ve dinden saptıkları ve İncil kanununu kendileri tarafından icat edilen başka bir kanunla değiştirdikleri için.

Üçüncüsü, Tanrı'da gerçekte birbirinden farklı olan üç kişi koydukları, ancak yine de tek bir özde özdeşleştirdikleri için. Bu onlara Sura 4 Kadınlar, ayet 170'de itiraz edilir:

: يا أهل الكتاب لا تغلوا في دينكم ولا تقولوا على الله إلا الحق إنما الله إله واحد

Ey Kitap Ehli, dininizde aşırı gitmeyin: ve Tanrı hakkında sadece gerçeği söyleyin. Tanrı ancak tek bir Tanrı'dır. Ve ayrıca Sura 5 Maide, ayet 79:

لقد كفر الذين قالوا إن الله ثالث ثلاثة وما من إله إلا إله واحد وإن لم انتهوا عما يقولون ليمسن الذين كفروا منهم عذاب أليم :

Kafir olanlar, Tanrı'nın üçüncüsü olduğunu söyleyenlerdir: oysa bir Tanrı'dan başka Tanrı yoktur. Ve eğer söyledikleri şeyden vazgeçmezlerse, onlardan kafir olanlara acıklı bir azap dokunacaktır.

Dördüncüsü, Meryem oğlu İsa'nın, Tanrı'nın gerçek oğlu ve gerçek Tanrı olduğunu söyledikleri için. Muhammed bunu Hristiyanlara sık sık kınar, nitekim Sura 9 Tevbe, ayet 31:

وقالت اليهود عزير ابن الله وقالت النصارى المسيح ابن الله ذلك قولهم بأفواههم يضاهئون قول الذين كفروا من قبل قاتلهم والله أنى يوفقون :

Ve Yahudiler dediler ki: Üzeyir Tanrı'nın oğludur; ve Hristiyanlar dediler ki: Mesih Tanrı'nın oğludur. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri sözdür, önceden kafir olanların sözüne benzetirler. Tanrı onları kahretsin, nasıl da saptırılıyorlar. Ve Sura 5 Maide, ayet 78:

: لقد كفر الذين قالوا إن الله هو المسيح ابن مريم وقال المسيح يا بني إسرائيل اعبدوا الله ربي وربكم

Kafir olanlar, Tanrı'nın Meryem oğlu Mesih olduğunu söyleyenlerdir. Ve Mesih dedi ki: Ey İsrailoğulları, benim de Rabbim ve sizin de Rabbiniz olan Tanrı'ya ibadet edin.

Beşincisi, Mesih'in çarmıha gerildiğini, acı çektiğini ve öldürüldüğünü iddia ettikleri için. Bunu da Kur'an'da sık sık reddeder; Mesih'in değil, Mesih'e benzer birinin çarmıha gerilip öldürüldüğünü doğrular. Bu sebeple Sura 4 Kadınlar, ayet 156'da ilan eder:

وما صليوه ولكن شبه لهم وإن الذين اختلفوا فيه لفي 就连وقولهم إنا قتلنا المسيح عيسى ابن مريم رسول الله وما قتل شك منه ما لهم به من علم إلا اتباع الظن وما قتلوه يقينا :

Ve onların şu sözleri nedeniyle: Biz kesin olarak Tanrı'nın elçisi Meryem oğlu Mesih İsa'yı öldürdük. Oysa onu öldürmediler ve çarmıha germediler: fakat onlara bir benzeri gösterildi. Ve onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, kesinlikle ondan şüphe

içindedirler; zannı takip etmekten başka bir bilgileri yoktur; ve onu kesin olarak öldürmediler.

Altıncı neden, Pontifekleri ve Kefişleri/Keşişleri ilahi ibadette Tanrılar gibi takip etmeleridir. Sura 3 Tevbe, ayet 32'de onları şöyle azarlar:

: اتخذوا أحبارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله

Papazlarını ve keşişlerini Tanrı'dan başka Rabler edindiler.

Yedinci neden, putları ve imgeleri ibadet ettikleri içindir. Bu Kur'an'da açıkça yer almaz; ancak ortaklar anlamına gelen Arapça kelime altında bazen Hristiyanların da kapsandığı sonucundan çıkarılır.

Son neden ise, Hristiyanların dinlerini pek çok mezhebe bölmüş ve adeta paramparça etmiş olmalarıdır. Özellikle Sura 23 Müminler, ayet 53'te şunları okuruz:

: فتقطعوا أمرهم بينهم زُبراً كل حزب بما لديهم فرحون

Ve işlerini kendi aralarında parçalara ayırdılar, her parti kendisindekilerle sevinir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hristiyanların Dinlerini Asla Evrensel Olarak Terk Etmedikleri veya Değiştirmedikleri.

Muhammed'in ve Muhammedilerin bize itiraz ettiği şeylere cevap vermeden önce; doğrudan ve akılla, otoritemizle ve bizzat Muhammedilerin tanıklığıyla, Hristiyanların asla ilk dinlerinden evrensel olarak vazgeçmediklerini veya onu başka birine dönüştürmediklerini kanıtlayacağım.

Bu gerçeğin kanıtlayıcı argümanı, ilk önce dinin kurucusu tarafından ilk başta önerilen yasa ve kurumları koruyan ve gözlemleyen, fakat Hristiyanların Mesih'in kendilerine en başta önerdiği her şeyi koruduğu ve savunduğu bir dinin terk edilmiş veya değiştirilmiş olduğunun hiçbir şekilde söylenememesidir: bu nedenle onların dinlerini bıraktıkları veya dönüştürdükleri hiçbir şekilde söylenemez. Büyük önerme kendi kendini gösterir. Küçüklük kolayca kanıtlanır: çünkü Mesih tarafından kurulan yasa ve din, İncil'de ve Yeni Ahit'in diğer kitaplarında yazılı olarak bulunur; veya bizzat Mesih'ten ve havarilerinden bize gelen kalıcı ataların geleneği yoluyla elde edilir. Ancak Hristiyanlar inanır, çalışır ve kutsal kitaplarında bulunanlara göre inanmayı ve çalışmayı savunur ve bu gelenekten elde edilir: bu nedenle onların hiçbir şekilde dinlerini bıraktıkları veya değiştirdikleri söylenemez.

Hristiyanların birçoğu dinlerinin yasalarını ihmal etse veya çiğnesede; hatta az olmayan bir kısmının oradan yanlış mezheplere dönmesi, aynı içinde şizmalar ve sapkınlıklar uyandırması ve heterodoks cemaatler kurması bu gerçeğe engel olmaz.

Çünkü bu hem İsrail halkında, içinde gerçek din ibadet edildiğinde; hem de Muhammedilerde, her nevi olursa olsun, olmuştur ve gerçekleşmektedir, bunu kimse bilmez. Çünkü insanlar kusursuz olmadıkları için; aksine doğaları gereği günah işlemeye meyilli oldukları için: kendi yasalarına karşı sık sık günah işlerler ve bazen de kendi dinlerini reddederek yabancı olana geçerler. Her zaman yasayı gözlemleyen, dini koruyan ve düzgün bir şekilde savunan, ve bu dinin içinde hiçbir şeyin kamuoyu önünde, kendilerine başkanlık edenlerin otoritesiyle, Tanrı tarafından emredilen kurumlara aykırı olarak onaylanmadığı; ve ona karşı işlenen şeyin kamusal güç tarafından kınandığı, cezalandırıldığı veya ceza layık görüldüğü birçok kişinin olması yeterlidir.

Gerçekten de İncil'den, Mesih'in kilisesinde herkesin iyi ve dürüst olmayacağını, aksine çoğunun kötü ve alçak olacağını önceden bildirdiği anlaşılır: bunu Mesih tarafından önerilen şu paraboller gösterir: Tarlalar, ki içinde iyi tohumların üzerine yabancı otlar ekilmiştir: Beş Kız, ki bunlardan beş akıllı, beş de aptaldı: Ziyafet, ki kralın hizmetçilerinin iyi ve kötülerini topladığı Ziyafet: Denizde atılan ve her tür balığı toplayan Ağ: ve bu türden diğerleri. Ve aynı şeyi açık kelimelerle önceden bildirdi, kilisesinde son zamanda adaletsizliğin çoğalacağını ve hayırseverliğin daha soğuk olacağını: ve kendisinin, Dünyayı yargılamaya geldiğinde, yeryüzünde neredeyse hiç inanç bulamayacağını.

İkinci olarak, Hristiyanlık dininin kendi mensupları tarafından asla terk edilmediği veya değiştirilmediği doğrudan kanıtlanır. Havariler döneminden bu yana yazan bütün Hristiyan doktorlar ve yazarlar arasında, öz bakımından ahlakın, iman sırlarının öğretilmesinin ve uygulamada her zaman korunmasının sürekli bir şekilde sürdürüldüğünü Hristiyanların, etniklerin ve hatta Yahudilerin tarihleri ve yıllıklarından buluruz. Ahlak söz konusu olduğunda tartışma dışıdır: her zaman Dekalog'da önerilen Tanrı'nın aynı yasasını, Mesih ve havariler tarafından aktarılan aynı ahlaki kuralları ve tüm ölümlülere doğuştan verilen aynı doğa yasasını korudular ve muhafaza ettiler.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:

Dekalog, Tanrı tarafından Sina Dağı'nda Musa'ya verildiği ifade edilen ve Hristiyanlık ile Yahudilik geleneklerinde temel ahlaki kuralları içeren On Emir anlamına gelir. Metinlerde belirtildiği üzere, Dekalog'da önerilen Tanrı'nın yasası ve ahlaki kurallar nesiller boyunca korunmuştur.

İman söz konusu olduğunda, Muhammed'in saldırdığı Hristiyanlık dininin sırlarında ilerleyen konularda daha sonra bahsedeceğiz. Şimdi şu gerçeği kabul ediyoruz: kurtuluş için en başlıca, mucizevi ve kesinlikle gerekli olan maddelerde, ve özellikle Kur'an'da kınanan konularda, bugün bütün Hristiyanlar, hatta şizmatikler ve sapkınlar bile evrensel olarak şunlarda hemfikirdir: Tanrı'da kişilerin üçlüğünde ve özün birliğinde, Mesih'in ilahiliğinde ve aynı kişinin tutkusunda ve çarmıhta ölümünde, vaftizde ve diğer sakramentlerde, en azından en başlıcalarında, bütünlükte ve Kutsal Yazıların otoritesinde, özellikle dört İncil'de, ölümlerin dirilişinde, evrensel yargıda, cennette, cehennemde ve her iki ebediyette; ve bu tür diğer konularda. Bu durum bunun baştan beri herkes tarafından inanılmış olduğunu açıkça

kanıtlar: aksi takdirde şizmalardan ve sapkınlıklardan sonra hepsi aynı iman maddelerinde, eğer yeni bazı mezhepler veya milletler tarafından icat edilmiş olsalardı, anlaşılmazlardı. Diğer konularda Hristiyanların bir mezhebinin diğeriyle çeliştiğini ve yeni bir şey olarak kurulandan uzaklaştığını, diğeri tarafından reddedildiğini ve kınandığını görüyoruz: ancak Muhammed'in saldırdığı inanç maddelerinde hepsi tartışmasız bir şekilde hemfikirdir.

Muhammedilerin, havariler çağından bu yana Hristiyan yazarlarında bulunmadığını, her zaman aynı doktrini, hatta inanca bakan bazı şeyleri bulamadıklarını itiraz etmelerine gelince: örneğin Kutsal Kitapların sayısı gibi; ölümden hemen sonra kutsal ruhun vizyonu gibi; Kutsal Ruh'un Oğul'dan çıkması vb. İlk olarak şunu cevaplayacağız: Hristiyan yazarları iki türdür: Katolikler ve Ortodokslar; ve bazıları sapkınlar ve heterodokslardır. Nasıl ki Muhammediler arasında da bazıları Sünni olarak adlandırılır, bazıları ise Şii: bunlardan birincileri meşru ve ortodoks kabul edilir; ikincileri ise sahte ve sapkındır. Dahası, sapkınlar arasında Katoliklerin itiraf ettiklerinden farklı, hatta ters gelen birçok şeyin bulunması şaşırtıcı değildir: Bu nedenle onlar sapkın olarak adlandırılırlar.

İkinci olarak cevaplıyoruz: Muhammed'in reddettiği birincil iman dogmaları, her zaman ortodoks olarak inanılmış ve vaaz edilmiştir: diğeri o kadar da başlıca değildir ve bunların ebedi kurtuluş için bilinmesi kesinlikle herkese gerekli değildir, her zaman herkese mal olmamıştır; çünkü yukarıda söylediğimiz gibi, gerçek bir din içinde bile Tanrı bazı sırları veya gerçekleri, yöneticileri ve piskoposları aracılığıyla yavaş yavaş vahiy eder veya ortaya çıkarır. Ancak onlar, Yahudilerde olduğu gibi Baş Rahip ve Kudüs'te ikamet eden Synedritic Konseyi yani Büyük Konsey olduğu gibi; Hristiyanlarda da Roma Pontifex'i ve aynı Pontifex'in otoritesiyle toplanan ve elçilerinin katılımıyla yönetilen Genel Konsey vardır. Bu nedenle, bundan herhangi bir yanlış şeyin, imana aykırı, ilahi yasanın veya doğal yasanın öğretilmesi veya önerilmesi imkansızdır: yine de dine ait olan her şeyin aynı anda önerilmesi, öğretilmesi gerekli değildir; ancak inandırılın ya da korunmak üzere önerilsin diye fırlatılan şey, ilahi içgüdüyle ve kutsal yazılardan kademeli olarak kendilerine bilinir hale gelendir.

Üçüncü olarak, insanın, Hristiyan dininin değiştirilmediği kanıtlanır. Çünkü Kur'an'ın ve Muhammedilerin kuralına göre, herkes kendi dininin hükmünü taşımalıdır; ve sonuç olarak Hristiyanlar da kendilerinininkinden. Ancak bunlar sürekli olarak dinlerinin değiştirilmediğini iddia ederler: bu nedenle onların hükmüne göre bunda durulmalıdır. Büyük önerme Sura 3 Ail-i İmran, ayet 63'ten açıktır, burada Muhammed, İbrahim'in ne Yahudi ne de Hristiyan olduğunu iddia eder: çünkü Yahudiler onu kendi taraflarına çekiyorlardı, Hristiyanlar ise kendi taraflarına. Ve o her ikisini de eleştiriyordu, çünkü kendi işlerinden başka bir şey hakkında hüküm vermemelidirler: yani Yahudiler Musa'dan ve Pentatök'ten; Hristiyanlar ise Mesih'ten ve İncil'den. Dahası, İbrahim Pentatök'ten ve İncil'den önce öldüğü için, o Hristiyan

veya Yahudi olamazdı. Bu nedenle o ne Yahudi ne de o dinin Hristiyan'ıydı, onlardan herhangi bir şeyi tanımlamak için. Al-Kuran'ın kelimelerinde:

يا أهل الكتاب لماذا تحاجون في إبراهيم وما أنزلت التوراة والإنجيل إلا من بعده أفلا تعقلون ها أنتم هؤلاء حاجتكم فيما لكم به علم فلم تحاجون فيما ليس لكم به علم والله يعلم وأنتم لا تعلمون ما كان إبراهيم يهوديا ولا نصرانيا ولكن كان حنيفاً مسلماً وما كان من المشركين

Ey Kitap Ehli, neden İbrahim hakkında tartışyorsunuz, oysa Tevrat ve İncil ancak ondan sonra indirildi? Akıl etmiyor musunuz? İşte sizler, hakkında bilgi sahibi olduğunuz şeyde tartışyorsunuz: o halde hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyde neden tartışyorsunuz? Tanrı bilir, siz bilmezsiniz. İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan'dı, fakat hanif bir Müslümandı ve müşriklerden değildi.

Ey Kitap Ehli, ne diye İbrahim hakkında tartışyorsunuz, oysa Tevrat ve İncil ancak ondan sonra indirilmedi mi? Acaba akıl etmiyor musunuz? İşte siz, hakkında bilgi sahibi olduğunuz şey hakkında tartışyorsunuz (Celal, bunların Musa ve İsa ile ilgili olduğunu, onların dininde ve inancında olduğunuzu iddia ettiğinizi açıklar); peki ne diye hakkında bilgi sahibi olmadığınız şey hakkında tartışyorsunuz? Tanrı bilir, fakat siz bilmezsiniz. İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan'dı; fakat o, ortodoks bir Müslümandı ve ortak koşanlardan değildi.

Muhammed gerçekten de en saçma şekilde argüman üretmektedir. Fakat tıpkı bir köstebek gibi kendi verdiği ipucuyla yakalanır. Çünkü kendisi Tevrat'tan ve İncil'den çok uzun bir zaman sonra yaşadığı için; Yahudilerin, Hristiyanların ve onların dini hakkında ve çok daha az bir ihtimalle İbrahim hakkında hüküm vermemelidir; çünkü İbrahim'in Müslüman olduğunu ancak gülünç bir şekilde iddia etmektedir ve İbrahim'e daha yakın oldukları için Kitap Ehli, onun hakkında Muhammed'in kendisinden çok daha adil bir şekilde hüküm verebilirler. Ancak Hristiyanların Mesih ve İncil hakkında bilgiye sahip olduğunu ve sık sık onlardan her iki taraftan da hüküm beklediğini itiraf etmesi bizim için yeterlidir. Bu konuda, kendi peygamberi olan Abdal-halim oğlu Ahmed de Apologia adlı eserinin 424. sayfasında hemfikirdir; orada her milletin, özellikle dini ilgilendiren kendi işleri hakkında bilgiye sahip olduğunu, bunları ayırt etmenin ve tanımlamanın onlara ait olduğunu kabul eder. Oradaki sözleri şunlardır:

وعند كل طائفة من أقوال متبوعهم ونصوصه وأخباره ما يقطعون به وأن كان غيرهم لا يعرف ذلك وعند أهل الكتاب كاليهود من أخبار موسى وغيرهما من شيوخهم ما لا يعلمه غيرهم وعند النصارى من أخبار الحواريين وأخبار من جمعهم من مجمعهم وأخبارهم ما يقطع به معلومهم ولا يغير ذلك من معلومهم ولا غيرهم لا يعلم ذلك

Ve her mezhebin, takipçilerinin sözlerinden, metinlerinden ve haberlerinden kesin olarak bildikleri şeyler vardır, her ne kadar başkaları bunu bilmese de; ve Kitap Ehli arasında, Yahudiler gibi Musa'nın haberlerinden ve diğer yaşlılarından başkasının bilmediği şeyler vardır; ve Hristiyanlarda havâirilerin haberlerinden ve onları toplayan meclislerinden ve haberlerinden kesin olarak bildikleri şeyler vardır ve diğerleri bunu bilmez.

Herhangi bir mezhepte veya ulusta sözler ve otoriterler, ve kendilerinin takip etmeyi savundukları tarih vardır, ki onu belirlerler (veya daha doğrusu, kendilerinin tanımladığı ve karar verdiği), ki diğerleri onların dışındakiler bunu bilmez. Ve Kitap Ehliyle de aynı şey olur: çünkü Yahudiler arasında Hillel ve Şammai'nin tarihi vardır, & büyüklerden aktarılan diğerleri, ki diğerleri onların dışındakiler bunu bilmez. Ve Hristiyanlar arasında Havariler Tarihi, & Konstantin, & Birinci İznik Konsolosu, & ikinci, & üçüncü, & dördüncü, & beşinci, & diğer konsoloslar vardır, ki bunlarla bilginler ve onların doktorları tanımlarlar, her ne kadar diğer uluslar bilmesede de. Bu böyle olduğu için, muhaliflerimizden davanın lehimize bir kararını alırız. Çünkü Hristiyanlar kendi aralarında, bizzat Mesih'in zamanından günümüze kadar tüm işlerinin tarihlerini veya yıllıklarını koruduklarında, ne bir ne iki kişi tarafından, ne bir veya iki ulusta değil, tüm dünyanın tüm eyaletlerinin sayısız yazarı tarafından yazıya geçirilmiştir; & hepsi Dinin özüne ait olan şeyde hemfikirdir: ve ayrıca evrensel Hristiyan Kilisesi tarafından kutlanan tüm konsolosların ve Başpapazların halefiyetlerinin olduğu, ki onlar başpapazlardır ve Muhammedilerin yazarları onları şöyle adlandırır: Chalipha Christianorum, Aziz Petrus'tan günümüze kadar Roma Kilisesi'nde; ve diğer kiliselerde piskoposların halefiyetleri, ve neredeyse her yıl kutlanan özel konsoloslar çok açık bir şekilde kanıtlar ki, Hristiyanlık dini değiştirilmemiştir, ancak şimdi ve her zaman eskiden kuruluşundaki ile aynıdır, çünkü Hristiyanların tüm yıllıklarında ve tarihlerinde, tüm genel konsoloslarda, tüm Başpapaz kararnamelerinde; ve tüm özel ulusların konsoloslarında (heterodoks konsolosları hariç tutarsanız), onların kararnamelerinde bulunur.

Dördüncü olarak, bu aynı şey, birinci kısımda kanıtladığımız argümanlarla da etkili bir şekilde kanıtlanabilir. Asla Kutsal Yazıların bozulmadığı: çünkü öncelikle Hristiyanlık dininin bozulduğu, değiştirildiği kişilerin atanması gerekir. Çünkü bunda bile Hristiyanlar hep birlikte hemfikirdir, veya sadece bir kısmı. Eğer ikincisi ileri sürülürse: bozulmuş bir din anlaşılmaz, ancak o özel olanlar hariç. Ancak bu onu evrensel olarak engellemez, daha önce kanıtlandığı gibi. Hristiyanların hepsinin aynı anda hemfikir olduğu: ne otoriteyle, ne de akılla kanıtlanabilir. Neden bütün hepsi aynı anda hemfikir olsun, özellikle de sayısız olduklarında, & tüm dünyaya yayıldıklarında; & birçoğu dillere, & bölgelere, & soylara, & ahlaklara birbirlerinden farklı olduğunda, kendi dinlerini değiştirmek, onu terk etmek için? Dahası, her zaman Hristiyan Kilisesinde Papa, Patrikarikler, & Piskoposlar liderlik ettiğinde, & sürekli Genel Konsoloslar, veya Eyalet, veya Piskoposluklar aynı saflıkta kutlanmak üzere toplandığında; hangi Konsoloslarda ayrıca İmparatorlar, Krallar, & Prensesler, veya onların Oratörleri, veya Vekilleri, Roma Pontifex'i ile, veya onun Elçileri ile katılmıştır: bütün Hristiyanların kendi inançlarını değiştirmelerine inanmak, en büyük çılgınlık değil midir? Şimdi Tanrı'nın takdiriyle, neredeyse Konstantin'den önce kutlanan tüm Konsoloslar, Roma Pontifex'lerinin Anayasaları ile birlikte mevcuttur; & bunlarda her zaman aynı dinin akışı, aynı doktrin, aynı iman bilinir. Bu aynı şey şununla doğrulanır: Hristiyan Cumhuriyetinde kimin yeni bir şey inanca ve imana karşı kurmaya çalıştığı bilinen, kınanan ve cezalandırılan piskoposlar tarafından not

Her ecel için bir kitap vardır: Tanrı dilediğini siler ve sabit kılar; ve kitabın aslı O'ndadır. Ve kitabın yanında şunlar gösterilir: çünkü Müslümanların açıklamasına göre, üç ulusal kavmin her birine, yani Yahudilere, Hristiyanlara ve bizzat Müslümanlara kendi kitapları verilmiştir; yani birincisine Pentatök, ikincisine İncil, üçüncüsüne Kuran, ki içinde bulundukları sürece süreceklerdir, ki bu sürede aralarında gerçek din devam edecektir. Bu kitapları her ne kadar yasalar açısından değiştirmek Tanrı'ya ait olsa da, ayinler açısından: ancak yine de bu sırada gerçek din başka uluslardan bazıları aracılığıyla sürecektir: tıpkı Sura 16 Nahl, ayet 54'te ifade edildiği gibi:

وله ما في السموات والأرض وله الدين واصباً

Ve göklerde ve yerde ne varsa O'nundur ve din O'na daimidir, kesintisizdir: yani Celaledin'in açıkladığı gibi, her zaman tapan bir kavim veya ulus vardır. Dahası, eğer Hristiyanlık dini Muhammed'den önce bozulmuş olsaydı, Tanrı'ya tapan hiçbir kavim aralıktaki kalmazdı; ve sonuç olarak onun dini sürmezdi. Bu durum Sura 98 Beyyine'den daha açık bir şekilde anlaşılır, orada şöyle okuruz:

لم يكن الذين كفروا من أهل الكتاب والمشركين منفكين حتى تأتيهم البينة رسول من الله يتلوا صحفا مطهرة فيها كتب قيمة وما تفرق الذين أوتوا الكتاب إلا من بعد ما جاءتهم البينة وما أمروا إلا ليعبدوا الله مخلصين له الدين حنفاء ويقيموا الصوة ويؤتوا الزكاة وذلك دين القيمة إن الذين كفروا من أهل الكتاب والمشركين في نار جهنم خالدين فيها كتب قيمة وما تفرق الذين أوتوا الكتاب إلا من بعد ما جاءتهم البينة

Küfredenler, Kitap Ehli'nden ve müşriklerden, kendilerine o Beyyine (açık delil) gelinceye kadar ayrılmadılar: Tanrı'dan bir Elçi ki, tertemiz sayfeleri okur, içinde değerli yazılar vardır. Ve Kitap verilenler, kendilerine o açık delil geldikten sonra ayrıldılar. Ve onlar ancak dini O'na halis kılarak, hanifler olarak Tanrı'ya ibadet etmekle, namazı kılmakla ve zekatı vermekle emrolundular: işte asıl doğru din budur. Kitap Ehli'nden ve müşriklerden küfredenler ise cehennem ateşindedirler, orada ebedi kalıcıdır.

Kitap Ehli'nden ve müşriklerden olan kafirler (Mahmud'a göre), kendilerine Beyyine, yani saf Kutsal Yazıları okuyan Tanrı'nın Elçisi gelene kadar ayrılmadılar. Ve Yahudiler ve Hristiyanlar, kendilerine açık delil gelene kadar bölünmediler; bu açık delil ise açık kanıttır, yani bizzat Muhammed, Tanrı'nın Elçisi. Ve onlar Muhammed'e ve Kur'an'a inanmada (gelecek olan) Muhammed'in gelişinden önce iman etmede birleşmişlerdi; ancak Muhammed ve Kur'an'ın gelişi gelene kadar, yani Muhammed ve Kur'an gelmeden önce onlar iman hususunda birleşmişlerdi. Bu nedenle Muhammed gelmeden önce onlar inancında birleşmişlerdi; Hristiyan dinindeydiler, inançlarını terk etmediler: ancak Celaledin'in getirdiği neden dolayı değil, yani Muhammed'in geleceğine inandıklarından (bu gerekçeyle Yahudiler ve Mekkeliler iyi din içinde idiler: Hristiyan imanından uzaktır bu: fakat Mesih'in İncil'e ait yasasını korudukları için).

Dahası, Mesih ile Muhammed arasında geçen zaman aralığında, Hristiyanların birçok azizini, Aziz George gibi, Diocletian'ın şehitliği altında, Mesih'in doğumundan sonraki üç yüzüncü yıl civarında olduğunu herkesin bildiği gibi koydukları gerçeğiyle de bu hakikat kanıtlanır: Nageran'da Nageran tiranı Dunaan altında şehitler, ki yedi aylık bir bebek, annesinin ateşi ıslah eden annesini uyardığı sırada, açık sesle annesine Mesih'in inancı uğruna ateşe girmesini tavsiye etti, ki o da annesiyle birlikte oraya atıldı. Ve Ziyab veya Ziyad veya Zenab adında birisi de var idi, ki Abdal-monastırı'ndan bir keşiş olan Bahira'nın çağdaşı idi: ve her ikisini de Hristiyanlar bir Aziz olarak saygı duyarlardı: çünkü derler ki, gökten şu ses işitildi: Yeryüzündeki insanlardan en iyileri üçtür: Zenab Ascenfi, Bahira Keşiş, ve başka bir adam, ki Muhammed onun aracılığıyla gelecektir. Maladius bunu aktarır. Dahası, Efes'te, hem Hristiyanların hem de Muhammedilerin Azizler olarak saygı duyduğu yedi Uyuyanlar vardı: Bunları ve diğer Hristiyan azizlerini Mahumeditler zamanında anarlar.

Mesih ile Muhammed arasında geçen zamanda: Ancak bu zamanda muvahhit idiler:

Erant autem fideles, qui credebant in unum Deum, non autem ex genere Christianorum hujus temporis. Fakat bu çok haksızca söylenir. Çünkü bu zamanın bütün Hristiyanları her gün tek bir Tanrı'ya inandıklarını itiraf ederler: ve bu gerçek uğruna hayatlarını kanlarıyla akıtmaya hazırdırlar. Sonuç olarak Sura 57 Demir, ayet 28'de gördüğümüz gibi, Hristiyanlar bizzat Tanrı tarafından, dindarlık, merhamet ve iffetle süslenmiş ve bu nedenle iyi işlerin ödülünü elde etmiş olarak övülürler: ancak eklenir:

وڪثير منهم فاسقون

Fakat onların çoğu fasıktır. Ancak çoğunun fasık olması, bütün dine zarar vermez, ister ahlakta, ister imanda fasık olsunlar.

Celaledin, Muhammed tarafından övülenlerin sadece Muhammed'in mezhebine geçen Hristiyanlar olduğunu düşünür; diğerlerinin ise fasık olduğunu, çünkü Kral'ın veya İmparator'un yeni dinini takip ettiklerini düşünür: ya da daha doğrusu Kur'an kelimeleriyle, Hristiyanların bir kısmının İmparator'un yeni dinine yapıştığını, bir kısmının ise Hristiyan imanında kaldığını ifade eder: ve bunlardan birçoğunun daha sonra Muhammed'e inandığını yazar:

تركها كثير منهم وكفروا بدين عيح ودخلوا في دين ملكهم ودحي في دين عيح كثير منهم فامنوا بنينا

Pek çoğu onu (yani dindarlığı veya iffeti) terk etti ve İsa'nın dinini inkar etti ve İmparator'un dinine girdi: fakat birçoğu İsa'nın dininde kaldı ve bizim peygamberimize, yani Muhammed'e inandı. Kralın veya İmparator'un kim olduğu ifade edilmese de; muhtemelen bunun Konstantin olduğu düşünülebilir: çünkü daha önceden Hristiyanların kendi kralları veya imparatorları yoktu. Ancak Hristiyanların

hiçbirinin bu dini kucaklamadığı, aksine Roma batıl inancını reddederek Hristiyan adını verdiği ve onun inancını kucakladığı çok uzaktır. Gerçekten de birçoğu, İmparator Konstantius'un desteklediği Arian sapkınlığına düştü: ancak bu yüzden Hristiyanların evrensel olarak her zaman liderleri ve Hristiyanların önemli bir kısmı ile birlikte sımsıkı sarıldıkları ve tüm güçleriyle savundukları kendi dinlerini terk ettikleri söylenemez.

Söylenenlerden açıkça şu sonuç çıkar ki, Hristiyanların imanlarını ve dinlerini değiştirdikleri, tahrif ettikleri veya terk ettikleri Hristiyanlara yanlış ve haksız bir şekilde Muhammed tarafından itiraz edilmektedir; çünkü kuruluşundan bu yana bu her zaman şimdiki gibi aynı kalmıştır. Bu durum, Muhammed'in ileri sürdüğü iddialarına karşı Kur'an'da verdiği cevaplardan daha da açık olacaktır. Ve değiştirilmiş Hristiyan dininin ilk nedeni olarak ileri sürülen şeye birinci bölümde açıkça cevap verdik; ikinci nedeni de boş ve temelsiz olduğunu ve üstelik gösterdiğimiz gibi yanlış olduğunu gösterdik: şimdi sırasıyla diğerlerine, üçüncü ile başlayarak, Üçlü Birlik Gizemi'nin saldırıya uğradığı konuya göre cevap vereceğiz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

En Kutsal Üçlü Sırrına Karşı Üçüncü İtiraza Cevap Verilir.

Bu, gerçek imandan yabancı olan sadece Muhammediler için değil, aynı zamanda Yahudiler ve diğer uluslar için de her zaman bir tökezleme taşı ve skandal kayası olan büyük ve anlatılamaz bir Gizemdir. Ve gerçekten de şeyin insan zekası kadar Melek zekası için de çetin, anlaşılmaz ve tamamen algılanamaz olduğu, Tanrı onu bizzat vahiy ettiği için yalnızca inanılması ve saygı duyulması gerektiği inkar edilemez. Ne de biz onu argümanlarla ve akıllarla kanıtlayabileceğimizi iddia ediyoruz, aksine sadece ilahi otoriteyle kesin olduğunu; ve benzerliklerle, veya bazı uygunluklarla muhtemel olduğunu, veya en azından imkansız olmadığını ve akıllarla bile imkansız olmadığını göstermeyi iddia ediyoruz.

Burada kesinlikle her biri herkes nezdinde en kesin olan iki şey varsayılmalıdır: Birincisi, ne zaman gerçek ve Tanrı tarafından kurulmuş herhangi bir din kabul edilirse; o din içinde Tanrı tarafından vahiy edildiği kesin olarak inanılan her şeyin, hiçbir doğal akılla kanıtlanamamasalar bile kabul edilmesi gerektiğidir. İkincisi; Tanrı tarafından vahiy edilmiş, hem Hristiyanlar, hem Yahudiler, hem de Muhammediler tarafından en kesin şekilde inanılan, ancak yine de tamamen insan zekasını aşan ve hiçbir şekilde kavranamayan, bırakın kanıtlanmayı, birçok şeyin olmasıdır. Çünkü bunlar doğanın üstünde olmakla kalmaz, bazen doğaya da aykırıdır; nitekim ölümlerin dirilişi de böyledir. Çünkü yokluktan varlığa dönüşün olmadığı doğal bir aksiyom olarak kabul edilir: zıddı ise doğal akla aykırıdır. Ancak bunlardan hiçbirisi çelişki içermez: eğer böyle olsaydı, açık bir sahteliğin ve her türlü imkansızlığın kanıtı olurdu: örneğin, eğer söyleseydik ki, v.g. Tanrı aynı özde üçlü ve tektir: aynı şeyi söylemek demek, üçlü olmak ve üçlü olmamak demektir: ya da bir olmak, ve özde bir olmamak demektir. Ancak Hristiyanların inandığı şeylerin hiçbirinde çelişki yoktur: ve

bunu Yahudilere, Muhammedilere ve putperestlerin kendilerine çok açık bir şekilde gösterirler.

Bunlar önceden söylendiğinde, diyoruz ki: En Kutsal Üçlü Sırrı Muhammediler tarafından yanlış olarak inkar edilemez: birincisi, yukarıda yeterince kanıtladığımız gibi, gerçek olan ve Tanrı tarafından kurulan din tarafından inanıldığı için; ikincisi, aşağıda etkili bir şekilde göstereceğimiz gibi, Tanrı tarafından vahiy edilmiş olduğu için; son olarak, çünkü ilahi sonsuz mükemmelliğe saygı duyulduğunda hiçbir çelişki veya imkansızlık içermez.

Ancak burada not edilmelidir ki, ne Muhammed ne de Muhammediler En Kutsal Üçlü Sırrının gerçekten ne içerdiğini anlamamaktadır. Eğer gerçekten anlayasalar, belki Hristiyanlarla anlaşılır veya ondan bu kadar uzak durmazlardı. Muhammed bu konuda oldukça belirsiz konuşur, yukarıda gördüğümüz gibi: çünkü sadece Sura 4, ayet 170'te Hristiyanları uyarır ki dinlerinde aşırı gitmesinler: ve Tanrı hakkında sadece gerçeği konuşsunlar: ve demesinler: Üçlü: çünkü Tanrı tektir. Sura 5, ayet 79'da ise Tanrı'nın üçlünün üçüncüsü olduğunu söyleyenleri kafir olarak adlandırır: oysa sadece bir tek Tanrı bulunduğu bulunur. Bu sözlerden Hristiyanların üç Tanrı'ya tapıldığını, Tanrı'da üç Kişi itiraf ederken yanlış bir şekilde inandıklarından başka bir şey çıkarılamaz. Ancak Kur'an Mfessirleri bizi ikna eder ki, onun kelimelerinde en ilahi Üçlü Birlik Gizemini kınayan hiçbir şey yoktur: aksine orada sadece, gerçek Tanrı'nın dışında, yani İsa ve annesi Meryem olmak üzere diğer iki Tanrı'nın daha olduğunu iddia eden Arabistan'ın eski Hristiyanlarının azarlanmış olduğu belirtilir. Ve gerçekten de o bölgede o zamanlar (en azından daha önce) Kolliridyenlerin, ya da daha doğrusu Kolliridyen kadınların sapkınlığı hüküm sürüyordu: çünkü Aziz Epiphanius'un yazdığı gibi, neredeyse yalnızca kadınlardan oluşuyordu; bu kadınlar yılın belirli bir gününde Meryem Ana'ya kurban olarak kollirika denilen bir çörek veya pasta sunarlar ve batıl bir inançla onu gerçek Tanrı olarak saygı görürlerdi. Bu nedenle Celaledin, Sura Dört'teki Kur'an kelimelerini şöyle açıklar:

لا تقولوا آلهة ثلاثة الله وحده وعيسى ومريم

Üç tanrı olduğunu söylemeyin: yani Tanrı, İsa ve onun annesi. Yine de bu hatayı Arabistan'ın tüm Hristiyanlarına atfetmez, aksine şunu ekler:

وهم فرقة من النصارى

Bu, Hristiyanların bir mezhebiydi. Aynı şekilde Yahya bin Selam ve Abdullah bin Muhammed, Katade'nin otoritesine dayanarak Beşinci Sure'nin kelimelerini şöyle açıklarlar:

لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلاثة قال قتادة قال قتادة قالوا عيسى عليه واهه اله اله

Kafirler, "Deus est tertius Trium" (Tanrı üçlünün üçüncüsüdür) diyenlerdir. Katade şöyle dedi: "Şöyle dediler: İsa Tanrı'dır ve onun annesi Tanrı'dır ve Tanrı Tanrı'dır." Aynı şekilde Dördüncü Sure'nin kelimelerini açıklarlar:

لا تقولوا ثلاثة أي الهتيا ثلاثة فترى سنت

Üç demeyin: yani üç tanrı: Tanrı, Mesih ve Meryem. Fakat daha sonra, sanki Hristiyanları kendilerine atfedilen hatadan arındıracakmış gibi şunu ekler:

لا تقولوا ثلاثة اي الالهة ثلاثة : الله والمسيح ومريم

Ya da (demeyin): Tanrı üçlüdür (üçlünden ötürü): çünkü onların Tanrı'nın üç Kişi olduğunu söylediği bilinmektedir; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh. Baba ile Öz'ü anlarlar: Oğul ile İlim'i: ve Kutsal Ruh ile Hayat'ı. Yakubilerin veya diğer Doğu sapkınlarının hatasından bahsediyor. Ancak ne Kur'an'dan ne de onun düzenleyicilerinden bugüne kadar Hristiyanlara karşı hiçbir şey yoktur; ki ne üç Tanrı koyarlar, ne de Meryem Ana'nın tanrı veya tanrıça olduğuna inanırlar; her ne kadar Arabistan'daki bazı küçük kadınlar veya bazı erkekler bunu basitlikten veya düşüncesiz dindarlıktan inanmış olsalar da: ancak sık sık uyardığımız gibi, herhangi bir din içindekilerin kendi anlayışlarına göre ne tuttuklarına, kamusal otorite ile evrensel olarak ne tutulduğuna ve öğretildiğine bakılmamalıdır.

Her ne kadar Muhammedilerin, ve özellikle sonrakilerin halkı, Hristiyanların Üçlü Birlik adı altında üç tanrıya taptığına yanlışlıkla inanasa da; yine de Doğu Hristiyanları tarafından bilgilendirilmiş, onları bu tanrısızlık lekesinden kurtaracak ancak hatadan beraat ettirmeyecek olan daha bilgili kişilerden bazıları eksik olmadı: çünkü açıkçası bu büyük Gizemi, Katolik ve Kutsal Roma Kilisesi'nin gerçek öğretisine göre değil, Yakubilerin, Nestoryanların, Eutychianların ve bu tür diğer sapkınların yanlış açıklamalarına göre kabul ettiler ve içlerine sindirdiler. Yine de Ahmed bin Abdülhalim, Melkitlere veya Yunanlılara (kesinlikle, Kutsal Ruh'un Oğul'dan çıkışını bir yana bırakırsanız, bu gizemde bizimle ve diğer Katoliklerle hemfikirdirler) bazı yanlış ve onların öğretisine tamamen yabancı şeyler yüklemektedir. Nitekim Apolojisinin 2. kısmının başında şöyle yazar:

وقد اختلفوا ايضا في الجوهر والاقانيم فذهبت اليعقوبية والنسطورية الى ان الجوهر بغير الاقانيم ولا يقال انه هي وصريحت للملكية بانه غير الاقانيم وآخرون قالوا هو الاقانيم وتفرقت النصارى من وجه اخر فذهبت الروم الى التصريح ان ثلاثة الهه ولم تقتنع اليعقوبية والنسطورية من ذلك والتزموا من وجه وذلك انهم قالوا الكلمة اله والروح اله والاب اله والثلاثة الاقانيم التي كل اقنوم اله وانتقلت طويف النصارى على ان الله ليس بحجم واتفقوا على انه جوهر أحد ثلاثة اقانيم وإن كل واحد من الاقانيم جوهر خاص بجمعها الجوهر العام ثم اختلفوا فقال بعضهم ان الاقانيم مختلفة في الاقنومية متفقة في الجوهر وقال آخرون ليست مختلفة في الاقنومية ولا مختلفة وزعموا ان الجوهر ليس غيرها الا ما ذكرنا المطابقة للملكية فانهم قالوا ان الاقانيم هي الجوهر وان الجوهر غير الاقانيم وزعموا ان الجوهر هو الاب والاقانيم هي حياة وهي روح القدس والقدرة والعلم وان الله ان واحد ان الاقانيم الذي هو الابن يحيى بن مريم واختلفت النصارى في الاقانيم فقال قوم منهم هي خواص وقال قوم هي صفات وقال قوم هي مخلص ولا ب مندهم الجوهر الجامع الاقانيم والابن هو الكلمة

الكلمة الذي اتعدن عند مدا للمسيح والروح هي الحياة: وإن تثلتون به في أمالكم فتقولون نون بالاب والابن وروح القدس وجدلاكم تقولون انها النطورية ان الله علما وحكمة مما الاب وحيانا وهي الروح قد بمعين ولعلمك وحيانه دان كذلك الله وذلك الى علم الله له علم وحيياة لعياته التي هي مورده وعلم وحيياة

Öz ve Kişiler hususunda da anlaşmazlık içindedirler: çünkü Yakubilerin ve Nestoryanların görüşü, özün Kişiler olmaksızın var olmadığı yönündedir, yine de bunun şunlar olduğunu söylemezler. Melkitler ise bunun Kişilerden farklı olduğunu ilan ederler. Diğerleri ise bunun bizzat Kişiler olduğunu söylerler. Ve bir başka yönüyle Hristiyanlar bölünmüştür, nitekim Romalılar (yani Melkitlerle aynı olan Yunanlılar) açıkça üç Tanrı olduğunu itiraf ederler: bu görüşten Yakubiler ve Nestoryanlar kısmen kaçınırlar, kısmen de şöyle diyerek bunu takip ederler: Söz Tanrı'dır ve Kutsal Ruh Tanrı'dır ve Baba Tanrı'dır: ve herbiri Tanrı olan üç Kişi, Tanrı'dırlar. Ve az sonra. Hristiyan milletleri veya mezhepleri, Tanrı'nın cismani olmadığı hususunda hemfikirdirler. Ayrıca O'nun tek bir öz ve üç Kişi olduğu ve her bir Kişinin ortak öz içinde yer alan kendine özgü bir öze sahip olduğu hususunda da hemfikirdirler. Geri kalanlarda anlaşmazlık içindedirler. Kimi Kişilerin kişisellik bakımından birbirlerinden farklı olduğunu, özlülük bakımından ise uyuştüğünü söyler. Kimi kişisellik bakımından farklı olmadığını, ancak kendi aralarında yer değiştirebilir olduklarını söyler. Bazıları ise bunlardan birinin diğerinden ne farklı ne de ayrı olduğunu; ne kendi aralarında yer değiştirebilir ne de farklı olduklarını, var olan özün de bunlardan farklı bir şey olmadığını söyler; şu durum hariç ki, Kişilerin öz olduğunu, ancak özün Kişi olmadığını söyleyen belirli bir Melkit mezhebi hakkında aktarılanlar bundan müstesnadır. Ve özün Baba olduğuna inanırlar; Kişiler ise Hayat (ki bu Kutsal Ruh'tur), Kudret ve İlim'dir: ve Tanrı, Meryem'in Oğlu İsa'da, Kişilerden biri olan Oğul ile birleşmiştir: Ve az sonra, ve Hristiyanlar Kişiler konusunda kendi aralarında anlaşmazlığa düşerler. Kimi bunların özler olduğunu söyler: imi nitelikler olduğunu ileri sürer: Kimi sıfatlar olmasını ister: Nihayet diğerleri bireysel tözler olduklarını söyler. Onlara göre Baba, içindep Kişileri barındıran özdür: Oğul ise, varlığının başlangıcında Mesih ile birleşmiş olan Söz'dür: Ruh ise Hayat'tır. Ve araya bazı şeyler sokarak, Nestoryanlara şu sözlerle hitapta bulunur. Ve neden Tanrı'da Üçlü Birlik'ten bahsediyorsunuz, imlanızın sembolünde şöyle derken: Baba'ya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a inanıyoruz? Ve siz ey Nestoryanların şöyle dediğini görüyoruz: Tanrı İlim ve Hikmet sahibidir ve her ikisi de Oğul'dur: ve Hayat sahibidir ve bu Kutsal Ruh'tur: ve iki Ebedi vardır ve O'nun İlim'i ile O'nun Hayat'ı, Tanrı'nın özü gibi bir öze sahiptir: ve bu böyledir, çünkü Tanrı'nın ilmi ilme ve hayata sahiptir: ve O'nun Hayat'ı da aynı şekilde ilme ve hayata sahiptir.

Müslüman bir Hâkimden bu birkaç şeyi ortaya koymayı değerli buldum, ta ki herkes anlasın ki, daha bilge Müslümanlar, bunu Doğu Şizmatiklerinin sapkın belgelerinden sapkınca anlasalar ve açıklasalar da, bu gizemin tamamen yabancıları değildir. Yine de hepsi şu konuda hemfikir görünmektedir: Hristiyanlar, Tanrı'da Üçlü Birlik'i itiraf ederken, bu nedenle üç Tanrı'ya inanmazlar veya tapınmazlar, özellikle de onları her gün "Tek Tanrı'ya inanıyorum" derken işittiklerinde; ancak yine de onları dinsizlik veya hata lekesinden arındırmazlar; bir olan Tanrı'da üç Kişi bulunduğunu öne

sürerken; ve her bir Kişinin Tanrı olduğuna inanırken, yine de üç Tanrı tanıdıklarını veya taptıklarını inkâr ederler ve yalnızca bir Tanrı olduğunu itiraf ederler. Ve bunu anlayamadıkları için; bizim mürtedlerimizden veya Yahudilerden öğrendikleri çeşitli argümanlarla bize karşı ayaklanırlar. Ben ise bu yerde özellikle Ahmed bin Abdülhalim'in Apolojisinden başlıcalarını sunacağım ve ardından bunlara kısaca cevap vereceğim.

Birincisi: Kutsal Yazılarda bu gizemin hiçbir temeli yoktur: ve Hristiyanlar tarafından bunun öne sürülmesi için getirilenler, yanlış bir yoruma dayanmaktadır ve hiçbir gücü veya önemi yoktur.

İkincisi: Hristiyanlar Baba'nın Kişisine ayrıca Oğul'un Kişisini de eklerler, çünkü Baba'da İlim vardır: ve Kutsal Ruh'un Kişisini eklerler, çünkü O'nda Hayat vardır: Fakat Tanrı'da sadece İlim ve Hayat yoktur: aynı zamanda Adalet, Merhamet, Kudret, Takdir ve bu tür diğer sıfatlar da vardır: oysa Tanrı'da üçten fazla Kişi olacaktır: çünkü İlim ve Hayat'ın neden Kişi olarak adlandırılması gerektiği ve Adalet, Merhamet, Kudret ile diğer sıfatların neden adlandırılmaması gerektiği konusunda daha büyük bir gerekçe yoktur. Öyleyse ya Tanrı'da yalnızca tek bir Kişi olacaktır, ya da O'nun sıfatları ve yüklemeleri kadar çok Kişi atanmak zorunda kalınacaktır ki bu son derece saçma görünmektedir.

Üçüncüsü: Eğer Tanrı'da üç Kişi olsaydı, her bir Kişi Tanrı olduğundan, üç Tanrı da var olurdu. Bundan ise daha da saçma bir şey sonuçlanardı; yani her bir Kişinin başka üç Kişi oluşturması ve sonuç olarak başka üç Tanrı oluşturması gerekirdi ve böylece sonsuza kadar bir gidişat verilirdi.

ALTINCI BÖLÜM

Kutsal Üçlü Gizemine Karşı Öne Sürülen İlk Argümana Yanıt

ALTINCI BÖLÜM

Kutsal Üçlü Gizemine Karşı Öne Sürülen İlk Argümana Yanıt

ملکم من واحدة یجیب ان تغمروا بها: لعل ما وجستموه من عبادة الثلاثة الاقانیم التي ترجع بحیزکم لجوهر واحد وهي اللاهوت ما هو و بین ان اخذتموه بین امرکم به وفي اي کتاب نزل وفي نبي تنبأ به وفي قول للمسیح تدعونه فيه وهل تبنتم لمركم في ذلك الا على قول متى التلميذ ممن للمسیح عم انه قال لتلاميذه حيث اراد لي يفارقهم انعموا فعمدوا الناس باسم الاب والابن وروح القدس: قال: وهذا كاللیم یحتمل

یحتمل معناه ان كان صحیحا ان یكون ذه فيه بجمع هذه الالفاظ الي ان یجتمع لهم بركات الله وبركة نبيه المسیح وروح القدس التي تؤند بها الانبياء والرسل

Bizden yanıt vermeniz gereken şeyleri talep ettiğimizde; Üç Kişinin tapınılması hakkında öne sürdüğünüz, sizin görüşünüze göre tek bir cevhere indirgediğiniz ve bu da İlahiyattır dediğiniz şeyin kökü nedir? Onu nereden aldınız? Onu size kim emretti? Hangi kitapta vahiy olunmuştur? Hangi Peygamber ondan bahsetmiştir? Hangi

Mesih sözü sizi ona ikna etmektedir? Mürit Matta'ya göre üzerine barış olsun denilen Mesih'in, onlardan ayrılmak istediğinde müritlerine söylediği şu sözden başka onun gerçek bir temelini sahip misiniz: Gidin ve insanları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adıyla vaftiz edin? Ancak bu sözlerin anlamı, sağlıklı olması için, bu aynı sözlerden çıkarılan cümlelerin şu olmasını gerektirir: Allah'ın bütün bereketleri ve o Mesih Peygamber ile Kutsal Ruh'un bereketi onlara verilmektedir, ki Peygamberler ve Elçiler bunların aracılığıyla teyit edilmişlerdir.

Birincil olarak yanıt veriyoruz ki, Aziz Matta'nın o otoritesinden başka hiçbir otoritemiz olmasaydı bile, yine de yeterli görülmeliydi: Çünkü Mesih'in o sözleriyle Kutsal Üçlü Gizemi insanlara açıklanmıştır; bunu Hristiyanların Üstatları ve Doktorları, onları duyan Havarilerin geleneğinden hareketle sürekli olarak öğretmişlerdir. Dahası, Tanrı tarafından kendilerine bu tür Kutsal kitapların emanet edildiği o dinin, Ataların sabit ve sürekli geleneğiyle her zaman koruduğu bir Kutsal kitaplar cümlesinin meşru anlamının o olduğunu hiç kimse şüphe etmemelidir: ve daha da ziyade, yukarıda gördüğümüz gibi, Muhammed Yahudilere Pentatök hakkında ve Hristiyanlara İncil hakkında hüküm verilmesini istediği için. Bizler de, Kur'an'ın Allah tarafından Araplara verildiğine inansaydık ve içinde Muhammed'den veya onun müritlerinden sürekli gelenekle alınan ve Müslümanların kendilerinin şu veya bu şekilde anlaşılması gerektiğine karar verdiği daha karanlık bazı şeyler olsaydı; kelimeler başka anlamları kabul edebilse bile, kesinlikle hiçbir şekilde onlara karşı çıkmazdık. Bu nedenle, Aziz Matta tarafından aktarılan Mesih'in sözleri aracılığıyla, üç İlahi Kişinin tek bir özde bize sunulduğuna en kesin şekilde inandığımızda, kendileri de bize haklı olarak karşı çıkamazlar ve çıkamamalıdır: Çünkü Havariler ve onların Müritleri bizzat Mesih'in öğretisinden hareketle bunu aktarmışlardır; ve bütün Hristiyanlar ile onların Doktorları ve Başpiskoposları her zaman bunu böyle tutmuşlardır.

İkincil olarak yanıt veriyoruz: Bu ifade edilemez gizeme inanmaya yalnızca Aziz Matta'nın o tanıklığıyla sevk edilmiyoruz; fakat hem eski hem de yeni Ahit'in diğer birçok kehanetiyle ve ayrıca, bu Gizemi kendi atalarının hem inandığını hem de öğrettiğini itiraf eden antik İbranilerin kendi öğretisiyle sevk ediliyoruz. Dahası, Mesih'in Tanrı'nın Oğlu ve gerçek Tanrı olduğunu kanıtlayan o Kutsal Yazıların bütün yerleri; Üçlü Birlik Gizemini de kanıtlamaktadır. Çünkü iki Kişi, yani Baba ve Oğul kabul edildiğinde, Kutsal Ruh hakkında hiçbir çelişki veya zorluk olamaz. Geri kalanında, Pentatök'ün ve Peygamberlerin bu gizem hakkındaki tanıklıklarının daha karanlık olduğunu ve insan zekâsına o kadar açık olmadığını inkâr etmiyoruz: ancak bu, Kur'an'ın Reddiyesi Üçüncü Kısım'a aittir. Rablerimiz olan Mesih'in daha sonra daha açık bir şekilde öğrettiği diğer gizemler etrafında da gerçekleştiğini görüyoruz; bunların türü ruhun ölümsüzlüğü, ölümlerin dirilişi, Cennetin ebedi mutluluğu, aynı şekilde Cehennemin ebedi azapları ve bu türden diğer şeylerdir ki, Yahudilerin cahil halkı bunların o derece kavrayışında değildi: ve ilahi Üçlünün bu en yüce Sırrını kavraması çok daha az mümkün idiyse de: bu sebepten ötürü ona ancak karanlık bir şekilde ve sanki bir örtü altında sunuluyordu. Ancak İncil'de ve Havarisel kitaplarda,

daha açık ve aşikâr bir şekilde aktarılır: yine de öyle ki, eğer biri kıvırtmak isterse, onların tanıklıklarından hileli bir şekilde kaçamayacak durumda değildir; tıpkı Rakiplerin Aziz Matta'nın bu kadar açık tanıklığını savuşturmaya çalışması gibi.

Ancak buraya, eski ve yeni Ahit'te yer alan ve bu ilahi Üçlünün ondan şüphe edilemeyecek şekilde ima edildiği bazı yerleri getireceğim.

Birinci yer Yaratılış kitabının birinci bölümündedir. Başlangıçta Tanrı Gökleri ve Yeri yarattı: burada, İbranicede Tanrı çoğul sayıdadır אלהים Tanrılar. Ancak çoğul ismin tekil fiille birleşmesi, Tanrı'da tek bir öz ile birlikte Kişilerin çoğulluğunun bulunduğunu gösterir.

Bilgeler ayrıca ברא yarattı fiilinde, Baba'nın א, Oğul'un ב ve Ruh'un רוח olmak üzere üç başlangıç harfinin bulunduğunu not ederler. Ve aynı şeyi ilk üç karakterde de görüyoruz בראשית Başlangıçta. Üç ilahi Kişinin adlarının sırayı takip etmemesi de önemli değildir: çünkü Aziz Athanasius'un yazdığı gibi: Bu Üçlüde ne önce ne de sonra vardır. Yine de Kutsal Ruh'un Baba ile Oğul arasına yerleştirilmesi gizemden uzak değildir: çünkü o, her ikisi arasında bir tür sevgi bağı gibidir. Tekil fiilin çoğul Tanrı adı ile birleştiği veya aksine tekil Tanrı adının çoğul fiil ile birleştiği benzer yerler, Kutsal yazılarda sıktır. Nitekim aynı bölümde şöyle denildiğinde. Ve Tanrılar gördü ki iyiydi. Ve Tanrılar dedi: İnsanları kendi suretimize ve benzerliğimize göre yapalım: Ve Tanrılar insanı kendi suretine göre yarattı: Tanrıların suretine göre onu yarattı, ve Vaiz 2. Çünkü Kral'ı takip eden insan nedir, ki onu yarattılar. Demek ki onu yaratan Tanrı'dır. Ve aynı yerde cap. 12. Yaratıcılarını hatırla. Yani Yaratıcınızı. Hazineci Eleazar'ın ve diğer İbrani Doktorların Kuralı şöyledir; bu ve bu tür yerlerde, Tanrı hakkında ve üstün Aile veya onun Yargı Evi hakkında konuşma vardır. Ancak meleklerin insanların yaratıcıları olduğunu söylemek veya düşünmek ya da Majemonides'in More Nebochim, lib. 2. cap. 6'da istemekte görüldüğü gibi Tanrı'nın meleklerinden kendi işleri hakkında öğüt istemesini söylemek günah olduğundan, Üstün Aile veya Tanrı'nın Yargı Evi için mutlaka ilahi Kişileri anlamalıyız.

İkinci yer Tesniye'nin 6. bölümündedir. Dinle İsrail: Tanrı, bizim Tanrılarımız, tek Tanrıdır. Mezm. 67'deki şu ifade buna benzerdir. Tanrılar, bizim Tanrılarımız bize bereketsin: Tanrılar bize bereketsin, ve Mezm. 50. Tanrı Tanrılar Tanrı konuştu. Hangi yerlerde, Kişilerin Üçlü birliğini ve Tanrı'daki özün birliğini ifade etmek için tekil bir fiil veya sıfatla birlikte Tanrı adının üç kez tekrar edildiğini görüyorsun: Ve ikinci yerde, insanlığımızı üstlenen ikinci Kişiyi belirtmek için Tanrı'nın ikinci adıyla bizim zamirimizin birleştiğini görüyorsun.

Üçüncü bölüm İşaya'nın 48. babındadır. Bana yaklaşın, bunları dinleyin: Başlangıçtan beri gizlide konuşmadım: o andan beri oradaydım: Ve şimdi Rab beni ve O'nun ruhunu gönderdi. Önceki ve sonraki sözlerden ve söylenen şeyden açık olduğu üzere, burada Tanrı konuşuyor: O'nun o andan beri orada olması, yani Sina'da yasanın iletilmesi, oradaydım: yani Sina'da. R. Solomon, İbrani Doktorların

mutabakatıyla bunu böyle açıklar. Yine de, Yasa verildiğinde buradaki diğer Peygamberlerle birlikte Sina Dağı'nda mevcutmuş gibi, bunların bizzat İşaya'ya atfedilmesini istediği sürece yanılır: ki bu tamamen saçma ve gülünçtür. Kesinlikle Mechiltha kitabında, Mısırdan Çıkış 19. ve 20. bablarda R. Jose ve R. Nathan bu sözleri, yine de kendisinin Rab ve O'nun Ruhu tarafından gönderildiğini iddia eden Tanrı'ya atfederler. Onda, gördüğün gibi, üç ilahi Kişi en açık şekilde ifade edilmiştir.

Dördüncü yer 33. Mezmur'dadır. Rabbin Sözü ile gökler pekiştirildi ve ağzının ruhu ile onların bütün kuvveti. Burada ayrıca üç ilahi Kişinin anıldığını görüyorsun, yani Rab, Söz ve Ruh. Öyle ki Rab Baba'ya, Söz Oğul'a, Ruh Kutsal Ruh'a atfedilir. Ve Berefcith Rabba'da böyle, R. Mofes Hadarfun, R. Eliezer'in şöyle dediğini iddia eder: 33. Mezmur'da söylendiği gibi, dünya yalnızca Rabbin Sözü ile yaratılmıştır. Rabbin Sözü ile gökler yapıldı. R. Simeon dedi ki: Tanrı kendi ağzının Ruhu ile üfledi veya soludu ve dünya yaratıldı, söylendiği gibi: ve ağzının ruhu ile onların bütün kuvveti.

Ahmed, Davut'un bu otoritesini savuşturmaya çalışır, hatta onu bize karşı çevirir: çünkü halihazırda alıntılanan yerde şöyle yazmaktadır: **وكتلك الدما والعمادة هو**:

للاله الخالق لا لغى من صفاته فالناس كلهم
يقولون يا الله يا ربنا يا خالقنا اغفر لنا ولا
يا كلام الله اغفر لنا وارحمنا ولا يا قدرة الله ud يقول
:ويا مشيئة الله ويا علم الله اغفر لنا واجمعنا

Ve böylece dua ve ibadet, O'nun herhangi bir sıfatına değil, Yaraticı Tanrı'ya yönlendirilir. Bu nedenle bütün insanlar şöyle der: Ey Tanrı: Ey Rabbimiz, ey Yaraticımız, bize merhamet et ve bizi bağışla. Şöyle diyen hiç kimse yoktur: Ey Tanrı'nın Sözü bizi bağışla ve bize merhamet et: veya Tanrı'nın Gücünden, ya da Tanrı'nın İradesinden, yahut Tanrı'nın Bilgisinden, bizi bağışla ve bize merhamet et. Çünkü Kutsal Yazılarda Tanrı, Peygamberler tarafından sıklıkla aynı sıfatlarla, özellikle de işlemleri doğrudan atfedilen kişilere ait olanlarla çağrılır: İşaya 5. babda denildiği gibi: Uyan, uyan, gücü kuşan, Rabbin kolu: Eski günlerde, asırların nesillerinde olduğu gibi uyan. Kibarı sen vurmadin mı, ejderhayı yaralamadin mı? Denizi kurutan sen değil misin? Burada kesinlikle Rabbin kolu, ister Güç sıfatı olsun, ister Kişisel Söz olsun, Peygamber tarafından çağrılır ve ona doğrudan işlemler atfedilir. Ve elbette sıfatlar Tanrı'dan gerçekten farklı bir şey olmadığında, aksine bizzat Tanrı olduğunda (yalnızca Hristiyanlar değil, Müslüman Bilgeler de itiraf ettiği gibi) şunu söylemek aynı olacaktır: ey Tanrı bana yardım et; ve, ey Hikmet ya da ey Tanrı'nın İyiliği bana yardım et: Ve Tanrı'yı bu şekilde hiç kimsenin çağırmadığı doğru değildir; çünkü deneyim, en azından bizde, aksini öğretmektedir.

Son olarak Rakip, 33. Mezmur'un o yerinde Rabbin Sözü ile Mesih'in anlaşılabilirliğini reddeder; çünkü:

السمود ومو عندهم لم اللاهوت والناموت لما أندع
والاتحاد فعل حادث فقدمن قبل الاتحاد لم يكن
هناك ناموت ولا يُعنى مسيحا بل تلك الكلمة

التي خلقت بها السموات والارض لم يكن معها
ناموت حين خلقت باتفاق الامم والمسيح
لا بد أن يدخل فيه الناموت فعلم
انهم يرد بالكلمة للمسيح

Davut'un bu otoritesi size karşı bir argümandır: Çünkü Davut şöyle der: Tanrı'nın Sözü ile gökler ve yer yaratıldı: ancak şunu söylemez: Tanrı'nın Sözü yarattı: sizin iddia ettiğiniz gibi, onun yaratılışı bizzat Tanrı'nın Sözüne atfettiğini. Gökleri ve yeri yaratan ile bu ikisinin yaratıldığı Söz arasındaki ayrım, güçlü ile güç arasındaki ayrım gibi açık ve malumdur. Nitekim yaratan güçlüdür, artık kendi gücüyle şeyleri yaratmıştır: oysa güç bizzat yaratmaz.

Ancak bu itiraz tamamen saçnadır: Çünkü Tanrı'da güç ve güçlü özdeştir; tıpkı Tanrı'nın Sözü ile bizzat Tanrı'nın özdeş olması gibi. Bu nedenle Kutsal Yazılarda ana eylem hem Tanrı'ya, hem de O'nun Sözü'ne ve O'nun diğer sıfatlarına atfedilir; özellikle de sıfatlar kişilere atfedildiğinde veya İlahi Kişilerden biri için kabul edildiğinde. Bu nedenle İşaya 55. babda okuyoruz: Ağzımdan çıkacak olan sözüm bana boş dönmeyecektir, fakat ne dilediysem onu yapacaktır ve onu gönderdiğim şeylerde başarılı olacaktır. Ve Eyüp 26. babda: O'nun İhtiyatı kibarı vurdu: O'nun Ruhu gökleri süsledi. Dahası, insanî konularda da şöyle deriz: Kral elçisi aracılığıyla bir şey yapar: ve yine de elçi de yapar. Ve insan eliyle iş görür: ve buna rağmen el de iş görür, nitekim ilahi konularda Rabbin elinin, ya da kolunun, yahut sağ elinin bir şey yaptığını defalarca okuruz. Bize karşı argümanını doğrulamak için eklediği şu şeyi de reddediyoruz:

Mesih bütün insanların düşüncesinde insanlığın adıdır: ancak Hristiyanlarda o, biri diğerine birleştirildikten sonra insanlığın ve ilahiliğin adıdır. Dahası bu birleşme onlarda yeniden üretilmiş bir eylem olarak kabul edilir. Dolayısıyla birleşmeden önce orada insanlık yoktu, Mesih de denmiyordu. Dahası, göklerin ve yerin yaratıldığı o söz, bütün milletlerin ortak görüşüne göre, bu tür yaratılış zamanında birleştirilmiş bir insanlığa sahip değildi: ancak Mesih zorunlu olarak birleştirilmiş bir insanlığa sahiptir: dolayısıyla burada Söz ile Mesih'in kastedilemediği veya anlaşılamayacağı açıktır.

Bu argüman fazlasıyla çocukçadır. Çünkü biz, Tanrı göğü ve yeri onunla yarattığında, Söz'ün insanlıkla zaten birleşmiş olduğunu söylemiyoruz. Ve Mesih'in adı ilahiliğini ve insanlığını kapsasa da, yine de ilahiliğin veya Söz'ün insanlıktan önce olmadığını takip etmez. Çünkü Aziz Yuhanna 1. babda açıkça söyler: Başlangıçta Söz vardı, ve Söz Tanrı'daydı. Ve ardından ekler: Ve Söz et haline geldi. Dolayısıyla Mesih için insandan önce Söz ve Tanrı olmak vardı: ancak insan olmasından önce, uygun bir şekilde Mesih denilemezdi: çünkü Mesih aynı anda ilahiliğin ve insanlığın adıdır: hangi anlamda göğün ve yerin Mesih aracılığıyla yaratılmamış olduğu kabul edilebilir.

Beşinci yer Yaratılış kitabının 18. bölümündedir; burada öncelikle şöyle denir: Rab, Mamre meşeliğinde İbrahim'e göründü: ve hemen ardından eklenir: gözlerini

kaldırdığında, kendisine yakın duran üç Adam gördü. Şaşırtıcı olan odur ki, Tanrı'nın üç adam olduğunu söyler; ve İbrahim'in şimdi sanki tek bir kişiyle konuşuyormuş gibi onlarla konuştuğunu ve onları tek bir kişi olarak ibadet ettiğini; şimdi ise sanki çoğunlukla konuşuyormuş gibi davrandığını belirtir: şöyle eklendiğinde: Ve gördü ve çadırın kapısından onların karşısına koştu ve yere kadar eğildi ve dedi: Ey Rabbim, eğer lütfediyorsan, kulunun yanından geçip gitme. Biraz su alınacak, ve ayaklarınızı yıkayacaksınız, ve ağacın altında dinleneceksiniz. Musa da aynı kişilerden, şimdi bir kişi olarak, şimdi ise çok kişi olarak bahseder: ve yine de onları tek gerçek Tanrı'nın özel ve hatta en özel adı olan İbrani alfabesindeki özel isimle adlandırır: ve şimdi şöyle der: ve dedi; şimdi ise; ve dediler: şimdi, Tanrı: şimdi Adamlar. Kim inanır ki, bunların bir gizemden yoksun olduğuna? Zira aksi takdirde bu, oldukça uygunsuz bir konuşma tarzı olarak görünürdü. Bu nedenle yukarıdaki sözlerde büyük bir gerekçe olmaksızın söylemiyoruz ki, tek Tanrı'nın üç Kişide ve tek özde ibadet edildiği Kutsal Üçlü'nün gizemi ima edilmektedir. Ve bugün İbranilerin אדני (Adoni - Rablerim) kelimesini, Septuaginta Tercümanlarının Κύριε (Kyrie - Rab) olarak çevirdikleri אדני (Adoni - Rabbim) kelimesi yerine okumaları buna engel değildir. Çünkü orada Cametz ünlüsü olduğunda; bu isim, çoğul formda olmasına rağmen yalnızca tek bir Tanrı'ya atfedilir; bunda Tanrı'nın Birliği ve Üçlülüğü gizemi de parıldar. Ve kesinkindir ki, orada çoğul isim tekil olarak anlam taşır, hemen ardından şu geldiğinde: Eğer gözlerinde lütuf bulduysam, yalvarırım, kulunun yanından geçip gitme. Bazılarının, İbrahim'in o üçlünün en büyüğüyle konuşurken sanki tek bir kişiyle konuşuyormuş gibi konuştuğunu iddia eden sığınması da geçersizdir. Çünkü Kutsal Yazı, Tanrı'nın ve üç Adamın ortak adıyla her şeyi kapsar; aralarında hiçbir ayırım koymaz, ancak her şeyi onlara eşit olarak atfeder.

Altıncı yer İşaya'nın 6. bölümündedir, burada iki Serafim birbirine seslenerek şöyle bağırır: Kutsal, Kutsal, Kutsal, Ordu Rab. Bu üçlü Kutsal tekrarı, tek bir Rab adı ile birlikte, tek ilahi Öz içinde Kişilerin Üçlülüğü'nü az çok göstermektedir.

Yedinci yer, yine aynı bölüm 34'tedir, burada Tanrı şöyle konuşarak takdim edilir: Çünkü ağzımın kendisi buyurdu: ve O'nun ruhu kendisi onları topladı. Burada konuşan Baba'nın Kişisini; ağzında veya ağzının sözünde anlamlandırılan Oğul'un Kişisini; ve ağzının ruhunda ifade edilen Kutsal Ruh'un Kişisini elde ediyoruz. Eski Ahit'ten diğer pek çok şey atlanarak bu birkaç tanesi yeterli olsun.

Yeni Ahit'te bu anlatılamaz Gizem hakkında daha açık ve daha aşikâr tanıklıklar vardır. Başlıcalarını buraya ekleyeceğim.

Birinci tanıklık, Matta'nın 3. bölümündedir, burada şöyle okuyoruz: Ve İsa vaftiz edildikten sonra, derhal sudan çıktı: ve işte gökler ona açıldı, ve Tanrı'nın Ruhunun güvercin gibi indiğini ve üzerine geldiğini gördü: Ve işte göklerden gelen bir ses şöyle diyordu: Bu benim sevgilim Oğlu'mdur, ki onda hoşnutluk buldum. Burada üç ilahi Kişi açıkça gösterilmektedir: yani konuşan Baba'nın Kişisi, sevgili Oğul'un Kişisi ve üzerine inen Kutsal Ruh'un Kişisi.

İkincil tanıklık, yine son bölümde, Mesih ölümünden sonra Havarileri vaaz vermeye gönderdiğinde onlara şöyle dediği yerdedir: Gidin öyleyse bütün Milletleri öğretin, onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adıyla vaftiz edin. Burada üç Kişi açıkça adlandırılmaktadır. Ve şu da söylenirse ki, adıyla (in nomine) denmektedir, adlarıyla (in nominibus) denmemektedir: aynı Kişilerde özün birliği ima edilmektedir. Rakip, yukarıda gördüğümüz gibi, bu tanıklığa oldukça soğuk ve yavan bir şekilde karşı çıkar.

Üçüncü tanıklık, Yuhanna'nın 14. bölümündedir, Mesih'in müritlerine söylediği şu sözlerde: Eğer beni seviyorsanız, emirlerimi saklayın: ve ben Baba'ya yalvaracağım, ve o size sonsuza dek sizinle birlikte kalması için başka bir Teselli Edici, hakikat Ruhu verecektir. Burada ayrıca, veren Baba, rica eden Oğul ve gönderilen ya da verilen Ruh takdim edilirken, Üçlü Birlik Gizemi açıkça bilinmektedir.

Dördüncü tanıklık, Yuhanna'nın 1. Mektubu'nun 5. bölümündedir, şu sözlerde: Gökte tanıklık eden üç vardır: Baba, Söz ve Kutsal Ruh: ve bu üçü birdir. Bundan daha açık bir şey söylenemezdi.

Beşinci tanıklık, Pavlus'un Korintliler'e 2. Mektubu'nun 13. bölümündedir, şöyle yazar: Rabbimiz İsa Mesih'in lütfu, Tanrı'nın sevgisi ve Kutsal Ruh'un iletişimi hepimizle birlikte olsun. Burada da üç ilahi Kişi açıkça bulunmaktadır. Ve daha önce belirttiğim gibi, bunların sayılmasında sıranın gözetilmemesinin hiçbir önemi yoktur: çünkü köken nedeni dışında hiçbir Kişi diğerinden önce değildir; ancak hepsi ebedidir, ya da daha doğrusu, tek Ebedi Tanrı'dır.

Şüphesiz bu ve bunun gibi diğer tanıklıklar bu gizemi doğrulamak için son derece elverişlidir; ancak başlıca ve en sağlam argüman odur ki, Kutsal Yazılarda Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olan bu üç Kişinin adları pek çok kez bulunur; ya kendileri olarak, ya diğer eşdeğer temyizler altında, ya da karşılıklı işlemlerle birbirlerinden farklılaşan tek Tanrı veya Rab adı altında; bu tür işlemler doğurmak ve doğrulamak, göndermek ve gönderilmek, birinden diğeri çıkmak ve bu türden diğerleridir. Ve gerçekten de Filozoflara göre işlemler dayanağa veya kişiye atfedilir: ve dolayısıyla farklı işlemler, gerçekte olduğu gibi Ahmed'in de yakındığı üzere bizim sembolde itiraf ettiğimiz gibi Otu'nun sağında oturan Oğlu bize gösteren farklı kişileri gösterir. Yine de biz, tıpkı her bir kişiye eylemin atfedildiği gibi, başka birinden farklı bir özün de ait olduğunu iddia etmiyoruz, tıpkı bize dayatıldığı gibi. Zira Kutsal Yazılar bu üç Kişinin herbirinden, tek bir Tanrı hakkında konuşur gibi, yalnızca Tanrı'ya uyan isimleri ve işlemleri onlara atfederek bahseder: Tanrı ise tek olmaktan ve dolayısıyla tek bir özden başka bir şey olamaz. Eğer bunlar Müslümanlara zor gelirse, bunları vahyeden Tanrı'yı dikkate alsınlar; bunları Tanrı'ya vahyeden bizleri suçlamasınlar, biz onlara inanırız ve hürmet ederiz.

Dahası, çoğunlukla kesin bir şekilde Tanrı olarak adlandırılan birinci Kişi hakkında ki kendisi diğer ilahi Kişilerin kökenidir (her ne kadar Yeni Ahit'te çoğunlukla Baba adıyla ifade edilse de), bizimle Müslümanlar arasında hiçbir tartışma olamaz. İkinci Kişiye gelince, ki o Oğul ve Söz'dür, daha yaygın isimlerle adlandırılır, aşağıda Mesih'in ilahiliğinden bahsedileceği zaman açık olacaktır. Üçüncü Kişi olan Kutsal Ruh hakkında, Kutsal Kitaplarda o kadar açık ve net tanıklıklar vardır ki, bunlarda ondan sanki Baba'dan ve Oğul'dan farklı bir Kişiymiş gibi bahsedilir: ve yine de ona yalnızca Tanrı'ya yakışabilecek işlemler atfedilir. Her iki Ahit'ten buraya başlıca yerleri çıkaracağım.

Birincisi, Eyüp'ün 33. bölümüdür: Tanrı'nın Ruhu beni yarattı: ve Her Şeye Gücü Yetenin soluğu beni diriltti. İnsanı yapmanın ve ona hayat vermenin Tanrı'nın eseri olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktur.

İkincisi, 2. Krallar kitabının 23. bölümüdür: Rabbin Ruhu benim içimde konuştu: ve onun sözü dilimin üzerindeydi. Hiç kimse, Peygamberler aracılığıyla konuşmanın yalnızca Tanrı'ya ait olduğundan şüphe etmez. Eğer Müslümanlar cevap verirse; burada Rabbin Ruhu ile Melek'in anlaşılabilmesi: Melek'in bir insan aracılığıyla konuştuğunu söylemek uygunsuzdur, oysa doğru olan, Tanrı'nın kendisinin Melek aracılığıyla insana konuştuğunu; ya da insan aracılığıyla diğer insanlara konuştuğunu söylemek gerekir.

Üçüncüsü, 38. Mezmur'dur: Senin ruhundan nereye gideceğim? Ve senin yüzünden nereye kaçacağım? Eğer göğe çıkarsam, sen orada olursun: eğer Cehenneme inersem, oradasın. Bu sözlerde hem Davut'un konuştuğu Kutsal Ruh'tan, hem de Baba'dan; ve Baba'nın yüzü ve canlı imgesi olan Oğul'dan bahsedilir; ve hepsine yalnız Tanrı'ya uygun olan şey atfedilir; yani her yerde olmak ve hiç kimsenin ondan kaçamaması veya saklanamaması.

Dördüncüsü, Yoel'in 2. bölümüdür: Ruhumu bütün etin üzerine dökeceğim: ve oğullarınız ve kızlarınız peygamberlik edecekler. Ve ayrıca kullarımın ve cariyelerin üzerine günlerde Ruhumu dökeceğim, ve harikalar vereceğim, vb. Tanrı tarafından bütün etin üzerine dökülen, insanların peygamberlik ettiği ve harikalar yaratan ruh, Tanrı olmaktan başka bir şey olamaz: çünkü bu tür şeyler hiçbir meleğe veya yaratığa uygun düşmez.

Yeni Ahit'te daha açık tanıklıklar vardır; bunlardan bazı başlıcalarını sayacağım.

Birincisi, Markos'un 3. bölümündedir, Mesih şöyle dedi: Kutsal Ruh'a küfür eden kimse, asla bağışlanmaya sahip olmayacaktır: fakat ebedi suçun suçlusu olacaktır. Burada kesinlikle itiraf etmek gerekir ki, Kutsal Ruh Tanrı'dır, çünkü Müslümanların ve Alkan'da Mahomet'in kendisinin düşüncesine göre de, günahlar yalnızca ilahiliğe karşı olanlardır ki onlar bağışlanamazdır. Ve bu yüzden kendileri derler ki, Tanrı'nın

birliğini ihlal eden Ortaklık günahı (الشرك) bağışlanamazdır, oysa diğer bütün günahların insanları bağışlanmaya kavuşur.

İkincisi, Resullerin İşleri'nin 5. bölümündedir, Aziz Petrus Ananya'ya şöyle dedi: Ananya, şeytan neden kalbini Kutsal Ruh'a yalan söylemek için doldurdu? İnsanlara yalan söylemedin, Tanrı'ya yalan söyledin. Öyleyse Kutsal Ruh Tanrı'dır: aksi takdirde Aziz Petrus'un çıkarsaması iyi olmazdı. Çünkü Kutsal Ruh'un Cebrail veya başka bir melek olduğu ve Müslümanların istediği gibi Tanrı'nın kişiliğini taşıdığı kabul edilse bile, Aziz Petrus Ananya'ya şunu söylemeliydi: Meleğe yalan söylemedin, Tanrı'ya yalan söyledin.

Üçüncüsü, aynı bölümün 10. ayetinde şöyle yazılır: Çünkü Kutsal Ruh'un lütfu uluslara da döküldü. Burada eğer Kutsal Ruh'u Tanrı'dan başkası olarak anlarsan; uygunsuz, hatta dinsizce anlarsın: Çünkü lütuf yalnızca Tanrı tarafından insanlara yayılır.

Dördüncüsü, aynı bölümün 13. ayetinde şöyle denir: Onlar Rabbe hizmet ederken ve oruç tutarken, Kutsal Ruh onlara şöyle dedi: Saul'u ve Barnaba'yı bana, kendilerini çağırdığım iş için ayırın, vb. Ve gerçekten Kutsal Ruh tarafından gönderilenler Seleukeia'ya gittiler. Kim insanları Elçiliğe çağırabilir ve dilediği yere Tanrı'dan başka gönderebilir?

Beşincisi, aynı bölümün 20. ayetinde Aziz Pavlus şöyle dedi: Kutsal Ruh bana bütün şehirlerde tanıklık ederek şöyle diyor: Kudüs'te bağlar ve sıkıntılar beni bekliyor. Ve biraz sonra: Kendinize ve bütün sürüye dikkat edin, ki Kutsal Ruh sizi aranızda Piskoposlar koydu, Tanrı'nın Kilisesini gütsün diye. Bunlar kesinlikle bir meleğe uygun düşmeyen, ancak yalnızca Tanrı'ya uygun düşen şeylerdir.

Altıncısı, aynı bölümün 28. ayetinde aynı Aziz Pavlus şöyle dedi: Kutsal Ruh, İşıya Peygamber aracılığıyla babalarımıza doğru bir şekilde konuştu ve şöyle dedi: Bu halka git ve onlara de ki: Kulakla işiteceksiniz ve anlamayacaksınız. Oysa bu sözler İşıya'nın 6. bölümünde bizzat Tanrı tarafından söylenmiş olarak bulunur: çünkü peygamber orada şöyle der: Ve şöyle diyen Rabbin sesini işittim: Kimi göndereceğim ve bizim için kim gidecek? Ve dedim: İşte ben, beni gönder. Ve dedi: Git ve bu halka söyle: İşiterek işitin ve anlamayın. Öyleyse Kutsal Ruh Tanrı'dır. Ve şu sözler dikkat çekicidir: Kimi göndereceğim ve bizim için kim gidecek? Bunlarda Tanrı önce tekil olarak, ve sonra çoğul olarak konuşur: Tanrı'nın Birliği ve Üçlülüğü gizemini göstermek için; ve dışarıdaki bütün işlerin (Teologların dediği gibi) tüm Üçlülüğe ve onun münferit Kişilerine ortak olduğunu göstermek için; her ne kadar aşağıda getireceğim nedenden ötürü, birine diğerinden daha fazla atfedilse de.

Yedincisi, Korintliler'e 1. Mektup'un 2. bölümünde okuyoruz: Çünkü Ruh her şeyi araştırır, Tanrı'nın derinliklerini bile. Çünkü insanlardan kim insanın nelerinden bilir, ki insan içindeki insanın ruhundan başka? Öyle ki, Tanrı'nın olanları da hiç kimse

bilmedi, Tanrı'nın Ruhu'ndan başka. Bu sözlerle Kutsal Ruh'un Tanrı olduğu en açık şekilde kanıtlanır: çünkü hiç kimse Tanrı'ya ait olan şeyleri, bizzat Tanrı'dan başka nüfuz edemez ve anlayamaz. Ve insan ile insanın ruhu arasında gerçek bir ayrım olduğu gibi; yani parça ile bütün arasında olan: Baba'nın Kişisi ile O'nun Ruhu arasında bazı gerçek ve gerçek bir ayrım olması gerekir; ki bu kesinlikle parça ile bütün arasında olamaz, çünkü Tanrı'nın parçaları yoktur: dolayısıyla geriye kalan odur ki, ayrım yalnızca kişisel ve görelidir. Eğer Tanrı ile Baba'nın Kişisi olarak adlandırılması ve O'nun Ruhu arasında hiçbir ayrım olmasaydı; Aziz Pavlus'un konuşması saçma görünürdü: çünkü o zaman aynı şeyi aynı şeyle söylemek olurdu.

Sekizincisi, aynı yer 6. bölüm, şu sözlerde: Bedenlerinizin, Tanrı'dan aldığınız ve kendinize ait olmayan, içindeki Kutsal Ruh'un Tapınağı olduğunu bilmiyor musunuz? Tapınak, tapınakta sunulan kurban gibi hiçbir yaratığa atfedilemez; çünkü her ikisi de tek Tanrı'ya özgüdür. Öyleyse Kutsal Ruh'un Tanrı olduğu sonucu çıkar.

Dokuzuncusu, aynı yer 12. bölüm, şöyle denir: Kutsal Ruh'ta olmadıkça hiç kimse İsa Rab diyemez. Ve biraz sonra: Birine Ruh aracılığıyla Hikmet sözü verilir: başkasına aynı Ruh'a göre Bilgi sözü verilir: bir diğerine aynı Ruh'ta iman: bir diğerine bir Ruh içinde şifa lütfu: bir diğerine güçlerin işleyişi: bir diğerine Peygamberlik: bir diğerine ruhların ayırt edilmesi: bir diğerine dil türleri: bir diğerine dillerin yorumlanması. Ancak bütün bunları işleyen tek ve aynı Ruh'tur, dilediği gibi herkese ayrı ayrı paylaştırır. Kutsal Ruh'un ilahiliğini kanıtlamak için bundan daha açık ne söylenebilir? Zira yalnız Tanrı dışında kim bütün bunları yaratıklara dilediği gibi ve kendi isteğine göre bağışlayabilir ve verebilir?

Bu birkaç tanesi, Müslümanların ve onların Öğretmenlerinin, Hristiyanların Kutsal Üçlü gizemini kanıtlamak için eski ve yeni Ahit'in Kutsal Yazılarında hiçbir temele veya tanıklığa sahip olmadığını ne kadar pervasızca ve yanlış bir şekilde söylediklerini göstermeye yeterli olsun.

YEDİNCİ BÖLÜM

Kutsal Üçlü Gizemine Karşı İkinci Argümana Yanıt

Hristiyan inancının bu dogmasına karşı diğer argüman, muhalif tarafından şu kelimelerle biçimlendirilmiştir:

فتر لكم أخذتم الاقنومين الذين أخذتموهما مع الله
من جهة ان الله حكيم حتى فصكمته الكلمة ومن
المسح حياته روح القدس وهذه صفة من صفات الله
مثلها كثير لانه يققال حليم عليم سميع بصير حي
.....قدير ومدلك ربنا تبارك وتعالى
وجعلتموه اقانيم لكل من الحياة والحكمة
:وساير الصفات مثل الذي ليسه

Üstelik, Tanrı bilge ve canlı olduğu için, iki kişiyi Tanrı ile birlikte yerleştirdiğinizi görüyoruz: Ve O'nun bilgeliğini, Mesih olan Söz olarak adlandırıyorsunuz: Hayatını

ise Kutsal Ruh olarak. Dahası bunlar Tanrı'nın sıfatlarıdır: bunlara benzer başka pek çokları bulunur: çünkü Yumuşak, Bilen, Gören, İşiten, Yaşayan, Güçlü denir: ve benzer şekilde Rabbimiz, Mübarek, Yüce. Siz ise her birinde hayat, bilgelik ve diğer sıfatların kendisinde bulunduğu gibi yer alan Kişiler koyuyorsunuz. Argümanın gücü tamamen şundadır: Eğer bilgelik ve hayat, sıfatlar oldukları halde birer kişi iseler, diğer bütün sıfatların da kişiler olduğu söylenmelidir.

Bu itiraz cehaletten ve yanlış bir varsayımdan kaynaklanmaktadır; bu nedenle:

İlk olarak, dinle ilgili konularda, herhangi bir bireyin veya aynı dinin herhangi bir mezhebinin ne dediğine veya ne düşündüğüne değil; meşru Başpapazların ve o dinin ortodoks hocalarının tekdüze olarak ne dediğine ve ne düşündüğüne bakılması gerektiğini varsayıyorum. Nasıl ki İslam mezhebinde Şii'lerin veya Mutezile'nin ne söylediği veya ne benimsediği gözetilmiyorsa; aksine Sünnilerin ne benimsediği ve öğrettiği gözetiliyorsa, ki onlar aynı mezhepte ortodoks olarak kabul edilirler.

İkinci olarak, ilahi gizemlerin insan sözleriyle tam olarak açıklanamayacağı veya doğal akılla yeterince kanıtlanamayacağı; yine de bunlara karşı yöneltilen ve imkansız veya çelişkili oldukları iddia edilen her şeye yeterince cevap verilebileceğini varsayıyorum.

Üçüncü olarak, gerçek anlamda Hristiyan olan bütün Hristiyanların, şismatik veya sapkın olarak kabul edilseler bile, en azından bu zamanda, her şeyi yaratan, her şeyi yöneten ve idare eden, dünyanın başlangıcından Mesih'e kadar Patriker, Peygamberler ve Tanrı'nın Halkı olarak kabul edilen diğerleri tarafından tapınılan tek bir Tanrı'ya inanıp itiraf ettiklerini; ve Kutsal Yazıların bize sunduğu aynı Tanrı'ya, yani ebedi, her şeye gücü yeten, her şeyi bilen, gören, işiten; herkese içtenlikle yakın olan, her şeyi yöneten ve idare eden olduğuna inandıklarını varsayıyorum. Bunun hakkında bizimle Müslümanlar arasında hiçbir tartışma olamaz.

Dördüncü olarak, Tanrı'nın zihne ve iradeye sahip olması gerektiğini, aksi takdirde bilgiden ve özgürlükten yoksun olup tamamen kaba olacağını varsayıyorum. Bunu Müslümanlar da kabul ederler.

Beşinci olarak, ilahi zihnin ve iradenin bazı eylemlerinin içsel ve kendine yönelik olarak, bazılarının ise dışarıya yönelen ve yaratıklara yönelik olanlar olarak tasurlandığını varsayıyorum. Şüphesiz Tanrı'nın kendisini tanıdığı ve sevdiği kesindir: ve ayrıca yaratıkları tanıdığı ve sevdiği de. Bu ikincil eylemlerin yönüyle ilgili olarak Tanrı'nın çeşitli sıfatları denir: adalet, merhamet, bilgi, takdir, vb. İçsel eylemlerin yönüyle ilgili olarak ise Tanrı'da taayyünler, ilişkiler ve İlâhi Kişiler ortaya çıkar. Nasıl ki insan kendisini tanıyarak sözü, yani zihnin kavramını, yani tanıdığı şeyin zihinsel imgesini üretirse, yani bizzat kendisini: tıpkı bunun gibi Tanrı kendisini tanıyarak ve anlayarak, yaşayanın benzer doğasında yaşayan birinden doğduğu için Oğul olarak adlandırdığımız bizzat kendisinin zihinsel imgesini, yani sözünü üretir: ve bunun

yoluyla Tanrı ne ölçüde doğurursa Baba olarak adlandırılır: hangi ölçüde doğurulursa Oğul olarak. Yine, insan o kavramı, yani kendi imgesini severek, o aşkın hayati eğilimini üretir: ve eğer o kavram var olsaydı, şüphesiz kendisini anlayana, yani bizzat kendisine ve bilenin özüyle aynı ve bir olan kendi özüne yönelik aynı aşk eğilimini üretecektir: tıpkı bunun gibi Baba ve Oğul birbirlerini severek (yani onların tek ve aynı özlerini) hayatın sevilen öze olan eğilimi veya meyili olan Kutsal Ruh'u üretirler. Bununla birlikte aradaki fark şudur: zihne ve iradeye göre üretilen uç, insanda arızı, geçici ve yok olup giden bir şeydir; Tanrı'da ise öz ve kalıcı bir şeydir, gerçekte Tanrı'nın özünün kendisiyle aynıdır. Yukarıda söylenenlerden haklı olarak sonuç çıkarıyoruz ki, Tanrı'da iki taayyün veya emannasyon vardır: yani Baba'dan Oğul'un, ki bu doğum olarak adlandırılır ve akıl aracılığıyla gerçekleşir: ve Baba ile Oğul'dan tek bir ilke olarak Kutsal Ruh'un, ki bu basitçe emannasyon olarak adlandırılır ve irade aracılığıyla gerçekleşir. Ayrıca, dört ilişkinin olduğu sonucuna varılır, yani Baba'nın Oğul'a göre yönlendirildiği ve etkin doğumda temellendirilen Patalık; Oğul'un Baba'ya göre yönlendirildiği ve edilgen doğumda temellendirilen Oulluk; Baba ve Oğul'un tek bir ilke olarak Kutsal Ruh'a yönlendirildiği etkin Ruhlandırma; ve Kutsal Ruh'un Baba ve Oğul'a yönlendirildiği edilgen emannasyon veya ruhlandırma. Bu ilişkiler ise Tanrı'da gerçek ve reeldir; ve bunlardan dolayı üç ilahi Kişi gerçekte kendi aralarında ayrılırlar. Gerçek oldukları açıktır; çünkü tanıyan ile bilinen arasında, doğuran ile doğurulan arasında, ruhlandıran ile ruhlandırılan arasında gerçek bir göreceli zıtlık vardır.

Bunları, Muhammed'in bu anlatılamaz gizemini olabildiğince açıklamak için kısaca önerdim. Bunlardan ise rakibin itirazlarına verilecek cevap kolay olacaktır. Şöyle diyoruz ki, Tanrı'daki Kişiler ilahi sıfatlardan son derece farklıdır, her ne kadar sıfatların adıyla bazen Kişiler adlandırılrsa da; çünkü bazı sıfatlar aklın işlemini dikkate alır, bilgelik ve bilgi gibi: bu yüzden bunlar akıl yoluyla ilerleyen Oğul'a atfedilir. Bazıları ise irade eylemidir, sevgi ve merhamet gibi: ve bunlar irade yoluyla ilerleyen Kutsal Ruh'a atfedilir. Geri kalan diğer sıfatlar ise bütün ilahi Kişilere ortaktır, çünkü Tanrı'ya özsel olarak uygundur ve ne kendi aralarında ne de ilahi özden gerçekte ayrılmazlar, bunu Müslümanlardan bazıları da itiraf ederler. Kişiler ise özden gerçekten ayrılmazlar, ancak içsel sanal bir ayırım ile, yine de yukarıda açıkladığımız gibi göreceli zıtlıklar yoluyla kendi aralarında gerçekten ayrılırlar.

Dolayısıyla Müslümanların argümanına doğrudan cevap vererek diyoruz ki, bilgelik veya bilgi, Tanrı'da özsel bir sıfat olarak, ne Oğul'dur, ne de herhangi bir Kişidir, ancak bizzat Tanrı'nın özüdür: yine de Oğul'a yukarıda getirilen nedenden dolayı bazen bilgelik veya bilgi adı verilir. Ve çok daha az hayat Kutsal Ruh'tur, her ne kadar Yakubiler onu bu adla adlandırsalar da. Çünkü hayat üç ilahi Kişiye ortak olan bir ve tektir. Yine de Yakubiler veya diğer Doğu Hristiyanları, hatta Katolikler, Kutsal Ruh'u metaforik veya analogik olarak, insanın hayatının ruhtan veya onun solumasından ibaret olması ölçüsünde yaşam veya soluma olarak adlandırabilirler; veya Kutsal Ruh'un insanların ruhlarına hayat vermesi ölçüsünde: hangi nedenden ötürü Katolik Kilisesi tarafından da Hayat Veren olarak adlandırılır. Son olarak kabul edilebilir ki,

bütün sıfatlar, kavramsal olarak veya göreceli olarak alındıklarında, Kişilerdir: ancak o zaman bütün sıfatlar kendisine atfedilen o Kişinin eşanlamlılarıdır: v.g. Güç Baba ile aynıdır: Bilgelik Oğul ile aynıdır: Sevgi Kutsal Ruh ile aynıdır. Geri kalan sıfatlar ise, uygun olarak alındıklarında, hiçbir göreceli zıtlık olmadığı için ne Kişi olamazlar, ne de Kişi olarak adlandırılabilirler.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Üçlü Gizemine Karşı Üçüncü Argümana Yanıt

Üçüncü olarak Üçlü gizemine karşı argüman şu şekildedir:

فان كل من هذه الاقانيم
الجهة وكل صفة لكل لحد من الاقانيم الثلاثة الها
مثله اذا كان من جوهره فيمتضح الامر في حتى
لا يكون له غاية ولا نهاية واذا قلتم ثلاثة اقانيم
هي في السماء من جوهر قديم أليس يلزمكم
الاقرار بثلاثة الهة لان الاقانيم الاشخاص يوا اليها
وتسع الجسد عليها ولا فينا المعجزة

Eğer bu kişilerin her biri, ve üç kişiden her birinin yönü ve her sıfatı, kökenindense O'nun gibi birer Tanrı ise, o zaman mesele o kadar karışır ki sonu ve sınırı olmaz. Ve gökteki üç kişinin kadim bir özden olduğunu söylerseniz, kişilerin Tanrı'ya yönelmesi ve bedeninin buna sığmaması nedeniyle üç tanrıyı kabul etmek zorunda kalmaz mısınız?

Ancak eğer bu kişiler tanrıalarsa, o halde Tanrı'nın özünden oldukları için bütün sıfatlar kesinlikle Tanrı olacaktır. Bu nedenle, bireysel kişilerin her birinin sıfatının, tıpkı kişinin kendisi gibi Tanrı olması zorunludur, çünkü bu sıfat O'nun özündendir. Öyleyse bu büyük alan, tanrıları çoğaltmak için sonsuza dek genişleyecektir. Öte yandan gökte ebedi özden üç kişinin olduğunu söylerken, üç tanrı olduğunu itiraf etmek zorunda kalmıyor musunuz? Çünkü kişiler gösterilebilir ve belirlenmiş bireylerdir. Buna karşı ne yanıt verebilirsiniz?

Yanıtıyoruz: Her ne kadar Tanrı'da üç kişi bulunsa ve her bir kişi Tanrı olsa da, yine de üç tanrı değil, yalnızca tek bir Tanrı vardır. Çünkü şüphesiz Baba olan o aynı Tanrı, aynı zamanda Oğul ve Kutsal Ruh'tur. Bir kişinin diğerinin özünden farklı veya ayrı bir özü yoktur, aksine üç kişinin özü bir ve aynıdır. Gerçekten de yaratılmış şeylerde kişilik veya töz, özden ve bu da varlıktan ayrıdır. Öyle ki öz, var olabilme potansiyeli gibidir; bu yüzden filozoflar özleri ebedi olarak adlandırırlar. Varlık ise fiili olarak özün kendisidir; töz ise fiilen var olan özün bütünleyici tamamlayıcısıdır. Ne var ki Tanrı'da öz ile varlık arasında hiçbir ayırım verilmez. Yine de tözsellik veya kişilik ile varlık, ya da fiilen var olan öz arasında içsel sanal bir ayırım verilir. Bu içsel sanal ayırım şuradan ibarettir: zihnimizin işleyişinden bağımsız olarak, bazı basit varlıklar gerçekte birbirinden farklı iki varlığa eşdeğerdir. Bölünemez olduğu için önceki çizginin sonu ve sonrakinin başlangıcı olan nokta bunun örneği olarak verilir.

Nokta ve son gerçekte birbirinden ve içsel olarak sanal bir şekilde ayrılır. Aynı veya benzer şekilde ilahi kişiler, ilahi öz ile bir olmalarına rağmen kendi aralarında gerçekte ayrılırlar. Çünkü aynı öz her türlü akıldan bağımsız olarak eşdeğerdir veya aynı kişilere gerçek olarak aktarılır. Öz ile ilahi kişiler arasındaki bu içsel sanal ayrım, bu gizeme karşı ortaya çıkabilecek bütün o çelişkileri önlemek için yeterlidir.

Muhalifin yönelttiği, yani her bir kişinin Tanrı olduğundan başka üç kişi oluşturması gerektiği itirazına verilecek cevap, söylenenlerden açıktır. Çünkü kişiye çoktan aktarılmış olan ilahi öz, artık başka türlü aktarılamaz. Yine de daha az mükemmelliğe sahip değildir, çünkü ister aktarılabilir olsun ister aktarılmış olsun, her zaman sonsuz derecede mükemmel olarak anlaşılır. Dahası, her bir kişi Tanrı olmasına rağmen, yine de başka bir kişiyle tamamen aynı Tanrı'dır; bu nedenle herhangi bir kişinin kendi varlığından ötürü başka üç kişi oluşturması gerektiği sonucu iyi bir şekilde çıkarılamaz.

Müslümanların kaba ve donuk zihnine bu hususlar çok zor ve çetin gelecektir; bu sebepten ötürü daha açık akıllarla ve hatta bazı karşılaştırmalarla bu gizemin olasılığını ve bir tür olasılığını onlara aşılarmaya çalışacağım.

Birinci neden, Tanrı sonsuz derecede iyi olduğundan, aynı zamanda sonsuz derecede aktarılabilir de olmalıdır; nitekim iyiliğin doğası, kendisini başkalarına aktarmaktır. Ne var ki Tanrı'nın kendisini herhangi bir yaratığa sonsuz derecede aktarması imkansız olduğundan, geriye kalan şudur ki, kendisini anlatılamaz bir yolla kendine sonsuz bir şekilde aktarır. Bunu ise yukarıda açıkladığımız şekilde kendi özünü ve ilahi doğasını ilahi kişilere aktararak yapar.

İkinci neden, birlik veya teklik bir mükemmellik olsa da, onun beraberinde getirdiği yalnızlık bir kusurdur. Bu yüzden Kutsal Yazılarda Tanrı'nın hiçbir hayvanın yalnız kalmasını istemediğini ve insanı yaratmak istediğinde, "İnsanın yalnız olması iyi değildir" dediğini görüyoruz. Öyleyse en üst düzeyde birliğe sahip olan şey, tamamen yalnız kalandan çok, aynı zamanda bir tür topluluğa da sahip olan şeydir; bu daha mükemmel olacaktır.

Üçüncü neden, Kutsal Yazılarda Tanrı'nın insanların ve meleklerin topluluğundan zevk aldığını okuyoruz; öyle ki Süleyman aracılığıyla Özdeyişler 8. bölümde şöyle demiştir: Benim zevkim insan oğullarıyla birliktedir. Eğer yaratıkların topluluğu Tanrı'nın zevklerine ait olarak kabul ediliyorsa, ilahi kişilerin topluluğu çok daha fazla ona ait olacaktır. Öyleyse eğer bu durum imkansız değilse, bu tür bir topluluk ondan esirgenmemelidir.

Dördüncü neden, Beş Kitap'tan (Tevrat) biliyoruz ki, Tanrı insanı kendisine benzer, yani kendi suretinde ve benzerliğinde yaratmıştır. Herkesin kabul ettiği üzere bu benzerlik bedende olamaz; dolayısıyla yalnızca ruhta olacaktır. Dahası, akıl yürüten ruh, özünde tek ve basit olmasına rağmen, yine de en azından işlemler açısından

gerçekte birbirinden farklı üç güce sahiptir; yani hafıza, akıl ve irade. Her ne kadar bazıları hafıza ile akıllı tek bir güç haline getirirse de. Ne var ki bu güçler ruhun birliğine ve basitliğine hâlel getirmez, çünkü muhtemel bir görüşe göre bunlar ruhun özünden, eğer varsa içsel sanal bir ayrım dışında ayrılmazlar. İnsanın Tanrı ile benzerliğinin en çok dayandığı nokta ve insanın akıl yoluyla kendisinin bir kavramını oluşturduğu ve bu kavramını dolaysız bir yolla sevdiği gerçeği işte bu gibi görünmektedir; ki ilahi Üçlü'nün bir benzerliği de buradadır.

Bu nedenlerden başka, bu gizemin olasılığını muhtemel olarak gösterebilecek bazı karşılaştırmalar getirilebilir. Birincisi, yukarıda ima ettiğimiz gibi, bölünemez bir varlık olduğu halde iki zıt yükleme sahip olan çizgideki noktadır: çünkü önceki çizginin sonu ve sonraki çizginin başlangıcıdır. İkincisi, insandaki metafizik parçalardır, yani hayvansal ve akılsal olanlardır: ki bunlar en azından sanal olarak birbirlerinden ayrıldıkları halde, insanın özünde özdeşleştirilmişlerdir. Üçüncüsü, özünde bir olmasına rağmen potansiyel olarak, en azından sanal olarak ayrılmış bir şekilde üçe katlanmış olan aynı insanın ruhudur: yaygın görüşe göre bitkisel, duyuşsal ve akılsaldır.

Dördüncüsü, kendi aralarında ayrılmış olan ancak en son türde özdeşleştirilmiş varlık dereceleri. Nitekim insanda var olan, yaşayan, hissedebilen ve akıl yürüten bulunur; bunlar taşlarda, bitkilerde, hayvanlarda ve meleklerde ayrı ayrı bulunur. İnsanda ise etkiler bakımından gerçekte ayrıdır ve yine de insanın özünü özdeşleştirilmişlerdir. Ahlakî konularda da aynı insanın kral, rahip ve ordu komutanı gibi gerçekte ayrı çeşitli kişileri taşıdığını görürüz: Kral bu insandır, rahip bu insandır, ordu komutanı bu insandır demek doğru olsa da; bu insandaki kralın kişisinin, rahibin veya ordu komutanının kişisi olduğunu söylemek doğru değildir. Ayrıca aynı şeyin, onunla özdeşleştirilseler bile kendi aralarında ayrılan zıt yüklemeleri aldığını görürüz: örneğin bu taş Petrus'a göre sağda, Pavlus'a göre soldadır ve sağ ile sol aynı taş hakkında gerçekte yüklenir, oysa kendi aralarında zıttırlar. Başka bu tür örnekler de getirilebilir; bunlarda, üçüncü bir şeyle gerçekte özdeşleştirilen o şeyler, kendi aralarında ayrılır veya zıttır.

Ahmed, bazı Hristiyanların öğretisinden hareketle Güneş, onun parıltısı ve ısısı karşılaştırmalarını getirir ve şu sözlerle saçma olduğu gerekçesiyle aynı anda reddeder:

فلما احتجاجكم بالشمس وأنها شيء واحد لها بثلاثة
معاني في تشبيهكم ما تقولونه في الثلاثة الاقانيم
بها فان ذلك بمونه لا يصح لأن نور الشمس لا بعد
بعد الشمس وكذلك حرثنا لا بعد بعد الشمس لان
كان حد الشمس حمما معتدرا ممشيا معضا دائرا
في وسط الافلاك دورانا دائما ولا بتهبا ان بعد نورها
وحرما مثل هذه العنسة ولا يقال ان نورها لو حرثنا
جسم مستدير مضى سخن دائسم الدوران: ولو

كان نورها او حرحما عنها حقاً من معص حق من
جوهر الشمس كما قالت الشريعة في للمسيح انه اله
حق من اله حق من جوهر ليسه لكان ما قلتيم له
مثلاً تماماً والامر مخالف لذلك فلا يشبهه ولا
يقع القياس عليه والحمده منكم فيه بالظلمة

Güneşten alınan ve tek bir şey olmasına rağmen üç anlama sahip olan bu argümanı üç kişi hakkında söylediklerinize karşı bir kıyaslama olarak alırsınız; bu uygun bir şekilde uymaz. Çünkü Güneşin ışığı, tıpkı ısısı gibi, Güneşin tanımıyla tanımlanmaz. Zira Güneş küresel, parlak, sıcak ya da ısıtan, göksel yörüngelerin ortasında ebedi bir daire ile dönen bir bedendir. Ne onun ışığı ne de ısısı bu yüklemlemlerle tanımlanabilir; ne de ışığının veya ısısının sürekli kendi etrafında dönen küresel, parlak ve sıcak bir beden olduğu söylenebilir. Fakat eğer ışığı ve ısısı, Simge'nin (Amentü'nün) Mesih hakkında iddia ettiği gibi, babasının özünden gerçek bir Tanrı'dan gerçek bir güneş olsaydı, o zaman karşılaştırma mükemmel bir şekilde uyardı; fakat durum tamamen zıttır ve benzerlik hiçbir şekilde ölçülemez; bu nedenle ondan alınan argümanınız boş ve geçersizdir.

Ben de itiraf ediyorum ki, eğer ışık ve ısı soyut olarak alınırsa, Muhalif tarafından akıllıca öne sürülen nedenden dolayı karşılaştırma uygun bir şekilde uymaz. Fakat somut olarak alınırsa, şu şekilde oldukça uygun bir karşılaştırmadır: Güneş küresel, parlak ve sıcak bir bedendir; bu üç şey somut olarak Güneş ile özdeşleştirilmiştir. Nitekim küresel beden Güneştir, parlak beden Güneştir, sıcak beden Güneştir; ve bu üç şey Güneş ile özdeşleştirilirken yine de kendi aralarında gerçekte ayrılırlar. Çünkü sıcak beden, biçimsel olarak parlak bedenle aynı değildir ve ikisi de küresel bedenle aynı değildir.

Üstelik, karşılaştırmının yazarı ışık ve ısıyı soyut olarak aldıysa, karşılaştırmının gücünü şuna dayandırmıştır: Tıpkı Güneş'in tüm ışığın kaynağı olması ve ışığın ondan yayılması gibi, Baba da ilahi kişilerin kaynağı gibidir; yani Söz ve Kutsal Ruh ondan yayılır ve her ikisi de kutsal yazılarda ışık adıyla anılır. Ve tıpkı ısısının da Güneş'ten ve ışıktan yayılması gibi, Kutsal Ruh da Baba'dan ve Oğul'dan çıkar. Kutsal Ruh, aynı kutsal yazılarda sevgi ve hayır adıyla anıldığı için en doğru şekilde ısıya kıyaslanır. Güneş, ışık ve ısı arasında zaman önceliğinin bulunmayıp yalnızca köken önceliğinin bulunması gibi, üç kişi arasında da sınırsız derecede daha mükemmel bir şekilde bulunmasına rağmen köken önceliğinden başka hiçbir öncelik yoktur. Ne bu karşılaştırmada ne de yaratılmış şeylerin başka hiçbir karşılaştırmada, anlatılamaz En Kutsal Üçlü gizemiyle tam bir ölçü olamaz. Biz de bunu akıllarla veya karşılaştırmalarla mükemmel bir şekilde kanıtlayabileceğimizi düşünecek kadar kendimize pay çıkartmıyoruz; ancak amacımız sadece onda hiçbir imkansızlığın veya çelişkinin bulunmadığını, aksine kendi olasılığından yoksun olmadığını göstermektir.

DOKUZUNCU BÖLÜM.

Eski İbranilerin Öğretisinden, Kutsal Üçlü Gizemi Kanıtlanır.

İnanmayanlar arasında ilahi vahyin yardımcıları olarak yukarıya getirilen nedenlerden ve karşılaştırmalardan başka, bu gizemli Sakrament'in gerçeğini eski İbranilerin öğretisinden de doğrulamak hoşumuza gitti; bunu Kutlu Ataların ve Peygamberlerin bildiği ve ona saygı gösterdiği Hristiyanlar arasında şüphesizdir. İbranilerin eski Bilgelerin ve Üstatların bunu Yasa ve Peygamberlerin öğretisinden çıkardıklarını ve öğrettiklerini Hristiyan Yazarlar açıkça göstermektedir; ve diğerleri arasında İbrani işleri ve tüm bilimler konusunda en bilgili bir kişi olan Marfika Piskoposu Soylu Romalı En Parlak ve En Muhterem Efendi Josephus Ciantes bunlardan biridir. Kendisi diğer en parlak eserleri arasında, eski İbranilerin tanıklıklarıyla açıkça kanıtlanmış Kutsal Üçlü üzerine bir İcmal yayımlamıştır; aynı Yazarın İbranice dilsinden Latinceye çevirdiği başat yetkileri ve daha parlak tanıklıkları burada sunacağım.

Kendi aralarında seçkin bir Doktor olan R. Moyses Cordoverus, Pardes Rimmonim kitabında, Tanrı'da üç ışık bulunduğunu, bunları Tanrı'da var olan ve yaratıklardan ayrı üç gizli varlık olarak adlandırdığını doğrular. Bunu kanıtlamak için eski Hahamların yetkilerini ve her şeyden önce İbranilerin ortak sesiyle Bilgeliğin Işığı olarak adlandırılan R. Hai Gaon'u getirir. Kendisi anılan kitapta, Tract. Tfa'fhfoth cap. 1. öğrencilerine şöyle hitap etmektedir: Şimdi size on Sephiroth'un (yani zekaların) üzerinde olan üç yüce ışığı açıklıyorum ki onların adlarını eski Kutsal Atalarımızdan aldık: İçsel eski (veya ebedi) ışık; arıtılmış ışık; ve berrak ışık. Bu üç Işık Sonsuz'da (yani Tanrı'da) bulunur. R. Chamai Gaon ekler: Bu üç Işık, üç oldukları için, diğer ilkelerin başlangıcı ve nedenidir. R. Simeon Ben Johai bu üç Işık hakkında konuşarak yazar: Kökün özünde birleşmiş Işıklardır, ki bunların kendiliğinden olması gerekir. Ve biraz sonra: İncanın tüm sırları bunda pekiştirilir. R. Mair Gabbai l. Gavodath Haccodes. cap. 3. de şöyle konuşur: Ve sırlar üçlü sayıya dahildir ve R. Simeon Ben Johai'nin Ticcunim adlı kitabındaki geleneğine göre Eski Işık, arıtılmış ışık ve berrak ışık olarak adlandırılırlar. Hatırası hoş R. Hai Gaon'un geleneği de aynıdır ki bu üç ışık on Sephiroth'un üzerindedir; ve benzer şekilde bu, hatırası hoş R. Chamai Gaon'un Birlik Kitabında bulunur. Magarecheth Baelauth kitabındaki R. Jeudah Chajath: Tract. Afcemeth fol. 137. şöyle yazar: Şundan da anlıyoruz ki Astiluth (yani zeka) üçlülerin üçünde ilerler; ve bu nedenden dolayıdır ki aynı Astiluth Sonsuz'da bulunan o üç damladan doğar.

Bunlardan anlıyoruz ki, eski İbraniler Tanrı'da üç ışık, üç sır, üç isim, üç damla, üç Jod (Tanrı adının işareti olan harf) ve başların başı adını verdikleri üç varlık bulunduğunu öne sürmüşlerdir. Ve her ne kadar bu adların tümü aramızda ilahi Kişilere tam anlamıyla uymasa da, İbrani deyimine göre yine de onlara rahatlıkla uyarlanabilirler. Zira adlar olarak adlandırılırsalar bile, geri kalanından açıkça anlaşılacağı üzere, saf adları veya sadece sözcükleri değil, özüyle birlikte adları kastetmişlerdir. Dahası, bu üç varlığın Sephiroth'un veya Zekaların üzerinde olduğunu ve aynı Zekaların bunlardan üretildiğini doğrularlar.

Ayrıca bu ışıkların birinin diğerinden yayıldığını ve bu sayede gerçekte birbirlerinden ayrıldıklarını doğrularlar. Anılan yerdeki R. Cordoverus böyledir: Gerçek şu ki (der) bu üç ışığın ayrılışının nedeni, kendi özlerindeki yayılım ve süreçten doğar; kendisi (Tanrı) dışında birine kendini gösterme nedeninden ötürü değildir; çünkü kendi özlerinde kökenlerine, süreçlerine ve görünümüne sahiptirler. R. Hai Gaon'un söylediği şey de budur: Ve (Sonsuz veya Tanrı olan) kendisi kendini yayar ve gizli kökte yayılır. Ardından aynı öğretiyi açıklayarak şunu ekler: Bu bölümde, bu üç sırrın gizemini, zeka sahibinin anlayışına uygun bir berraklıkla açıklamayı düşündük. Gerçek şu ki, Tanrı'nın düşünceleri bizim düşüncelerimiz değildir ve onun yolu bizim yolumuz değildir. Çünkü bir insan zihninde üreteceği bir varlığı biçimlendirdiğinde, o düşünce aynı düşüncede kaldığı sürece fiiliyatta olmayacaktır. Ve her ne kadar o varlığı zihninde biçimlendirip şekillendirse de, üretmek istediği o varlığın biçimi, onu eyleme geçirene ve hiçbir potansiyellik taşımaksızın varlıkta bulunana kadar sanki yokmuş gibi olacaktır. Çünkü fiil esastır, zira kendi varlığından başka hiçbir şey bulunmaz. Oysa tüm kralların üzerindeki Kralların Kralı'nın (O'na övgü olsun!) işleri ve üretimleri aynı nitelikte değildir; kutsal ve temiz üretimi ve yayılımı biçimlendirmek ve üretmek istediğinde (yani Sözü veya Oğlu ürettiğinde), her şeyi kendi özünde, kendisinde hiçbir değişme olmaksızın üretti ve biçimlendirdi; ancak o varlık kendisine öyle bir birleşmiştir ki, üreten ile üretilen varlık arasında hiçbir fark yoktur ve (Tanrı) ile o (üç ışık) aynı şeydir ve tek bir öz, tek bir ilkedir. Bu öğretiye Yahudi teologların arasında kolayca önder olan R. Hai Gaon ve R. Simeon bin Johai katılırlar ki onların sözleri şunlardır: Ve tapınaklar tapınakların dokuz Tapınağı haline geldi. R. Cordoverus bunu şöyle açıklar: Onların (üç ışığın) görkeminden birleşerek öz ışıklarıyla dokuz Tahtı, yani dokuz gizli Sephiroth'u üretirler; bunlar Sonsuz (yani Tanrı) tarafından üretilen gizli, yüce ışıklar olan o saklı Tapınaklar için araçlar ve giysilerdir.

R. Hai Gaon şöyle devam eder: Biz eski atalarımızdan onların adlarını aldık; bunlar şunlardır: Gizli köke uzanan ve yayılan, kendi yayılımının gücüyle iki büyük ışığın, yani arıtılmış ışığın ve berrak ışığın benzerliğinde kıvılcımlanan, fırlayan ve ortaya çıkan İçsel Eski Işık.

Tanrı'nın tözü veya özü ile özdeşleştirilmiş, kendi aralarında gerçekte ayrı olan bu üç ışığı İbraniler, kendileriyle çelişmek istemiyorlarsa kabul etmek zorundaydılar.

Birincisi, biri diğerini ürettiğinde, üreten ile üretilen arasında gerçek bir ayrılığın olmaması imkansızdır; aksi takdirde aynı şey biçimsel olarak kendini üretir ve en azından köken önceliğiyle kendini önceler ki bu tamamen çelişkilidir. Ve en azından bu üretim salt bir akıl varlığı ve insan zihninin uydurması olurdu.

İkincisi, İbrani Doktorlar Sephiroth'un veya Zekaların kendi aralarında gerçekte ayrı olmalarını isterler, çünkü biri diğeriyle ilerler. Bu nedenle Magarecheth kitabında R. Chajet ilk üç Sephiroth hakkında şöyle yazar: Hem neden hem de etkilenen oldukları için sayı alırlar; ve böylece ikidirler: ve bu nedenden dolayı sayı alacaklardır ve

başka türlü değil; bu gerçeklik, ışığın onu alana kıyasla aydınlatan ve onu verene kıyasla aydınlatan ışığın benzerliği olan on Sephiroth'u da kapsar. Ve R. Cordoverus der ki: Onların (Sephiroth'un) ayrılığı ve birinin diğerinden süreci, birinin diğerinin nedeni olmasındandır; yani kendilerine kıyasla ve aynaların üretimlerine kıyasla, nedenin etkilenenin üzerinde ve etkilenenin nedenin altında olmasındandır. Ve işte (R. Chamai'nin) niyeti bu nedenle ilk üç Sephiroth'u ayırmaktı. Ve biraz önce şöyle demişti: Ve onların (Sephiroth'un) sayısı neden ve etkileneğendir. Dahası İbrani Doktorlar, Ortodoks Yunan Hristiyanlar gibi, yaratılmış şeylerde neden ile etkilenen arasında bulunan tüm kusurları ortadan kaldırarak, ilahi konularda bile neden ve etkilenen adından kaçınırlar. Tekrar R. Cordoverus der ki: Sephiroth, (yalnızca ilahi konularda neden ve etkileneğene verilen ad olan) שלח ועלול hilah ve halul, yani (yaratıklarda ise סבב ומסבב Sibbab ve Mefuvan denilen) arasında bulunan ayrılıkla ayrıldıkları için: ve işte etkilenen neden değildir ve neden etkilenen değildir. Öyleyse bundan şu sonuç çıkar ki, her ne kadar bunlar mükemmel bir birlikle birleşmiş olsalar da, yine de bu açıdan ayırırlar.

Üçüncüsü, bu ışıklar arasında gerçek ve hakiki bir ayrılık olmasaydı, hepsi gerçekte aynı şey olurdu ve böylece bütün ayrılık insan zihnine bağlı olurdu.

Ad Refut. Alcor. Pars III.

lectu per comparisonem ad res creatas: cur diceretur, esse in Deo potiùs tres luces, quàm quatuor, aut quinque, aut sex, aut denique totidem, quot in illo attributa reperiuntur? nonne in Deo sunt luces, misericordia, justitia, potentia, sapientia, scientia, bonitas, & alia hujusmodi plurima? Cur verò potiùs ex his tribus lucibus, quæ juxta Doctorum Hebræorum allertum, in trino Dei nomine יהוה יהוה אל Deus, Deus, Deus; Exodi, c. 34. 6. fundantur, quàm ex aliis ibidem positis nominibus nempe רב חסד ואמת Misericors, & Clemens, Longanimis, Multus misericordiæ, veritate, ternarius Sephiroth numerus eruitur? Videlicet tria illa Dei nomina sunt ad exprimendas personas: cætera verò attributa significant.

Dördüncüsü, eğer bu ışıklar arasında gerçek bir ayrılık olmasaydı, sadece aynı şeyin farklı adları olurdu; ya da bütün ayrılık yalnızca ilahi nitelikler arasında bulunan türden olurdu: İbranilerin o eski Bilge Doktorları bu gizemin Sırrını bu kadar ağır sözlerle ortaya koymazlar, bunun en gizli, en zor ve kavranamaz olduğunu öne sürmezler, zihnin keskinliğinin onun araştırılmasına daha fazla dalmaması için büyük bir şiddetle yasaklamazlardı. R. Hai Gaon'un Pardes Tfaflfoth kitabının birinci bölümünü dinleyelim; Talmud Bilgileri (şöyle der) bu bilginin ve bu zihin kavramının açıklanmamasını özel bir uyarıya yasaklamışlardır, çünkü her yaratığın kavrayışının ötesindedir. Şöyle diyerek: Kendinden üstün olanı arama ve gizli olan şeylerde zahmet çekme. Ona ulaşabilecek hiçbir zihin yoktur, çünkü hiçbir yaratığın bilgisi onu idrak edemez. Aynı R. Hai Gaon, diğer Doktorlar tarafından bu üç ışık hakkında sorgulandığında şöyle dedi: Bu sorgulamaya verilecek yanıt büyük bir derinlik gerektirir ve bizden çok önce, geçmiş nesillerin zamanlarında ve eski Atalarımız tarafından halka sunulmuştur; ve bunun açıklaması uzundur ve uzun zaman

gerektirir; çünkü gizli Bilgelikte, peygamberlik sırlarında ve seçkin Bilgelerin geleneklerinde yer alır. R. Cordoverus kendini şöyle ifade eder: Bu konu, çalışılması aşırı derecede yasaklanmış olan ve sadece üstünkörü ve araya hiçbir gecikme girmeden olması gereken o tür gerçeklerdendir. Ve biraz sonra: Ah keşke çalışkan öğrenci bu nesneyi anlayabilseydi! Ah keşke elini ağzına koysaydı! Ve ah keşke onun çalışması kendisine yapılan bu açıklamada tülün arkasından olsaydı ve Tanrı'dan başka şeyleri araştırmaya cüret ettiği için affedilmesini dileyseydi!

Son olarak, aynı eski İbranilerin Tanrı'daki gerçek ve hakiki süreci ve üretimi tanıdıkları açık ve keskindir ve sonuç olarak üreten ile üretilen arasında gerçek bir ayrılık olduğu, akıl yürütme tarzlarından anlaşılmaktadır ki şöyledir: Bir etkenin kendi özünde alınan bir şeyi üretmesi ve özün değişime uğramaması imkansızdır. Birinci ışık kıvılcımlanarak, aynı birinci ışığın özünde kalan başka bir ışık üretir: o halde özün değişmesi gerekir; ve ışığın özü Tanrı'nın kendisi olduğundan, Tanrı'nın değişmesi gerekecektir. R. Simeon bin Johai böyle akıl yürütür: Ve kendi öne sürdüğü güçlüğü şöyle yanıt verir: Bu tam olarak bir kişinin ışığı ışıktan yakması gibi gerçekleşir. Tanrı eksiklik üreten değildir, ne de (R. Aaron'un açıkça belirttiği ve ışık hakkında aynı örneği getirdiği gibi) değişor (haşa). Dahası, eğer bu ışıklar arasında gerçek bir ayrılık olmasaydı, bu tür bir güçlük ve akıl yürütme gereksiz olurdu; ne de Tanrı'da herhangi bir değişmeden şüphelenmek için en ufak bir neden olurdu.

Öyleyse şu sonuca varıyoruz ki, Eski İbraniler Tanrı'da, aralarında gerçekte ayrı olan ve ilahi özle özdeşleştirilmiş olan üç Kişiyi, eski ışık, arıtılmış ışık ve berrak ışık adları altında tanımışlardır: eğer bunlar basitçe sıfatlardan veya Tanrı'nın niteliklerinden başka bir şey ifade etmeseydi, rica ederim, diğer niteliklerden daha ziyade neyi bu kadar zor, algılanamaz ve kavranamaz kılardı? Birçok pagan filozof bile Tanrı'nın eski, ebedi, arıtılmış, berrak ve en berrak ışık olduğunu, adil, bilge, her şeye gücü yeten, her şeyi bilen, her şeyi gören olduğunu bildikleri gibi bildiler mi? Öyleyse neden, İbranilerin o eski Bilgeleri bu üç ışığın gizemini bu kadar yüceltiyorlar ve herkesi, çok derin ve yüce olduğu, bütün zihni aştığı için onu daha meraklıca araştırmaktan caydırıyorlardı?

Her ne kadar bu üç ışığın, yani Kişiliklerin, kendi aralarında gerçek anlamda farklı oldukları ve ilahi öz ile özdeşleştirildikleri yukarıda aktarılan kendi düşüncelerinden yeterince açık olsa da, bu durum aynı kişilerin diğer tanıklıklarıyla daha da net bir şekilde gösterilmektedir. R. Hai Gaon, Pardes Tfaftsaboth kitabının 1. bölümünde şöyle der: Hepsi (bu üç ışık) tek bir ışıktır, tek bir tözdür ve Sonsuz'da gizlenen tek bir köktür. R. Cordoverus ilgili yerde şöyle der: Bu üç gizli şey Tanrı'da olduğunda, Sephiroth değildirler, aksine Sonsuz'un tözüdürler ve onlara ulaşabilecek hiçbir bilgi yoktur. R. Chumai aynı yerde şöyle der: Bu üç isim tamamen tek bir şeydir, güçlü bir bağla birleştirilmiş tek bir tözdür; ayrılma ve bölünme olmaksızın, bütün köklerin kökünde, yani Tanrı'nın özünde bileşim olmaksızın bir aradadır. Daha önce bilge İbranilerde bu isimlerin somut olarak ve adlandırılan şey yerine kullanıldığını belirtmiştim. R. Aaron, R. Chumai'nin sözlerini açıklarken şöyle der: Ama bu üçü tek

bir tözdür, bütün köklerin kökünde tek ve aynı şeydir ve aynı töz veya özdendir. Ve şunu iyi anla ki, kökten ve bütün köklerin kaynağından dememiştir; aksine bütün köklerin kökünde demektir; Mübarek Tanrı'nın tözünde ve doğasında ve kendi içlerindeki töz ve doğasında sahip oldukları büyük birliği belirtmek için böyledir. R. Simeon der ki: Kaynaklar (yani bu üç ışık) töz ile ve İlke'nin varlığıyla (yani Tanrı ile) birleşirler; gerçekten de kendileri araçların ilkeleridir; ancak töz değildir (yani her birinin kendine özgü bir tözü olsun diye değil), çünkü tözün kendisi ve onların hepsi bütünüyle birdir. Ve biraz sonra: Ya kendileri (kaynaklar) onun tözü veya özü olsunlar, uygun bir şekilde ve tamamen tam bir kimlikle, ve kökün tözü olsunlar (yani Tanrı'nın). Ve bu şey şu türdendir: Bu konuda gayret göstermek ve büyük spekülasyon yasaktır; ancak hızlıca, kısaca değinerek ve hiç gecikme eklemeden yapılmalıdır. İbrani Doktorların diğer tanıklıklarını atlıyorum; okuyucu bunları yukarıda övülen Lord Joseph Ciantes'in eserinde İbranice ve Latince olarak görebilir. R. Aaron'un ilgili yerdeki 4. bölümünden şu sözünü ekliyorum, şüphesiz: למה שהרבי קשה: Gerçekten de üç olmaları ve hepsinin tek bir şey olması akıl için anlaşılması pek güç bir durumdur. Öyledir, ey Yahudiler: Öyledir, ey Müslümanlar. Şüphesiz bu şey, akıl için anlaşılması en yüksek ve en ilahi sırdır. Fakat Tanrı bunu vahyetmiştir ve gerçek olduğunu söylemiştir; bağlanmasını veya kavramasını talep etmez, yalnızca inanılmasını ister. Ve şu da önemli değildir ki, bu İbrani Doktorlar üç Kişilik adında Baba, Oğul ve Kutsal Ruh kelimelerini kullanmazlar; çünkü bu isimlerin kutsal yazılarda açıkça bulunması ve o Bilgelerin tözde bizimle hemfikir olup Tanrı'da üç Kişilik bulunduğunu itiraf etmeleri yeterlidir (çünkü onlar da Adalet Kapısı Kitabında o üç ışığa פנים הפנימיים Yüzler, yani içsel kişilikler derler), ki bunlar kendi aralarında gerçek anlamda farklıdır ve ilahi öz ile özdeşleştirilmiştir.

Bu gerçeğe tanıklık etmek için, Yüksek Rahip Halkı kutsarken, Numbers kitabının 6. bölümünde emredildiği gibi, ilahi ismin üçlü yakarışıyla üçlü bir kutsama kullanıyordu, ki orada Tanrı Musa'ya şöyle demişti: Aaron'a ve onun oğullarına şöyle deyin: İsrail oğullarını şöyle kutsayın: יהוה Tanrı seni kutsasın ve korusun: יהוה Tanrı yüzünü senin üzerine aydınlatsın ve sana merhamet etsin: יהוה Tanrı yüzünü sana çevirsin ve sana barış versin. Ve şu da dikkate değerdir ki, Petrus Alfonsi'nin Yahudilere Karşı Diyalog'un 6. bölümünde gözlemlediği gibi, Yüksek Rahip bu kutsamada יהוה Tanrı'nın adını ne zaman zikretse: her iki elinde de üç parmağını, başparmağını, işaret parmağını ve orta parmağını yukarı kaldırılarak daha yükseğe tutuyordu; ve sonra, önceden olduğu gibi indiriyordu. Buradan itibaren, üçlü sayının yalnızca kutsal yazılarda değil, aynı zamanda bütün ölümlüler arasında yaygın olarak mistik ve kutsal bir alışkanlık haline geldiğini düşünüyorum, özellikle ilahi konularda: bu durum herkese çok iyi bilindiği için, burada tanıkları zikretmiyorum.

Dahası, İbranilerin bu öğretisinden, eski Ulusların Filozoflarının da bu en derin sırrın bir kısmını aldıklarını düşünüyorum; nitekim Cizvit Tarikatı'ndan R. P. Athanasius Kircher gibi diğerleri arasında bilgece bunu kanıtlar; kendisi hem adıyla hem de gerçekliğiyle ölümsüzdür ve dünyada neredeyse tamamen yenidir, Dikilitaşlar hakkında yayınladığı en parlak eserinde; Pamphilus Dikilitaşında: orada ilk figürünü

açıklarken, yani küreyi veya kanatlı daireyi, ortasından yılan fırlamaktadır; bunun içinde İlahi Üçlünün sırrının gölgelendiğini düşünür. Bunu kanıtlamak için, Mısır Dini hakkında kitabında şunları yazan Arap Aben-Ephi'nin otoritesini ileri sürer: قلما كانوا يريدون ان يخبروا على الثقة وصفة الله مثلثة وصوروا الدائرة مع جناحين ومنها تخرج الحية وصورة الدائرة فكانوا يدلون على الطبيعة الله غير مدروكة وغير مغرقة وهي ازلية وغير مبدية وغير معدودة وصورة الحية للحكمة الله الذي خلف فيه كل ما يراه وصورة الجناحين النسق القسي مي بعركته تعطي الحياة لكل ما في الدنيا Tanrı'nın üçlü erdemini ve özelliğini belirtmek istediklerinde, yılanın çıktığı iki kanatlı bir daire oluştururlardı; ve dairenin figürüyle Tanrı'nın anlaşılmaz, ayrılamaz ve sonsuz doğasını, başı ve sonu olmadan gösterirlerdi. Yılanın figürüyle, her şeyi yaratan ve yaratmayı uygun gören Tanrı'nın bilgeligini simgelerlerdi. İki kanadın figürüyle ise, Dünyada olan her şeye hayat veren Tanrı'nın hareket ettirici erdemini simgelerlerdi. Yazarın Arapça deymi çok iyi bilmediği anlaşıyor; bu yüzden onun güvenilirliğinden şüphe duyduğumu itiraf ediyorum; ve yazarın uydurma olduğunu, yüce gönüllü bir kişi olan P. Kircher'e meşru ve gerçek olarak satıldığını düşünüyorum.

Ayrıca Suriyeli Sanchuniathon'un Fenike Dini hakkındaki parçasını şu sözlerle ileri sürer: יום הו' אספירא אבראניזתא טנה ארין חויה אכפירא הו' כנא דאלרא דילה לא שורא ולא שולמא Jüpiter (yani en yüce İlahi Varlık) kanatlı bir küredir, ki ondan yılan üretilir. Küre, başı ve sonu olmaksızın ilahi doğayı gösterir. Kanatlar onun zihnidir: yılan ise bütün Dünyaya hayat veren Tanrı'nın Ruh'u'dur. Bu üç Tanrı özelliğinin açıklamasında etnik Yazarlar arasında bazı farklılıklar olması çok önemli değildir, yeter ki hepsi üçlü sayıyı atamada hemfikir olsunlar. Ayrıca İbrahim'in çağdaşı olduğu söylenen Hermes Trismegistus da, bu ilahi Üçlünün bir kısmını aynı İbrahim'in veya diğer İbranilerin belgesinden almış gibi görünmektedir; nitekim Pimander'de şöyle konuşur: ὁ νοῦς ὁ Θεὸς ἀρσῶθεν ὦν, ζῶν καὶ φῶς ὑπάρχων ἀνίκωσι λόγῳ ἔτερον τὸν δημιουργόν. Tanrı olan, her iki cinsiyetin de gücüne sahip olan, hayat ve ışık olarak var olan o Zihin, söz ile başka bir işlevsel zihin üretti. Trismegistus hakkında Suidas şöyle yazar: Üç kez en büyük olarak adlandırıldı, çünkü Üçlütten bahsederek şöyle dedi; Üçlüte tek bir İlahi Varlık vardır, şöyle: Akledilebilir ışık, akledilebilir ışıktan önce vardı: ve her zaman zihinden parlayan bir zihin vardı ve bu birliğin başka hiçbir şeyi yoktu, her şeyi kuşatan ruhtan başka. Bunun dışında Melek yoktur, başka bir töz yoktur. Çünkü her şeyin Efendisi, Babası ve Tanrısıdır: ve her şey onun altındadır ve onun içindedir. Çünkü onun Sözü en mutlak, verimli ve üretken doğada işleyendir.

Pimander'de aynı Trismegistus'tan Tanrı tarafından söylenmiş gibi şu diğer sözler de yer alır: O ışık benim, zihin, senin Tanrın: zihnin özü, parlayan Söz, Tanrı'nın Oğlu, bunların birleşimi hayattır. İşte burada Baba, Zihin: Oğul, Söz: Kutsal Ruh, Hayat: ki biz ona hayat veren de deriz. Zoroastres de Trismegistus'un çağdaşı olarak Tanrı'yı πατελαίοῦ μνάδα Baba birliği olarak adlandırır: Ve şu sözleri ekler: τανταῖ δὲ μυνία ἢ δις γενεᾷ, δύο δὲ τῷ τῷ κλῶ τῷ κλῶν. Birlik yayılmıştır, ki iki şeyi üretir: çünkü ikilik aynı Birliğin yanında oturur. Eski Filozofların ve özellikle Platoncuların diğer görüşlerini atlıyorum ki, onlarda Tanrı'daki Birlik Üçlü ile en açık şekilde yer alır. Ve Müslümanlar, İbranilerin ve Filozofların bu otoritelerinin Hristiyanlar tarafından

uydurulduğunu söyleyemezler. Çünkü İbranilere gelince, onlara attettiğimiz şeylerin gerçek yazarları olduklarına kendileri tanık olacaklardır. Ve Trismegistus, Zoroaster ve diğer Filozofların kitaplarının Hristiyanlardan daha eski olduğunu ve ileri sürdüğümüz şeylerin bunlarda yer aldığını, Ad Refut. Alcor. Bölüm III'e göre diğer Etnik Filozoflarda da alıntılanmış olarak bulunduğu, en utanmaz olandan başkası inkâr edemez. Yine de samimiyetle itiraf ederiz ki, bu sırrın açıklamasında hem İbraniler hem de Etnik Filozoflar, Katolik öğretisiyle uyuşmayan, daha nazikçe açıklanmadığı sürece uygun olmayan bazı şeyler barındırmaktadır.

ONUNCU BÖLÜM

Müslümanların İlkelerinden Kutsal Üçlü Gizemi Kanıtlanır.

Müslümanların Tanrı hakkında ya da Tanrı'da inanılması gereken şeyler olarak ileri sürdükleri hususlardan, onların bize yönelttiği hiçbir putperestliği veya saçmalığı içermediğini, aksine Mukaddes Üçlü sırrını onlara karşı gayet rahat bir şekilde ispat etmek ve en azından o sırrın olasılığını onların kendi ilkelerinden göstermek mümkündür.

Şunu da bilmek gerekir ki, Müslümanlar arasında birbirine tamamen zıt iki çok meşhur mezhep bulunmaktadır.

Birincisi المعتزلة Mutezile'dir, yani Ayrılıkçılar demektir; ki onları bu yüzden haklı olarak Ferisiler diye adlandırabiliriz. İkincisi الصفاتية Sıfatiyye'dir, yani Sıfatçılar demektir.

Birincisi hakkında Ebu'l-Ferec, Arap Tarihi Kitabında şöyle yazmaktadır:

لما للمعتزلة فالذي يعمهم من الاعتقاد القول بنفي الصفات القديمة عن ذات الباري تعالى هرباً من أقاويل النصارى فمنهم من قال أنه تعالى علم بذاته لا بعلم وكذلك قادر وحى : ومنهم من قال أن علم تعلم هو ذاته وكذلك قادر وحى : فالاول نفي الصفة رأساً والثاني ثبت صفة هي بعينها ذات وبالجمله نفي الصفات مقتبس من الفلاسفة الذين اعتقدوا ان ذات الله تعالى واحدة لا كثرة فيها بوجه

Mutezile, Hristiyanların savunduğu Şahıslar ayrılığından kaçınmak için ebedi sıfatları Allah'ın zatından kaldırma hususunda genel olarak hemfikirdir. Bununla birlikte, onlardan bazıları şöyle der: Allah ilim ile değil, kendi öz zatiyla bilir; ve böylece kendi öz zatiyla kudretlidir ve diridir. Başkaları ise der ki: O, kendisinin özü olan ilim ile bilir; ve aynı şekilde kudretli ve diridir. Birinciler sıfatları tamamen inkâr eder; ikinciler ise kabul eder, ancak bunlar zât ile aynı olacak şekildedir: Sıfatların inkârı tamamen, Allah'ın zatının bir olduğunu ve onda hiçbir çokluk bulunmadığını iddia eden filozoflardan alınmıştır. İkinciler hakkında ise şunları söyler:

وبزاء للمعتزلة الصفاتية وهم يثبتون لله صفات ازلية من العلم والقدرة والحياة وغيرها ويسلغ بعضهم في إثبات الصفات كالجمع والبصر والكلام الي حد التجهم فقال لا بد من اجرا الايات الدالة عليها كالا ستواء

كاستواء على العرش والخلق والغير مما علي ظاهره من غير تعرض للتحويل ألا ان قوما منهم قالو الحسن الاشعري وغير لما باعروا علم الكلام منعوا التجسيم ومبارذلك مذهباً لاهل السنة والجماعة

Mutezile-i Sıfatiyye'nin karşısında, Allah için ilim, kudret, hayat ve diğerleri gibi ebedi sıfatları sabit kılan Sıfatiyye vardır. Hatta bunlardan bazıları, sıfatları ispat etme hususunda o kadar ileri gider ki, sem' (işitme), basar (görme) ve kelam (konuşma)

gibi sıfatları, Kur'an'ın "Allah arşa istivâ etti, eliyle yarattı" vb. diyen sözlerinin mecazi olarak anlaşılmayıp, aynen lafzı anlaşıldığı gibi ve başka türlü yorumlanmadan kabul edilmesi gerektiğini söyleyen Cehmilik sınırına kadar varırlar: Fakat bunlardan kimileri, Ebu'l-Hasan es-Sicistanî ve diğerleri gibi, skolastik teoloji ile ilgilenerek bunlarda bir benzerlik veya kıyas yapılmasını yasaklamışlardır; ve bu, Sünnilerin ve Muhammed'in izindekilerin görüşüdür: Yani Müslümanlar arasında ortodoks olan ve Muhammedî inançla sınıksız tutulması gereken inançtır; nitekim Muhammed oğlu Hamid'in oğlu Ebu Hamid el-Gazzâlî tarafından kaleme alınan aynı inancın akaidinden şu sözlerle anlaşılmaktadır:

ولدا كانت له هذه الصفات كان حيا عالما قادرا مريداً سمياً بصيراً متكلاً بالحياة والقدرة والارادة والسمع والبصر والكلام لا بمجرد الذات:

ولدا لا تشبه ذاته ذات الخلق: والله تعالى متكلم أمر نامي واحد متوحد بكلام أزلي قديم قائم بذاته لا يشبه كلام الخلق فليس بصوت يحدث من خلال هواء ولصطكاك أجرام ولا يعرف منقطع بانطمام شفة أو تحريك لسان وإن موسى سمع كلام الله بغير صوت ولا حرف كما يسرى الأبرار دان الله من غير جوهر ولا عرض:

Ve bu sıfatlar O'na (yani Allah'ın zatına) ait olduğundan; yine de o basit zatı ile değil; hayat, ilim, kudret, irade, işitme, görme, konuşma yoluyla diri, alim, kadir, irade sahibi, işiten, gören, konuşandır.

Bundan açıkça anlaşılmaktadır ki, meşru Müslümanlar Allah'ın sıfatları ile O'nun zâtı arasında hakiki bir ayrım koymaktadırlar. Çünkü eğer bu ayrım sadece akli bir ayrım veya sadece zihin yoluyla olsaydı, Mutezile'nin yanlış ve sapkın olarak reddettikleri görüşünü onaylardı. Dahası, örneğin Allah'ın ilim ile değil de zât ile bildiğini söylemek ile Allah'ın, bizzat zâtının kendisi olan ilim ile bildiğini söylemek aynı şeydir. Çünkü bu ikinci anlatım tarzında, zât ile sıfatlar arasında yalnızca bir nevi akli ayrım düşünülebilir. Eğer gerçek bir ayrım olsaydı, o zaman Mutezile Sünnilerle aynı fikirde olurdu. Ve bu yüzden Sünniler her iki anlatım tarzını da eşit şekilde reddederler. Dahası, eğer Allah'ın yukarıda anılan sıfatları O'nun zâtı ile özdeşleştirilseydi, Müslümanlar Allah'ın basit zâtı ile değil de irade, ilim ve kudret ile dilediğini, bildiğini veya gücettiğini söylemekle hata etmiş olurlardı. Dolayısıyla isteseler de istemeseler de, sıfatlar ile O'nun zâtı arasında Allah'ta hakiki ve gerçek bir ayrım koymaya mecbur kalırlar.

Argümanın gücü şuradan daha da açık bir şekilde anlaşılmaktadır: Sünniler veya Ortodoks Müslümanlar, Kur'an'ın nasıl var olduğunu kabul ediyorlarsa, bu sıfatların da Allah'ın zâtında aynı şekilde var olmasını istemektedirler. Çünkü onların arasında inanç dogması, Kur'an'ın yaratılmamış olduğu ve sıfatların var olduğu tarzın aynıysa Allah'ın zâtında var olduğudur. Gazzâlî'nin İtikat Risalesi'nde söylediği gibi: Kur'an hakkında şöyle inanmak gerekir:

والاستقرار والتمكن والحلول والانتقال:

Arşın üzerinde, bizzat kendisinin söylediği ve kastettiği manada, kantallü (yer tutma), üstüne oturma, mekansal konum, başkasında var olma ve yerel hareket uzaklaştırılarak oturması. Dolayısıyla Sünniler, Allah'ın basit zâtından farklı bir şey

aracılığıyla işittiğini, gördüğünü, oturduğunu, konuştuğunu vb. kabul ederler. Hızla düşünüldüğünde bu durum, Ebu'l-Hasan'ın ve Müslümanların diğer âlimlerinin savunduğu Sıfatiyye'nin daha mutedil görüşüyle örtüşmektedir; hatta Sünnilerin kendileri bunu ortodoks olarak benimserler. Çünkü yaratıklara hiçbir kıyas veya benzetme yapılmadığı sürece, Kur'an'ın Allah hakkında bildirdiklerinin harfi harfine anlaşılması gerektiğini savunurlar. Bunların nasıl gerçekleşebileceğini ise ne anlarlar ne de daha fazla kurcalayarak araştırırlar. Şöyle derler (Ebu'l-Ferec'e yazdığı notlarda Pocockius'un alıntılacağı Şehristani'nin tanıklığına göre):

:عرفنا بمقتضى العقل أن الله ليس كمثله شيء ولا يشبه شيئاً من المخلوقات

Akli delil ve hüküm gereği biliriz ki, hiçbir şey Allah'a benzer değildir ve O da yaratılmış hiçbir şeye benzemez. Bu kabul edildikten sonra, sımsıkı inanmaktan başka hiçbir şeyle ilgilenmezlerdi ki:

:انه لا شريك له وليس كمثله شيء

O'nun hiçbir ortağı ve eşi yoktur, O'na benzer hiçbir şey yoktur. Bu sebeple Malik bin Enes'ten şöyle dediği rivayet olunur:

:الاستواء مجهول والايمان به واجب

Allah'ın Arş üzerinde nasıl oturduğu meçhuldür; ancak buna inanmak zaruridir; bu konuda daha fazla araştırma yapmak ise bid'attir (sapkınlıktır).

Sünni Müslümanlar şimdi bize söylesinler, Tanrı'daki o sıfatlar, her ne kadar O'nda var olsalar da, O'nun özünden gerçekten ayrı mıdır: Bunlar bir töz müdür, yoksa bir araz mıdır?

Araz olduklarını cevaplayamazlar, çünkü inançlarının yukarıdaki beyanında arazlar Tanrı'dan dışlanmıştı: Zira onda şöyle denilmektedir:

:لا تعلم الحوادث ولا تعتبر العوارض

O, sonradan olan şeyleri bilmez ve arazları dikkate almaz.

Onda sonradan olan şeyler var olmaz ve O'na arazlar arız olmaz; aksine daha büyük bir şey eklenir, yani şuna inanılması gerekir ki:

:أنه ليس بجوهر ولا عرض ولا تعلمه الأعراض

O ne bir tözdür, ne bir arazdır, ne de arazlar O'nu bilir.

O, bir töz değildir ve O'nda tözler var olmaz; ne de bir arazdır, ne de arazlar O'nda var olur.

Bu ise bütün felsefeye aykırıdır: çünkü ne var ise, ya tözdür ya da arazdır.

Öyleyse eğer bu sıfatlar Tanrı'da araz değilse ki bunda hepimiz hemfikiriz, töz olacaktır.

Fakat Tanrı'da, özüyle özdeşleştirilmemiş hiçbir töz olamaz (aksi takdirde Tanrı parçalara bölünebilir olurdu: ve ayrıca tözler O'nun içinde var olurdu ki bu da önceden ileri sürülenlere aykırıdır):

Öyleyse, ister istesinler ister istemesinler, Müslümanlar Tanrı'da sıfatlar ile öz arasında ve sıfatların kendi aralarında gerçek bir ayırım koymaya mecbur kalırlar. Ve böylece eğer Hristiyanlar onlar yüzünden kâfir iseler, çünkü Tanrı'da kendi aralarında gerçekten ayrı, fakat öz ile özdeşleştirilmiş üç şahıs veya özellik koyarlar ki sonuçta tek bir Tanrı ortaya çıksın: Müslümanlar, Tanrı'da kendi aralarında ve O'nun özünden gerçekten ayrı bu kadar çok sıfat koyarken nasıl daha fazla kâfir olmazlar?

Ve bunu Sünnilere Mutezile yöneltiyordu, kitap yazarı Almawakeph'in şu sözlerle aktardığı gibi:

كفروا النصارى بقدماء الثلاثة فكيف السبعة أو أكثر

Hristiyanlar üç kadim varlıktan dolayı kâfir oldular, o halde yedi veya daha fazlasından dolayı nasıl kâfir olmazlar?

Hristiyanlar kâfirdir, çünkü üç ebedi varlık koyarlar: ya yedi veya daha fazlasını koyanlar ne kadar çok kâfir olacaktır?

Ne de Sünniler şunu söyleyebilirler: Hristiyanların her bir şahsın Tanrı olduğunu ileri sürdüğü gibi, o sıfatların her biri Tanrı olacak şekilde Tanrı'ya yüklenmesi mümkün değildir.

Zira Tanrı'da ne varsa, kendi görüşlerine göre bile araz olamayacağından, sonuç olarak töz veya öz olur (çünkü Tanrı'da bu ikisini aynı şey kabul ederiz) ve zorunlu olarak Tanrı'dır:

Ve doğanın ışıyla neredeyse bütün ölümlüler bunu bilir: aksi takdirde Tanrı parçalara bölünebilir olurdu ki bu saçmadır, dinsizcedir ve düşünülmesi bile imkânsızdır.

Öyleyse Sünniler mecbur kalırlar, ya Mutezile'nin öğretisini benimseyip Tanrı'da bütün sıfatları inkâr etmeye ki bunu kendileri sapkınlık olarak iğrenç bulurlar; ya da bizim Hristiyanlar olarak tek kabul ettiğimiz o Tanrı ile birlikte, kendi aralarında ayrı birkaç Tanrı olduğunu itiraf etmeye.

Şu ki eğer cevap verirlerse: bütün o sıfatların Tanrı olduğuna inandıklarını, her ne kadar kendi aralarında ve özden gerçekten ayrı olsalar da; yine de birden fazla Tanrı olmadığını, yalnızca tek bir Tanrı olduğunu; ancak bunu anlamaya güçlerinin yetmediğini, bunu anlamakla yükümlü olmadıklarını ve bunun mantığını veremeyeceklerini söylerlerse:

o halde kendi inandıkları Üçleme gizemini tam olarak anlayamıyorlarsa veya açık delillerle ispat edemiyorlarsa, neden Hristiyanlara karşı bu kadar sert bir şekilde ayaklanıyorlar?

Bu argümanla ikna edilmiş olarak, sanırım, Kadriye'den Margitzler (Müslüman mezheplerinden biridir) Aly oğlu İsmail'in Müslüman mezhepleri hakkındaki tarihinin bölümünde aktardığına göre şöyle dediler:

ان القائل بالتال ثلاثة ليس بكفر لا يظهر إلا من كافر

Üçüncünün üçüncüsü diyenin sözü küfür değildir, kâfir birisinden başkasından açıkça ortaya çıkmaz.

Üçüncünün üçüncüsü diyenin sözü küfür değildir: ancak kâfir biri tarafından açıkça kullanılmasa da.

Bu şu demekle aynıdır: Tanrı'da Üç Şahıs olduğunu, öyle ki Mesih'in bunların üçüncüsü olduğunu ileri sürmek (çünkü Süryani Hristiyanlar Mesih'i Üçleme'nin üçüncüsü olarak adlandırırlar) gerçek İmana karşı herhangi bir şey içeren bir görüş değildir, her ne kadar böyle bir ifade biçimi açıkça yalnızca Hristiyanlar tarafından kullanılmasa da:

Hatta Garabitler bile (Müslümanların başka bir mezhebidir, aynı İsmail aynı yerde bahseder) şunu ileri sürüyorlardı:

لأخمسة أصل لأصحاب الكهانة وهم محمد وعلي وفاطمة والحسن والحسين وقالوا ختمهم من واحد

Beşli asıl, kehanet sahipleri içindir; onlar Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir ve bunların beşinin bir olduğunu söylediler.

İlahlığın yüce beş şahsı vardır; yani Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin; ve bu beşinin tek bir şey olduğunu.

Ayrıca Müslüman Sünnilerin son dönem mezhepleri arasında, Türkler arasında Eferaki yani Aydınlanmışlar olarak adlandırılanlar bulunur: Günümüz Osmanlı İmparatorluğu Tarihi'nin yazarı, görgü tanığı, kitap 2, bölüm 12'de bunlar hakkında şunları söyler:

Eferaki veya Aydınlanmışlar olarak adlandırılanların mezhebi tamamen Pisagorcudur. Onu benimseyenler, Tanrı'da bulunan ilahi İdeal ve Sayıların tefekkürü ile özellikle meşgul olurlar.

بشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة

Kim Allah'a ortak koşarsa, Allah kesinlikle ona cenneti haram kılmıştır.

Kâfirler ayrıca şunlardır, Tanrı'nın Meryem'in Oğlu Mesih olduğunu söyleyenler.

Zira Mesih şöyle demişti: Ey İsrailoğulları, benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Tanrı'ya ibadet edin.

Dahası, kim Tanrı'ya ortak koşarsa Tanrı onu Cennetten dışlar.

Kolayca cevap verilir ki, Mesih sadece Tanrı değil, aynı zamanda insandır.

Bu nedenle O, Tanrı'yı Rab veya kendi Tanrısı olarak çağırdığında (çünkü Muhammed'in yalancı bir şekilde öne sürdüğü kelimelerle olmasa da O'nun böyle adlandırıldığını inkâr etmiyoruz) Tanrı olarak değil, insan olarak konuşuyordu:

Çünkü bazen Mesih kendini Tanrı gibi gösteriyor, bazen insan gibi davranıyordu.

Öyle ki o, gerçekten insan olduğu gibi gerçekten Tanrıydı da: ne Meryem'in Oğlu olarak Tanrı idi, ne de insan olarak: bunu ileride ispat edeceğiz, şimdilik varsayıyoruz.

Tanrı'ya ortak koşan kişinin Cennetten dışlanacağı hususuna gelince, şöyle cevap verilir:

Mesih öyle bir Tanrı'dır ki, Baba'dan başka bir Tanrı değildir; aksine Baba ile bizzat kendisi O'dur.

Bu yüzden Mesih'in Tanrı olduğunu söylediğimizde, bu sebeple ilahlıkta Tanrı'ya ortak koşmuş olmayız.

Bu iki cevap, Mesih'in ilahlığına karşı Müslümanların tüm tuzaklarını yıkmaya ve tamamen etkisiz kılmaya yeterlidir.

İkinci Argüman aynı Surededir, ayet 81, şu sözlerle:

ما للمسيح لبن مريم إلا رسول قد خلت من قبله الرسل وامه صديقة كانا يأكلان الطعام

Meryem oğlu Mesih sadece bir resûldür; şüphesiz ondan önce de resûller gelip geçmiştir ve annesi sıddık bir kadındı, ikisi de yemek yerlerdi.

Mesih Meryem'in oğlu değildir, sadece bir Resûldür: ondan önce de diğer Resûller gelip geçmiştir; ve annesi doğru sözlü idi: ikisi de yemek yerlerdi.

Cevap veriyoruz, Mesih gerçekten bir Resûl idi, Musa ve diğer Resûller gibi Tanrı tarafından gönderilmişti, ancak çok daha üstün ve asil bir şekilde: yine de Tanrı olduğu ölçüde değil, insan olduğu ölçüde bir Resûl idi.

Annesinin doğru sözlü olduğunu biz de itiraf ediyoruz; özellikle de Muhammed'in onu doğru sözlü olarak adlandırdığı anlamda; çünkü bilindiği gibi o, daha önce gördüğümüz gibi Collyridianların iddia ettiği gibi kendisinin Tanrı veya dışı Tanrı olduğunu asla söylememiş veya inanmamıştı.

Son olarak Mesih'in, tıpkı annesi gibi yemek yemesi, O'nun Tanrı olmadığını kanıtlamaz: çünkü bunu Tanrı olarak değil insan olarak yapıyordu; akıl sahibi canlı olan insanın akıl sahibi olarak değil canlı olarak yiyip içmesi gibi: ve ruhsal canı yönünden değil, maddi bedeni yönünden büyür ve gelişir.

Zira insan metafizik parçalardan oluştuğu gibi, fiziksel parçalardan da oluşur ve bunların eylemleri gerçekten ayırdır:

Üçüncü Argüman aynı yerdedir, ayet 19, şu şekildedir:

لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم قل فمن يملك من الله شيئا ان أراد أن يهلك المسيح ابن مريم وامه ومن في الأرض جميعا والله ملك السموات والأرض

Şüphesiz "Tanrı, Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler kâfir olmuşlardır. De ki: Eğer Tanrı, Meryem oğlu Mesih'i, annesini ve yeryüzündekilerin hepsini yok etmek istese, Tanrı'dan (bir şeyi) kim engelleyebilir? Göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü Tanrı'nındır.

Tanrı'nın Meryem'in Oğlu Mesih olduğunu söyleyenler kâfirdir.

Onlara de ki: Eğer Meryem oğlu Mesih'i, annesini ve bütün yeryüzündekileri yok etmek istesen, kim Tanrı'ya engel olabilirdi?

Çünkü Göklerin ve Yerin krallığı Tanrı'nındır.

On Birinci Bölüm

Muhammed tarafından Hristiyanlık dininde değiştirildiği öne sürülen ve Mesih'in ilahlılığı olan dördüncü neden reddedilmektedir.

Şeytan, Muhammed ve onun Kuran'ı aracılığıyla neredeyse biricik olarak Mesih'in ilahlılığının ihtişamını ortadan kaldırmaya çalışmıştır; bu durum Arius vasıtasıyla kendisine o kadar da başarılı bir şekilde denk gelmemiştir: Bunu yaparken kaba halkı, özellikle de Arapları, O'nun ne Tanrı ne de Tanrı'nın gerçek Oğlu olmadığına ve böyle söylenmemesi gerektiğine ikna etmiştir. O halde ilk önce Muhammed'in Kuran'da bunu hangi argümanlarla kanıtladığını görelim; ve bunlara cevap verdiğimizde, Müslümanların Mesih'in ilahlılığına karşı yönelttikleri diğer şeyleri de karşılayacağız. Birinci Argüman, Maide Suresi, 78. ayette şu şekildedir:

لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم وقال المسيح يا بني إسرائيل اعبدوا الله ربي وربكم انه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة

Dahası, kim Tanrı'ya ortak koşarsa Allah onu Cennetten dışlar. Şöyle kolayca cevap verilir: Mesih sadece Tanrı değil, aynı zamanda insandır. Dolayısıyla O, Tanrı'yı Rab veya kendi Tanrısı olarak çağırıldığında (çünkü Muhammed'in yalancı bir şekilde öne sürdüğü kelimelerle olmasa da O'nun böyle adlandırıldığını inkâr etmiyoruz) Tanrı olarak değil, insan olarak konuşuyordu: Çünkü bazen Mesih kendini Tanrı gibi gösteriyor, bazen insan gibi davranıyordu. Öyle ki O, gerçekten insan olduğu gibi gerçekten Tanrıydı da: ne Meryem'in Oğlu olarak Tanrı idi, ne de insan olarak: bunu ileride ispat edeceğiz, şimdilik varsayıyoruz.

Tanrı'ya ortak koşan kişinin Cennetten dışlanacağı hususuna gelince, şöyle cevap verilir: Mesih öyle bir Tanrı'dır ki, Baba'dan başka bir Tanrı değildir; aksine Baba ile bizzat kendisi O'dur. Bu yüzden Mesih'in Tanrı olduğunu söyledığımızda, bu sebeple ilahlıkta Tanrı'ya ortak koşmuş olmayız. Bu iki cevap, Mesih'in ilahlılığına karşı Müslümanların tüm tuzaklarını yıkmaya ve tamamen etkisiz kılmaya yeterlidir.

İkinci Argüman, aynı Surededir, ayet 81, şu sözlerle:

ما للمسيح لبين مريم إلا رسول قد خلت من قبله الرسل وامه صديقة كانا يأكلان الطعام

Mesih, Meryem'in oğlu değildir, sadece bir Elçidir: şüphesiz ondan önce de diğer Elçiler gelip geçmiştir; ve annesi doğru sözlü idi: ikisi de yemek yerlerdi.

Cevap veriyoruz, Mesih gerçekten bir Elçi idi, Musa ve diğer Elçiler gibi Tanrı tarafından gönderilmişti, ancak çok daha üstün ve asil bir şekilde: yine de Tanrı olduğu ölçüde değil, insan olduğu ölçüde bir Elçi idi. Annesinin doğru sözlü olduğunu biz de itiraf ediyoruz; özellikle de Muhammed'in onu doğru sözlü olarak adlandırdığı anlamda; çünkü bilindiğı gibi o, daha önce gördüğümüz gibi Collyridianların iddia ettiğı gibi kendisinin Tanrı veya dişi Tanrı olduğunu asla söylememiş veya inanmamıştı.

Son olarak Mesih'in, tıpkı annesi gibi yemek yemesi, O'nun Tanrı olmadığını kanıtlamaz: çünkü bunu Tanrı olarak değil insan olarak yapıyordu; akıl sahibi canlı olan insanın akıl sahibi olarak değil canlı olarak yiyip içmesi gibi: ve ruhsal canı yönünden değil, maddi bedeni yönünden büyür ve gelişir. Zira insan metafizik parçalardan oluştuğu gibi, fiziksel parçalardan da oluşur ve bunların eylemleri gerçekten ayrıdır.

Üçüncü Argüman aynı yerdedir, ayet 19, şu şekildedir:

لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم قل فمن يملك من الله شيئا ان أراد أن يهلك المسيح ابن مريم وامه ومن في الأرض جميعا والله ملك السموات والأرض

Tanrı'nın, Meryem Oğlu Mesih olduğunu söyleyenler kâfirdir. Onlara de ki: Eğer Tanrı, Meryem oğlu Mesih'i, annesini ve bütün yeryüzündekileri yok etmek istese, kim Tanrı'ya engel olabilirdi? Çünkü göklerin ve yerin krallığı Tanrı'nındır.

Cevap veriyoruz: Eğer Tanrı Mesih'i insanlık yönünden ve annesini, yeryüzündeki bütün insanları yok etmek ve hiçe indirmek isteseydi, kuşkusuz bunu yapmaya muktedir olurdu; O'na engel olabilecek hiç kimse olmazdı. Ne var ki Mesih'i ilahlık yönünden yok edemezdi, ne de böyle bir istek Tanrı'da var olabilirdi, çünkü bu kendi özünü ve öz varlığını yok etmek anlamına gelir ki bu durum tamamen çelişkilidir. Gerçekten de biz de itiraf ediyoruz ve kabul ediyoruz ki Tanrı göklerin ve yerin, içinde bulunan her şeyin ve sonuç olarak Mesih'in de Rabbidir; ancak O insan olduğu kadarıyla rahattır: çünkü Tanrı olduğu ölçüde, O Baba ile göklerin ve yerin, bütün yaratılmış şeylerin Rabbi olarak bir ve aynıdır.

Dördüncü argüman 4. Sura, Kadınlar (Nisâ), 170. ayette şu şekilde yer alır:

انما الله اله واحد سبحانه أن يكون له ولد له ما في السموات وما في الأرض

Elbette, Tanrı tektir. O'nun bir Oğlu olması uzaktır. Göklerde ve yerde bulunan her şey O'nundur.

Cevap veriyoruz, Tanrı tektir ve yine de bir Oğula sahiptir. Çünkü bu iki durum Tanrı'da birbiriyle çelişmez: Şöyle ki Oğul, her ne kadar farklı bir Kişi olsa da, Baba'dan başka bir Tanrı değildir; aksine O, aynı öze ve aynı temel niteliklere sahip olduğundan, Baba ile birlikte bizzat o tek Tanrı'nın kendisidir.

Beşincisi, Maide Suresi, 122. ayet şu kelimelerleleredir:

قال الله يا عيسى ابن مريم أأنت قلت للناس اتخذوني وامى إلهين من دون الله قال سبحانه ما يكون لى أن أقول ما ليس لى بحق ان كنت قلد قلدته فقد علمته

Ve (hatırla ki) Allah (Mahkeme'de Mesih'e) şöyle diyeceği zaman: Ey Meryem Oğlu İsa, sen mi insanlara, "Beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı edinin" dedin? O şöyle cevap verecektir: Tenzih ederim seni (yani bu düşünceden uzaktır): Bana yaraşmayan bir şeyi kendim hakkında söylemek benim hakkım değildir. Eğer bunu söylemiş olsaydım, sen bunu kesinlikle bilirdin.

Elbette öyledir: Mesih insanlara asla, tek Tanrı'nın dışında kendisini ve annesini iki tanrı olarak tapınmalarını söylememiştir. Yine de sık sık, Tanrı'nın Oğlu ve Tanrı olduğunu söylemiştir, ancak Tanrı'dan ayrı olarak değil; aksine, ileride etraflıca ispat edeceğimiz üzere, Baba ile bir ve aynı Tanrı olarak.

Altıncısı, Zümer Suresi, 5. ayette şöyle denmektedir:

لو أراد الله أن يتخذ ولدا لاصطفى مما يخلق ما يشاء سبحانه هو الواحد القهار خلق السموات والأرض

Eğer Allah bir evlat edinmek isteseydi, şüphesiz kendi yarattıkları arasından hoşuna gideni seçerdi. Fakat bundan uzaktır: Çünkü O, tektir, her şeyden üstündür. Gökleri ve yeri yaratmıştır. Celaledin bunu şöyle açıklar:

ne dilerse:

اي فيصر من قالوا للائكة بن بنات

وعزيز لبن الله وللمسيح ابن المريم

Tercih ettiği şey: yani onların söylediklerinin dışındakiler: melekler Tanrı'nın oğullarıdır: Üzeyir Tanrı'nın oğludur: ve Mesih Tanrı'nın Oğlu'dur: yani Mekkelilerin iddia ettiği gibi meleklerin dışındakiler; Yahudilerin iddia ettiği gibi Üzeyir; ve Hristiyanların öne sürdüğü gibi Mesih.

Ne var ki ne Muhammed ne de Celaledin ne saçmaladıklarını bilmektedir. Zira eğer Tanrı'nın evlat edinme yoluyla babalığından bahsedecek olursak; Tanrı dilediği kişiyi evlat olarak seçebilir; ve Müslümanlar da kabul eder ki, diğer adil insanlar gibi Mesih'i de bu şekilde seçmiştir; hatta Kutsal Yazılar da bunu onaylayarak bütün meleklerin ve bütün adil insanların gerçekten Tanrı'nın evlatlık oğulları olarak adlandırılabilceğini belirtir. Fakat eğer Tanrı'nın doğal babalığından bahsedecek olursak, Tanrı hiçbir yarattığı Oğul olarak seçemez: çünkü doğal bir oğul, doğanın benzerliğinde yaşayan bir varlıktan canlı olarak türemelidir ve böylece babayla aynı özden olur. Dolayısıyla, doğal olarak Tanrı'nın Oğlu olan birinin yaratık olması ve Tanrı'nın dilediği gibi keyfi olarak kendisine doğal bir Oğul seçmesi çelişkilidir; çünkü O, kendisini zorunlu olarak tanıdığı ve anladığı gibi, bizim Tanrı'nın doğal Oğlu olduğunu iddia ettiğimiz kendi kavramını da zorunlu olarak üretir.

Yedincisi, Enbiya Suresi, 22. ayet şu şekildedir:

لو كان فيهما آلهة إلا الله لفسدتا

Eğer (yani gökte ve yerde) Allah'tan başka tanrılar olsaydı, elbette bozulup giderlerdi. Celaleddin bunu şöyle açıklar:

(Gök ve yer) mevcut düzenlerinden çıkarlardı, çünkü yönetenlerin çokluğundan dolayı alışlagelmiş uygun korunmada birbirlerini engellerlerdi, işlerin düzenlenmesinde karşılıklı engel olmaktan ve bunlardaki uyum eksikliğinden ötürü.

Fakat bu argüman Mesih'in ilahlığına karşı, tanrıların çokluğuna karşı değil; hatta birden fazla tanrıya karşı bile savaştırmaz: çünkü eğer imkânsız bir şekilde birden fazla tanrı olsaydı, bunların her biri sonsuz derecede bilge, adil, öngörülü vb. olurdu ve böylece her şeyde birbirleriyle uyum içinde olurlardı, hiçbir konuda birbirlerine karşı çıkmazlardı. Ancak bu bizim konumuzla ilgili değildir. Zira biz Mesih'in Tanrı olduğunu söylerken, kendisinden türediği Baba ile bir ve aynı Tanrı olduğu için birden fazla tanrı öne sürmemiş oluruz.

Sekizincisi, Yunus Suresi, 67. ayet:

قالوا اتخذ الله ولدا سبحانه هو غني له ما في السموات وما في الأرض إن عندكم من سلطان بهذا أتقولون على الله ما لا تعلمون

Diyorlar ki: Allah bir oğul doğurdu. O bundan uzaktır; zira O, göklerde ve yerde ne bulunuyorsa kendisinin olan o zengindir. Bu hususta hiçbir deliliniz yoktur. Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz? Delil ikilidir. Birincisi: Allah her şeyin gücüdür, göğün ve yerin Rabbidir; hiçbir şeye ve kendisini destekleyecek ya da kendisine halef olacak bir oğula muhtaç değildir. İkincisi: Hristiyanlar, herhangi bir yetki veya temel olmaksızın Allah'ın bir Oğul'a sahip olduğunu ileri sürmektedirler.

Birinciye şöyle cevap veririz: Bu hususta Allah ile insanlar arasında büyük bir fark vardır. İnsanlar çocuk sahibi olmayı isterler, ta ki yardımcıları ve halefleri olsun; çünkü kendileri zayıftır ve noksandandır. Allah ise bir Oğul doğurmuştur ki; ne bir yardımcısı vardır, çünkü O kendisiyle aynı öz ve güce sahiptir; ne de bir halefidir, çünkü O ezelidir; ne de oğul doğurmakla daha önce sahip olmadığı bir şeyi edinmektedir. Şayet Müslümanlar itiraz ederlerse: O halde Allah'ın oğul doğurmasının sebebi nedir? Şöyle cevap veririz: Oğul doğurmak Allah'ta doğal ve zorunlu bir özelliktir; nasıl ki akıllı olmak [insan için] doğal ve zorunlu ise; ve bu husus için hiçbir sebep gerekmez. İkinci argümana veya aynı argümanın ikinci kısmına gelince, buna birazdan cevap vereceğiz.

Dokuzuncu, Sura 23. للمؤمنون (Müminler), v. 92, şu kelimelerle:

ما اتخذ الله من ولد وما كان معه من إله إذا لذهب كل إله بما خلق ولعلا بعضهم على بعض سبحانه الله عما يصفون

Allah hiçbir oğul doğurmamıştır, ne de O'nunla birlikte hiçbir zaman başka bir İlah olmamıştır; aksi takdirde her bir İlah, yarattığı şeyi kendisiyle birlikte götürürdü ve biri diğerinin üzerine üstünlük kurmaya çalışırdı. O'nun attettikleri şeyden uzaktır.

Bu argümana yukarıda yeterince cevap verilmiştir. Buraya şunu ekliyorum: Allah'ın oğul doğurması veya oğul sahibi olması başka bir şeydir; başka bir İlahı ortak olarak sahibi olması ise başka bir şeydir. Zira Baba ve Oğul tek ve aynı Allah'tır ve her şeyin tek yaratıcısıdır. Dolayısıyla, birinin ya yarattığı şeyi alıp götürmesi ya da diğeri üzerine ayaklanması için hiçbir mantık yoktur. İmkânsız yoluyla birden fazla İlahın olacağı o durumda bile, yukarıda gösterdiğimiz gibi, Muhammed'in varsaydığı o saçmalıklar ortaya çıkmazdı.

Onuncu, Sura 72. الجن (Cinler), v. 2. Cinlerin şöyle konuşurken takdim edildikleri yer:

لى بصراك برينا احدا وانه تعالى حد ربنا ما اتخذ صاحبة ولا ولدا

Asla Rabbimizle birlikte hiçbir ortak koşmayacağız. Rabbimizin Yüceliği bundan uzaktır. O ne eş edinmiştir ne de oğul edinmiştir. Ve Sura 6. En'am (Pecora), v. 96.

بديع السموات والارض ان يكون له ولد ولم تكن له صاحبة

Göklerin ve yerin Yaratıcısı, eşi yokken nasıl oğul sahibi olacaktır?

Bu argüman, hak edilmiş bir şekilde Cinlerin ağzından ve hayvanlardan bahsedilen o sureden çıkarılmaktadır. Zira [Muhammed] bir cinden başka hiçbirini öne sürmeye lâyık değildir; ve sığır gibi, tamamen kaba bir akla sahip olandan başka hiçbir yazar [övgüyü] hak etmez. O ki, tamamen kadınlara ve şehvete düşkün olduğu için, bir kadının yardımı olmadan asla çocuk sahibi olunamayacağını düşünmüştür. Doğal teolojinin o ilk Üstatları, onun sırlarını hikâyeler örtüsü altında sunmuşlar, Bilgiler Tanrıçası Pallas'ın kadının müdahalesi olmadan Jüpiter'in kafasından doğduğunu rivayet etmişlerdir: Bununla, Tanrı'nın başka birinin katılımı olmaksızın kendi başına bir şey doğurabileceğini işaret etmişlerdir. Fakat hikâyelere ne gerek var? İlahi Hikmet'in kendisi, Tanrı'dan doğduğunu ve dünyaya geldiğini tasdik eder, yine de Tanrı'nın hiçbir kadın ortağından bahsetmez. Nitekim Süleyman'ın Meselleri'nde, 8. bölümde şöyle konuşur: Rab beni sahiplendi (İbranice kanani: beni edindi; Havva Kabil'i doğurduğunda bu kelimeyi kullanmıştı, ki 'beni doğurdu' ile aynı anlama gelir) yollarının başlangıcında, başlangıçtan beri herhangi bir şey yapmadan önce. Henüz enginler yokken ben çoktan gebe kalınmıştım: tepelerden önce ben doğuruluyordum.

Ve Ecclesiasticus kitabında, 24. bölümde aynı ilahi Hikmet kendisi hakkında şöyle konuşur: Ben En Yüce Olan'ın ağzından, her yaratılıştan önce ilk doğan olarak çıktım. Muhammed bunlara ne cevap verecektir? Tanrı'nın eşi olmadığı için ilahi Hikmet'in Tanrı'dan gebe kalınarak doğduğunu inkâr edecek mi? Lakin bedensel ve

kadın düşkünü bu insan, bir okulda değil, mecliste, belki de sopa veya değnekle eğitilmek üzere bırakılmalıdır.

ONUNCU BÖLÜM

Müslümanların Mesih'in ilahiyatına karşı argümanları.

Mesih'in ilahiyatına karşı birinci argüman Müslümanlar tarafından şu saçmalıktan türetilir: Eğer Mesih Tanrı olsaydı, Tanrı bir kadından doğmuş olurdu ve ayrıca çarmıha gerilmiş, acı çekmiş ve ölmüş olurdu; Tanrı hakkında bunları iddia etmek en büyük saygısızlıktır. Argümanı Ahmed bin Abdülhalim, Yakubîlerin ve Melkitlerin öğretisinden yola çıkarak savunur: Bunlardan birincisi Mesih'teki insanlık ve ilahiyat birleşimini süt ve suyun karışımına benzetiyordu; ikincisi ise kızgın demire ve ruhun bedenle birleşimine benzetiyordu; bu karşılaştırmalar kabul edildiğinde, bize karşı şöyle mantık hatası yapar:

ومعلوم أنه لا يصل الي الماء شيء إلا وصل الي اللين فإنه لا يميز احدهما عن الآخر وكذلك النار التي في الحديد هي طرف الحديد والصلف عليه بعق ذلك النار التي فيه والبدن اذا ضرب وعذب بعق الس الضرب والعذاب للنفس وكان حقيقة تمثيلهم يقتضي ان الآهوت اصابه ما اصاب الآهوت من امانة اليهود وتعذيبهم واتلافهم له والصلب الذي ادعوه: وهذا لازم على القول بالاتحاد فان الاتحاد لو كان ما يصاب احدهما لا يشركه الآخر فلهذا لا يمكن هذا اتحاد بل تعسّد

Kesindir ki, suyla karışmış olan süte ulaşan hiçbir şey yoktur ki o suya ulaşmasın: çünkü biri diğerinden ayırt edilemez. Ve aynı şekilde demirdeki ateş, demirin tamamına nüfuz eder ve ona birleşir; öyle ki demire ne olursa ateş tarafından da paylaşılır. Beden de dövüldüğünde ve işkence gördüğünde, darbenin acısı ve işkence ruh tarafından hissedilir. Dolayısıyla bu benzetmelerin hakikati şunu gerektirir: İnsanlığın başına gelen yaralanmalar, işkenceler ve Yahudilerin çarmıha girmesi –ki buna kendileri inanırlar– ilahiyatın da başına gelsin: ve bunu zorunlu kılar

birleşme mantığı: Zira birleşimde, birleşenlerden birine dokunan şey diğeri tarafından paylaşılmazsa, artık bu bir birleşim değil, sayısal bir düzenleme olacaktır.

Şöyle cevap veriyoruz: Benzetmelerde, karşılaştırılan şeyin kendisiyle karşılaştırıldığı şeye tam olarak uyması gerekmez; aksine, kanıtlanmak istenen şeyin özellikle doğrulanması yeterlidir. Öne sürülen üç benzetme şu bakımdan mükemmel bir şekilde uyuşur: Suyla karışmış sütte, sütün birleşmiş olduğu ve ayırt edilebilecek hiçbir su parçası yoktur; kızgın demirde, ateşin eklenmediği hiçbir demir parçası yoktur; insan bedeninde de ruh tarafından biçimlendirilmeyen hiçbir parça yoktur; aynı şekilde Mesih'in insanlığının bedeninde veya ruhunda ilahiyata birleşmemiş hiçbir parçası yoktu. Ancak, birleşen parçalardan birine ne olursa diğerinin de başına geleceği söylenemez; çünkü bu gerekli değildir; aksine, birleşen parçalardan veya birleşen şeylerden birine ne olursa diğerinin de mutlaka başına gelmesi gerektiği şeklindeki bu ilke kesinlikle yanlıştır. Bunun için şu not edilmelidir ki, iki şeyin birleşmesi esas olarak iki şekilde gerçekleşebilir. Birinci tarzda öyle olur ki, ikisinden üçüncü bir şey meydana gelir ve birleşenlerin ikisinden de geriye gerçek anlamda hiçbir şey kalmaz. Ve bu durumda, gerçekten ama mecazi olarak şöyle denir:

birleşen birine ne olursa, diğerine de o olur. Mecazi diyorum, çünkü artık gerçekte iki ayrı şey değil, yalnızca tek bir şey vardır. Dahası, Mesih'te insan ve ilahi doğanın birleşmesi bu türden değildir. İkinci tarzda ise iki şeyin birleşmesi öyle gerçekleşebilir ki, her biri kendi varlığını gerçek anlamda korur: ve süt veya şarabın suyla (en azından yaygın kaniya göre), ateşin demirle ve ruhun bedenle birleşmesi böyledir. Çünkü bunların birleşmiş olmalarına rağmen kendi varlıklarını korudukları, ruhta, diğer iki örnekte ve diğerlerinde görüldüğü gibi, birleşimden sonra bile birbirlerinden ayrılabilmelerinden anlaşılır. İşte bu ikinci birleşim türünde, birleşen birine ne olursa diğerinin de başına gelmesi gerektiği yanlıştır. Zira kesindir ki, bedende ruhu hiç etkilemeyen birçok şey meydana gelir; ve tersi de geçerlidir. Ayrıca, suyla karışmış süt veya şarabın dışsal bir etkenden bir şeyler alabileceği veya bazı eylemlere sahip olabileceği de şüphe götürmez; bunların hiçbirisi suya uygun değildir. Ve her ne kadar birileri inatla, maddi iki şeyin, özellikle su ve süt gibi sembolik olanların birleşmesinde bu ilkenin doğrulandığını iddia etse de, biri maddi, diğeri ise maddi olmayan –Mesih'in bedeni bağlamındaki insanlığı ve ilahiyatı gibi– iki şeyin birleşmesinde eşitlik söz konusu olmayacaktır. Öyle ki, Tanrı tüm nesnelere içsel olarak mevcut ve birleşik olsa bile, yine de bu nesnelerin kazara durumlarına ve tutkularına maruz kalmaz.

Karşı taraf (muhalif), ikinci argümanını Mesih'in çarmıhta söylediği şu sözden çıkarmaktadır: 'Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?' Metinde geçen bu sözleri, Mesih'in ilahlığına (tanrısallığına) karşı çıkmak için şu şekilde kötüye kullanılmaktadır.

وم يقولون الذي كان يجمع الناس كلمه هو الآهوت كما سمع مومي كلم الله من الشجر ويقولون هما شخص واحد ويقولون بعقهم هما مشيئة واحدة وطبيعة واحدة والكلام انما يكون بمشيئة للتكلم فيلزم ان يكون المتكلم الداعي للمتغين تم الصلوب هو الآهوت هو المستغيت المتضرع وهو المستعان به : وانفا فهم يقولون ان اللاهوت والآهوت شخص واحد فمع القول بانه شخص واحد لها ان يكون مستغيثا ولما ان يكون مصغتا به ولما ان يكون داعيا ولما ان يكون مدعوا فاذا قالوا ان الداعي غير للعدو لزم ان يكون اثنين لا واحدا واذا قالوا هما واحد فالداعي هو للعدوة

"Ve onlar şöyle derler: İnsanların sesini işittiği o varlık İlahi Olan'dı (İlahlıktı); tıpkı Musa'nın çalıktan Tanrı'nın sözlerini işitmesi gibi. Ve derler ki: Her ikisi de (yani ilahlık ve insanlık) tek bir kişidir. Ve onlardan bazıları der ki: Her ikisi tek bir irade ve tek bir doğadır. Söz ise konuşanın iradesindedir; buradan zorunlu olarak şu sonuç çıkar ki, konuşan kişi dua eden ve yardım dileyendir; ve neticede çarmıha gerilen o varlık ilahlıktır, hem yardım dileyip yalvarmakta hem de aynı anda kendisinden yardım dilenmektedir. Ayrıca şöyle derler: İlahlık ve insanlık tek bir kişidir; tek bir kişi olmalarıyla birlikte, ya yalvaran ve rica edendir ya da kendisine yalvarılan ve rica edilendir. Eğer rica edenin, kendisinden rica edilenden farklı olduğunu söylerlerse, zorunlu olarak bir değil, iki oldukları sonucu çıkar. Yok eğer her ikisinin tek bir şey olduğunu söylerlerse, rica eden ile kendisinden rica edilen aynı şey olacaktır."

"Müslüman Alimin bu hatalı akıl yürütmesinden (paralojizminden) açıkça anlaşılıyor ki, bedensel/nefsi insan –ki kendisi de öyleydi– Tanrı'nın Ruhuna ait olan şeyleri kavrayamaz. Yine de ona mümkün olan en kolay yöntemle öğretilmeli ve eğitim

verilmelidir. Bu nedenle şöyle cevap veriyoruz: Tanrı'nın Oğlu'nun veya Tanrı'nın insan olması ya da beden alması (enkarne olması), O'nun insan doğasını üstlenmesinden ve bu doğayı kendi şahsında, aynı şahsın kendisiyle gerçek anlamda özdeşleştiği ilahi doğa ile birleştirmesinden başka bir şey değildir; ve bu durum, Tanrı'nın kendisinde, O'nun şahsında veya doğasında kesinlikle hiçbir değişim olmaksızın gerçekleşir. İki doğanın tek bir şahısta veya tözde (suppositum) birleşmesinden Mesih meydana gelir; bu yüzden Mesih tek bir şahsa, yani ilahi töze ve iki doğaya (ilahi ve insani) sahiptir. Her bir doğanın ise kendi iradesi ve kendi özellikleri baki kalır; öyle ki Mesih'te iki irade –yani ilahi ve insani irade– ve dolayısıyla iki akıl vb. bulunur. İki doğanın birleşmesi gerçek olsa da, aralarında hiçbir karışım veya karmaşa yoktur. Ayrıca, eylemler ve acı çekmeler şahıslar hakkında söylendiğinden ve Mesih'te her iki doğa için de tek bir ilahi şahıs/töz bulunduğundan, doğalar aynı şahıs vesilesiyle eylemleri ve acı çekmeleri karşılıklı olarak birbirlerine aktarırlar. Ve böylece gerçekten şöyle deriz: Tanrı insandır, Tanrı doğmuştur, Tanrı acı çekmiştir ve ölmüştür; yani Tanrı olan o varlık, yani Mesih, Tanrı olduğu ölçüde değil, insan olduğu ölçüde insandır, doğmuştur, acı çekmiştir ve ölmüştür. Öte yandan, 'İlahlık insandır, doğmuştur, acı çekmiştir ve ölmüştür' demek yanlış olur; çünkü İlahlık, formel olarak şahsı veya tözü içermez. Benzer şekilde tersinden de şöyle deriz: İnsan Tanrı'dır, insan ebedidir, insan her şeye gücü yetendir; yani insan olan aynı Mesih, aynı zamanda Tanrı'dır, ebedidir ve her şeye gücü yetendir. Ayrıca gerçekten şöyle deriz: Mesih Tanrı'dır ve Mesih insandır; Mesih sonludur ve Mesih sonsuzdur; Mesih Baba ile eşittir ve Mesih Baba'dan küçüktür; ve Mesih'teki farklı doğalar vesilesiyle buna benzer diğer şeyler söylenir. Eğer Kutsal Metinlerde Tanrı'nın gerçek bir insan biçimini değil de havadan oluşan ve görünür bir insan biçimini aldığı ve yine de bu biçim altında –ilahi doğa ile hipostatik (şahsi) olarak birleşmemiş olsa bile– Tanrı hakkında gerçekte O'na uymayan, hatta bazen yakışık almayan bazı şeylerin yüklem olarak söylendiğini göz önünde bulundurursak, bunun mantıksız veya İlahi Azamet'in onuruna aykırı bir şey olmadığını kolayca anlarız. Çünkü Tanrı Adem'i yarattığında, kutsal metnin sözlerinden açıkça anlaşıldığı üzere, elleriyle toprağın çamurunu işleyebileceği ve ondan şekillendirilebilir bir beden oluşturabileceği, aynı şekilde ağzıyla onun yüzüne üfleyebileceği ve öğleden sonra esen meltemde ayaklarıyla yürüyebileceği, ayrıca elleriyle ilk insanlara deriden giysiler yapabileceği görünür bir insan biçimi almıştı; aynı şekilde onların işiteceği insani sesler çıkarmıştı; tüm bunlar Tanrı'ya atfedilir ve O'nun tarafından yapıldığı söylenir, her ne kadar gerçekte bunlar Tanrı olarak Tanrı'nın değil, büründüğü o biçim altındaki eylemleri olsa da. Aynı şekilde İbrahim'e üç adam biçiminde görüldüğünde, Tanrı olarak Tanrı'ya hiç uymayan şeyleri yediği, içtiği ve başka şeyler yaptığı okunur. Öyleyse, aynı Tanrı Kutsal Kitap'ta kendi doğasını Mesih'te insan doğasıyla hipostatik olarak birleştirdiğinde, O'nun hakkında Tanrı olarak kendisine hiç uymayan şeylerin söylenmesinde şaşılacak ne vardır? Müslümanlar Hristiyanların, Tanrı'nın Tanrı olduğu ölçüde beden alma (enkarnasyon) yoluyla herhangi bir acı çektiğine veya kendi içinde en ufak bir değişim kabul ettiğine, hatta çok daha azı, Tanrı olmaktan çıktığına inanacak kadar ahmak ve kaba odun gibi olduklarını sanmasınlar. Bu söylediklerimizle, Ahmed'in bize yönelttiği itirazların

cevabı açıkça ortaya çıkmaktadır. Dahası, kendisi pek çok konuda yanılgıya düştüğü gibi, Ortodoks Hristiyanların ortak dogmasını bazı heretiklerin (sapkınların) özel hatalarıyla karıştırarak bu konuda da vahim bir şekilde yanılmaktadır. Çünkü Eutyches ve Dioscorus Mesih'te ilahi ve insani doğanın birleşmesinden doğan yalnızca tek bir doğa olduğunu ileri sürmüş olsalar da; Nestorius ise aynı varlıkta (şahıs doğayla karıştırarak) iki şahıs kabul etmiş olsa da; ve Antakyalı Severus, Petrus Cnapeus ile diğer Monotelitler veya Monofizitler Mesih'te yalnızca tek bir irade olduğunu iddia etmiş olsalar da; Ortodoks Hristiyanlar, ayrıca Melkitler ve diğer neredeyse tüm Hristiyan milletler, Mesih'te yalnızca tek bir şahıs olduğuna ve bunun da ilahi olduğuna; buna karşılık iki doğa, iki irade ve iki faaliyet (insani ve ilahi) bulunduğu en sarsılmaz şekilde inanırlar ve bunu ikrar ederler. Bu nedenle, aynı Mesih'in hem yalvaran hem de kendisine yalvarılan olması Müslümana tuhaf gelmemelidir; çünkü O'nun içindeki insani doğa ve irade, ilahi doğaya ve iradeye yalvarmaktaydı."

"Peki, eğer bizde bile aynı irade sık sık çeşitli ve zıt duygulara bölünüyor, adeta kendi kendisiyle savaşıyor ve kendisinden kaçan, istemediği bir şeyi kendi kendisinden elde etmeye çabalıyorsa; bu durumda bunda şaşılacak veya çelişkili (paradoksal) ne vardır? Müslümanların Hocası, Hristiyanların büyük Doktoru Augustinus'un İtirafkar kitabının 8. cildinin 9. bölümünde şöyle yazdığını işitsin: 'Bu olağanüstü durum nereden kaynaklanıyor? Ve neden böyle oluyor? Ruh bedene emreder ve beden hemen itaat eder. Ruh kendi kendisine emreder ve dirençle karşılaşır. Ruh, ruhun istemesini emreder –ki emreden başkası değildir– buna rağmen yapmaz. Diyorum ki, istemeyi emreder; tam olarak emretmediği için, istemeyi de (tam olarak) beceremez; ve emrettiği şey gerçekleşmez.' Augustinus şunları da ekleyebilirdi: Yalvarır, yakarır, dua eder. Çünkü Davud da Mezmur 41'de kendi kendisine bu şekilde yakarıyor ve dua ediyordu: 'Ruhum kendi içimde paramparça oldu. Neden üzgünsün ey ruhum ve neden beni kederlendiriyorsun? Tanrı'ya umut bağla...' Eğer Davud'un ruhu veya iradesi kendi kendisine dua ediyor ve kendisini teselli ediyorsa, Mesih'teki insani iradenin ilahi iradeye dua edip yalvarmasına neden şaşalım? Ahmed o zaman şöyle der: 'Demek ki dua eden ile kendisine dua edilen aynı şeydi.' Evet, eğer şahıs (töz/suppositum) bakımından konuşursak böyledir; fakat farklı doğalar ve iradeler bakımından konuşursak aynı şey değildi."

"Üçüncü argüman: İznik veya İstanbul İnanç Bildirgesi'nden (Amentüsü'nden) çıkarılmış olup, az önce sunulan ikinci argümanla örtüşmektedir. Yine de karşı tarafın (muhalifin) sözlerini aktarmakta fayda vardır; çünkü bu sözler Hristiyanların Müslümanlara karşı olan davasına azımsanmayacak derecede katkı sağlamaktadır. Kendisi şöyle demektedir:"

ونقسم عليهم
عامدا من الفهم لا يمكنه دفعه : وذلك ان مريعة ايمانهم التي ألفها رؤياهم من المبارك والتماريسة والمانقة والاحبار في
بينهم وذوي العلم منهم بعض للک عند اجتماعهم من آثاني الارض بمدينة قسطنطينية وكانوا ثلاث مائة وثمانية عشر
رجلا يصنفون لهم لفظوا بها بروح القدس وهي التي تختلف جماعتهم عند اختلافهم في القلاب فيها ولا يتم لهم قربان الا
ينطقون بها على هذا النمط

الذي نبينّه : نؤمن بالله انه مالك كل شيء صانع ما يري وما لا يري : وبالله الواحد يسوع المسيح ابن الله الواحد بكر الخلاق كلها وليس بمصنوع المسيح حق من السه حق من جوهره الذي بيده اقتنى العلوم وخلق كل شيء الذي من اجلنا معشر الناس وجلس خلاصنا نول من السماء وتجسد من روح القدس وصار انسانا وحمل به وولد من مريم العتول ولم ومصليت في ايام فنطوس بن بيلاطوس ودق وقام في اليوم الثالث كما هو مكتوب وصعد الى السماء وجلس من يمين أبيه وهو مستعد لمجيئي نارة اخري للقضاء بين الاموات والحيي، ونؤمن بروح القدس الواحد روح الحق الذي يخرج محبته ومعمودية واحدة لغفران الخطايا وجماعة قديمة علمية خانوليقية : وقيامه ابداننا وبالحياة الدائصة الى ابد الابدين : فهذا الشريعة يشتمل على الايمان

الايمان بها وتبدل المنهج فيها ولخرج الانفس من ديها جامعيرهم من الملكية واليعقوبية والنسطورية وقد اعترفوا فيها جميعا بان الرب للمسيح الذي هذه صفته علي ما اقتصعناه منها آله الحق من الاله الحق نزل من السماء وتجسد من روح القدس وصار انسانا وحمل به وولد من مريم البتول ولم وصلب: قال: فهل في هذا الاقرار مبهمة او علة يتعلق بها الغيب الدافع عن الحجة فتدبروا هذا القول يا معشر النصاري فانه لا يمكن ان يخرج عنه ولا ان يدفع ما صرح به فانكم ان قلتم ان للقتول الصلوب هو الله فمريم على قولكم ولدت الله سبحانه وتعالى وما تقولون: وان قلتم انه انسان فمريم ولدت انسانا وفي ذلك لجمعي بطلان ايمانكم فاحذروا القولين حيث فان فيه نقص الدين

"Biz de onlara (Hristiyanlara) karşı, kendi içlerinden reddedemeyecekleri bir şahit ileri sürüyoruz: Bu da dinlerinin önderlerinin, yani patriklerinin, başpiskoposlarının, piskoposlarının, rahiplerinin, bilgelerinin ve alimlerinin, dünyanın dört bir yanından İstanbul şehrinde imparatorun huzurunda bir araya geldiklerinde kaleme aldıkları İman Bildirgesi'dir (Amentü'dür). Bu bildirgeyi Kutsal Ruh'un inayetiyle ilan ettiklerine şahadet eden üç yüz on sekiz kişiydiler. Maddelerinin açıklanmasında birbirlerinden farklı düşünseler de, topluluklarının tamamının üzerinde asla fikir ayrılığına düşmediği metin budur. Ve şimdi aktaracağımız düzende bu metni okumadan asla Ayin (Kurban) gerçekleştirmezler: Görünür ve görünmez her şeyin yaratıcısı, her şeye gücü yeten Baba Tanrı'ya inanıyoruz. Ve Tanrı'nın tek Oğlu, tüm yaratılanların ilki olan, yaratılmamış, gerçek Tanrı'dan gelen gerçek Tanrı'ya, Baba'sının özünden olan, çağların kendisiyle kurulduğu ve tüm şeylerin kendisiyle yaratıldığı tek Rab İsa Mesih'e inanıyoruz. O ki biz insanlar ve kurtuluşumuz için gökten indi; Kutsal Ruh'tan beden aldı ve insan oldu; ana rahmine düştü, Bakire Meryem'den doğdu, Pontius Pilatus oğlu günlerinde acı çekti, çarmıha gerildi ve gömüldü. Ve yazılmış olana göre üçüncü gün dirildi, göğe yükseldi, Baba'sının sağma oturdu ve ölülerle dirileri yargılamak üzere tekrar gelecektir. Ve O'nun Baba'sından çıkan hakikat ruhu, O'nun sevgi ruhu olan tek Kutsal Ruh'a inanıyoruz. Ve günahların bağışlanması için tek vaftize inanıyoruz. Ve tek, Kutsal, Elçisel (Apostolik) ve Katolik Kilisesi'ne inanıyoruz. Ve bedenlerimizin dirileceğine inanıyoruz. Ve sonsuzlar sonsuzu sürecek olan yaşama inanıyoruz. Bu İman Bildirgesi, inanılması gereken şeyleri kapsamaktadır. Fakat onların Melkit, Yakubi ve Nasturi önderleri bunun doğru yolunu değiştirmiş ve insanları ondan saptırmışlardır. Ve şimdi hepsi bu bildirmede, (bu bildirmede anlattığımız üzere gerçek Tanrı'dan gelen gerçek Tanrı olduğu söylenen) Rab Mesih'in gökten indiğini, Kutsal Ruh'tan beden aldığını, insan olduğunu, ana rahmine düşüp Bakire Meryem'den doğduğunu, acı çektiğini ve çarmıha gerildiğini ikrar etmişlerdir. Peki bu ikrarda herhangi bir mecaz veya benzetme var mıdır? Ya da arkasında apaçık bir kanıtı kabul etmeyen gizli veya gizemli bir şey mi saklıdır? Ey Hristiyanlar, bu bildirgenin sözlerini evirip çevirin; çünkü hiçbiriniz bunun dışına çıkamaz, ondan ayrılamaz ve içinde açıkça ilan edilen şeyi reddedemezsiniz. Eğer

öldürülen ve çarmıha gerilen o varlığın Tanrı olduğunu söylerseniz, sizin mantığınıza göre Meryem'in Tanrı'yı doğurmuş olduğu sonucu çıkar ki bu hiçbir şekilde mümkün değildir. Eğer O'nun bir insan olduğunu söylerseniz, o halde Meryem bir insan doğurmuştur. İşte imanınızın bu bildirisinin tutarsızlığı en çok burada görülmektedir. O halde bu iki cevaptan hangisini isterseniz seçin; çünkü her ikisinde de dinin yıkılışı her zaman baki kalacaktır."Ardından, çarmıha gerilmesinden bir gün önce Gethsemane Bahçesi'nde İncil yazarlarının O'nun hakkında aktardığı büyük korku, keder ve ıstıraptan yola çıkarak Mesih'in ilahlığına karşı argümanlar sunmaya devam eder; orada ölümden kurtulmak için Tanrı'ya dua etmiştir ve diğer şeylerin yanı sıra şu sözleri sarf eder:

من للزع والهلع والغم والقلق والتضرع الي الله في المالة ما جل به مثلما يحكي في الانجيل انه قاله ووجدنا الكتب نمباً بله نيل من حرص احد من كان علي دين للمسيح عم من العذاب الشديد بالنقل والخرق والنشر بالمنافر ما لم تجمع بمثله في احد من الخلق وقال خلقاً كثيراً من تلاميذه ايضاً عذاب عديد وقتل لما كان لملوك المحاربون لهم بموقفهم آباء من الرجوع عن اديانهم إلى الكفر الذي كان أوليك للوك عليهم ملساً علي ذلك : واحبسوا أنفسهم فلم يهربوا من للمن

"İncil'de bizzat kendi hakkında itiraf ettiği aktarıldığı üzere; başına gelen şeyden kurtulabilmek için Tanrı'ya bu şekilde yalvaran ve kendisini böylesine büyük bir korkunun, dehşetin, kaygının ve ruhsal çalkantının istila ettiği başka biri olmuş mudur? Nitekim tarih kitaplarında, Hristiyan dinine mensup olanlardan biri olan Georgius'un öldürülme, yakılma ve uzuvlarının kesilmesi yoluyla ne kadar ağır işkenceler çektiğini okuyoruz; öyle ki hiçbir insanın bu kadar acı çektiğini işitmemişizdir. Ayrıca O'nun öğrencilerinin pek çoğu da düşman kralların kendilerini imandan dönmeye ve kendi benimsedikleri inkârcılığı kabul etmeye zorlamak istemeleri nedeniyle feci işkencelere ve ölüme maruz kalmışlardır. Yine de her şeye sabırla ve kararlılıkla göğüs germişler, ölümden kaçmamışlardır. Ahmed sürekli aynı şeyleri evirip çevirip pişirmektedir (aynı argümanı tekrarlamaktadır); bu yüzden İman Bildirgesi'nden getirdiği itiraza, yukarıda birinci ve ikinci argümana verdiğimiz cevabın aynısını veriyoruz. Aziz Georgius ve Mesih'in diğer öğrencileri en feci işkencelere bu kadar kararlılıkla katlanmış ve ölümü korkusuz bir çehreyle karşılamışken; Mesih'in Gethsemane Bahçesi'nde yaklaşan ölüm karşısında gösterdiği ve Tanrı'ya kendisini bundan kurtarması için yalvarırken kaçmak istiyor gibi görüldüğü o büyük korkuya dair getirilen itiraza ise şu şekilde kolayca cevap verilir: Mesih, hem gerçek bir insan olduğunu göstermek hem de insanların kurtuluşu ve iyiliği için daha fazla acı çekmek adına bu korku ve ıstırapı kendi isteğiyle kabul etmiştir. Zira isteseydi kendisini bu korkudan muaf tutabilirdi (ve nitekim kendisini yakalamaya gelen Yahudilerin karşısına korkusuzca çıkıp kendisini tutuklamalarına izin verdiğinde bunu fiilen gösterdi); fakat belirttiğim nedenden ötürü bir süreliğine bunu istemedi. Bu durum, kendisini düşmanlardan korumak isteyen Petrus'u engelleyerek şöyle demesinden açıkça anlaşılmaktadır: 'Kılıcını kınına koy; Baba'mdan isteyemez miyim, O da bana hemen on iki tünden fazla melek göndermez mi?' Dolayısıyla, kendisini dışsal eziyetlerden kurtarmaya gücü yeten birinin, kendisini içsel acılardan ve kaygılardan muaf tutmaya da gücü yeterdi. Bu durum şundan daha da net anlaşılmaktadır: Hem kutsal tarihlerden hem de İncil'in kendisinden biliyoruz ki, takipçilerine kendisi uğruna eziyetlere katlanma gücünü ve

cesaretini veren bizzat Mesih'tir; Luka İncili 11. bölümde öğrencilerine şöyle demiştir: 'Ben size öyle bir ağız ve bilgelik vereceğim ki, hiçbir karşıtınız buna direnemeyecek.' O halde kendisi uğruna eziyetlere katlanmaları ve ölümü göze almaları için başkalarına güç ve kuvvet veren biri, en feci ölümün korkusunu hiç hissetmeyecek şekilde kendisini de güçlendirebilirdi. Öte yandan, Müslümanların, Hristiyan dinine mensup olan herkes için iman kuralının tek biçimli olduğunu ve her zaman böyle kaldığını itiraf etmesi bizim için çok memnuniyet vericidir. Ayrıca bu kuralın rastgele ve sıradan biri tarafından değil, Müslümanların kanaatine göre de Hristiyanların gerçek din üzere olduğu o dönemde, tüm dünyadan toplanmış ve imparatorluk şehrinde Roma İmparatoru'nun huzurunda bir araya gelmiş olan tüm dinin önderleri, başkanları ve hocaları tarafından sunulduğunu ve onaylandığını kabul etmeleri; ve bu kuralın içinde Mesih'in gerçek Tanrı'dan gelen gerçek Tanrı olduğu, çarmıha gerildiği, dirileri ve ölüleri yargılamak üzere geleceği ve Muhammed'in Kuran'da dinsizlik ve inkârcılık olarak lanetlediği daha pek çok şeyin yer aldığını itiraf etmeleri son derece memnuniyet vericidir. Müslümanlar arasındaki ünlü tarihçi Ali oğlu İsmail (Ebu'l-Fida) de [metnin kesildiği yer] bölümünde bu durumu doğrulamaktadır."

: فى أمة النصارى

"Hristiyanların soyu/milleti hakkında: Orada aynı İman Bildirgesi'ni neredeyse tamamen aynı sözlerle aktarır. Akli başında hiç kimse, tüm dünyadaki bu kadar farklı bölgelerden gelmiş, bu kadar çok, bu kadar büyük, bu kadar kutsal ve alim insanın, en güçlü ve en bilge İmparator'un huzurunda yeni bir şey uydurduğuna ya da Hristiyan dininde daha önce benimsenen ve inanılan şeylerden herhangi birini tahrif ettiğine inanamaz. Özellikle de, Müslüman tarihçilerin de aktardığı üzere, bu konsilin, Tanrı'nın Oğlu'nun yapılmış veya yaratılmış olduğunu ileri süren ve O'nun Baba ile eşit olduğunu kabul etmeyen Arius'un yanılığını çürütmek ve (getirdiği) yeniliği/sapkınlığı mahkûm etmek için toplanmış olduğu göz önünde bulundurulursa. Şimdi övülen İsmail'i (Ebu'l-Fida'yı) dinleyelim:"

وحرّموا اريوس لما قال القديم مو الله تعالى والمسيح محلون واجتمعت البطارقة والطارئة والامانة

بالقسطنطينية بمعفرتن تمطنتين ملكهم وكانو ثلاثات وملاثة وعشرجل وانتقوا على هذه الكلمة اعتقادا وحقا وذلك قولهم :
: نون بالله الواحد الاب مالك كل شىء

"Ve Arius'u, Tanrı'nın (yalnızca O'nun) ebedi olduğunu, Mesih'in ise yaratılmış olduğunu söylediği için aforoz ettiler. Ve patrikler, başpiskoposlar ve piskoposlar, imparatorları Konstantin'in huzurunda İstanbul'da bir araya geldiler; üç yüz on üç kişiydiler ve ortak bir uzlaşıyla şu iman ikrarını kararlaştırdılar: 'Tek bir Baba Tanrı'ya, her şeye gücü yetene inanıyoruz...' Fakat olayın özünü etkilemeyen bir hususta olsa da, her ikisi de yanılmaktadır. Diyorum ki; bu konsilin İstanbul'da toplandığını ileri sürerken ve İznik İnanç Bildirgesi yerine İstanbul İnanç Bildirgesi'ni koyarken yanılmaktadır. Dahası, İznik Konsili'nden Birinci İstanbul Konsili'ne kadar neredeyse altmış yıl geçmiştir. İlki Konstantin ve Silvester döneminde, İsa'dan Sonra 325 yılı civarında; ikincisi ise Damasus ve Theodosius döneminde, 381 yılı civarında

toplanmıştır. İlki üç yüz on sekiz Kilise Babasına; ikincisi ise yalnızca iki yüz elli Kilise Babasına sahipti. Ayrıca her ikisi de (metni aktaranlar) bazı yerlerde ekleme, çıkarma veya değiştirme yaparak İman Bildirgesi'ni aslından saptırmaktadır; fakat bunun özü etkilemediği görülmektedir. Dolayısıyla, Mesih'te iki doğanın –yani ilahi ve insani doğanın– ayırt edilmesi gerektiği; ve her bir doğaya kendi işleyişlerinin atfedilmesi gerektiği sonucuna varıyoruz; bu işleyişler, tek bir şahıs vesilesiyle özelliklerin karşılıklı aktarımı (communicatio idiomatum) yoluyla Mesih hakkında ayırım gözetmeksizin söylene de, formel olarak bir doğanın işleyişleri diğerine atfedilemez. Eğer Müslümanlara, Mesih'in Yahudilerden gördüğü ya da kendi isteğiyle katlandığı ve İncil yazarlarının şahitlik ettiği bu eziyetlerin O'na bir insan olarak bile atfedilmesi zor görünüyorsa; Kutsal Yazılarda insanlar uğruna Tanrı'ya atfedilen ve O'na tamamen yakışıksız görünen pek çok şeyi hatırlasınlar. Bu durum, Adem'in yaratılışında ve Yaratılış (Tekvin) kitabı 5. bölümünde O'nun hakkında söylenen şu sözlerde açıkça görülür: 'Yüreğinde derin bir acı hissederek şöyle dedi: İnsanı yarattığıma pişman oldum.' Ve Yeşaya 1. bölümde Tanrı, Yahudilere şöyle seslenir: 'Ruhum ay başı bayramlarınızdan ve kutsal toplantılarınızdan nefret etti; onlar bana yük oldu, onlara katlanmaktan yoruldum.' Ve 43. bölümde: 'Buna rağmen günahlarınızla beni kendine köle ettin; kötülüklerinle bana yorgunluk verdin.' Ve Tanrı'ya kelimenin tam anlamıyla uymayan buna benzer diğer şeyler söylenmiştir."

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.

Kutsal Yazılardan Alınan ve Müslümanların Mesih'in Tanrılılığına Karşı Çıktıkları Diğer Deliller.

İslam Alimlerinin, Mesih'in tanrılılığına karşı, Kutsal Yazılardan kötü anladıkları nice delilleri bir araya getirdikleri neredeyse inanılmazdır. Ahmed bin Abdülhalim'in 690. sayfasındaki Savunmasından bunları burada kısaca gözden geçireceğim. Birincisi, Melek Cebrail'in Meryem'e söylediği, ona ebedi Kelam'ın bedenleşmesini müjdelediği sözlerden alınmıştır. Muhalif bunları tek tek tartarak şöyle der:

فلم تر للملاك قال ان الذي تلدين هو خالقك
وهو
و الرب كما مميتو بل انزل الكتاب في ذلك بان
قال ان الله الرب يعطيه كرسي لبيه داود ويصطفيه
ويكرمه وان داود الحى ابن ولدنه يعنى ابن الله
قال ايضا انه يكون ملكا على الارض وانه جعل
له الملك على بنى اسرائيل فقط

Meleğin Meryem'e şöyle söylediğini okumuyoruz: Doğuracağın kimse, süzün Yaratıcınızdır ve Rab'dir, tıpkı sizin onu adlandığınız gibi: bilakis bu konudaki her türlü şüpheyi ortadan kaldırmıştır, şöyle dediğinde: Rab Tanrı ona babası Davut'un tahtını verecektir ve onu seçecektir ve ona onur verecektir. Ve peygamber Davut onu babası olarak adlandırdı: ve O'nun Tanrı'nın Oğlu olarak adlandırılacağını önceden bildirdi. Dahası, O'nun tüm dünyanın Kralı olacağını söylemedi: fakat O'nun Krallığını yalnızca İsrailoğulları ile sınırladı.

Cevap verilir; Melek Meryem'e bir şey söylemediğinden ötürü, bunun olmadığı veya olmadığını sonucu çıkarılamaz. Zira susan kişi, mutlak olarak ne inkâr eder ne de tasdik eder. Ama Melek'in O'nu Davut'un oğlu olarak adlandırması, doğru bir şekilde adlandırmıştır: çünkü insanlık bakımından böyleydi. Ne de Melek O'nun sadece İsrailoğulları üzerinde hüküm süreceğini önceden bildirdi, çünkü bu yanlıştır: ve her ne kadar O'nun bütün Evren üzerinde kral olacağını söylememiş olsa da, yine de bunu inkâr etmemiştir. Bilakis, Yakup'un Evinde Davut'un tahtı üzerinde hüküm süreceğini önceden bildirdiğinde: örtülü olarak bütün Evren üzerinde de hüküm süreceğini önceden bildirmiştir. Nitekim Davut Mezm. 2'de ve kutsal yazılarda başka yerlerde de böyle peygamberlik etmiştir. Bilakis bu durum, Suetonius, Cornelius Tacitus ve İbrani Josephus'tan sabit olduğu üzere, paganların kendileri arasında yaygın bir üne sahipti. Muhalife, Melek'in O'nu sadece Davut'un oğlu değil, aynı zamanda Tanrı'nın Oğlu olarak da adlandırdığını ileri süremeyeceğimize itiraz edersek, şöyle diyerek karşımıza çıkar:

وقد علمت ان من يعمى بان الله كثيرا

يحقون فمن ذلك اقراركم بالكم جميعا ابناء الله

Şunu bilirsiniz ki, başka birçok kişi sayısız biçimde Tanrı'nın oğulları olarak adlandırılmıştır: ve siz kendiniz de hayırseverlik yoluyla Tanrı'nın oğulları olduğunuzu kabul edersiniz. Fakat buna aşağıda daha geniş bir şekilde cevap vereceğiz.

Ahmed'in delili, Kutsal Ruh'un senin üzerine gelecektir diyen o sözlerden ötürü ısrar eder, bunu yanıltıcı bir şekilde Mesih'e atfeder ve bizim bununla O'nun tanrılığını kanıtlamak istediğimizi sanır:

وان حلول الروح علمه على الجهة التي

قالها متى التلميذ الشعب عن المسيح في الدجيل

لستم انتم متكلمون بل روح الله يانيكم فيكم

فاخيزان الروح يحل في القوم لجمعين وتكلم فيهم

Dahası Ruh'un O'nun üzerine inişi, havari Matta'nın söylediği tarzda olmuştur.

İncil'de Mesih'in halka şöyle dediğini: Konuşacak olan sizler olmayacaksınız, bilakis Tanrı'nın Ruhu size gelecek ve içinde konuşacaktır. O sözlerle Ruhu'nun bütün halkın üzerine ineceğini ve onların hepsinin içinde konuşacağını önceden bildirmiştir. Her ne kadar Cebrail'in Bakire'ye söylediğini kabul etsek de, Ad Refut. Alcor. Pars III.

نجمه ان يحيي المعمداني ارسل الى المسيح بعد

ان عهد وسأله انت ذلك الذي يجي او نوقع غيرك

وكان جواب المسيح لرسله ان ارجعوا فاحمدوا بما ترون

من عحيان يبصرون وزمن يدهقشون وصم يسمعون فطوري

لمن م عتيري او يفشل في امري قال: فوجدنا يحيي

مع محمله وجلالة قدرة عند الله عزوجل ثم ما مهد

به للمسيح من انه ما قام الشاعر مثله قد شك فيه

فاحتلاج الى ان ساله عمن شأنه لم يكن من جواب

للمسيح لو بقي مما تصفون من الربوبية ولا قال اني

خالقك او حالف كل شي كما في شريعة ايمانكم بل

حذر الغلط في امره ولا مثار ولا كان من قوله اكثر مما

ذكرانه المهره بنبوته من هذه الابيات التي تضمنون الى

مثلها اكثر الانبياء: قال ولا راينا يحيى راى في
وضعه اياه لما فرطه واعلام ذكره مع تشككه في امره
وحاجته الى مسالته عن حاله على حاله على ان قال هو أقوى
مني واني لا استحق ان احل معقد حذاء ولم يقل
انه خالقي وقد بقول الرجل الخبير فيمن دونه مثل
الذي يحيى فيه تواضعا لله وخشوا كما قال للمسيح
في يحيى انه ما قام الشاعر مثله

Havari Luka ise kendi İncil'inde, Vaftizci Yahya'nın, O'nu vaftiz ettikten sonra Mesih'e elçi gönderdiğini ve O'na şöyle sorarak sorguladığını söyler: Gelecek olan O musun, yoksa başkasını mı bekliyoruz? Gönderilmiş olanlara İsa'nın verdiği cevap şu türdendi: Geri dönün ve gördüklerinizi Yahya'ya bildirin: körler görüyor, kötürümler yürüyor, sağırlar işitiyor: ne mutlu bana karşı skandala uğramayan veya benimle ilgili olana aldanmayana. Biz ise Yahya'nın Tanrı katında büyük bir görkem ve güçle süslenmiş olduğunu, dahası Mesih'ten benzer bir peygamberin kalkmadığına dair tanıklığa sahip olduğunu, buna rağmen O'ndan kuşku duyduğunu ve O'na durumu hakkında sorular sormaya ve O'nun durumunda olmaya ihtiyacı olduğunu buluruz. Dahası Mesih'in cevabı, O'nun Egemenliği hakkında övündüğünüz o şeylerin hiçbirinden ibaret değildir, ne de şöyle demiştir: Ben senin yaratıcınızım ve her şeyin yaratıcısıyım, tıpkı imanınızın Sembolünde söylediğiniz gibi: kim ki yanıltılmamak ve kendi işlerinde skandala uğramamak için önceden uyarılmıştır. Ne de aynı Mesih'in sözlerinden, kendi peygamberlik görevi hakkında O'nun kendisinin gösterdiği o mucizelerden (ki pek çok Peygamber de benzerlerini yapmıştır) başka bir şey elde edilmez. Ne de Yahya'nın, O'nun hakkında vaaz ettiği şeyde, O'nun öncüsü olduktan ve O'nun anısını yücelttikten sonra, O'ndan kuşku duyduğunda ve O'nun durumu hakkında sorular sormaya ihtiyacı olduğunda ekleme yaptığını görürüz; şu söylediği dışında: O benden daha güçlüdür: Ve ben O'nun ayakkabılarının bağcıklarını çözmeye layık değilim. Ne de şöyle dedi: O benim yaratıcımumdur. Şimdi dahası daha üstün olan bir kimse, kendisine daha aşağıda olan birine, Tanrı'yı alçakgönüllülükle ve dindarane bir şekilde tâbi kularak Yahya'nın O'nun hakkında söylediği şeyi söyler: tıpkı Mesih'in Yahya hakkında, O'na benzer bir peygamberin kalkmadığını söylemesi gibi.

Fakat Luka'da değil, Matta'da bulunan bu şeylere kolayca cevap veririz: Yahya'nın Mesih'ten kuşku duymadığını; çünkü İncil'in yerlerinden sabit olduğu üzere, kim olduğunu en kesin şekilde biliyordu: fakat muhtemelen O'ndan kuşku duyan kendi öğrencilerinin O'nun tanrılığının gözle görülür tanıkları olmalarını istemiştir. Ve böylece öğrencilerin gönderilmesi ve sorgulaması Yahya yüzünden değil, öğrencilerin kendileri yüzünden olmuştur. Ne de Mesih'in onlara kendisinin Tanrı veya Rab veya Yaratıcı olduğunu söylememiş olmasından ötürü, O'nun bunu inkâr ettiği veya gerçekten böyle olmadığı doğru bir şekilde ileri sürülemez. Zira dediğim gibi, saf suskunluktan hiçbir şeyin tasdik edildiği veya inkâr edildiği anlaşılmaz. Buna rağmen Mesih'in onların önünde yaptığı şeyler, O'nun insandan fazlası olduğunu yeterince kanıtlamıştır. O sözlerin ise: Ve ne mutlu bana karşı skandala uğramamış olana, anlamı şu değildir; beni Tanrı veya Yaratıcı olarak değerlendirmekte yanılmamış olan: bilakis tam tersidir: yani: Beni böyle alçakgönüllü ve hor görülür

olarak gören, beni küçümsememiş ve benim gerçek Mesih olduğuma inanmaktan geri durmamıştır; yani aynı zamanda hem Tanrı hem insan. Bu anlamı o yer talep eder: ve Hristiyan Doktorlar tarafından her zaman böyle açıklanmıştır, ki yukarıda söylenenlere göre buna bağlı kalınmalıdır.

Yahya'nın Mesih'in övgüsünde, altındakilere karşı üstün olanların bile alışkanlığını aşan hiçbir şey söylememiş olması da yanlıştır: ve ne de Mesih'in Yahya hakkında, Yahya'nın Mesih hakkında konuştuğundan daha az onurlandırıcı bir şekilde konuştuğu doğrudur. Zira Mesih asla önünde eğilerek Yahya'nın ayakkabılarını çözmeye layık olmadığını söylememiştir: ne de Yahya'nın Günahları kaldıran Tanrı'nın Kuzusu olduğunu veya Tanrı'nın oğlu olduğunu, kendisinden önce yapılmış daha güçlü olduğunu; ve kendisinden önce olduğunu (ki bu kelimeler Mesih'in tanrılığını gösterir) söylememiştir. Zira Mesih, Tanrı olduğu ölçü hariç, kendisinden altı ay önce gebe kalınan ve doğan Yahya'dan yapılmış veya önce olmuş olamazdı. Dünyanın günahlarını kaldırmak da Tanrı'ya özgüdür. Mesih'in Yahya hakkında söylediği şeylerin hiçbiri O'nun insandan üstün bir şey olduğunu kanıtlamaz.

Beşincisi Ahmed, Mesih'in tanrılığine karşı şöyle argüman üretir ve Hristiyanlara hitap eder:

وقولون بل هو

الذي نزل لخلصنا ومعتقدون سبب نزوله من السماء

انه اراد ان يخلصكم ويحتمل الخطية ويربط

الشيطان فقد وجدنا الخلاص لم تقع والخطية قائمة

نزل والشيطان اعنا ما كان بربط بنى سلطنه

الله عليه عمل ما تقولون عن امته

في الجمل لكل اربعين يوماً بمتحنن

Fakat siz şöyle dersiniz: Kurtuluşumuz için inen O'dur: ve gökten inişinin nedenine inanmaktasınız ki, o da sizi kurtarmak, günahı yüklenmek ve Şeytan'ı bağlamak istemiştir. Ve yine de kurtuluşun gerçekleşmediğini, günahın devam ettiğini ve Şeytan'ın bağlanmamış, aksine daha önce olduğu kadar serbest ve azgın olduğunu görmekteyiz.

Cevap veriyoruz, Mesih İncil'de birden fazla kez gökten indiğini itiraf etmiştir. Ve insanların kurtuluşu için indiğini ise Melek, Matta b. 1'de Yusuf'a şöyle dediğinde tanıklık etmiştir: O'nun adını İsa koyacaksın: zira O, kendi halkını günahlarından kurtaracaktır. Bunu aynı zamanda dünyanın günahlarını kaldırmak için yaptığını; Vaftizci Yahya şu sözlerle tanıklık etmiştir: İşte Tanrı'nın Kuzusu, işte dünyanın günahını kaldıran. Son olarak Şeytan'ı bağladığını; yani daha önce sahip olduğu güçlerini ve kudretini baskı altına aldığını, İncil'in 12. bölümünde Mesih'in kendisi onaylamıştır şu sözlerle. Şimdi bu dünyanın yargısıdır: şimdi bu dünyanın Prensi dışarı atılacaktır. Ve Luka b. 11'de açıkça ifade etmiştir: Güçlü ve silahlı biri kendi avlusunu koruduğunda, sahip olduğu her şey barış içindedir. Fakat ondan daha güçlü olan biri gelip onu yendiğinde, güvendiği bütün silahlarını alacak ve ganimetlerini dağıtacaktır. Ve Matta b. 12'de aynı şeyi onaylayarak şöyle der: Fakat eğer ben Tanrı'nın Ruhu ile Cinleri kovuyorsam, o halde Tanrı'nın krallığı size ulaşmıştır. Veya bir kimse güçlü olanın evine nasıl girebilir ve eşyalarını yağmalayabilir, mademki önce güçlü olanı bağlamamıştır? Ve o zaman onun evini

yağmalayacaktır. Her iki Ahit'in kutsal yazılarında da aynı bunların doğrulandığı sayısız tanıklık vardır. Ama işte, ne bu kurtuluşu görmekteyiz, ne günahlar sona ermiştir: ve Şeytan serbest kalmıştır ve eskisi gibi şiddetlidir. Cevap veriyoruz ki, bu kurtuluş tinseldir ve bedensel gözlerle görülemez: Zira ruhların günahlardan arınmasında, ilahi lütfün edinilmesinde ve ebedi yüceliğin elde edilmesinde yer alır: Mesih'in bize bağışladığı tüm bu şeyler, yeter ki O'nun yasasını korumak isteyelim. Günahların ise Mesih tarafından kaldırılmış ve uzaklaştırılmış olduğu şunlardandır: Birincisi vaftiz Sakramenti aracılığıyla: İkincisi tevbe Sakramenti aracılığıyla; eğer bir kimse bu tür Sakramentleri kullanmak isterse: Üçüncüsü, çünkü Mesih'in gelişinden sonra Dünyada pek çok ve en ağır günahlar sona ermiştir: veya putperestliğin kaldırılması ve gerçek inancın yayılmasıyla azalmıştır: Dördüncüsü, çünkü kendi ölümüyle, adil olan ruhlarda bile yeri olan günahın cezasını uzaklaştırmıştır: tevbe ile günahın suçu arındırılmışken, adil olanların ruhları hala göksel yücelikten dışlanmış olarak yeryüzünün koynunda bir hapisane gibi tutulmaktaydılar. Son olarak Şeytan öyle bağlanmış ki, artık adil olan insanları bile baştan çıkarma gücüne tamamen sahip olmasın diye değil: fakat bütün insan soyu üzerinde uyguladığı o gücü ve tiranlığı kaybetsin diye: ve gücü öyle ihlal edilsin ki, isteyenler ve kendilerini O'na bizzat sunanlar haricinde zarar veremesin. Zira inkâr edilemez ki, Mesih'in gelişinden sonra insanlar Tanrı'nın bilgisi ve lütfuyla aydınlanmış ve güçlendirilmiş olarak, şeytanın hilelerini ve baştan çıkarmalarını daha kolay yensinler, ve Mesih'in gerçek dini ve İncil'in vaazı aracılığıyla Şeytan'ın krallığı neredeyse dünyanın her yerinde azaltılmış ve zayıflatılmış olsun. Geri kalanında, dediğim gibi, insanları baştan çıkarma ve hatta onları yenme yetkisi O'na tamamen yasaklanmamıştır, eğer onlar tembellik ve uyuşukluk yoluyla kendilerinin yenilmesine izin verirlerse, Tanrı'nın onlara iyilik ve kötülük için bıraktığı özgür iradeyi kötü kullanarak. Muhafifin eklediği şey ise, yani iblisin Mesih üzerinde güce sahip olduğu, öyle ki O'nu çölde baştan çıkardığı: bunun hiçbir önemi yoktur. Zira o baştan çıkarma sadece görünürde ve dışsal nitelikteydi ve kendi sadıklarının örneği için bizzat Mesih tarafından izin verilmişti: ne de ondan herhangi bir hareket veya iblisin O'na önerdiği şeylere yönelik bir tahrik deneyimlemiştir. Gülünç olan şey ise, bu Ahmed'in şunu eklediğinde uydurduğu şeydir:

ثم بعثت الله ملاك

اقتلع العدو من مكانه ورمي به في البحر والملف

السبيل للمسيح: قال: أفلا يعلم من كان في مقلمه

الذي معة ان هذا الفعل لا يكون من شيطان الي

اله ولو كان الها لازاله عن نفسه قبل ان ياتيه

للملاك من عند ربه وكيف لا يربط الشيطان

:من نهه قبل أن يربط عن أمته

Bundan sonra Tanrı bir Melek gönderdi, o Melek düşmanı bulunduğu yerden söke söke çıkardı ve denize fırlattı: ve Mesih'e yolu serbest bıraktı. Şimdi ben diyorum ki: Var mı öyle azıcık anlayışa sahip biri, bunların Şeytan tarafından Tanrı'ya karşı yapılamayacağını bilmesin? Ve eğer o Tanrı olsaydı, elbette Efendisi tarafından gönderilen Melek kendisine gelmeden önce O'nu kendisinden uzaklaştırırdı? Bu saçmalıklara ne cevap vereceksin? Elbette Melekler Mesih'e, O'nu Şeytan'dan

kurtarmak, O'nu denize fırlatmak için değil: fakat O'na yiyecek getirmek için geldiler. Geri kalanında Mesih bizzat kendisi Şeytan'ı şu sözlerle kendisinden uzaklaştırdı: Git Şeytan, vb. Şeytan'ın kendisi ise Mesih'i Tanrı olarak değil, insan olarak baştan çıkardı: ve buna rağmen kutsal yazılarda Tanrı sık sık insanlardan baştan çıkarıldığı için yakını. Ve Eyüp kitabında, Eyüp'e karşı boş yere çabaladığı (ki bu baştan çıkardığı ile aynıdır) için Şeytan'ı azarlar. Eğer Ahmed tamamen kütük değilse, bu şeylerin hangi anlamda anlaşılması gerektiğini bilmelidir; ne de mesele, O'nun insanlığı bakımından; ve ayrıca yüksek bir dağa ve Tapınak'ın tepesinin üzerine O'nun tarafından çıkarılması bakımından, kendisinin düşündüğü kadar saçmadır, Tanrı'nın Şeytan tarafından baştan çıkarılması.

Altıncısı, otuzuncu yaşına kadar hayatını diğer insanlara benzer şekilde sürdüren birinin Tanrı olamayacağını kanıtlamaya çalışır. Ve her ne kadar bu zamandan sonra pek çok mucize gerçekleştirmiş olsa da, bunlar O'nun Tanrı olduğunu kanıtlayacak türden değildir; çünkü birçok Peygamber yalnızca benzer değil, hatta daha büyük mucizeler de gerçekleştirmiştir: ardından ekler:

فان كان للمسيح
الازلي للخالق او كان متحداً به فكيف لم يرحق بين
يديه الجبال ولم ينصرف عن مسه الانهار والبحار وكيف
لم تظهر منه ايات باهرات اجل من آيات الانبياء قبله
مثل المشي على متون الهوا والاضطجاع على اكتاف
الرياح والاستخدام من للاكل والمشارب واحراق من قرب
منه من الشياطين والجن كما احرق ايليسا من قرب
منه
منة من جند لخاني للملك وممنع الانمييين
من نحنه وما فعلوا على زمكم بعضمة
الخالق:

Eğer Mesih ezelî Yaratıcı idiyse veya O'nunla birleşmişse, neden dağlar O'nun huzurunda sarsılmadı, nehirler ve denizler O'na dokunmamak için geri çekilmedi? Ve neden kendisinden önceki Peygamberlerin mucizelerinden daha parlak ve büyük mucizeler kendisinden *ظهور* etmedi; havanın sırtında yürümek, rüzgârların kanatları üzerinde uzanmak, yiyecek ve içeceğe ihtiyaç duymamak, İlyas'ın kendisine yaklaşan Kral Ahab'ın askerlerini yakması gibi kendisine yaklaşan şeytanları ve cinleri yakmak, insanları kendisinden uzaklaştırmak (böylece kendi bedenlerinde onların Yaratıcısı ve Yaratıcının Tapınağı olduğunu onlara bildirecek şeyleri yapmamak) gibi?

Bu saçmalıklara kısaca cevap veriyoruz: birincisi, Mesih'in otuzuncu yaşına kadar hiçbir şey yapmadığı, kendisinin konseptine, doğumuna, hatta çocukluğuna ve ergenliğine birçok büyük mucize atfedilen Müslümanların kendi itiraflarına göre bile diğer insanların alışkanlığı dışında başına hiçbir şey gelmediği yanlıştır. Bize ise İncil yazarları tarafından otuzuncu yaşından önce O'nun hakkında anlatılanlar yeterlidir. İkincisi, Mesih'in Musa ve diğer Peygamberlerin yaptığı bazı mucizeleri yapmamış olmasının hiçbir önemi yoktur: ilahiliğini yeterince kanıtlayacak mucizeleri

gerçekleştirmiş olması yeterlidir. Gerçekte biz de Müslümanlardan şunu isteyebiliriz: Musa'dan, Mesih'ten ve diğer Peygamberlerden daha üstün kabul edildiği halde Muhammed neden hiçbir ölü diriltmemiştir, gerçek anlamda hiçbir körü aydınlatmamıştır, emirleriyle nehirleri veya denizleri asla geri çekilmeye zorlamamıştır; neden kendi gerçek tarihlerine göre yaklaşık kırk yaşına kadar sadece harika hiçbir şey yapmamakla kalmamış, aynı zamanda bir günahkar ve putperest olmuştur? Son olarak eklenen hususa gelince: eğer Mesih Tanrı idiye, dağlar neden O'nun huzurunda titremedi? Denizler ve nehirler neden geri çekilmedi? Havanın sırtı üzerinde neden yürümedi? Kendisine yaklaşanları neden yakmadı? Şöyle kolayca cevap verilir: Mesih, daha önce söylediğim gibi, ilahiliğini ortaya koymaya yetecek olan şeyleri yapmıştır. Dahası, O aynı zamanda gerçek bir insan olarak tanınmak istediğinde ve insanları korkutmak yerine kendisine çekmek istediğinde; onlara alçakgönüllülüğü, sabrı, mütevazılığı öğretmek istediğinde, övünme, gösteriş ve korku barındıran mucizeler yapmak istememiştir; özellikle de bu durum O'nun tutkusuna ve ölümüne kuşkusuz engel olacağı için. Oysa isteseydi, kırk gün gece gündüz oruçlu kalabildiği gibi, yiyecek ve içeceğe de ihtiyaç duymazdı. Hava ve rüzgârlar üzerinde yürüyebilirdi: ve nitekim Talmud'daki İbraniler, deniz suları üzerinde yürüyen O'nun havada uçtuğunu uydururlar. Rüzgârlara ve denize emreden, tek bir kelimeyle onların şiddet ve öfkesini dindiren O, nehirlerin ve denizlerin geri çekilmesini sağlayabilirdi. Sadece iki kelimeyle ("Ben oymayım") silahlı bir birliği sırtüstü yere deviren; ve kendi şahitlik ettiği üzere savunması için on iki lejondan fazla Melek bulundurabilecek olan O, kendisine zarar vermek isteyenleri göksel ateşle yok edebilirdi. Son olarak, ölürken tüm dünyayı sarsan ve titreten O, varlığıyla dağları yerinden oynatabilirdi. Yine de bunları yapmadı; yapamayacağından değil, istemediğinden; istemediği de çünkü durumun buna uyarlanmasına karar vermişti.

Yedinci Argüman, Mesih'in tanrılığından ziyade Baba'dan olan oğulluğunu inkar etmek için yapılır.

Bu şu şekildedir:

وحدناكم تقواس ان الابين

انما بصفي ابن الله وكلامه لانه بولد من لاب وظهر

منه فلم يفق على معني ذلك لان في شريعة

ابملكم أن الروح أيضا يخرج من لاب فان كان

الامر كما نقولون فالروح ايضا ليس لانها

:تخرج من الله تعالى والا فما الفرق بينهما

Oysa biz sizin şöyle dediğinizi buluruz: Oğul, sırf Baba'dan doğduğu ve O'ndan çıktığı için Tanrı'nın Oğlu ve O'nun Kelamı olarak adlandırılır. Bu ise ayakta duramaz; çünkü iman sembolünüzde Kutsal Ruh'un da Baba'dan çıktığı yer alır. Şayet söyledığınız gibi ise, Tanrı'dan çıktığı için Kutsal Ruh da Oğul olacaktır. Aksi takdirde ikisi arasındaki ayrımı belirtin.

Skolastik bilimlerle yüzeysel olarak donatılmış herhangi bir dinden dönen Hristiyan'ın bu tür incelikleri bu Müslüman'a öğrettiğine inanıyorum. Her ne olursa olsun, kısaca cevap verilir: hem Oğul hem de Kutsal Ruh Baba'dan çıkar; ancak Kutsal Ruh Oğul değildir, çünkü Oğul'un çıktığı gibi (yani zihin eylemiyle) nesil

yoluyla Baba'dan çıkmaz. Zira yaşayan bir varlıktan çıkan her şey oğul kavramına sahip değildir, yalnızca yaşayan varlıktan doğanın benzerliğine doğru nesil yoluyla çıkanlar bu kavramdadır. Bu durum, aksi takdirde çok zor olan bir konuda Müslüman'a cevap vermek için yeterlidir; bu konuda en mükemmel Doktor S. Augustinus, Maximum'a yazdığı mektubun 3. kitabının 23. bölümünde şöyle der: O nesil ile bu prosesyon (çıkış) arasındaki ayrımı bilmiyorum, gücüm yetmiyor, kifayetsizim. Ve Teslis Üzerine 5. kitabın 17. bölümünde: Nesli prosesyondan ayırmak çok zordur. Fakat anlayamadığımız şeyleri inanmakla yükümlüyüz, çünkü Tanrı böyle vahyetti.

Sekizinci Argüman, Mesih'in tanrılığını kanıtladığımız şeye karşıdır; çünkü dünyanın günahlarını ortadan kaldırmıştır: zira günahları kaldırmak, Mesih'in kendi sözünden de anlaşılacağı üzere, Tanrı'nın Oğlu olmaktır. Öyleyse şöyle argüman üretir:

ان قلت الخطية بظلمت

بمحينه فالذين قتلوا اذا ليسوا خالدين ولا مانومين

لانه لا حالي بعد مجيئه ولا خطية وكذلك ايضا الدين

قتلوا حواريه وحرقوا اسفاره فيسر خالين

Eğer O'nun gelişi nedeniyle günah ortadan kalktıysa, O'nu öldürenler günah işlemiş ve suçlu olmamış olurlardı. Zira O'nun gelişiminden sonra ne günah kalırdı ne de günahkar. Benzer şekilde O'nun havarilerini öldürenler ve kitaplarını yakanlar da günah işlemiş olmazlardı. Buradan şu sonuca varır: eğer öyle işine gelirse, herhangi birimiz günah ve suça batmaksızın öldürebilir, hırsızlık yapabilir, zina edebilir ve her türlü iğrenç suçu işleyebiliriz; ki bu durum Mesih'in İncil'deki öğretilerine ve aynı zamanda Kutsal Babaların ve Hristiyan Doktorların öğretilerine aykırıdır.

Bu kaba ve saçma argümanla Ahmed, ya kendisinin aptal olduğunu ya da hepimizi aptal yapmak istediğini gösterir:

sanki bir doktorun hastalıkları ve illetleri ortadan kaldırmada çok uzman olduğu söylendiğinde, herhangi bir kütük ve aptal kişi çıkıp tüm illetlerin ve hastalıkların ya da salgının, örneğin gut veya ateşin artık bir salgın, gut veya ateş olmadığını; ya da birinin doktor tarafından reçete edilen ilaçları kullanmak istemese bile hastalığından iyileşeceğini kendisine inandırır. Oysa Mesih'in günahları kaldırması, bağışlamak ve bunların kefaretileri, günahlarından gerçekten tövbe edenlere ve O'nun reçete ettiği ilaçları (yani sakramentleri, imanı ve iyi amelleri) kullanmak isteyenlere lütfetmekle aynı şeydir.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Müslümanlar tarafından Kutsal Yazılardan elde edilen, Mesih'in ilahlığına karşı diğer argümanlar.

Bunları yalnızca özet halinde ve çok kısa bir şekilde gözden geçireceğim ve birkaç kelimeyle çürüteceğim. Birinci olarak, Ahmed ve Müslümanlar genel olarak bize karşı çıkmakta ve Kutsal Yazıların tüm tanıklıklarına aykırı olarak Mesih'e ilahlık attettiğimizi ileri sürmektedirler. Çünkü Müjdeciler ve Elçiler, Mesih'ten her zaman sadece bir insan olarak bahsederler; O'nun Tanrı olduğundan ya da aynı anda hem insan hem Tanrı olduğundan bahsetmezler. Birinci olarak cevap veririz ki, daha sonra kanıtlayacağımız üzere, Müjdelerde, Elçilerin kitaplarında ve hatta eski

Peygamberlerde Mesih'in ilahlığına dair açık ve net kanıtların bulunmadığı iddiası yanlıştır. İkinci olarak cevap veririz ki, Kutsal Yazılar Mesih'ten bir Tanrı olarak bahsetmekten ziyade, daha sık ve belki de daha açık bir şekilde bir insan olarak bahseder: Çünkü onların amacı O'nun gerçek bir insan olduğunu göstermek ve O'na dair şeyleri, Tanrı olduğu ölçüde değil, daha çok insan olduğu ölçüde ya da Yunanların deyiimiyle Theanthropos (Tanrı-İnsan) olduğu ölçüde anlatmaktır; öyle ki, bir insan olarak tanımlandığı aynı durumlarda bile, her zaman insanın ötesinde bir şeyler görünür. Çünkü O'na insan olduğu ölçüde de pek çok şey verilmiştir; örneğin bitişik ilahlığı sebebiyle Gökte ve Yerde tüm güç ve egemenlik (Matta Müjdesi 28. bölümde geçtiği üzere) O'na verilmiştir: Ve bunlar da O'nun Tanrı olduğunu belirsiz olmayan bir şekilde gösterir. Üçüncü olarak cevap veririz ki: Kutsal Yazılar Mesih'in ilahlığından her zaman öyle açıkça değil, bazen, hatta çoğunlukla daha kapalı bir şekilde bahseder; çünkü bu çok çetin ve zor bir gizemdi ve insanlar bunu kavramak ya da inanmak için zihinlerinin arınmasına ihtiyaç duyuyorlardı. Daha ağır ve daha gizli olan sırlar ise öyle açıkça ortaya dökülmemeli, insanların bunları yavaş yavaş anlamaya ve inanmaya alışması için bir örtü altında sunulmalıdır. Yukarıda gördüğümüz gibi, eski İbraniler de üç Işık ya da Kutsal Üçlü Birliğin üç Kişisi gizeminde bunu öğretmişlerdir. Son olarak, argümanı Müslümanlara karşı kendilerine çevireceğiz. Onlar kendi Muhammedlerinin tüm peygamberlerin en büyüğü olduğuna çok kesin bir şekilde inanırlar ve bu inanışlarını Tevrat ile Müjde'nin otoritesine dayandırırılar. Ve yine de herkes görmektedir ki, bunu kanıtlamak için öne sürdükleri tanıklıklar —şüpheli ve kapalı demiyorum— ne kadar boş ve anlamsızdır; buna karşın Muhammed'in bir peygamber değil, bir sahtekâr ve yalancı olduğunu ortaya koyan ne kadar çok açık ve son derece net kanıt vardır. Öyleyse, Kutsal Yazılardan Mesih'in ilahlığına dair kesin, fakat onların istediği kadar açık olmayan vahiyleri kendilerine sunduğumuzda neden bize karşı ayaklanıyorlar? Şimdi, Müjde'den ve diğer Kutsal kitaplardan Mesih'in ilahlığına karşı getirdikleri bu şeylerin neler olduğuna bakalım. Birincisi:

Yuhanna Müjdesi 11. bölümden. فقال يا ابي ان الانجيل ذكر بان المسيح اراد ان يحيي رجلاً يقال له العازر ادعوك كما كنت ادعوك من قبلتجنبي وتستجيب لي وانا ادعوك من اجله لاء القيام ليعلموا

Müjde, Mesih'in Lazar adında bir adamı diriltmek istediğinde şöyle dediğini anar: Ey Babam, daha önce dilediğim gibi senden diliyorum; çünkü beni seversin ve işitirsin. Ben ise burada duranlar bilsinler diye senden diliyorum, vs. Cevap veririm ki, Mesih Tanrı'yı kendi Babası olarak çağırarak O'nun Tanrı olduğunu; aynı zamanda aynı Baba'ya yalvararak yakararak da insan olduğunu göstermiştir. İkinci ise:

Matta Müjdesi 27. bölüm ve Luka Müjdesi 23. bölümden. وقال بزعمكم وهو على الخشبة الهي. الهي لما تركتني ; وقال يا ابي اغفر لليهود ما يعملون

Ve sizin iddianıza göre çarmıhtayken şöyle demiştir: Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin? ve: Ey Babam, Yahudileri yaptıkları şey yüzünden bağışla. Cevap veririz ki, burada da Mesih kendi Tanrı'sına yakararak insan olduğunu; O'nu Babası olarak çağırarak da Tanrı olduğunu göstermektedir. Üçüncüsü:

Yuhanna Müjdesi 5. ve 14. bölümlerden. وقال ايضا انا اذهب الي الهي الذي هو اعظم مني وقال, لا استطيع ان اصنع شيئاً ولا اتفكر فيه الا بامر ابي

Şöyle de demiştir: Ben benden daha büyük olan Tanrım'a gidiyorum. Ve ayrıca dedi ki: Babamın adı dışında hiçbir şey yapamam ve düşünemem. Müjde'nin sözleri dürüstçe aktarılmamıştır: Fakat yine de cevap verimiz ki, tüm bunlar bir insan olduğu ölçüde Mesih tarafından gerçekten söylenebilirdi.

Dördüncüsü. Yuhanna Müjdesi 13. bölümden. وقال يعنفسه لا ينبغي للعبد ان يكون اعظم من ارسلهم سيده ولا للرسول ان يكون اعظم من ارسله

Kendisi hakkında konuşarak şöyle dedi: Bir kula, efendirsinininden daha büyük olmak yakışmaz; ne de bir elçiye, kendisini gönderenden daha büyük olmak yakışır. Mesih'in bu sözleri kendisi hakkında söylediği yanlıştır: Çünkü Müjde'nin bağlamından açıkça anlaşıldığı üzere, bunları kendisine nispetle öğrencileri hakkında söylemiştir. Bilakis, aynı sözlerle kendisinin Tanrı olduğunu örtülü olmayarak ima etmektedir; çünkü Efendi olmak, elçiler ve Peygamberler göndermek O'na mahsustur.

Beşincisi Uydurma bir Müjdeden. وقال ان اللهيلد ولم يولد ولم ياكل ولم يشرب ولم ينم احمد من خلقه ولا: براه احد الامت

And dixit (yani Mesih dedi ki): Tanrı doğurmadı ve doğurulmadı: ne hiçbir zaman yemek yedi, ne içti, ne uyudu; ne de yaratıklardan herhangi biri O'nu hiçbir zaman gördü: ve hiç kimse O'nu ölene kadar göremeyecektir. Önceki sözler Kur'an'dadır, Müjde'de değil: Ve bizzat Muhalif, Hristiyanlar tarafından uyarıldığında hata ettiğini anlamıştır. Geri kalanlar da Müjde'de bulunmaz. Ayrıca Mesih, Tanrı olarak değil, bir insan olarak yemiş, içmiş ve uyumuştur. O'nu görenin ölmemesinin sebebi ise O'nun ilahlığını değil, insanlığını görmüş olmasıdır. Altıncısı. Yuhanna Müjdesi

8. bölümden. قال تعالى فيانجيل يوحنا لكم متى رفعت ابن البشر فحينئذ تعلمون اني انا هو وشيئاً من قبل نفسي لا افعل. فاني احكي بلكن كما علمني ر

Yüce Olan Yuhanna Müjdesi'nde şöyle demiştir: Sizler İnsanoğlunu yukarı kaldırdığınız zaman, O'nun ben olduğumu ve kendiliğimden hiçbir şey yapmadığımı, aksine Babamın bana öğrettiği gibi her şeyi yaptığımı anlayacaksınız. Ahmed'in Yüce Olan'a, yani Tanrı'ya atfettiği bu sözler, Mesih'in ilahlığını şaşırtıcı bir şekilde kanıtlamaktadır.

Çünkü Mısır'dan Çıkış 3. bölümde Tanrı'nın Musa'ya kendisi hakkında şahadet ettiği gibi, Tanrı'dan başkası mutlak olarak Ben O'yum diyemez. Sonraki sözler de buna engel değildir, bilakis destekler: ve kendiliğimden hiçbir şey yapmam, aksine Babamın bana öğrettiği gibi bunları söylerim (Müjde'de böyle geçer). Çünkü Mesih Tanrı olarak da kendiliğinden hiçbir şey yapmaz, çünkü varlığını ve işleyişini Baba'dan alır, zira O'ndan doğmuştur ve O'ndan çıkar: Bu yüzden Mesih'in kendisi aynı Yuhanna Müjdesi 5. bölümde şöyle demiştir: Oğul, Baba'nın yaptığını görmedikçe kendiliğinden hiçbir şey yapamaz. Çünkü Baba ne yaparsa, Oğul da aynı şekilde onu yapar. Bu sözlerle Mesih'in ilahlığı en açık şekilde beyan edilmektedir. Yedincisi.

Yuhanna Müjdesi 5. bölümden. وقال يوحنا كما لان حياة في جوهره فكذلك اعطى لابن ان يكون له حياة. في جوهره

Ve Yuhanna dedi ki: Baba kendi özünde yaşama sahip olduğu gibi, Oğul'a da kendi Şahsında yaşama sahip olmayı verdi. Veren (diyor Ahmed), kendisine verileden daha büyüktür. Bu, yaratılış yoluyla verildiğinde kabul edilir; ancak Baba'nın ezelden beri Oğul'a, Baba'nın kendisinin sahip olduğu gibi, kendisinde yaşama sahip olmayı

verdiği ezeli doğru yoluyla verildiğinde kabul edilmez. Tanrı ve Yaratıcı gibi kendi kendisinde yaşama sahip olmak ise hiçbir yaratığa uyamaz. Dolayısıyla bu argüman Müslümanların aleyhinedir, bizim değil.

Sekizincisi. Mezmur 110'dan. وقال داود في مزمور مائتي عشرة قال الرب لربي اجلس عن يميني حتى. اضعا دناك موطناً لرجليك مها العظمة بعثت الرب منصهمون : وقد لبان داود في مخاطبته لربه الذي ذكره رباً ان عليه ان بالمسير حل واسه من هو اعظم منه واعلى حكماً عند الله : وقال ايضا في هذا الموضع افعلوا اني مدحه ذلك ونه مها العظمة يبعث ربه هذا من صهيون وسماه صبيهاً معتقاً لقوله لاول اليوم ولدتك ونسقاً على اول كلامه ورحه واذا كان المسيح مشبهاً به مع تسميته كاهناً كان ذلك من اعظم ... er ووصف انه الكاهن اللويد الذي يسمى ملك الب : الادلة على انه مخلوق

Ve Davut yüz onuncu mezmurda dedi ki: Rab Rabbime dedi: Düşmanlarını ayaklarının altına basamak yapıncaya dek sağımda otur. Rab Siyon'dan kudretinin esasını gönderecek, vs. Şimdi Davut, bahsettiği Rabbinin, kendisine söylediğimiz şeyi veren ve bunu ona bahşeden, kendisinden daha büyük ve daha yüce bir Rabbe sahip olduğunu hitabında açıkça göstermiştir. Ve bu Rabbinin Siyon'dan kudretinin esasını göndereceğine dair ona şahadet etmiştir. Ve ilk başta söylediği şeye dayanarak onu çocuk olarak çağırdı: Bugün ben seni doğurdum ve ilk sözlerin düzenine göre: ve kendisinin onun Rabbi olduğuna dair. Ve O'nun sonsuza dek kâhin atandığını ve adının Doğruluk Kralı olduğunu bildirdi. Ve Mesih bu kâhine (yani Melkisedek'e) kâhin unvanıyla benzetildiğine göre; bu, Mesih'in yaratılmış olduğunu kanıtlayan en güçlü argümanlardan biridir. Müslüman Alim, Davut'un o Mezmur'da Mesih hakkında konuştuğunu düşünmekle tek bir şeyde isabet etmiştir: Ve onun sözlerini pek dürüstçe aktarmamış olsa da, bu durum hakikatin anlamına helal getirmez. Diğer hususlarda ise yanılmaktadır, çünkü diğer kutsal yazılarda olduğu gibi bu Mezmur'da da Mesih'ten hem Tanrı hem insan olarak bahsedildiğini fark etmemiştir. Davut'un O'nu Tanrı ile olan ortaklığından bahsederken kendi Rabbi olarak çağırması; Tanrı'nın O'na: Sağımda otur: ve, tan vaktinden önce seni rahmimden doğurdum demesi: Davut'un ya da Tanrı'nın O'nun hakkında: Milletler arasında hükmedecek, yıkıntıları dolduracak; ve buna benzer diğer şeyleri söylemesi: O'nun Tanrı olduğunu açıkça gösterir. Tanrı'nın O'na kudretinin esasını bahşetmesi: O'nun hakkında: Yoldaki dereden içecek denmesi: kâhin ve hatta çocuk olarak adlandırılması (Aziz Epifanyos tarafından Yetmişler Çevirisi'nin bir metnine dayanarak çağırıldığı üzere), O'nun insanlığını gösterir. Dolayısıyla Ahmed, Davut'un bu tanıklığını Mesih'in ilahlığına karşı öne sürerken, kendi kılıcıyla kendi boğazını kesmiştir.

Dokuzuncusu. Elçilerin İşleri 2. bölümden. وقال سمعون الصفا رئيس الحواريين في الفصل الثاني من. قصصهميا رجال بني اسرائيل اسمعوا مقالتي ان ليسوعا النصراري رجل ظهر لكم من عند الله بالقوة ولا بدوا العجائب التي اجرها على يديه ... فاي شهادة ابين واوضح من هذا القول وهو لفظ التلاميذ عندكم يخبركم برون ان للمسيح رجل وانه : منعند الله : وقال ايضا في هذا الموضع افعلوا انا لله جعل يسوع الذي قتلتموه رباً ومسيحاً والمجعول مخلوق مفعول

Ve Havarilerin Reisi Simun Kifas onların İşleri'nin ikinci bölümünde şöyle dedi: Ey İsraililer, sözlerimi işitin: Nasıralı İsa, Tanrı tarafından güçle, kudretle ve onun elleriyle yaptığı mucizelerle size gönderilmiş olarak görünen bir adamdı, vs. Ve aranızda öğrencilerin en sağlamı olan kişinin, gördüğünüz gibi, Mesih'in bir insan olduğunu ve Tanrı tarafından gönderildiğini ilan ettiği bu sözlerinden daha açık ve net hangi tanıklık bulunabilir? vs. Aynı yerde şöyle de demiştir: Biliniz ki Tanrı, sizin

öldürdüğünüz İsa'yı Rab ve Mesih kıldı. Eğer kılındıysa, üzerinde başkası tarafından bir eylem icra edildiği için aynı zamanda yaratılmıştır.Cevap verimiz ki, Tanrı'nın İsa'yı Rab ve Mesih kılması olmasının kendisi, O'nun ilahlığının açık bir kanıtıdır. Çünkü burada Arapça karşılığı Rab (رب) olan Dominus unvanı, mutlak olarak ancak gerçek Tanrı'ya verilir:Her ne kadar geçmişte putperest Arap Kralları bu isimle şereflendirilmiş olsalar da. Dolayısıyla kabul ederiz ki Mesih, insan olduğu ölçüde Tanrı tarafından Mesih ve Rab kılınmıştır, ancak bu bitişik ilahlığı sebebiyledir: öyle ki, Mesih'e Tanrı olarak doğasından ötürü ait olan en yüce Rab ismi, ilahlıkla şahsi olarak birleşmiş olan insanlığına da bildirilmiştir. Aksi takdirde böyle bir isim O'na asla uygun düşmezdi. Benzer diğer argümanlara cevap vermeyi geçiyorum, çünkü hepsi aynı türdendir; ve halihazırda getirilmiş olanlarla aynı şekilde çürütülebilirler.Onuncusu:

Markos Müjdesi 13. bölümden.وقد قال السيد للمسيح لتلاميذه في الانجيل لما سأله عن الساعة والقيامة ان ذلك اليوم وتلك الساعة لا يعرفه احد ولا للملائكة الذين في السماء ولا الابن ايضا ولكن الاب وحده يعرفه فهذا اقرار منهبانه منقوص العليم وان الله تبارك وتعالى اعرف اعلم منه وقد بين بقوله احداً عمومته بذلك الخلق جميعاً ثم قال ولا الابن وله من القوة ما ليس لغيره ويشهد قوله هذا شهادة واضحة عليهبانه لا يعلم كل ما يعلمه الله ولو كان الهاً كما تقولونلعلم ما يعلمه الله من ساير الاشياء وسراير الامور:

Efendi Mesih Müjde'de öğrencilerine, kendisine Yargı ve Diriliş gününü sorduklarında şöyle demiştir; o günü ve saati kimse bilmez, ne Gökteki Melekler, ne de Oğul; aksine onu sadece Baba bilir. Ayrıca bu, kendisinin eksik bilgiye sahip olduğuna; Tanrı'nın ise daha bilgili olduğuna, kendisinden daha büyük bir kavrayışa sahip olduğuna, O'nun yaratıcısı ve O'ndan daha yüce olduğuna dair kendi ikrarıdır.Ve kendi sözleriyle genel olarak hiçbir yaratığın bu şey hakkında bilgi sahibi olmadığını zaten beyan etmiştir. Ardından ekledi: başkaları üzerinde gücü olmasına rağmen oğul da bilmez: ve bu sözüyle Tanrı'nın bildiği her şeyi kendisinin bilmediğini en açık şekilde ortaya koydu. Ve biraz sonra: Şayet sizin dediğiniz gibi Tanrı olsaydı, şüphesiz Tanrı'nın bildiği tüm sırları ve her şeyi bilirdi.Bu argümanın öyle kolayca çözülemeyeceği gibi görünebilir. Bununla birlikte, Mesih'ten Müjde'de bazen Tanrı'nın Oğlu, bazen İnsanoğlu, bazen de başka bir ekleme yapılmaksızın sadece Oğul olarak bahsedildiğinden: bu üçüncü durumda, Oğul ismi insanlığa veya ilahlığa karşı kayıtsız olabilir, öyle ki cümlelerin gereksinimine göre kesin olarak ikisinden birine atıfta bulunabilir. Ancak bu ifadenin burada yalnızca insanlığı işaret ettiği, muhalifin de kabulüyle açıktır; çünkü Mesih, Tanrı olarak, Baba'nın bildiği her şeyi bilir, zira her ikisinin bilgisi bir ve aynıdır. Fakat bir insan ya da insanoğlu olarak, her ne kadar Tanrı olarak ve hatta birleşik ilahlığı sebebiyle insan olarak bilse de, kendiliğinden Yargı gününü bilmirdi. Bizim Alimlerimizden bazıları bu ayetteki "bilmemeyi", hiç kimseye ifşa etmek istemeyecek ya da ifşa etmemesi gerekecek şekilde bilmek olarak yorumlarlar. Ve böylece Mesih'in insanlığı o günü bilse bile, bunu insanlara beyan edemez: ve bu yüzden ona nispetle durum bilmemesiyle aynıdır. Kaldı ki, Kutsal Yazıların diğer tanıklıklarından Mesih'in Tanrı olduğu ve Baba'nın bildiği her şeyi bildiği, hatta Baba ile tek bir Tanrı olduğu en açık şekilde sabittir. Bu yüzden bu ayeti, Arapçada müteşâbih (متشابهة) denilen, yani mecazi, kapalı ve açıklamaya muhtaç olan ve Kutsal Yazılarda (Müslümanların da kendi Kur'anlarında olduğunu iddia ettikleri gibi) bizzat Tanrı'nın kendisine bile bir şeyin bilgisinin reddedilir

görüldüğü ayetlerden biri olarak kabul etmeliyiz. Örnek olarak: Tanrı Yaratılış 18. bölümde şöyle dediğinde: Sodom ve Gomora'nın feryadı çoğaldı: ineceğim ve bana ulaşan feryada göre tam olarak yapıp yapmadıklarını göreceğim, bilmek için. Ve 11. bölümde dendiğinde: Rab, Adem oğullarının inşa ettiği şehri ve kuleyi görmek için aşağı indi. Fakat Mesih'in yukarıdaki sözleri başka bir şekilde de açıklanabilir. Şöyle ki, Mesih Tanrı olarak bile Baba'nın bilgisinden başka bir bilgiye sahip olmadığından, Baba Oğul'a bildirdiği ilahi bilginin kaynağı olduğu ölçüde, Yargı gününü sadece Baba'nın bildiği gerçekten söylenebilir. Ve bu yüzden Mesih başka bir yerde şöyle demiştir: Benim öğretişim benim değil, beni gönderenindir. Burada öğretişinin kendisinin olmadığını söyler, çünkü Aziz Augustinus'un açıkladığı gibi, Baba'nın öğretişi Baba'nın Kelamından başka bir şey değildir. Dolayısıyla Mesih'in kendisi Baba'nın öğretişidir, eğer Baba'nın Kelamı ise. Fakat Kelam hiç kimseye ait olamayacağı için değil, birine ait olduğu için: öğretişinin kendisi olduğunu söylemiştir: ve kendisinin olmadığını, çünkü Baba'nın Kelamı olduğunu söylemiştir. Zira ne senin kendin kadar senindir? ve ne senin olduğun şey bir başkasına aitse, senin kendin kadar senin değildir? Aynı şey bu ayet için de söylenebilir. Çünkü oğul Baba'nın bilgisi olduğundan, aynı şekilde şöyle diyebilir: Benim bilgim benim değildir: ve bu yüzden Yargı gününü kendisinin bilmediğini ognu sadece Baba'nın bildiğini hakikatle ileri sürebilir. Müjde'de Mesih'in kendisi hakkında aynı şeyi hem onaylar hem reddeder görüldüğü buna benzer konuşma biçimlerimiz de vardır.

Kutsal Yazılardan çıkardı. Hristiyan inancından dönen Job oğlu Alhasan الحسن ابن أيوب ki Ahmed bin Abdülhalim (İbn Teymiyye), Mesih'in ilahlığına saldırmak için silahlarını ondan almıştır: bunların Birincisi: Markos Müjdesi 10. bölümden. لما جاءه Bir kimse gelip, ona sanki şöyle dermiş gibi: "ey en iyi"; cevap verir: "Tanrı'dan başka hiçbir iyi yoktur". Bazıları ise şöyle çevirir: "ey iyi" ve o cevap verir: "İyi olan ancak Tanrı'dır, Tanrı'dan başkası değildir." الرجل على ما كتب في الانجيل فقال له ايها السيد فقال ليس الخير الا الله وحده : Ve onun bu cevabından ötürü, inançtan dönen kişi Mesih'in Tanrı olmadığını, bilakis kendisini en iyi, veya iyi olarak çağıran o adamı azarladığını çıkarmaya çalışır, zira Tanrı dışında hiç kimse iyi, ya da en iyi olamaz. Fakat bu ifadeden Mesih'in tanrılığı en güçlü şekilde kanıtlanır. Çünkü O kendisini iyi Çoban olarak çağırmıştır; nitekim: "Ben iyi Çoban'ım" der: o halde eğer hiç kimse Tanrı dışında iyi değilse, O da açıkça Tanrı olduğunu beyan etmiştir. Ve bu yüzden o gence kendisini iyi çağırdığı için, fakat yine de O'nun Tanrı olduğuna inanmadığı için, cevap verir: "Neden bana iyi diyorsun? İyi olan ancak Tanrı'dır, Tanrı'dan başkası değildir." Yoksa Alhasan'ın sandığı gibi başka bir iyi, mutlak ve basitçe iyi, iyi Çoban'dan başka bir iyi yoktur: Zira hiçbir insan Mesih'e basitçe, iyi, ya da en iyi dememiştir: aksine "İyi Muallim" demiştir, Müjde'den açıkça anlaşıldığı üzere. İkincisi, İnanç Esaslarında (Sembolde) Mesih'in, Baba'nın sağında oturduğunun ve yargı gününde insanları yargılayacağını söylenmesinden çıkarılır. Şöyle akıl yürütür: فإن كان هذا الجالس للحكومة بين العالم يوم الدين والقاعد عن يمين ربه وموضع قام بذاته لا يشك فيه هو الجسد الذي كان في الارض للتوحد به الربوبية فقد فصلتم بين الله تبارك وتعالى وبينه وجعلتم باجتماعهما في السماء شخصين متباينين احدهما عن يمين صاحبه وهذا كفر وشرك بالله عز وجل فإن كان جسداً خالياً من الالهية في الكلمة وقد عادت الى الله كما بدأت منه فقد زل عنه حكم الربوبية التي تدعونه اياماً Şayet burada, yargı

gününde yüzyıl boyunca hükmetmek için oturacak olan ve Baba'nın sağında bulunacak olan bu varlık, kendi cevherinde kaim olan bir şahıs ise, ve şüphe yok ki o yeryüzünde tanrılıkla birleşmiş olan beden ise; o halde Tanrı ile o insan arasında bir ayırım koymuş olursunuz ve gökte ikisinin bir araya gelmesiyle iki ayrı şahıs çıkarmış olursunuz ki, birisi diğerinin sağında oturur; bu ise imansızların bir kurnazlığıdır ve iğrenç bir putperestliktir. Şayet bu sadece tanrılıktan boşalmış boş bir beden ise, ki Kelam olan tanrılık başlangıçta çıktığı Tanrı'ya geri dönmüşse, o zaman günler boyu O'na attettiğiniz o yüce Rabbliğin (ilahlığın) hükmü ondan tamamen sıyrılıp gitmiştir.

Alhasan'ın akli pek kaba ve adeta dünyevidir ki, Mesih'in Baba'nın sağında oturmasını maddi ve efsanevi olmayan bir oturma sanır ve Arapların dediği gibi benzetilmiş veya mecazi kabul eder.

متشابهة

Tanrı'da sağ veya sol yoktur; Mesih'in Tanrı'nın sağında oturması ise, o insanın tüm meleklerin yanı sıra insan yaratıkları da aşan mükemmel bir izzet ve haşmetle Tanrı katında en yüce mertebeyi elde etmesinden başka bir şey değildir. Kaldı ki Mesih'in insanlığı, yani Mesih'teki insan doğası, ilahi doğadan şüphe götürmez biçimde ayrıdır ve Mesih'teki ilahi şahıs da Baba'nın şahsından gerçekte ayrıdır; bunda ne imansızlık ne de putperestlik vardır. Son olarak cevap veririz ki, ilahlık Mesih'in bedeninden veya ruhundan asla ayrılmamıştır; bu yüzden Mesih, yüce egemenliğin yargısını hiçbir zaman kaybetmemiştir. Alhasan ise tersini iddia ederek kötü bir ilahiyatçı olduğunu göstermiştir; şayet Hristiyan olsaydı, Müslümanların bu serbestliğinden bu kadar kolay etkilenmez ve Sarazenlerin batıl inançlarına boyun eğmezdi. Üçüncü argüman Alhasan'ın şu iddiasından çıkar; Aziz Matta'nın 16. bölümünde aktardığı gibi Mesih, Kayserya Filipi şehrine geldiğinde öğrencilerine insanların kendisi için "İnsanoğlu" olarak kim dediklerini sormuş; Petrus (ki ona Havarilerin Reisi dendiğini bilirsiniz) şöyle cevap vermiştir: "Sen yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin." Veya Aziz Luka'nın 9. bölümünde geçtiği üzere: "Sen Tanrı'nın Mesih'i olan Oğlu'sun." Ve Mesih bunu en yüksek şekilde onaylamıştır. Dönme (Alhasan) ise şöyle yanlıştır: akıl yürütür:

فهذا كلام تلميذ الرئيس فيهم : وارضاه ما قال وقوله لم ينطق بذلك الا بما اوحاه الله في قلبه ولم يدعكم قط عن انه : ذلك في الانجيلين in مسيح وعن ان تقول في لغتكم انه ابن بالرحمة والصفوة ومع هذا الاختلاف الواقع

Bunlar Havarilerin en reisinin sözleridir ve Mesih onun söylediğine razı olmuştur; oysa o bu sözü ancak Tanrı'nın kalbine vahyettiği şeyle söylemiştir. Ve o sizi hiçbir zaman kendisinin Mesih olduğundan ve kendi dilinizde O'nun rahmet ve seçilmişlikle oğul olduğunu söylemekten menetmemiştir; üstelik iki Müjde arasında bu konuda geçen şu ihtilafa rağmen. Bunlar, aralarında reis olan öğrenci tarafından dile getirilmiş ve Mesih tarafından, bunun ancak ilahi bir vahy ile söylendiği belirtilerek onaylanmış sözlerdir. Biz ise O'nun Mesih olduğunu sizden asla esirgemeyiz; hatta kendi dilinizde merhamet ve evlat edinme yoluyla "oğul" denmesinden de kaçınmayız, iki Müjde arasında görünen bu farklılığa rağmen. Fakat bu, Mesih'in ilahlığına dair en parlak tanıklıktır; Müjdecilerin Petrus'un sözlerinde tam olarak bir örnek olmamalarının hiçbir önemi yoktur, yeter ki aralarında birbirine zıt bir durum olmasın, biri onaylarken diğeri reddetmesin; çünkü Kutsal Yazılarda bu durum

sıklıkla yaşanır. Aşağıda göreceğimiz üzere, Petrus'un bu cevabı Mesih'in ilahlığını teyit eder. Dördüncü argüman iki Müjde kıssasından çıkar; ilki Matta 14. bölümündedir. Orada Petrus Mesih'ten, üzerinde yürüdüğünü gördüğü sular üstünde kendisine de yürüme izni vermesini istemiş ve Mesih başıyla onaylamıştır. Fakat Petrus dalgalar üzerinde yürümeye başlayıp rüzgâr da şiddetlenince batmaya başlamıştır. Mesih elini uzatarak onu tutmuş ve o tehlikeye düşen imanın eksikliğini azarlamıştır. Buradan inançtan dönen kişi şöyle sonuç çıkarır:

: فَبَانْ بِذَلِكَ عَجْزُ لِلْمَسِيحِ مِنْ اِتِّمَامِ مَا سَأَلَهُ سَمْعَوْنَ الصَّفَا

Bununla Mesih'in, Simun Kifas'ın kendisinden talep ettiği şeyi kusursuzca yerine getirmekten aciz olduğu açıkça görünür. İkinciisi Aziz Markos'un 9. bölümünde anlatılır; orada bir adam, cin çarpmış olan oğlunu (Alhasan'ın yazdığı gibi kızını değil) Mesih'e getirmiştir. Fakat O'nu bulamayınca, cini çıkarmaları için öğrencilerine yalvarmış ama onlar bunu başaramamışlardır. Buradan şöyle sonuç çıkarır:

: وَقَدْ جَعَلَ لَهُمْ ذَلِكَ وَغَيْرَهُ فَأَخْرَجَهُ

Oysa Mesih onlara bu gücü ve diğer yetkileri vermişti.

: هُوَ مِنْهَا

Ve Mesih de cini ondan çıkardı. Buradan da Mesih'te aynı güç eksikliğini çıkarır; çünkü öğrencilerine, yapmayı amaçladıkları mucizeleri gerçekleştirme gücünü kusursuzca verememiştir. Fakat bu dinsiz adam, Müjdecilerin açıkça Petrus'un ve diğer öğrencilerin imansızlığından kaynaklandığını beyan ettikleri bu durumu Mesih'in gücünün eksikliğine yorarak bilerek ve haince körleşmektedir. Nitekim Tanrı, insanların kötü işlerden kaçınmalarını, iyi ameller işlemelerini ve doğru inanmalarını ister; fakat eğer kötü amel işler ve imandan saparak helak olurlarsa, Tanrı'da bir güç eksikliği iddia edilemez; oysa O, kendi katında onların kurtulmasını arzuluyor ve istiyordu. Tıpkı bunun gibi Mesih dt mucizeler gerçekleştirmeyi, en azından bazı durumlarda, mucizenin yapılacağı kişilerin iman etmesi şartına bağlamıştı; şayet bu imandan yoksun kalırlarsa, kendi eksikliklerinden ötürü mucizeler gerçekleşmezdi, Mesih'in aciziyetinden ötürü değil. Tanrı'nın Kutsal Yazılarda yapmayı vaat ettiği, fakat insanların kendilerine düşen şartları yerine getirmemesi yüzünden asgari düzeyde kalan pek çok şey vardır; ama bundan Tanrı'nın acizliği veya gücünün eksikliği asla çıkarılamaz.

Beşinci argüman, Matta 20. bölümde anlatılan, Zebedi'nin oğullarının annesinin Mesih'ten kendi krallığında oğullarına ilk mevkileri, yani birini sağına ve diğerini soluna oturtmasını talep etmesi kıssasından çıkar; O ise şöyle cevap vermiştir: "Sağımda veya solumda oturmak bana ait bir şey değildir, ancak bu mevkiler Babam tarafından kimler için hazırlanmışsa onlarındır." Bu yerde şu çılgın adam şöyle akıl yürütür:

: فَمَا يَكُونُ بَا هَوْلَاءِ افْصَحْ اَوْ ابِينْ اَوْ اَوْضَحْ مِنْ اجْتِمَاعِ هَذِهِ الشَّوَاهِدِ لَكُمْ فِي كِتَابِكُمْ مَا رَضِيتُمْ بِقَوْلِهِ فِي نَفْسِهِ وَلَا بِقَوْلِ تَلَامِيذِهِ فِيهِ وَلَا بِقَوْلِ مَنْ تَنَبَّأَ عَلَيْهِ مِنَ الْاَنْبِيَاءِ وَتَرَكْتُمْ كُلَّهُ وَاخَذْتُمْ بَارَاءَ قَوْمٍ تَأْوَلُّوْا لَكُمْ عَلَى مَلِكِكُمْ فَانْتَفَوْا اَيْضًا فِي الرَّأْيِ فَقَالَ كُلُّ قَوْمٍ فِي الْمَسِيحِ مَا اخْتَارُوا وَاتَّبَعَ كَلَامَهُمْ ثُمَّ هَلَكَ مِنْ بَعْدِهِمْ جِيلُ الْاَبَاءِ فِي اخْتِرَاعَاتِهِمْ فَبِينُوا : لَنَا حُجَّتُكُمْ فِي ذَلِكَ وَبَيْنَهُمَا مِنْ حُجَّةٍ

Ve hey sizler, bu şahitlerin kendi kitaplarınızda toplanmasından, Mesih'in kendisi hakkında söylediği, öğrencilerinin O'nun hakkında ifade ettiği veya O'nun geleceğini

bildiren peygamberlerin sözlerindeki delillerden daha açık, daha net ya da daha aşikâr ne olabilir? Siz ise bunlara razı olmadınız; hepsini terk ettiniz ve kendi arzularınız doğrultusunda size tevîl yapan bir topluluğun görüşlerini benimsediniz. Nitekim onlar da kendi aralarında görüş ayrılığına düştüler, her topluluk Mesih hakkında kendi seçtiğini söyledi ve onların sözlerine uyuldu, sonra da onlardan sonra gelen babalar nesli kendi uydurmaları içinde helak oldu; o halde bize bu konudaki hüccetinizi açıklayın, ortada nasıl bir hüccet varsa! Biz ise argümana karşı, saçmalıklara ve hakaretlere değil, akla uygun cevap veririz: Mesih asla Zebedî'nin oğullarına kendi Krallığında o mevkileri vermeyi reddetmemiştir; bilakis bu mevkilerin kendisine ait olduğunu, ancak her isteyene değil, sadece Babası tarafından hazırlananlara, yani bu mertebeleri hak edenlere verileceğini göstermiştir. Çünkü bu tür tahtlar gökteki Tanrı tarafından hak edenler için hazırlanır; ve bunları hak etmeyenlere bahşetmek ilahi adalete aykırıdır. Kaldı ki, Mesih bu mevkileri vermenin kendisine ait olmadığını kesin olarak söylemiş olsa bile, bunu bir Tanrı olarak değil, bir insan olduğu ölçüde kendisi hakkında pekâlâ söyleyebilir. Altıncı olarak, Mesih'in Luka 22. bölümde öğrencilerine söylediği şu sözlerle karşı argüman getirir: "Babamın bana krallık hazırladığı gibi, ben de size krallık hazırlıyorum; öyle ki krallığımda soframda yiyersiniz ve içersiniz." Bu sözler hakkında şöyle der:

وهذا ما لا شك لكم فيه وهو يخالف لقولكم فيما تصير اليه في الاكل والشرب والنعيم هناك :

Bu konuda hiçbir şüpheniz yoktur; fakat bu durum, oradaki yeme, içme ve nimetler konusunda gelecekte ne olacağına dair söylediklerinizle çelişmektedir. Bu boş adamın burada neyi kanıtlamak istediğini tam olarak anlayamıyorum: fakat görünüşe göre Mesih'in Tanrı olmadığını kanıtlamaya çalışıyor, çünkü Tanrı tarafından yeryüzünden cennete götürülmüştür ve orada öğrencileriyle birlikte yer, içer ve lezzet alır, ki bu durum Tanrı'ya aykırıdır. Oysa bu yerde yemek, içmek ve lezzet almak maddi olarak değil, tıpkı Müslümanların Kur'an'da anladığı gibi mecazi ve ruhani olarak algılanmalıdır. Nitekim diğer Kutsal Yazıların tanıklıklarından, cennet krallığından her türlü maddi yeme ve içmenin hariç tutulduğu açıktır. Alhasan ise Müjde'yi Kur'an ile karıştırmaktadır. Yedinci argüman, İnanç Esaslarında (Sembolde) Mesih'in doğurulmuş, yani yaratılmış olarak adlandırılmasından çıkar. Bununla, O'nun ezeli olmadığını ve ezeli Yaratıcı ile eşit olmadığını kanıtlayabileceğini sanır. Bu yüzden bize karşı şöyle ayaklanır:

ان كان هذا الابن ازليا على ما في شريعة ايمانكم فليس بمولود وان كان مولودا فليس بازلي لان اسم الازلية إنما يقع على من لا أول له ولا آخر معني المولود انه حادث مفعول وكل مفعول فله صانع :

Eğer bu Oğul, inanç esaslarınızın şeriatında olduğu gibi ezeli ise doğurulmamış olması gerekir, şayet doğurulmuş ise ezeli değildir: çünkü ezellilik ismi ancak başlangıcı ve sonu olmayana uyar: doğurulmuş olanın anlamı ise onun sonradan meydana gelmiş (hadis) ve var edilmiş (mef'ul) olmasıdır, her var edilenin ise bir var edicisi (sanî) vardır ve ondan önceden mevcuttur. Cevap veririz ki, var edilmiş (mef'ul) olmak ile doğurulmuş (genitum) olmak aynı şey değildir, aksine birbirinden tamamen farklıdır. Çünkü var edilmiş olmak, zamansal olarak daha önce var olan bir faili varsayar; doğurulmuş olmak ise böyle değildir. Zira doğuran ile doğan arasında sadece kökensel bir öncelik yeterlidir ki bu, zamansal bir öncelik getirmez. Fakat bu kaba ve dünyevi zekaya sahip adam, ilahi doğuşu insani doğuşla ölçmüş ve Tanrı

Baba'nın, ancak kendi yaşından belirli yıllar geçtikten sonra bir Oğul doğurabileceğini sanmıştır. Oysa Baba ezelden beri kendini bilmiş ve bu bilginin kavrayışına sahip olmuştur; bu yüzden Oğul da ezeli olmuştur. Bu durum bir benzetmeyle açıklanabilir: Güneş ışığı doğurur veya üretir, ateş de ısıyı; ama ne ışık zamansal olarak Güneş'ten sonradadır, ne de ısı ateşten sonradır. Ve eğer bazı filozofların yanlış görüşüne göre Güneş ezeli olsaydı, onun ışığı da ezeli olurdu; her ne kadar köken bakımından Güneş'in ışıktan önce olduğu anlaşılrsa da; işte bu mantıkla Baba'da da Oğul'a nispetle bir öncelik mevcuttur. Sekizinci olarak şöyle akıl yürütür:

لَمَّا سَمَّيْتُمْ : الاب ابا والابن ابنا ولابن ابنا فان كان وجب للاب اسم الابوة لتقدمه ولابن ايضا يستحق هذا الاسم بعينه اذ كان قديماً معلّم ولو كان الاب عالماً عزيزاً فهو ايضا علا عزيز وإن كان الاب ولابن متكافيين في القدم والقوة فبأي فضل وسلطان للاب عليه امره ونهاه فصار الاب آمراً ولابن مأموراً والاب متبوعاً مطاعاً ولابن تابعاً مطيعاً :

Neden Baba'ya baba, Oğul'a da oğul adını verdiniz? Eğer Baba'ya, ezellilik bakımından babalık ismi uygun düştüyse, Oğul da eğer kendisi ezeli ise bu ismin aynısını hak ederdi. Ve eğer Baba alim ve aziz (güçlü) ise, O da alim ve azizdir. Şayet Baba ile Oğul ezellilikte ve güçte eşit iseler, Baba hangi üstünlük ve yetkiyle O'na emretmekte ve O'nu nehyetmektedir ki böylece Baba emreden, Oğul emredilen; Baba gönderen, Oğul ise gönderilen; Baba tabi olunan ve itaat edilen, Oğul ise tabi olan ve itaat eden konumuna gelmiştir de aksi yönde olmamıştır?

Cevap veririz ki; aynı Tanrı, kendi kendini bildiği ölçüde ve kendi kavramını oluşturduğu ölçüde Baba'dır; kendi kavramı olduğu ölçüde Oğul'dur; ve bu kavramın kendisine olan sevgisi olduğu ölçüde Kutsal Ruh'tur. Bu yüzden, hem Baba'nın hem Oğul'am hem de Kutsal Ruh'un aynı ezelliliğe, bilgiye ve güce sahip olması sadece çelişkili olmamakla kalmaz, aynı zamanda zorunludur; çünkü onlar tek ve aynı Tanrı'dır. Baba'nın Oğul'u göndermesini söylediğimizde bu, köken mantığıdır; O'nun emretmesini ve Oğul'un Baba'ya itaat etmesini söylediğimizde ise, tam tersi değil, bunu Oğul'un ilahlığı bakımından değil, insanlığı bakımından anlarız. Dokuzuncu olarak, Mesih'in Tanrı olmadığını iddia eder, çünkü Kutsal metinlerde yaratılanların ilki olarak adlandırılır. Nitekim o şöyle der:

بكر الخلاق

: بكر الخلاق لا يكون الا من الخلاق كما ان بكر الرجل والمرأة لا يكون الا من جنسهما وبكر الثمار لا تكون الا ثمرة : Yaratılanların ilki, ancak yaratılanlardan olur: tıpkı bir erkeğin ve kadının ilk doğan çocuğunun ancak kendi cinslerinden olması ve meyvelerin ilk turfandasının ancak bir meyve olması gibi. Biz de onaylarız ki, Mesih ancak insan olduğu ve yaratıldığı ölçüde yaratılanların ilki olarak adlandırılır. Yine de O, zaman bakımından değil, saygınlık ve üstünlük bakımından böyle adlandırılır; zira O'ndan önce de sayısız insan doğmuştur. Bununla birlikte O, Tanrı olarak, Aziz Pavlus'un Koloselilere 1. bölümde adlandırdığı gibi, tüm yaratılışın ilki, yani her yaratıktan önce ezelden beri Baba'dan doğan olarak adlandırılabilir. Nitekim Vaiz kitabının 24. bölümünde Tanrı'nın Hikmeti, yani Oğul, kendisi hakkında şöyle der: "Ben Yüce Olan'ın ağzından çıktım, her yaratıktan önce ilk doğanım." Fakat o zaman "doğmuş" ifadesi tek bir anlamda değil, bir benzetme (analoji) yoluyla kabul edilir; öyle ki biri Mesih için, diğeri ise yaratıklar için anlaşılır. Kutsal Yazıların bu konuşma tarzına yabancı değilizdir;

nitekim Eyüp 38. bölümde Tanrı için "Yağmurun babası" ve "Çiy damlalarını doğuran" denir. Ve İsrail halkı için de Mısır'dan Çıkış 4. bölümde "Tanrı'nın ilk doğanı" denir. Şüphesiz ilk yerde "doğurmak", üretmek veya yaratmak anlamına gelir; ikincisinde ise seçmek ve hususi olarak sevmektir. Fakat Mesih'te bu, kesin ve öz anlamıyla anlaşılır. Ve böylece durum aynı olacaktır: Her yaratıktan önce, şüphesiz ezelden beri Baba tarafından ilk doğan, doğurulmuş ve sevilendir. Bir tür içindeki ilk doğan ile kendi cinsi içindeki her şey arasındaki o eşitliğe gelince: Cevap veririz ki bu doğrudur, yeter ki doğurulmuş olmak tek bir anlamda alınsın, yukarıda denildiği gibi benzetme yoluyla alınmadığında. Onuncu olarak, İnanç Esaslarında (Sembolde) Mesih için "bütün asırlardan önce Baba'dan doğmuştur" denmesinden akılsızca bir argüman çıkarır; şu sözlerle:

فليس يعلو الاب من ان يكون اولد ابناً موجوداً او غير موجود فإن كان لم يزل موجوداً فإن الاب لم يلد شيئاً وإن كان غير موجود ولما هو حادث لم يكن فهو مخلوق كما قلنا :

Baba, var olan bir oğul mu doğurdu yoksa var olmayan bir oğul mu doğurdu sorusunun ötesine geçemez: şayet ezelden beri var idiyse, o zaman Baba yeni bir şey doğurmamış demektir; eğer var değil idiyse ve sonradan meydana gelip var olduysa, o zaman söylediğimiz gibi o bir yaratıktır (mahluktur), ki bunu biz de onaylarız. Yukarıda Güneş'ten ışığın, ateşten de ısıнын üretildiğini söylemiştik; ve yine de kesindir ki ısı, kendisinden önce gelen ateşten sonra değildir, tıpkı zamanın önceliği ve sonralığı bakımından konuşursak ışığın Güneş'ten sonra olmaması gibi: Nasıl ki Baba ile Oğul arasında da bir köken önceliği mevcut ise. Bundan dolayı, Baba'nın doğurduğu şey, Baba ile birlikte ezelden beri her zaman var olmuştur. Bundan sonra ve Mesih'in ilahlığına karşı buna benzer diğer en akılsızca argümanların ardından, inançtan dönen kişi azametle şöyle sonuç çıkarır:

واذا نظر في الانجيل وكتيب بولس وغيره من يحتج به النصاري وجد نحو من عشرين الف اية كلها تنطق بعبودية للمسيح وانه مبعوث مربوب وان الله اختصه بالكرامة ما خلا ايات يسيرة مشككات قد تأولها كل فريق اوليك الدين وضعوا الشريعة على هواهم فاخذوا بذلك التأويل الفاسد وتركوا لمعلم الذي ينطق بعبودية :

Müjde'ye, Pavlus'un mektuplarına ve Hristiyanların delil getirdiği diğer kitaplara iyice bakıldığında, Mesih'in kulluğunu, O'nun gönderilmiş bir kul olduğunu ve Tanrı'nın O'nu hususi bir ikramla şereflendirdiğini açıkça söyleyen yirmi bine yakın ayet bulunur; ancak kendi arzularına göre şeriat koyan o kimselerin yorumladığı, şüpheli birkaç ayet hariç. Onlar bu bozuk tevili benimsediler ve O'nun kulluğunu açıkça söyleyen o Muallim'i terk ettiler. Fakat bir kimse Müjde'yi, Pavlus'un mektuplarını ve Hristiyanlar tarafından kendi dogmalarını kanıtlamak için kullanılan diğer kitapların metinlerini iyice incelediğinde; Mesih'in Tanrı'ya nispetle yaratılmışlığına ve kulluğuna dair, O'nun gönderildiğine ve O'nun egemenliğine tabi olduğuna dair yaklaşık yirmi bin tanıklık bulacaktır; ve Tanrı'nın O'nu hususi bir şerefle donattığını görecektir: İnanç Esaslarını derleyenlerin kendi arzularına göre yorumladıkları ve bu tür yozlaşmış bir yorumu benimsedikleri birkaç şüpheli yer hariç; ve Mesih'in yaratılmışlığını ve kulluğunu açıkça söyleyen o başlıca yerleri terk ettiler. Kötü bir öğrenci olan Ahmed, hocasının peşinden gider ve Alhasan'ın bu çılgınlığını şu sözlerle savunur:

ومن لعجب للعجب ان تكون امة كتابها ودينها ومعبودها واحداً يتمسكون بالمر للمسيح هم وتلامذته وانجيله ومميله وشرائعه وهم مع ذلك مختلفون فيه لغد الاختلاف فمنهم يقول انه اقنومان وطبيعتان وكان منهم يكفر صاحبه ويكون ان

الحق في يده وكلهم لا يأتي من الكتاب بحجة واضحة يثبت بها دعواه ولا من قيامه لنفحه وتاويله بما يصح له عند المناظر ولما يرجع في دينه واعتقاده الى ما ناوله المتأولون بما يخالف بها سلف انبيائهم كتبهم بالهوا والعناد من بعضهم :

En büyük şaşılacak şey şudur ki, kitapları, dinleri ve mabudları bir olan, Mesih'e, öğrencilerine, Müjdesi'ne, mezhebine ve şeriatlarına sımsıkı sarılan bir ümmet; bununla birlikte kendi aralarında Mesih hakkında büyük bir ihtilaf içindedirler. Onlardan kimi O'nun iki uknum ve iki tabiat olduğunu söyler, kimi de arkadaşını tekfir eder ve hakikatin kendi elinde olduğunu ileri sürer. Hepsi de kitabından davasını sabitleyecek açık bir hüccet getiremez, ne de münazaracı katında kendisi için sahih olacak bir tevil ortaya koyabilir. Dininde ve itikadında ise, Müjdenin aslına muhalif olan tevilcilerin kendilerine aktardıklarına dönerler; kitaplarını kendi aralarındaki arzu ve inatla yazmışlardır. En büyük hayret şudur ki, aynı Kutsal Yazılara sahip olan, aynı şeyi vaaz eden, aynı şeye tapan ve Mesih'in dinine, öğrencilerine, Müjdesine, kanunlarına ve hükümlerine ölümüne bağlı olan bir topluluk; yine de kendi aralarında söylenebilecek en büyük ölçüde ihtilaf içindedirler. Öyle ki, bazıları O'nda iki şahıs ve iki tabiat görür; diğerleri ise kimini kafir ve imansız olarak adlandırır; ve her biri kendi inancının doğru olduğunu ileri sürer. Fakat hiçbir Kutsal Yazılardan, tartışanlar arasında bunun doğru olduğunu gösterecek açık ve net bir kanıt, ne bir kural, ne bir analogi, ne de bir yorum getiremez. Aksine kendi dinlerinde ve iman ikrarlarında, Müjde'ye ve Kutsal Kitaplarına tamamen zıt yorumlar yapanların tevillerine başvururlar, ki bunların libidoları ve ibadetleri kendilerindendir. Müjdelerde, Aziz Pavlus'un mektuplarında ve diğer Kutsal kitaplarda, Mesih'in insanlığını açıkça gösteren pek çok şey olduğunu reddetmeyiz. Ve her ne kadar bunlar yirmi bin kadar olsa da (Alhasan'ın mübalağayla ileri sürdüğü gibi), aynı Mesih'in ilahlığına karşı hiçbir şekilde bir sonuç doğurmaz; zira göreceğimiz üzere, o Kutsal kitapların en açık yerlerinde bu ilahlık kanıtlanmıştır. Bunlar ise, inançtan dönen kişinin uydurduğu gibi şüpheli ve az değil, bilakis pek çoktur ve her türlü şüpheden uzaktır. Dahası, Ahmed'in bu hayreti onun şaşkınlığını gösterir. Çünkü Hristiyanların hepsi aynı Kutsal Yazılara sahipse; aynı şeyi vaaz ediyor, aynı şeye tapıyor ve Mesih'in tüm dinini, öğrencilerini, Müjdesini, kanunlarını ve hükümlerini sımsıkı tutuyorlarsa; ve bu konuda hepsi uyuşuyorlarsa ve her zaman uyuşmuşlarsa, nitekim tüm dünyanın dört bir yanından toplanan Hristiyan dininin önderleri, Babaları ve Doktorları İznik Konsili'ndeki o Sembol (İnanç Esasları) ile bunu galip kılmışlarsa, Hristiyanların hepsinin ikrar ettiği imanı beyan etmişler demektir; ve tüm Hristiyanların hissiyatına karşı Mesih'in ezeli ilahlığını reddeden Arius'u lanetlemişlerdir: Ve bu durum, Hristiyan dininin dünyada hakiki olduğu bir zamanda gerçekleşmiştir (zira o zaman dünyada batıl olanlar dışında başka hiçbir din bulunmuyordu): Bu, Müslümanlara karşı Mesih'in gerçek Tanrı olduğuna dair en açık kanıttır, nitekim aynı iman Sembolünde de yer alır. Ve Hristiyan dini o zaman da gerçekten birdi, çünkü Mesih tarafından teslim edilen Müjde'yi ve Kanunları her zaman aynı şekilde korumuştur. Mesih'in iki tabiatı veya şahsı etrafında Hristiyanlar arasında bazı bölünmelerin ortaya çıkmış olması buna engel değildir, yeter ki hepsi Mesih'in gerçek Tanrı olduğunda, Baba ile aynı özden ve ezeli olduğunda ve her şeyde eşit olduğunda uyuşsunlar. Kaldı ki bu bölünmeler sonradan ortaya çıkmıştır ve bugün de kelimelerin yanlış anlaşılmasından ötürü bazı yerlerde varlığını sürdürmektedir.

Nitekim ben kendim Doğu'da, Mesih'te iki şahıs ve bir tabiat olduğunu ileri süren pek çok kişi tanıyorum; tabiatı şahıs yerine, şahsı da tabiat yerine alırlar; ve bunu bana kendileri de itiraf etmişlerdir, Roma Kilisesi ile uzlaşmayı talep ve arzu ettikleri sırada. Fakat Kilise, Mesih'te iki tabiat ve bir şahıs olduğunu açık ve kendi kelimeleriyle ikrar etmedikçe onları kabul etmek istememiştir. Fakat Hristiyanlar arasındaki bu veya diğer bölünmeler ya da sapkınlıklar (ki bunlar dinin temellerine dokunur, Müslümanların الاصول Esaslar adlandırdığı gibi), görünüşe göre oraya ait değildir; aksine secondary olan ve Müslümanların الفروع Furu (Dallar) adlandırdığı o maddelere aittir, ki bunlar ebedi kurtuluşa ulaşmak için herkes tarafından açıkça bilinmesi zorunlu olmayan maddelerdir; yeter ki bir kimse bunların Kilise tarafından sunulduğunu bilsin, onları inkar etmesin, aksine sarsılmaz biçimde onlara inansın. Din hakikatine yönelik bölünmelerin ve sapkınlıkların, iyiliğe hiçbir zarar getirmeyeceğini başka yerde söylemiştik ve aşağıda da bunu açıkça kanıtlayacağız.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM.

Mesih'in İlahılığı Kutsal Yazılardan Kanıtlanır.

Müslüman alimlerin, Kutsal Yazılarda Mesih'in ilahlığını tesis etmek üzere sadece çok az, kapalı ve şüpheli bazı tanıklıkların bulunduğunu; O'nun insanlığını onaylamak için ise sayısız, her türlü şüpheden ve kapalılıktan uzak delillerin yer aldığını ileri sürerken ne kadar utanmazca bir yalan söylediklerini herkesin anlaması için; burada her iki Ahit'ten (Tevrat ve İncil), Mesih'in gerçek Tanrı olduğuna öyle açıkça şahadet eden başlıca yerleri ortaya koyacağım ki, eğer Kutsal Kitapların otoritesini saygısızca reddetmek istemiyorsa hiç kimse bunlardan şüphe edemeseydi. Eski Ahit'ten başlayacak olursak;

Birinci tanıklığı, gerek Yahudilerin gerek Müslümanların ve Hristiyanların Mesih hakkında peygamberlikte bulunduğunu kabul ettikleri 2. Mezmur'dan getiriyorum. Nitekim orada Mesih'in kendisi şöyle konuşur: Rab bana dedi: Sen benim Oğlum'sun, ben seni bugün doğurdum. **Bu sözler üzerine Muhammed bin Yakub el-Fîrûzâbâdî kendi sözlüğünde, yani القاموس Kamûs adlı eserinde şöyle yazar:**

قوله عز وجل لعيسى صلى الله عليه وسلم : أنت
أنت نبي وأنا ولدك أي ربك فقالت النصارى أنت
: ابني وأنا ولدك تعالى الله عن ذلك علواً كبيراً

Yüce Olan'ın İsa'ya (s.a.v.) sözü şöyledir: "Sen peygamberimsin ve ben seni doğurdum, yani seni besleyip büyüttüm."

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:

Mecdüddin Muhammed bin Yakub el-Fîrûzâbâdî (ö. 1415), İslam dünyasında özellikle Arap dili ve edebiyatı alanındaki devasa sözlük çalışmalarıyla tanınan, ondördüncü ve on beşinci yüzyıllarda yaşamış büyük bir İslam âlimidir.

Hakkındaki temel bilmeniz gerekenler şu başlıklar altında toplanabilir:

Kimliği ve Doğumu: 1329 yılında İran'ın Şiraz kenti yakınlarındaki Fîrûzâbâd kasabasında dünyaya gelmiştir. Aslen Hz. Ebû Bekir'in soyundan geldiği kabul edilir. Künyesi Ebû't-Tâhir, lakabı Mejdüddin'dir.

İlmi Eğitimi ve Seyahatleri: Çok küçük yaşta Kur'an'ı ezberlemiştir. Dönemin en önemli ilim merkezleri olan Şiraz, Vâsıt, Bağdat, Şam, Kudüs, Kahire ve Mekke gibi pek çok şehri gezmiş; zamanın önde gelen âlimlerinden tefsir, hadis, fıkıh, kıraat ve Arap dili dersleri almıştır. Kudüs'te uzun süre medreselerde ders okutmuş, Anadolu'ya gelerek Yıldırım Bayezid ile de görüşmüştür.

En Meşhur Eseri (Kâmûsü'l-Muhîtt): İlim aleminde adını ölümsüzleştiren en büyük çalışması, Arapça hazırladığı el-Kâmûsü'l-Muhîtt adlı devasa sözlüktür. Asırlar boyunca medreselerde temel başvuru kaynağı olarak okutulan bu sözlük, Osmanlı döneminde de Ahmed Âsım Efendi tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Görevi ve Vefatı: Ömrünün son döneminde Yemen'e yerleşmiş, Yemen sultanından büyük iltifat görmüş ve Zebîd kadılığı yapmıştır. 1415 yılında Yemen'in Zebîd şehrinde vefat etmiştir.

Lügatçılığın yanı sıra tefsir, hadis, fıkıh, tarih ve biyografi gibi alanlarda da kırtan fazla eser kaleme almıştır.

Bu durum Mesudî'de de geçmektedir.

Hristiyanlar ise "Sen benim oğlumsun ve ben seni doğurdum" dediler. Tanrı, onların bu söylediklerinden son derece yüce ve münezzehdir.

Güçlü ve Yüce Tanrı'nın, üzerine Tanrı'nın bereketleri ve selamı olsun İsa'ya olan bu sözü: Sen peygamberimsin ve ben seni doğurdum, yani seni besleyip büyüttüm şeklindedir. Fakat Hristiyanlar okurlar: Sen benim Oğlum'sun ve ben seni doğurdum. Oysa Tanrı bu durumdan son derece uzaktır. Şimdi de İbnü'l-Esîr adındaki yazarın İncil hakkında ne söylediğini işitelim:

قال الله لعيسى لما ولدتك أي ربّيتك فكذبته
النصارى وجعلوا له ولداً سبحانه وتعالى
: عما يقولون علواً كبيراً

Tanrı İsa'ya dedi ki: "Seni doğurduğumda, yani seni besleyip büyüttüğümde..." Hristiyanlar ise O'nu yalanladılar ve O'na bir oğul atfettiler; O, onların söylediklerinden son derece yüce ve münezzehdir.

İncil'de Tanrı İsa'ya dedi ki: Ben seni doğurttum, yani seni besleyip büyüttüm. Fakat Hristiyanlar ilk kipte (doğurdum şeklinde) okurlar ve O'nu Tanrı'nın Oğlu yapmayı arzu ederler. Oysa Tanrı bundan son derece uzaktır. Fakat İbranice orijinal metin: بني (oğlum) ve يلدتك (seni doğurdum) şeklindedir; buna Grekçe Yetmişler Çevirisi ve gerek Grekçe, gerek Latince, gerekse Süryanice olan diğer tüm tercümanlar ile en eski Arapça metinler de uymaktadır ki, bu durum her iki yorumcunun da sahtekarlığını ve yalanını açıkça ortaya koymaktadır. Buna benzer bir durum, Tanrı'nın Mesih ile konuştuğu 110. Mezmur'da da okunur: Kudretinin gününde başlangıç seninledir: kutsalların haşmetinde, tan vaktinden önce seni rahmimden doğurdum. Nitekim Yetmişler Çevirisi, bugün bazılarının tersine çevirdiği İbranice sözleri böyle tercüme etmiştir: Kudretinin gününde halkın gönüllü olarak sana gelecektir: kutsallığın haşmetinde, tan vaktinin rahminden senin için çiy gibi olacaktır doğumun. Fakat modern tercümanlarınkinden ziyade, Kutsal Ruh'un ilhamına sahip olanların tercümesine bağlı kalınmalıdır; her ne kadar her iki tercüme de aynı kapıya çıksa da. İkincisi, İşaya 48. bölümdeki Tanrı'nın şu sözlerindedir: Bana yaklaşın ve bunu işitin: Başlangıçtan beri gizlide konuşmadım: o şey var olmadan önce de oradaydım. Ve şimdi Egemen Rab ve O'nun Ruhu beni gönderdi. Burada Tanrı'nın (yani Tanrı'nın Kelamının et ile şahsi olarak birleştiği Mesih'in), sonraki ayetlerde aynı Mesih'e şöyle diyen Egemen Tanrı tarafından gönderildiğini beyan ettiği açıkça görünür: Bak, yeryüzünün ucuna dek kurtuluşum olası diye seni uluslara ışık yaptım. Yahudilerin iddia ettiği gibi bunların hiçbirisi İşaya'ya uyamaz; ve sözün bağlamından açıkça anlaşılmaktadır ki tüm bunlar Tanrı tarafından ve Tanrı hakkında söylenmiştir. Kutsal Üçlü Birlik gizemini incelerken bu ayetleri daha önce de delil olarak getirmiştik.

Üçüncüsü, İşaya 35. bölümdedir: Tanrı'nın kendisi gelecek ve bizi kurtaracak: o zaman körlerin gözleri açılacak, sağırın kulakları duyacak: o zaman topal adam geyik gibi sıçrayacak ve dilsizin dili çözülecek. İster harfi harfine, ister mecazi ve efsanevi olarak alınsın, bunlar Mesih'ten başkasına uyamaz; nitekim burada O'na bizzat Tanrı denmiştir. Dördüncüsü, Zekeriya 2. bölümdedir. Her Şeye Egemen Rab şöyle diyor: İzzetten sonra beni, sizi soymuş olan uluslara gönderdi: çünkü size dokunan, gözümün bebeğine dokunmuş olur: çünkü bak, elimi onların üzerine kaldıracağım ve kendilerine kulluk edenlere ganimet olacaklar; ve bileceksiniz ki Her Şeye Egemen Rab beni göndermiştir. Sevinçle şarkı söyle ve neşelen, ey Siyon kızı, çünkü işte ben geliyorum ve senin ortanda yaşayacağım, diyor Rab. Ve o gün birçok ulus Rab'be bağlanacak ve benim halkım olacaklar: ve ben senin ortanda yaşayacağım: ve Her Şeye Egemen Rab'bin beni sana gönderdiğini bileceksin. Burada Her Şeye Egemen Rab'bin, yine Her Şeye Egemen Rab tarafından gönderildiğini açıkça beyan ettiğini görüyoruz. Ve bu Mesih hakkında bir

peygamberlik olarak kabul edildiğine göre, gönderilen kişi eğer Tanrı değilse, aynı zamanda gönderildiği ölçüde insan değilse kim olabilir? İtiraf ederim ki, (Tanrı korusun) eğer bir Müslüman ya da Yahudi olsaydım, ilahlığa dair bu kadar açık bir tanıklığa ne cevap vereceğimi bilemezdim. Fakat Eski Ahit'in halihazırda getirilen otoritelerinde Muhalif için kaçacak bir şüphe payı kalmış mıdır? Mesih'in ilahlığını Yeni Ahit'te bizzat O'nun ve Havarilerin sözleriyle açıklayan o ayetler içinde de mi kalacaktır? O halde Müslüman alimler şunları işitsinler:

Beşinci olarak Tevrat'tan, Çölde Sayım kitabının 21. bölümünden bir tanıklık getiriyorum.

Halk, Tanrı'ya ve Musa'ya karşı konuştu: Bu yüzden Rab halkın arasına yakıcı yılanlar gönderdi. Aziz Pavlus Korintliler'e 1. Mektubunun 10. bölümünde şöyle der: Onlardan bazılarının sınıdığı ve yılanlar tarafından helak edildiği gibi, Mesih'i sınamayalım.

Yahudilerin sınıdığı Rab, İsrail'in gerçek Tanrısı idi; ve yine de Aziz Pavlus bunun Mesih olduğunu yazmaktadır. Demek ki Mesih gerçek Tanrı'dır.

Altıncısı, Mısır'dan Çıkış 20. bölümdedir; Tanrı konuşur: Seni Mısır diyarından çıkaran Tanrın Rab benim. Mektubunda Aziz Yahuda, bu Rab Tanrı'nın İsa Mesih olduğunu onaylayarak şöyle der: Halkı Mısır diyarından kurtaran İsa, daha sonra inanmayanları helak etti; kendi reisliklerini korumayıp kendi meskenlerini terk eden melekleri ise, büyük günün yargısı için ebedi zincirler altında karanlıkta sakladı. Mesih'in ilahlığını doğrulamak için bundan daha açık ve net hiçbir şey söylenemezdi. Müslümanlar, bugün Grekçe yazmalarda İsa değil, Rab (Dominus) okunduğunu öne sürerler. Öyle de olsa, bu durum yine de ancak Mesih'e atfedilebilir. Zira hemen öncesinde şöyle geçmektedir: Tek olan Egemenimiz ve Rabbimiz İsa Mesih'i inkar edenler. O halde neden ikinci sırada yer alan Rab ifadesini, hemen öncesinde geçen o Rabbe atfetmeyelim?

Yedincisi, Davut'un gerçek Tanrı'ya hitaben şöyle dediği 68. Mezmur'dadır: Yüксеğe çıktın; tutsakları peşine taktın; insanlardan hediyeler aldın. Aziz Pavlus Efeslilere 4. bölümde bunu Mesih'e atfederek şöyle yazar: Ama her birimize Mesih'in lütfunun ölçüsüne göre armağan verildi. Bunun için şöyle deniyor: Yüксеğe çıktı, tutsaklığı peşine taktı, insanlara armağanlar verdi. O'nun yukarı çıktığını söylemek, önce yeryüzünün aşağı kısımlarına indiğinden başka ne anlama gelir? Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki, Mesih gerçek Tanrı'dır.

Sekizincisi, O'na secde edin, ey bütün melekler sözlerinin yer aldığı 97. Mezmur'dadır; ki Aziz Pavlus İbraniler'e Mektubunun 1. bölümünde bunu Oğul'a nispetle Baba'ya atfeder: Ve yine İlk Doğan'ı dünyaya getirirken şöyle der: Ve Tanrı'nın bütün melekleri O'na secde etsin.

Demek ki Mesih Tanrı'dır.

Dokuzuncusu, 45. Mezmur'dadır: Tahtın, ey Tanrı, sonsuzluklar boyunca kalıcıdır: adalet asası senin krallığının asasıdır. Adaleti sevdin ve kötülükten nefret ettin: bu yüzden Tanrı, senin Tanrın, seni sevinç yağıyla arkadaşlarından daha çok meshetti. Bu sözleri Aziz Pavlus Mesih hakkında açıklar; O burada ilk olarak "Tanrı" diye adlandırılır, nitekim Tahtın ey Tanrı denmektedir. Ardından kendi Tanrısı tarafından meshedildiği onaylanır, şüphesiz insanlığı bakımından; öyle ki aynı zamanda hem Tanrı hem de insan olduğu anlaşılabilir. Müslümanlar, o ilk sözlerin, yani Tahtın ey Tanrı ifadesinin, Keldani tercümanın kötü niyetle açıkladığı gibi, öncesi ve sonrasıyla bağı kopuk bir şekilde Tanrı'ya yönelik bir sesleniş (nida) olduğunu söyleyerek cevap vermesinler. Çünkü ilk olarak Aziz Pavlus'un otoritesi buna engeldir. İkincisi, bu tür bir seslenişin metnin tam ortasında başka bir şahsa kayması tamamen yersiz ve uygunsuzdur. Üçüncüsü, İbranilerin kendileri de bu tür bir bağı kopuk sesleniş kabul etmezler. Nitekim R. Abraham Aben Ezra bu yer üzerine şöyle yazar: Fakat her kim o sözlerin, yani "Tahtın ey Tanrı" ifadesinin Tanrı'ya atfedilmesi gerektiğini söylerse; dikkat etsin ki sonraki ayet bunu reddeder, zira şöyle der: Adaleti sevdin ve kötülükten nefret ettin: bu yüzden Tanrı, senin Tanrın, seni meshetti. Ve bu Mezmur'un Davut'tan ziyade Mesih'e

uygun düştüğünü ekler. Onuncusu, 102. Mezmur'un şu sözleridir: Başlangıçta sen, ya Rab, yeryüzünü kurdun ve gökler senin ellerinin eseridir. Nitekim Aziz Pavlus aynı mektupta bu sözlerin Mesih hakkında söylendiğini kabul eder: ve dolayısıyla O, göğün ve yerin Tanrısı, yani yaratıcı olacaktır. On birincisi, İşaya 6. bölümdedir. Orada Peygamber şöyle der: Rab'bi yüksek ve yüce bir taht üzerinde otururken gördüm ve O'nun azameti tüm yeryüzünü doldurmuştu. Ve Rab bana dedi: Bu halka git: Onların gözlerini kör et ve yüreklerini ağırlaştır. Bu yerde geçen "Rab" ifadesiyle Mesih'in kastedildiğı, Aziz Yuhanna'nın Müjdesinin 12. bölümünde bunu yazmasından sabittir; zira o sözleri, yani onların gözlerini kör et ve yüreklerini ağırlaştır ifadesini delil getirerek şöyle ekler: İşaya O'nun izzetini gördüğü ve O'nun hakkında konuştuğı zaman bunları söyledi. Müslümanlar Müjde'nin bu sözlerinin İşaya'nın bir önceki ayetine atfedileceğini söylemesinler. İlk olarak, hemen sonrasındakilerle doğrudan bağlantılı olan bir şeyi daha öncekilere atfetmek tamamen yersizdir. İkincisi, İşaya 53. bölümde (ki ilk sözler oradan alınmıştır) Peygamber Mesih'in izzetini değıl, tüm bölüm boyunca anlatılan aşağılanmalarını ve cezalarını görmüştür. On ikincisi, yine aynı yerde 8. bölümdedir: Her Şeye Egemen Rab'bi kutsal sayın: korkunuz O olsun ve dehşetiniz O olsun: ve O sizin için bir kutsanma yeri olacaktır; ama İsrail'in her iki evi için bir sürme taşı ve bir tökezleme kayası olacaktır. Bu sözleri Pavlus Mesih hakkında açıklar; nitekim Luka 2. bölümde şimon O'nun hakkında peygamberlik ederek şöyle der: İşte bu çocuk, İsrail'de birçoklarının düşmesi ve yükselmesi için konulmuştur. Ve Aziz Petrus 1. Mektubunun 3. bölümünde şöyle der: Onların korktuğundan korkmayın ve ürkmeyin: ama Mesih'i Rab olarak yüreklerinizde kutsal sayın. Ve 2. bölümde Mesih hakkında konuşarak: İman eden sizler için bu bir şereftir; ama iman etmeyenler için, bir sürme taşı ve tökezleme kayasıdır der. Son olarak Aziz Pavlus Romalılara 9. bölümde Mesih'i inkar eden Yahudiler hakkında konuşarak şöyle yazar: Sürme taşında sürtüler, nitekim şöyle yazılmıştır: İşte, Siyon'a bir sürme taşı ve tökezleme kayası koyuyorum. On üçüncüsü, yine aynı yerde 40. bölümdedir: Çölde haykıranın sesi: Rab'bin yolunu hazırlayın: çöldeki Tanrımızın patikalarını düz edin. Tüm Müjdeciler bu sözlerin, Mesih'in gelişini önceden bildiren ve O'nun yollarını hazırlayan Vaftizci Yahya hakkında peygamberlik olarak söylendiğine şehadet ederler; buradan Mesih'in İşaya tarafından hem Rab hem de Tanrımız olarak çağrıldığı açıkça anlaşılır. Bu sözleri Yahya'nın babası Zekeriya da oğlu hakkında onaylar: Ve sen ey çocuk, Yüce Olan'ın peygamberi olarak çağrılacaksın: Çünkü O'nun yollarını hazırlamak üzere Rab'bin önünden gideceksin. Ve ayrıca Malaki 3. bölümdeki Tanrı'nın şu sözleri: İşte ben meleğimi (elimi) gönderiyorum ve o benim önümde yolu hazırlayacaktır. Mesih, Matta Müjdesinin 11. bölümünden anlaşıldığı üzere, kendisinin öncüsü ve adeta yolunun hazırlayıcısı olarak kabul ettiğı aynı Vaftizci Yahya hakkında konuşmaktadır. On dördüncüsü, yine aynı yerde 45. bölümdedir; Tanrı konuşur: Tanrı benim ve başkası yoktur: kendi üzerime ant içtim ki, her diz benim önümde eğilecek. Bu sözleri Aziz Pavlus Romalılara 14. bölümde Mesih hakkında açıklayarak şöyle der: Hepimiz Mesih'in Yargı Kürsüsü önünde duracağız. Çünkü şöyle yazılmıştır: Yaşadığıma ant içirim ki, diyor Rab, her diz benim önümde eğilecek. On beşincisi, yine aynı yerde 41. ve 44. ve 48. bölümlerde Tanrı'nın kendisi hakkında şöyle dediğı yerlerdir: İlk benim, son da benim. Aynı sözleri Mesih Vahiy 1. bölümünde kendisi hakkında söyler. Alhasan'ın ve öğrencisi Ahmed'in, Kutsal Yazılarda Mesih'in ilahlılığına dair sadece çok az, şüpheli ve kapalı yerlerin bulunduğunu bu kadar küstahça iddia ederken söyledikleri yalanlar artık yeterince açık görünmektedir; fakat şimdi Yeni Ahit'ten getireceğim tanıklıklardan bu durum daha da aşıkar olacaktır. Başlıca ve şüphesiz pek çok olanları delil getireceğim; zira Yeni Ahit'in tamamı neredeyse Mesih'in hem ilahlılığının hem de insanlığının en açık kanıtından başka bir şey değıldir. İlk tanıklık, Muhaliflerin kendi lehlerine getirdikleri Matta 16. bölümdeki aynı yerdir; orada Aziz Petrus Mesih'e şöyle demiştir: Sen yaşayan

Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin. Bu sözlerle Havarilerin Reisi, Mesih'in Tanrı olduğunu en açık şekilde ikrar etmektedir. Müslümanların, Kutsal Yazılarda başkalarının da Tanrı'nın oğulları olarak adlandırıldığı, ama hiçbirinin gerçek Tanrı olmadığı ve hiçbirinin gerçek bir ilahlığa sahip olduğunun iddia edilemeyeceği yönündeki cevapları buna engel olamaz. Çünkü burada kötü niyetle yanılmaktadırlar; zira Mesih'in hangi sebeple "Tanrı'nın Oğlu" olarak çağrıldığını, diğer insanların veya meleklerin (her kim olurlarsa olsunlar) ise hangi sebeple çağrıldığını görmemektedirler. Kutsal metinlerden açıkça anlaşılmaktadır ki, bu "Tanrı'nın Oğlu" ismi tek bir anlamda (univok) değil, farklı anlamlarda (ekivok) veya bir benzetme (analoji) yoluyla kullanılır; tıpkı "Mesih" veya "Kral" isminin de sadece bir kişiye özgü ve hususi bir sebeple uyması, diğerlerine ise ancak bir benzetme yoluyla atfedilmesi gibi. Aynı durum "Tanrı" isminin kendisinde de geçerlidir; zira bu isim sadece tek bir varlığın özgün ismi iken, benzetme yoluyla birçokları hakkında da söylenir.

"Tanrı'nın Oğlu" isminin Mesih'e ve diğerlerine (ister meleklerle ister insanlara olsun) farklı şekillerde uyması, öyle ki O'na doğası gereği, diğerlerine ise lütuf yoluyla ait olması, ilk olarak Süleyman'ın Özdeyişleri 30. bölümünden açıkça anlaşılır; orada Tanrı hakkında şöyle denir: O'nun adı nedir ve biliyorsan Oğlunun adı nedir? Şüphesiz eğer burada "Oğul" ifadesi karşılıksız bir evlat edinmeden veya seçilmekten başka bir anlama gelmeseydi, cevap oldukça kolay olurdu; oysa bu, son derece zor bir mesele olarak sunulmaktadır. İkincisi, çünkü Kutsal Yazılarda Mesih dışında mutlak olarak "Tanrı'nın Oğlu" diye adlandırılan hiçbir hususi insan veya melek bulunmaz. Her ne kadar İsrail, Tanrı tarafından "oğul" olarak çağrılrsa da, orada İsrail'den veya Yakup'tan hususi bir şahıs olarak bahsedilmemektedir; aksine, doğası gereği Tanrı'nın Oğlu olamayacağı yeterince açık olan tüm İsrail halkından bahsedilmektedir. Süleyman ise asla mutlak olarak "Tanrı'nın Oğlu" diye çağrılmamıştır; aksine daha o doğmadan önce 1. Tarihler 22. bölümde Tanrı onun hakkında yalnızca şöyle demiştir: O bana oğul olacak, ben de ona baba olacağım. Bu sözler, sadece evlat edinmeye dayalı bir oğulluğu açıkça göstermektedir. Üçüncüsü, çünkü Mesih dışında hiç kimse kendine özgü ve alışılabilir bir isim olarak Grekçede her zaman aidiyet ve teklik belirten tanımlıkla (artikelle) yani ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ şeklinde "Tanrı'nın Oğlu" olarak çağrılmaz. Bu durumu kanıtlamaya gerek yoktur; zira tüm Müjdeciler ve Yeni Ahit'in diğer yazarları bunu her sayfada en açık şekilde göstermektedir. Dördüncüsü, eğer bu konuşma tarzı Kutsal Yazıların genel bir adeti olsaydı ve "Tanrı'nın Oğlu" ismi diğerlerine de sıradan bir biçimde atfedilseydi, Aziz Petrus'un veya Mesih'i vaftiz eden vaiz olarak Aziz Yuhanna'nın, Mesih hakkında konuşurken O'na hususi olarak "Tanrı'nın Oğlu" demelerinin hiçbir mantığı kalmazdı; zira Mesih'i dışarıda tutarak, doğası gereği olmasa bile, diğer her dindar insana bu isimle hitap edilebilirdi. Fakat hiçbir hususi insan mutlak olarak bu isimle çağrılmaz, sadece Mesih çağrılır: O halde buradan O'nun Tanrı'nın doğası gereği Oğlu olduğu sonucu çıkar. Beşincisi, aksi takdirde Müjdecilerin bu ismi adeta yeni ve ilahi bir gizlemiş gibi, sanki herkesin bunu ikrar etmesi ve tapınması gereken bir şeymiş gibi sunmalarının hiçbir nedeni olamazdı, nitekim O'na Tanrı'nın Oğlu olarak tapınmışlardır. Altıncısı, çünkü O sadece "Tanrı'nın Oğlu" değil, aynı zamanda "Tanrı'nın Kendi Öz Oğlu" (Filius Dei proprius) olarak adlandırılır; bu durum şüphe götürmez biçimde gösterir ki O, Tanrı'nın doğası gereği ve O'ndan doğan

Oğlu'dur. Doğuş ise, daha önce söylediğimiz gibi, bir canlının kendi benzerini üretmesidir. Yedincisi, çünkü O'na sadece Tanrı'nın Oğlu değil, aynı zamanda Tanrı'nın "Biricik Oğlu" (Filius Dei unigenitus) denir; nitekim Aziz Yuhanna 1. bölümde şöyle yazar: Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu olan Biricik Oğul'un yüceliğini gördük. Bu sözlerle O'nun, Baba'nın tek, gerçek ve doğası gereği Oğlu olduğu daha açık bir şekilde gösterilmektedir. Sekizincisi, çünkü Yahudilerin kendileri de bu ifadeden Mesih'in kendisini Tanrı'nın doğası gereği Oğlu, dolayısıyla Tanrı'ya eşit ve Tanrı yaptığını anlıyorlardı. Bu durum Yuhanna 5. bölümde açıkça görülür; Mesih: Babam hâlâ çalışmaktadır, ben de çalışıyorum dediğinde, Müjdeci şöyle ekler: İşte bu yüzden Yahudiler O'nu öldürmek için daha çok fırsat arıyorlardı; çünkü sadece Şabat gününü bozmakla kalmıyor, Tanrı'yı kendi Babası çağırarak kendisini Tanrı'ya eşit kılıyordu. Ve 10. bölümde, Mesih tekrar Kendisinin Tanrı olduğunu ve Baba'nın kendi Babası olduğunu söylediğinde ve dolayısıyla Kendisinin Tanrı'nın Oğlu olduğunu beyan ettiğinde, Yahudiler O'nu taşlamak için yerden taş aldılar. Kendisine karşı taş kaldıran Yahudilere Mesih: "Size birçok iyi iş gösterdim, bunlardan hangisi için beni taşıyorsunuz?" diye sorduğunda, Yahudiler şöyle cevap verdiler: "Seni iyi bir işten ötürü değil, küfürden ötürü ve sen bir insan olduğun halde kendini Tanrı yaptığın için taşıyoruz." Kesinlikle Mesih kendisinin Tanrı veya Tanrı'nın Oğlu olduğunu söylemişti, nitekim şu sözünden de anlaşılmaktadır: Siz mi diyorsunuz, küfür ediyorsun diye, çünkü ben Tanrı'nın Oğlu'yum dedim? Yahudiler bu ifadeden mutlak ve basitçe, evlat edinmeye dayalı değil, doğası gereği bir oğulluk ve dolayısıyla Tanrı'ya eşitlik anlıyorlardı. Nitekim Başkâhin bile, mahkeme önünde Mesih'i yargılarken, O'nun yaşayan Tanrı'nın Oğlu olup olmadığını ısrarla sormuştu. Ve Mesih bunu ikrar ettiğinde, Başkâhin giysilerini yırtarak O'nu kesin bir şekilde küfürle suçladı ki, eğer bunu sadece evlat edinmeye dayalı bir oğulluk olarak anlasaydı kesinlikle böyle yapmazdı. Yahudiler Pilatus'un önünde de bunu ilan ettiler: Bizim bir kanunumuz var ve o kanuna göre ölmesi gerekir, çünkü kendisini Tanrı'nın Oğlu yaptı. Yuhanna 19. bölüm. Kanunda ise ölüm cezasına çarptırılan kişi, lütuf veya evlat edinme yoluyla Tanrı'nın oğlu olduğunu söyleyen değil; kendisini gerçek, öz ve hakiki Tanrı'nın Oğlu yapan kişidir. Dokuzuncusu, çünkü Pavlus Romalılara 8. bölümde Mesih için "Tanrı'nın Kendi Öz Oğlu" (proprius & verus Dei Filius) der: Kendi öz Oğlunu bile esirgemedi. Aziz Yuhanna 1. Mektubunun 5. bölümünde aynı anlamı vererek şöyle yazar: Ve gerçek Olan'dayız, yani O'nun Oğlu İsa Mesih'teyiz. Kendisi gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır. Hiç kimse gerçek, doğası gereği ve biricik oğul olamaz, meğerki o, babasıyla aynı özden (tözden) olmasın. Tanrı'nın özü ise bölünemez; bu yüzden O, pürüzsüzce tek bir Tanrı'dır, ki biz de bunu her şeyden önce itiraf ederiz. Müslümanların, Mesih'in şu sorusuna dayanarak getirdikleri o itiraza tam bir cevap vermek için; hani Petrus'un ikrarından önce Mesih öğrencilerine, insanların İnsanoğlu için kim dediklerini sormuştu, öğrencilerin bu konuda ne düşündüklerini anlamak ve onların daha yüce bir şeyi fark edip etmediklerini görmek istiyordu. Bu durum Grekçe orijinalinden de anlaşılmaktadır: τίς με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; yani İnsanlar İnsanoğlu olan benim için kim diyorlar? Süryanice metinde de açıkça Mesiha (Mesih) veya basitçe homo (insan) denmektedir. Demek ki Mesih, insanların kendisi için sadece bir insan mı dediklerini

sormaktadır: ve böylece, insanların kendisini sadece gözle görülen bir insan olarak mı gördüklerini, yoksa gözle görülmeyen o başka şeyi, yani Petrus'un ilahi bir vahy ile gördüğü o doğası gereği Tanrı'nın Oğlu olmayı fark edip etmediklerini göstermektedir. İkincisi, Luka 1. bölümde Cebrail'in Vaftizci Yahya hakkında şöyle dediği yerdir: İsrail oğullarından birçoğunu kendi Tanrıları olan Rab'be döndürecekler; ve o O'nun önünden gidecektir. Açıkça görünmektedir ki, Yahya Mesih'ten başkasının önünden gitmemiştir; bu yüzden Mesih, daha önce Pavlus'un da adlandırdığı gibi, Mesih'in öncüsü olarak çağrılır. Ve Aziz Pavlus Elçilerin İşleri 13. bölümde şöyle der: Tanrı, vaat ettiği gibi, İsrail'e İsa'yı kurtarıcı olarak çıkardı; O'nun gelişinden önce Yahya tövbe vaftizini vaaz etmişti. Buradaki işaret zamiri olan O'nun ifadesi, Cebrail'in sözlerinde geçen kendi Tanrıları olan Rab'be ifadesine atfedilebilir; bu durum Zekeriya'nın sözlerini de doğrular: Çünkü O'nun yollarını hazırlamak üzere Rab'bin önünden gideceksin. Demek ki Mesih, İsrail'in Tanrısı olan Rab'dir. Üçüncüsü, Yuhanna 5. bölümdeki şu sözlerdedir: İşte bu yüzden Yahudiler O'nu öldürmek için daha çok fırsat arıyorlardı; çünkü sadece Şabat gününü bozmakla kalmıyor, Tanrı'yı kendi Babası çağırarak kendisini Tanrı'ya eşit kılıyordu. Bu yer hakkında yukarıda yeterince konuşulmuştur: sadece şu eklenecektir; kendisini Tanrı'ya eşit kılan bu sözler, Yahudiler tarafından Mesih'e atfedilen bir iddia değil, Müjdeciler tarafından Yahudilerin zihninden ve inancından yola çıkılarak eklenmiş sözlerdir, çünkü onlar Mesih'ten doğası gereği Tanrı'nın Oğlu olduğuna, dolayısıyla Tanrı'ya eşit olduğuna inanıyorlardı. Eğer bu konuda yanılıyor olsalardı, Müjdeciler onların bu hatasını gizlemezdi, tıpkı Mesih'in tapınak hakkındaki sözlerinde yaptıkları hatayı gizlemediği gibi; hani Yahudiler O'nun Kudüs'teki maddi tapınaktan bahsettiğini sanmışlardı, oysa O kendi bedeninin tapınağından bahsediyordu: O ise bedeninin tapınağından söz ediyordu. Elçiler de Mesih'in ölümünden sonra O'nun öldüğünü sandıklarında, Müjdeciler onların bu hatasını gizlenmemiştir. Ve 11. bölümde Mesih: Dostumuz Lazar uyumuştur dediğinde, O'nun ölümünü kastettiğini anlamayan elçiler O'nun fiziki uykudan bahsettiğini sanmışlardı. Nitekim Müjdeciler burada da Yahudilerin hatasını düzelterek şöyle ekler: Oysa İsa onun ölümünden söz ediyordu. Demek ki Müjdeciler, burada Yahudilerin bir hatasını düzeltmek için değil, aksine onların inancını doğrulamak için bu sözleri eklemiştir; yani Yahudilerin bu sözünü tamamen doğru anladıklarını beyan etmek için. Dördüncüsü, Yuhanna 10. bölümde; burada Mesih şöyle der: Ben ve Baba biriz. O'nun Baba ile ilahi doğanın birliği hakkında konuştuğu, ilk olarak bu sözlerin hemen ardından gelen tanıklıktan anlaşılır; zira Yahudiler O'nu taşlamak için yerden taş aldılar, çünkü Müjdecinin de belirttiği gibi, bir insan olduğu halde kendini Tanrı yapıyordu. İkinci olarak, Mesih bu ilahi doğa birliğini şu sözlerle açıkça göstermiştir: Eğer Babamın işlerini yapmıyorsa bana inanmayın; ama yapıyorsa, bana inanmasanız bile işlere inanın; öyle ki Baba'nın bende, benim de Baba'da olduğumu bilirsiniz... ve anlayasınız. Müslümanlar, başkalarının da Mesih'e: "Sende cin var, cini kim çıkarmak istiyor?" dediklerinde, O'nun: "Bende cin yok" diyerek cevap vermesi gibi; Yahudiler Kendisini Tanrı yapmakla suçladığında Mesih'in bunu reddettiğini söylemeyerek cevap vermesinler. Aksine Mesih, Yahudilerin o sözünü kabul etmiş ve şu sözlerle desteklemiştir: *Sizin kanununuzda yazılmamış mıdır: Ben dedim ki sizler

ilahlarsınız? Eğer kendilerine Tanrı'nın sözü gelen o kimselere ilahlar dediyse... ve Kutsal Yazı iptal edilemezse; Baba'nın kutsal kılıp dünyaya göndirdiği kişiye, Tanrı'nın Oğlu'yum dediği için nasıl 'Küfrediyorsun' dersiniz?* Nitekim "Tanrı'nın Oğlu" olmak ile "Tanrı" olmak aynı şeydir; ister lütuf yoluyla olsun, ister doğa gereği olsun, farklı bir mantıkla da olsa, delil getirilen Mezmur ayetinden açıkça anlaşılmaktadır: Ben dedim ki, sizler ilahlarsınız ve hepiniz Yüce Olan'ın oğullarsınız. Orada kendilerine "ilahlar" denilen o kimseler, aynı zamanda "Yüce Olan'ın Oğulları" veya "Tanrı'nın Oğulları" olarak çağrılmaktadır. Fakat onlar sadece lütuf yoluyla ilahlardır... ve Tanrı'nın Oğullarıdır, çünkü kendilerine sadece Tanrı'nın sözü gelmiştir: Mesih ise doğası gereği Tanrı ve Tanrı'nın Oğlu'dur, çünkü Baba O'nu kutsal kılmış ve dünyaya göndermiştir. Ve Yahudiler de Mesih'in kendisi hakkında bunu onayladığını en açık şekilde hissediyorlardı; işte bu yüzden O'nu bir küfürbaz olarak taşlamak için yerden taş aldılar.

Mesih'in sözü edilen Ben ve Baba biriz sözlerine karşı Alhasan, Mesih'in elçileri için dua ederken söylediği şu diğer sözleri ileri sürerek karşı çıkar: Kutsal Baba, onları kendi adınla koru, o bana verdiklerini; öyle ki onlar da bizim bir olduğumuz gibi bir olsunlar. Nitekim o şöyle der:

قوله ليكونوا

شيئاً واحداً كما أنا وأنت شي واحد لي لما موافقتك في
أمرك ونهيك ومحبتك ومرضاتك لم يرد بذلك اتحاد
ذاته به كما لم يرد أن تتحد ذوات بعضهم ببعض لو
: يكونوا شيئاً واحداً في شيء دقيق لا نعرفه

O'nun "onlar da benim ve senin bir olduğumuz gibi bir olsunlar" sözü, senin emrinde, nehyinde, sevginde ve rızanda bana olan muvafakatinden ötürüdür; bununla O'nun zatının senin zatınla birleşmesini kastetmemiştir, tıpkı elçilerin bazısının zatının diğeriyle birleşmesini kastetmediği gibi, yoksa bilmediğimiz ince bir şeyde tek bir şey olurlardı. Mesih'in o sözleri: onlar da bizim bir olduğumuz gibi bir olsunlar: yani, nasıl ki ben sana muvafakat ediyor ve bana emrettiğin veya yasakladığın şeyde sana uyuyorsam ve seni severek sana hoş görünüyorsam; onunla özlerin (tözlerin) birliği kastedilmemiştir, tıpkı o elçilerden bazılarının diğerleriyle öz birliği kastedilmediği gibi. Veya bizim bilmediğimiz daha ince başka bir anlama sahiptirler. Fakat biz cevap veririz ki, bu birliğin Mesih ile Baba arasındaki yönü ile elçilerin kendi aralarındaki yönü farklı şekillerde anlaşılmalıdır. Zira benzetmelerde tam bir aynılık ve her bakımdan tam bir uygunluk aranmaz, aksine sadece bir tür analogi, orantı ve benzerlik yeterlidir. Nitekim Mesih aynı şekilde elçilerine şöyle demiştir: Göklerdeki Babanız yetkin olduğu gibi, siz de yetkin olun. Ve yine de yaratığın yetkinliği ne kadar büyük olursa olsun, Yaratıcı'nın yetkinliğinden her zaman sonsuzca uzaktır. Dolayısıyla Mesih, elçilerin kendi aralarında bir olmaları için dua ettiğinde, tıpkı kendisinin Baba ile bir olması gibi: bunun bir analogi yoluyla söylendiği anlaşılmalıdır, tek bir anlamda (univok) değil, elçilere nispetle. Ve bir kimse pek doğru bir şekilde şöyle diyebilir: Nasıl ki Tanrı alemi yönetip idare ediyorsa, bir Kral da kendi krallığını öyle yönetir ve idare eder; her ne kadar Tanrı'nın yönetimi ile insanın yönetimi arasında sonsuz bir mesafe bulunsun da: Aynı şekilde elçilere söylenen şu sözleri de anlamalıyız: Babam bendedir, ben de sizdeyim. Ve: Babamın beni sevdiği gibi, ben de sizi sevdim. Her zaman bir analogi ve sadece bir tür benzerlik varsayılmalıdır, tam bir aynılık değil; bu durum Kutsal Yazıların diğer yerlerinden de açıkça anlaşılır.

Beşincisi, Yuhanna 16. bölümüdür; orada Mesih şöyle der: Baba'nın nesi varsa benimdir. Oysa eğer kendisi de Tanrı değilse, hiç kimse mutlak olarak "Tanrı'nın nesi varsa benimdir" diyebilir mi? Şüphesiz eğer biri, "Kralın nesi varsa benimdir" deseydi, kendisinin de Kral olduğunu, ya da Kral'a eşit olduğunu açıkça göstermiş olurdu. Mesih, Yuhanna 17. bölümde Baba'ya hitaben: Benim olan her şey senindir, senin olanlar da benimdir diyerek aynı durumu doğrulamıştır. Eğer Baba'nın her şeyi Oğul'un ise ve Oğul'un her şeyi Baba'nın ise; Oğul'un Baba'ya eşit olmaması ve O'nunla aynı Tanrı olmaması imkansızdır. Aynı şeyi Matta 11. bölümde de söylemiştir: Babam her şeyi bana teslim etti; Baba'dan başka hiç kimse Oğul'u tanımaz, Oğul'dan ve Oğul'un O'nu tanıtmayı dilediği kişiden başka hiç kimse de Baba'yı tanımaz. Saygısızlığa düşmeden hangi yaratık, "Tanrı her şeyi bana teslim etti, dolayısıyla Tanrı'nın sahip olduğu her şeye ben sahibim: ve Tanrı'dan başka hiç kimse beni tanımaz; ve benden başka hiç kimse de Tanrı'yı tanımaz; ve ben Tanrı'yı dilediğime tanıtırım" diyebilir? Şüphesiz bunu Tanrı'dan başkası asla söyleyebilir olamaz.

Altıncısı, Yuhanna 20. bölümüdür; orada Havari Tomas Mesih'e hitaben şöyle demiştir: Dominus meus, & Deus meus; ve dikkat edilmelidir ki, Grekçede hem Dominus (Rab) hem de Deus (Tanrı) tanımlıkla (artikelle) konulmuştur: ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου. Bu durum açıkça gösterir ki Tomas, O'nu gerçek Rab ve gerçek Tanrı olarak tanımış ve ikrar etmiştir. Mesih ise onu bu sözünden ötürü azarlamak şöyle dursun, aksine övmüş ve takdir ederek şöyle demiştir: Gördüğün için mi inandın Tomas? Görmeden inananlara ne mutlu. Müslümanlar, bu sözlerin Havari tarafından Mesih'e değil, Tanrı'ya hitaben söylendiğini iddia ederek cevap vermesinler; zira Müjdecî pek açık bir şekilde şöyle der: Tomas cevap verip O'na (yani Mesih'e) dedi: Rab'bim ve Tanrı'm. Alhasan veya Ahmed, bu yerin şüpheli veya kapalı olduğunu söyleyebilir mi?

Yedincisi, Romalılara Mektubun 9. bölümündeki şu sözlerdedir: Bedence Mesih onlardan (yani Yahudilerden) geldi; O her şeyin üzerinde, sonsuza dek övülecek Tanrı'dır. Grekçesi şöyledir: ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Onlardan, bedence her şeyin üzerinde sonsuza dek kutsanmış Tanrı olan Mesih geldi. En eski ve büyük bir otoriteye sahip olan Süryanice tercümede ise tam olarak şöyle yer alır:

وَمِنْهُونَ اِتَّخَزَیْ مُثْنِحَا بَنَسَر دَايْتَاوْهِي اَلْهَآ دَلْعِل مِنْ كُلِّ ذَلَه التَّشْنُجِنْ وَبُورْكِنْ لُعَالَمْ غَالْمَيْنْ اَمَيْنْ

Ve onlardan Mesih bedende zahir oldu ki O, her şeyin üzerinde olan, övgü ve bereket sonsuzlar sonsuzuna O'na ait olan Tanrı'dır, Amin.

Ve onlardan Mesih bedende zahir oldu ki O, her şeyin üzerindeki Tanrı'dır; yüzyıllar boyunca övgü ve bereket O'na olsun, Amin. Mesih'in ilahlığı için bundan daha açık ne söylenebilirdi? Müslümanlar burada O'na "Tanrı" denmesini, tıpkı Musa'nın "Firavun'un Tanrısı" olarak adlandırılması gibi yorumlamaya çalışacaklardır; ya da kilisenin ortak hissiyatına, Grekçe metnin en açık ifadesine ve tüm tercümanların sözlerine karşı bu yeri en bozuk yorumla yozlaştırmaya çalışan Rotterdamlı Erasmus'un saygısızlığını savunacaklardır. Şüphesiz Muhammed'i ve Müslümanların tarafını tutmakta, böylece kendisinin Mesih'in ilahlığına ne kadar düşman olduğunu göstermektedir.

Sekizincisi, Filipililere Mektubun 2. bölümündedir; orada Aziz Pavlus Mesih hakkında şöyle konuşur: Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı'ya eşit olmayı yağımalanacak bir hak saymadı; ama kul özünü alıp insan benzerliğinde ortaya çıkarak kendini boşalttı; ve biçimce bir insan gibi bulundu. Kaldı ki, bir şeyin özü (biçimi) o şeyin gerçeğidir. Dolayısıyla eğer Mesih Tanrı özünde idiyse, Tanrı'nın gerçeğine, yani Tanrı'nın özüne sahipti: tıpkı kul özüne, yani insan özüne sahip olduğunda, insanlığın gerçeğine sahip olduğu gibi. Ve Tanrı'da arızı (ilneksel) bir biçim olamayacağı için, başka bir biçime sığırılamaz. Bu durum ilk olarak şununla kanıtlanır; O, Tanrı özünde iken insan özünü almış ve insan olmuştur; demek ki daha önce insan değildi: ama bir melek de değildi. O halde Tanrı özünde iken neydi, meğerki

gerçek Tanrı olmasın? İkinci olarak şu sözlerden kanıtlanır: Tanrı'ya eşit olmayı yağmalanacak bir hak saymadı. Zira eğer Mesih bunu bir yağmalama saymadıysa, yani Grekçe kelime olan ἁρπαγμὸν ifadesine göre, Tanrı'ya eşitliği kendisi için bir gasp, bir haksızlık olarak görmediyse: demek ki bunu kendisine haklı olarak atfediyordu. Dolayısıyla O, gerçekten Tanrı'ya eşitti. Burada Erasmus'un o küstahlığı ve bilgisizliği gizlenmemelidir; kendisi o Grekçe kelime olan ἁρπαγμὸν ifadesini, sanki bu sözlerin anlamı söylemiş gibi yorumlamıştır: Mesih içinden Tanrı'ya eşitliği bir yağma, hakikate tamamen zıt bir şekilde gasp edilecek bir şey olarak düşünmedi ve tasarlamadı. Fakat Erasmus çocuk okullarına gönderilmelidir ki, orada Grekçe kelimelerin anlamlarını sapkınlardan değil, Aziz Yuhanna Hrisostomos'tan ve diğer Kutsal Babalardan ve Grek Doktorlarından öğrensin; nitekim onlar bu sözü hiçbir çekince duymadan, Mesih'in Tanrı'ya olan eşitliğini ifade etmek için kullanmışlardır.

Dokuzuncusu, Aziz Yuhanna'nın 1. Mektubunun 5. bölümündeki şu sözlerdedir: Ve biliyoruz ki, Tanrı'nın Oğlu gelmiş ve gerçek Tanrı'yı tanımamız için bize anlayış vermiştir; ve biz O'nun gerçek Oğlu'ndayız: Kendisi gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır. Orijinal Grekçesinde tam olarak şöyle okuruz: οἶδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν Θεόν· καὶ ἔσμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος. Biliyoruz ki Tanrı'nın Oğlu gelmiş ve gerçek Tanrı'yı tanımamız için bize anlayış vermiştir; ve biz O'nun gerçek Oğlu İsa Mesih'teyiz. Kendisi gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır. Burada Mesih açıkça "gerçek Tanrı" ve "Sonsuz Yaşam" olarak çağrılmaktadır. Ve buradaki işaret zamiri olan Kendisi (Hic) ifadesi, hemen öncesinde adı geçen Tanrı'nın Oğlu'ndan başkasına atfedilemez: nitekim Aziz Yuhanna aynı mektupta O'nu sıklıkla Sonsuz Yaşam olarak çağırır ve bu sözlerde O'nu en seçkin şekilde, tıpkı bizzat Tanrı'yı çağırıldığı gibi "Gerçek" olarak adlandırır.

Onuncusu, Aziz Yuhanna Müjdesinin 1. bölümündeki şu sözlerdedir: Başlangıçta Kelam vardı ve Kelam Tanrı'yla birlikteydi ve Kelam Tanrı'ydı. Grekçesi καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος· ve o Kelam Tanrı idi şeklindedir. Müslümanlar ve Ariusçular burada ne kadar spekülasyon yaparlarsa yapsınlar, sözler son derece açık ve nettir: ve sonraki şu ayetlerle de doğrulanmaktadır: Her şey O'nun aracılığıyla var oldu ve var olan hiçbir şey O'nsuz var olmadı. O'nda yaşam vardı, vs. Şayet bu sözler gerçek Tanrı'dan başkası hakkında söyleniyorsa, yalan ve saygısızca söylenmiş olur. Nitekim Aziz Augustinus pek dindarane bir şekilde şöyle belirtir: Eğer var olan her şey Kelam aracılığıyla yapıldıysa, Kelam'ın kendisi yapılan şey olamaz; aksi takdirde kendisi aracılığıyla yapılmış olurdu ki bu çelişkidir. Müslümanlar, per (aracılığıyla) edatının bir enstrümantal (araçsal) neden gösterdiğini söylemesinler; zira bu edat bazen asli neden için de kullanılır, öyle ki kendisi aracılığıyla yapılan şey, bizzat kendisinden yapılmış gibi olur. Bu durum Kutsal Yazıların birçok tanıklığından açıktır; nitekim Romalılara Mektubun 11. bölümünde Tanrı hakkında şöyle denir: Çünkü her şey O'ndandır, O'nun aracılığıyla (per ipsum) ve O'nun içindir. Burada geçen per edatı, araçsal bir neden ifade edemez. Ve Hoşea 1. bölümde bizzat Tanrı şöyle der: Yakup evine merhamet edeceğim ve onları Tanrıları Rab aracılığıyla (per Dominum Deum suum) kurtaracağım; onları yayla veya kılıçla kurtarmayacağım. Her ne kadar bu edat (per) veya Latince Vulgata'da olduğu gibi in edatı diğer yerlerde aracı aletleri gösterse de; burada Tanrıları Rab aracılığıyla sözlerinde bu anlamda kullanılamaz. Şayet Müslümanlar, Mesih hakkında konuşulurken neden per edatının kullanıldığını ve bunun neden araçsal bir neden göstermediğini soracak olurlarsa; cevap veririz ki: Çünkü her şey O'nun aracılığıyla yapıldığında ve O'nsuz hiçbir şey yapılmadığında, bundan zorunlu olarak O'nun yapılan bir şey olmadığı, dolayısıyla yaratılmadığı sonucu çıkar; ve ezelden beri Baba'dan doğmuş olan, Baba ile aynı Tanrı olan bir Tanrı olduğu sonucu zorunlu olarak doğar. Ve yukarıda

söylediğimiz gibi, O Baba'nın Kelamı ve O'ndan çıkan Şahıs olduğu için, gerçekte Oğul da işliyor olsa bile, Baba'nın Oğul aracılığıyla işlediği söylenir. Tıpkı insanın akıl aracılığıyla anladığının söylenmesi gibi; her ne kadar akıl da bir asli neden olarak anlasa da: ve pazu aracılığıyla işlediğinin söylenmesi gibi; her ne kadar pazu da kendi hareketiyle ve içten gelen bir dürtüyle asli bir neden olarak işlese de. Bu hakikat Yuhanna Müjdesinin 5. bölümünden, Mesih'in şu sözleriyle doğrulanır: Babam hâlâ çalışmaktadır, ben de çalışıyorum. Ve biraz sonra: Oğul, Baba'nın yaptığını görmedikçe kendiliğinden hiçbir şey yapamaz (çünkü şüphesiz varlığını doğuş yoluyla Baba'dan aldığı gibi, işlemeyi de O'ndan alır). Çünkü Baba ne yaparsa, Oğul da aynı şekilde onu yapar. Baba Oğul'u sever ve yaptığını O'na gösterir: ve şaşasınız diye O'na bunlardan daha büyük işler de gösterecektir. Çünkü Baba nasıl ölüleri diriltip onlara yaşam veriyorsa, Oğul da dilediği kimselere öylece yaşam verir. Buraya Kutsal Yazılarda yer alan, her şeyin sadece Mesih aracılığıyla yapılmadığı, aynı zamanda Mesih'te yapıldığı, yani O'nun kudreti ve her şeye gücü yetmesiyle yapıldığı gerçeği de eklenir. Nitekim Koloselilere Mektubun 1. bölümünde şöyle denir: Göklerde ve yeryüzünde, görünen ve görünmeyen her şey, ister tahtlar, ister egemenlikler, ister yönetimler, ister hükümler olsun, hepsi O'nda kuruldu; her şey O'nun aracılığıyla ve O'nun için yaratıldı. O her şeyden öncedir ve her şey O'nda durmaktadır. Şayet Müslümanlar bu kadar açık ve net tanıklıklarla ve argümanlarla ikna olmuyorlarsa, ögle vaktinin ışığında bile bilerek körleşiyorlar demektir.

ON ALTINCI BÖLÜM.

Mesih'in İlahlığı Başka Argümanlarla Kanıtlanır.

Bunlara ek olarak, şimdiye kadar söylenenlerin yanı sıra, Mesih'in ilahlığı Kutsal Yazılar tarafından bize sağlanan diğer en güçlü argümanlarla da kanıtlanır. Birinci olarak, Mesih'e atfedilen gerçek Tanrı'nın isimlerinden; ki bunların arasında ilk ve en önemlisi, mutlak ve basitçe yalnızca tek gerçek Tanrı'ya uyan ve O'na verilen Deus ismidir. Mesih'in de bu isimle çağrıldığını zaten gösterdik; ve bu durum İşaya'nın 9. bölümündeki şu sözlerle daha da kanıtlanır: Ve O'nun adı Harika, Öğütçü, Güçlü Tanrı olarak çağrılacaktır, vs. ki burada İbranicesi אל El şeklindedir ve bu isim yalnızca tek bir Tanrı'ya atfedilir. Ve Elçilerin İşleri 20. bölümde şöyle yazılmıştır: Kutsal Ruh, Kendi kanıyla kazandığı Tanrı Kilisesi'ni gütmek üzere sizi gözetmenler olarak atadı. Ve Aziz Yuhanna'nın 1. Mektubunun 3. bölümünde: Tanrı'nın sevgisini şununla bildik; çünkü O, bizim için canını verdi denir.

İkincisi, Kutsal Yazılarda mutlak olarak yalnızca Tanrı hakkında söylenen Dominus ismidir; ve burada İbranice metindeki Tanrı'nın tetragrammatonu olan יהוה ismini Grekçe, Latince ve diğer tercümanlar her zaman Dominus olarak çevirirler. Grekçesi Kyrios, Süryanicesi ܡܕܝܐ, Arapçası ise الرب şeklindedir: Mesih'in de bu isimle mutlak olarak çağrıldığı en kesin şekilde sabittir, nitekim Yeremya 23. bölümde şöyle geçer: Ve O'nu çağıracakları ad şudur: Rab doğruluğumuzdur ki burada İbranicesi יהוה şeklindedir. Ve İşaya 40. bölümde: Çölde haykıranın sesi: Rab'bin yolunu hazırlayın denir. İbranicesi יהוה olan bu sözlerin Mesih'e yönelik olduğu, yukarıda kanıtladığımız üzere en kesin olanıdır. Yeni Ahit'te ise hemen hemen her yerde Mesih, mutlak olarak ve hiçbir ekleme yapılmaksızın Dominus olarak adlandırılır.

Üçüncüsü, İbranicesi עֲלִיּוֹן veya עֲלִי, Arapçası ise العلی olan Altissimus ismidir; ki Mesih, babası Zekeriya tarafından Vaftizci Yahya hakkında konuşurken bu isimle çağırılmıştır: Ve sen ey çocuk, Yüce Olan'ın peygamberi olarak çağrılacaksın. Ve Aziz

Pavlus da Filipililere Mektubunun 2. bölümünde O'nun hakkında konuşarak şöyle der: Tanrı O'na her ismin üzerinde olan o ismi bağışladı. Ve Romalılara Mektubunun 9. bölümünde: O her şeyin üzerinde Tanrı'dır diyerek, bu Yüce Olan isminin O'na en haklı şekilde ait olduğunu açıkça gösterir.

Dördüncüsü, Invisibilis ismidir: sadece hiçbir insanın O'nu gözle görememesinden ötürü değil, aynı zamanda hiçbir yaratılmış zekanın, hatta meleklerin bile, hususi bir ilahi yardım ve ışık olmaksızın O'nu kendi doğal gücüyle açıkça tanıyamamasından ötürüdür. Mesih de kendisi hakkında şöyle der, Matta 11: Baba'dan başka hiç kimse Oğul'u tanımaz; Oğul'dan ve Oğul'un O'nu tanıtmayı dilediği kişiden başka hiç kimse de Baba'yı tanımaz. Ve Yuhanna 14. bölümde Mesih Filipus'a şöyle der: Beni görmüş olan, Baba'yı görmüştür: böylece Kendisinin de tıpkı Baba gibi görünmezlik niteliğine sahip olduğunu gösterir.

Beşincisi, Rex Gloriæ, veya Dominus Gloriæ ismidir. Bu isim Kutsal Yazılarda her yerde Tanrı'ya atfedilir; nitekim Aziz Pavlus da 1. Korintliler 2. bölümde bunu Mesih hakkında onaylayarak şöyle der: Eğer bilselerdi, yüce Rab'bi çarmıha germezlerdi. Ve 24. Mezmur'un 23. ayetinde: Kapılar, başlarınızı kaldırın; ve yüce Kral içeri girsin sözleri tamamen Mesih hakkında anlaşılmalıdır, zira başkası hakkında doğrulanamazlar.

Altıncısı, Rex Regum, & Dominus Dominantium ismidir; nitekim Aziz Pavlus 1. Timoteos 6. bölümde bunu onaylar: aynı şekilde Aziz Yuhanna da Vahiy kitabının 17. ve 19. bölümlerinde Mesih hakkında açık sözlerle şöyle yazar: Kuzu onları yenecektir, çünkü O, kralların Kralı ve rablerin Rabbi'dir. Ve: Giysisinin üzerinde şu isim yazılıdır: Kralların Kralı ve Rablerin Rabbi.

Yedincisi, İbranicesi אֱלֹהִים אֲשֶׁר אֵין olan ve Musa'ya hitaben söylenen Sum, vel, Ens, aut, Qui est ismidir: Ben Ben Olan'ım; ve bana dedi: Ben Olan beni size gönderdi ki Grekçesi ὁ ὢν, Süryanicesi ܐܡܝܢ, Arapçası ise هو veya الحى şeklindedir. Nitekim Yuhanna 8. bölümde okuduğumuz üzere Mesih, Yahudilere şöyle demiştir: Eğer benim O olduğuma inanmazsanız, günahlarınız içinde öleceksiniz ve onlar O'na: Sen kimsin? diye sorduklarında İsa şöyle cevap vermiştir: Başlangıçta ne dediysem O'yum ki Grekçesi τὴν ἀρχὴν ὄτι καὶ λαλῶ ὑμῖν şeklindedir; yani ben, başlangıçta (şüphesiz Tanrı'ya) konuşan O varlığım. Veya, ben başlangıçtan beri size konuşan O varlığım. Ve biraz sonra: İnsanoğlunu yukarı kaldırdığınız zaman, benim O olduğumu anlayacaksınız der. Ve Aziz Yuhanna'nın Vahiy kitabının 1. bölümünde: Var olan, var olmuş ve gelecek olan Rab Tanrı'dan size lütuf ve esenlik olsun denir ki Grekçesi ἀπὸ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος şeklindedir; yani Ben Olan, Var Olmuş Olan ve Gelecek Olan. Burada geçen Gelecek Olan ifadesi, bu sözlerin Mesih hakkında anlaşılması gerektiğini gösterir. O'nun hemen ardından şöyle çağırılması buna engel değildir: Ve şahitlerin güvenilirli olan İsa Mesih'ten. Zira bu ikinci sözler O'nun insanlığına atıfla söylenmiştir.

Kutsal Yazılarda Tanrı'ya atfedilen şu isimler, unvanlar ve sıfatlar da Mesih'e verilir: Büyük, Kusursuz, Gerçek, Kutsal, Yaşam, Yol, Hakikat ve buna benzer diğerleri; ki bunların hepsinde Mesih'in hiçbir istisna olmaksızın adlandırıldığı görülür. 1. Korintliler 8: Ve bizim için tek bir Rab İsa Mesih vardır. 1. Yuhanna 5: Ve O'nun gerçek Oğlu'ndayız: Kendisi gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır. Aziz Yahuda

Mektubunda: Tek Egemenimiz ve Rabbimiz İsa Mesih'i inkar edenler der. Titusa Mektubun 2. bölümünde: Büyük Tanrı'nın ve Kurtarıcımız İsa Mesih'in yüceliğinin görünmesini bekleyerek. Buradaki Büyük Tanrı ifadesinin, kilisenin ortak hissiyatına ve Grekçe orijinalin yapısına zıt olarak Baba'ya değil, Mesih'e atfedilmesi gerektiği, öncesi ve sonrasındaki metin akışından açıkça anlaşılmaktadır. Kaldı ki, şayet Mesih gerçek Tanrı olmasaydı, Kutsal Yazıların O'nu mutlak olarak Tanrı, Rab, Yüce Olan, Egemen veya (İnanç Esaslarında çağrıldığı gibi) Rablerin Rabbi olarak adlandırması sadece küfür bir konuşma tarzı olmakla kalmaz, aynı zamanda tek olan o Rab ve Egemen Tanrı'ya karşı da bir hakaret olurdu.

İkinci olarak, aynı durum sadece Tanrı'ya özgü olan ve buna rağmen Mesih'e de atfedilen bazı Sıfatlar (Nitelikler) vasıtasıyla kanıtlanır.

Bunlardan birincisi, Süleyman'ın Özdeyişleri 8. bölümünde Hikmet hakkında konuşulurken geçen o meşhur sözler (ki yukarıda bundan genişçe bahsetmiştik) rağmen, Alhasan'ın Mesih'ten tamamen esirgemek istediği Ezelilik (Aeternitas) sıfatıdır: Ezelden beri, başlangıçtan beri kurulmuşum. Bu sözler Hikmet hakkında söylendiğinde, sonradan yaratılan bir dünya hikmeti hakkında anlaşılamaz; çünkü hiçbir yaratık ezelden beri var olamaz. Aksine bu sözler, Baba ve Kutsal Ruh ile aynı özden olan ilahi Hikmet hakkında anlaşılmalıdır; zira O kendi doğuşundan ve Yüce Olan'dan çıkışından bahsetmektedir; ve kendisini Baba'nın şahsından tamamen ayrı bir şahıs olarak tasvir etmektedir, zira Baba ile birlikte ezelden beri sahip olduğu ortak nitelikleri kendisine atfetmektedir. Demek ki bu sözler, Baba'dan doğan o ilahi Hikmet olan Mesih hakkındadır.

İkinci olarak Yuhanna Müjdesinin 8. bölümünde, Mesih Yahudilere: İbrahim benim günümü gördü ve sevindi dediğinde, onlar O'na: Sen henüz elli yaşında bile değilsin, İbrahim'i mi gördün? diye karşılık vermişler; İsa da onlara şöyle demiştir: Size doğrusunu söyleyeyim, İbrahim var olmadan önce de Ben Vardım. Bu sözlerle Kendisinin ezeliliğini en açık şekilde ortaya koymuştur; özellikle de Ben Vardım (Ego fui) demeyip, ezeliliğin özgün ismi olan Ben O'yum (Ego sum) ifadesini kullandığı için. Şayet Müslümanlar buna karşı ne cevap vereceklerini şaşırırlarsa, şaşırmasınlar; zira bu sözlerin ne bir insana ne de bir meleğe uyamayacağı kesindir; geriye sadece O'nun Tanrı olduğunu itiraf etmek kalır ki bunu bizzat Mesih'in şu sözleri de doğrular: İbrahim var olmadan önce de Ben Vardım. Yani, yaratılmadan önce var olanım; ve bu yüzden İbrahim'e nispetle de ezeliyim. Dönme Alhasan ise bu en açık tanıklığı çürütmek için delice şöyle yazar:

هذا ملتبس بن داود يقول في حكمته أنا قبل الدنيا وكنت مع الله حين مد الأرض وقد قال داود أيضاً بالزبور ذكرك من البدء وهديت بك لجمالك

Bu, Davut'un oğlunun (Süleyman'ın) bir aldatmacasıdır; o kendi hikmetinde "Ben dünyadan önce vardım ve Tanrı yeryüzünü serdiğinde O'nunla birlikteydim" der. Ve Davut da Mezmur'da "Seni başlangıçtan beri andım ve senin güzelliğinle hidayete erdim" demiştir.

İşte Süleyman, Davut'un oğlu, Hikmet kitabında şöyle der: Ben dünyadan önce vardım; ve yeryüzünü genişlettiğinde Tanrı ile birlikteydim. Ve Davut da Mezmur'da şöyle der: Başlangıçtan beri seni andım; ve senin tüm işlerini tefekkür ettim. Oysa Süleyman burada kendisi hakkında konuşmamaktadır, aksine metnin içine dahil ettiği

o ilahi Hikmet hakkında konuşmaktadır. Davut da ezelden beri var olduğunu değil, aksine Tanrı'nın başlangıçtan beri yaptığı işleri andığını söylemektedir.

Üçüncü olarak, Mesih'in ezeliliğini Mika 5. bölümdeki şu sözler kanıtlar: Ve O'nun çıkışı başlangıçtan beri, ezel günlerinden beridir; ki bu sözler kesinlikle O'ndan başkasına uyamaz.

Dördüncü olarak, Aziz Yuhanna'nın daha önce delil getirilen o yenilmez sözleriyle kanıtlanır: Başlangıçta Kelam vardı ve Kelam Tanrı'yla birlikteydi ve Kelam Tanrı'ydı ve onu takip eden diğer ayetlerle. Mesih'in ezeli olduğunu etkili biçimde kanıtlayan diğer yerleri geçiyorum.

İkinci sıfat Sonsuzluk / Sınırsızlık (Immensitas) sıfatıdır. Bu sıfat Baruh kitabının 3. bölümünde Tanrı'ya atfedilir: Büyük ve sonu olmayan Yüce Olan, ölçülemez olandır. Bu sözlerin Mesih hakkında olduğu, hemen peşinden gelen şu ayetlerden açıkça anlaşılır: Ondan sonra yeryüzünde göründü ve insanlarla birlikte yaşadı. Bu durum Yuhanna Müjdesinin 3. bölümünden de kanıtlanır: Gökten inen, yani gökte olan İnsanoğlu'ndan başka hiç kimse göğe çıkmamıştır. Demek ki Mesih, bu sözleri söylediği sırada hem gökte hem de yeryüzündeydi; gökte Tanrı olarak, yeryüzünde ise hem Tanrı hem insan olarak: Tanrı olarak her yerde, insan olarak ise dilediği o yerde bulunuyordu. Buradan anlaşılmaktadır ki O, insan olarak da bir bakıma sınırsız olabilirdi, zira aynı anda dilediği her yerde bulunma gücüne sahipti; nitekim Matta 18. bölümdeki şu sözlerinden de bu durum açıkça görülür: Nerede iki veya üç kişi benim adımla bir araya gelirse, ben de oradayım, onların ortasındayım. Ve son bölümde: İşte ben, çağın sonuna dek her gün sizinle birlikteyim der. Bu durum sadece ilahlığı bakımından değil, aynı zamanda Efkariyet gizeminden ötürü insanlığı bakımından da doğrulanabilir. Ancak bazı sapkınların iddia ettiği gibi, Mesih'in bir insan olarak her yerde fiziki olarak hazır bulunduğunu mutlak surette reddederiz.

Üçüncü sıfat Her Şeye Gücü Yetme (Omnipotentia) sıfatıdır. Mesih'in kendisi Matta'nın son bölümünde şöyle demiştir: Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Vahiy kitabının 1. bölümünde de şu sözler yer alır: Alfet ve Omega, Başlangıç ve Son Ben'im, diyor var olan, var olmuş ve gelecek olan Rab Tanrı, Her Şeye Gücü Yeten (Omnipotens). Bu sözler Mesih'e aittir (her ne kadar diğer ilahi Şahıslara da uysa da); zira gelecek olanın Kendisi olduğu, aynı Vahiy kitabının birçok yerinden açıkça anlaşılmaktadır.

Dördüncü sıfat Hikmet (Sapientia) sıfatıdır. Nitekim Aziz Pavlus 1. Korintliler 1. bölümde Mesih'i Tanrı'nın gücü ve Tanrı'nın hikmeti olarak çağırır. Ve şüphesiz Tanrı'nın gücü ve hikmeti olan, Tanrı'dan başkası olamaz. Ve Koloselilere Mektubun 2. bölümünde şöyle yazılmıştır: Hikmetin ve Tanrı bilgisinin bütün hazineleri Mesih'te gizlidir. Bu sözler O'nun Tanrı olduğunu en açık şekilde kanıtlar. Süleyman da Özdeyişler kitabında, özellikle de 8. bölümde, Mesih hakkında her zaman Hikmet ismi altında konuşur. Yahudi hahamların bu Hikmet ifadesinden, Dünyanın yaratılışından iki bin yıl önce yaratıldığını iddia ettikleri Musa'nın Şeriatı'nı anlamak istemeleri ise tamamen bir hezeyan ve apaçık bir çılgınlıktır.

Beşincisi Her Şeyi Bilme (Scientia omnium rerum) sıfatıdır. Bunu Aziz Pavlus'tan, yani Tanrı bilgisinin bütün hazinelerinin Mesih'te olduğu ifadesinden zaten gördük. Ve Aziz Yuhanna da Müjdesinin 2. bölümünde O'nun hakkında şöyle yazar: Çünkü

Kendisi herkesi tanıyordu; ve insanın içinde ne olduğunu bildiği için kimsenin O'na insan hakkında tanıklık etmesine ihtiyacı yoktu.

Altıncısı Hakikat (Veritas) sıfatıdır; ki Müslümanlar da Tanrı'yı mutlak olarak bu isimle çağırırlar. Mesih kendisi hakkında, Yuhanna 14. bölümde şöyle demiştir: Yol, Hakikat ve Yaşam Ben'im. Sözü daha fazla uzatmamak adına diğer sıfatları geçiyorum. Üçüncü olarak, aynı durum sadece Tanrı'ya özgü olan İşler (Opera) vasıtasıyla kanıtlanır.

Bunların birincisi yaratmadır (creatio) ki, bu Mesih'e bizzat Kur'an tarafından bile açıkça atfedilir; yine de Kur'an'ın tanıklığını önemsemeyiz, bilakis orada geçen خَلَقَ kelimesi, yani yaratmak, yapmak (facere) veya meydana getirmek (producere) olarak açıklanabilir: nitekim onun çamurdan bir kuş yarattığı söylenir ki bu, tam anlamıyla yaratmak değildir. Oysa Kutsal metinlerden, O'nun her şeyi gerçekten yarattığı yeterince sabittir. Yuhanna 1. bölüm: Her şey O'nun aracılığıyla var oldu. Eğer her şey ise, o halde yoktan var olmuştur. Bu yüzden şöyle eklenir: Ve var olan hiçbir şey O'nsuz var olmadı. İşte tam anlamıyla yaratmak budur; yani bir şeyi yoktan meydana getirmektir. Ve İbraniler'e Mektubun 1. bölümünde: Ve başlangıçta, ya Rab, yeryüzünü kurdun ve gökler senin ellerinin eseridir denir; ki Aziz Pavlus bu sözlerin Mesih hakkında söylendiğini kabul eder. Süleyman'ın Özdeyişleri 8. bölüm: Gökleri hazırladığımda oradaydım, vs. Ve her şeyi düzene koyduğunda O'nunla birlikteydim. Yuhanna 5. bölüm: Baba ne yaparsa, Oğul da aynı şekilde onu yapar. Fakat Baba yaratır: o halde Oğul da yaratır. Müslümanların, Mesih'in her şeyi yaptığına, fakat her şeyin Mesih aracılığıyla yapıldığına dair getirdikleri o itiraza gelince; yukarıda kanıtladığımız üzere, per (aracılığıyla) edatı asli neden için de kullanılır; nitekim yukarıda getirilen örnekler ek olarak, 1. Korintliler 1. bölümden de bu durum açıktır: Oğlu'nun paydaşlığına çağırıldığınız Tanrı güvenilir; O'nun aracılığıyla (per quem) çağırıldınız. Burada per quem ifadesinin, bizzat O'nun tarafından anlamına geldiğini kim görmez ki?

İkincisi, her şeyin korunması ve sürdürülmesidir (conservatio omnium rerum); ki bu Mesih'e Aziz Pavlus tarafından Koloselilere Mektubun 1. bölümünde atfedilir: Her şey O'nda durmaktadır. Ve İbraniler'e Mektubun 1. bölümünde: Kudretli sözüyle her şeyi sürdürmektedir denir.

Üçüncüsü, sadece Tanrı'ya özgü olan Kurtarıcılıktır (salvatio); nitekim İşaya 43. bölümde bizzat Tanrı şöyle der: Rab benim ve benden başka kurtarıcı yoktur. Ve 45. bölümde: Adil ve kurtarıcı olan Tanrı benim, benden başkası yoktur. Oysa kurtarmak tam olarak Mesih'e aittir: nitekim Kendisine İsa, yani Kurtarıcı adı bu yüzden verilmiştir. Biz burada özellikle sonsuz kurtuluştan bahsediyoruz ki, Tanrı'dan başkası bu niteliğe sahip olamaz ve Kurtarıcı olamaz.

Dördüncüsü, Geleceği Bilme (praescientia), Gelecekte Olacakları Önceden Bildirme (prædictio futurorum) ve yürekleri bilmedir (cognitio cordium). Bu sıfatlar da Mesih'e Yuhanna Müjdesinin 2. bölümünde atfedilir; zira O herkesi tanıyordu ve insanın içinde ne olduğunu bildiği için kimsenin O'na insan hakkında tanıklık etmesine ihtiyacı yoktu. Ve Müjdeciler tarafından O'nun birçok şeyi önceden bildirdiği sıklıkla yazılmakla kalmaz, aynı zamanda kendisiyle konuşanların düşüncelerini de gördüğü

belirtilir. Ve Vahiy 2. bölümde Mesih kendisi hakkında şöyle der: Ve bütün kiliseler bilecekler ki, yürekleri ve böbrekleri araştıran benim. Ki Davut bu sözleri Tanrı için Mezmur 7'de söyler: Yürekleri ve böbrekleri araştıran Tanrı'dır. Ve her ne kadar diğer aziz insanlar da birçok şeyi önceden bildirmiş ve bazılarının düşüncelerini bilmiş olsalar da; bu durum onlarda hususi bir ilahi vahy ile gerçekleşmiştir. Oysa Mesih'te Tanrı'nın hikmet ve bilgisinin bütün hazineleri mevcuttur ki, diğerleri için bu asla söylenemez.

Beşincisi, yalnızca Tanrı'nın kendi gücüyle yapabileceği mucizelerdir (miracula). Kaldı ki Mesih'in bunları kendi gücüyle yaptığını ikinci bölümde genişçe göstermiştik. Elçilerin ve diğerlerinin ise mucizeleri ancak Mesih'in gücüyle ve adıyla gerçekleştirdikleri Müjde'den ve Elçilerin İşleri'nden pek açıktır.

Son olarak Mesih'in ilahlığı, elçilerin ve diğer tüm imanlıların O'na gösterdiği, O'na secde ettikleri ve tapındıkları o hususi İbadet (cultus) vasıtasıyla kanıtlanır; nitekim Matta 28. bölümde O'nu gördüklerinde O'na secde etmişlerdir. Ve henüz bir bebekken bile Doğulu Bilgeler yere kapanarak O'na secde ettiler. Ve Müjderlerde O'na başkaları tarafından, hem de ileri gelen kimseler tarafından sıklıkla secde edildiğini okuruz. Dahası O'nu mutlak olarak Rab diye çağırırlardı. Nitekim Mesih kendisi de Yuhanna 13. bölümde şöyle demiştir: Siz beni Muallim ve Rab diye çağırıyorsunuz; ve doğru söylüyorsunuz, çünkü öyleyim. Ve son bölümde: Kimse O'na 'Sen kimsin?' diye sormaya cesaret edemedi, çünkü O'nun Rab olduğunu biliyorlardı. Dahası kendilerini O'nun kulları olarak adlandıırırlardı; elçiler ve hizmetkarlar olarak; nitekim Aziz Pavlus'un Romalıları, Filipililere, Aziz Yakub'un, Aziz Petrus'un ve Aziz Yahuda'nın mektuplarının girişlerinden ve diğer Kutsal kitaplardan bu durum açıktır.

Dahası Mesih'in ilahlığı kesintisiz ve ebedi bir Gelenek (traditio) vasıtasıyla kanıtlanır. Zira Hristiyanlar her zaman İsa Mesih'i gerçek Tanrı olarak tanımış, inanmış ve tapınmışlardır; ve bu imanı O'nun ilahlığına karşı ortaya çıkan tüm sapkınlıklara rağmen sarsılmaz biçimde korumuşlardır, ki bu sapkınlıklar Ortodoks Hristiyanlar, onların Önderleri ve Doktorları tarafından her zaman reddedilmiş ve lanetlenmiştir: nitekim İznik Konsili'nde Hristiyan dininin tüm piskoposları, piskopos piskopos toplanarak bunu tasdik etmişlerdir ki bunu Müslümanlar da itiraf ederler. Nitekim bazıları kendi aralarında uydurma bazı hikayeler anlatırlar ki, bunlarla hakikati yıkmaya veya zayıflatmaya çalışırlar. Bunlardan birini, kendilerince otorite kabul edilen, birçok kişi tarafından savunulan ve özellikle en ünlü alimlerden olan İbn Abbas'tan nakleden bir Doktor'dan aktarayım; o kendi sözleriyle şöyle iddia eder:

ولحق الذين بقوا من أصحابه فاجتمعوا على ثلاثة منهم فادخلوهم بيتاً وقالوا لا تخرجوا منه حتى نخبرونا عيسى بن مريم قال فمكثوا ما شاء الله أن يمكثوا ثم إنهم خرجوا ف اختلفوا في صنفين فقال بعضهم هو الله لا إله إلا هو ما ملك حتى دخل في جوف مريم ثم خرج منها فأراد أن يُري الخلق قدرته فأجمعوا على هذا القول قبائل من الناس وقال الآخر ليس كما أقول هو عبد الله وكلمته ألقاها إلى اتقول ولكني أقول هو ابن الله ف أنجمع ناس كثير وقال الآخر ليس كما تقول ولكن مريم وروح منه فلم يجمع على هذا القول إلا ناس قليل ونموا عليه وعلى الذين أجابوا فقالت الفرقتان لنقتلنكم أو ترجعوا : فأبوا عليهم وشهدوا أن عيسى بن مريم كلمة الله وروحه خلقه الله من غير أب :

Ve O'nun ashabından geriye kalanlar bir araya geldiler ve içlerinden üç kişi üzerinde anlaşıp onları bir eve koydular. Ve dediler ki: "Bize Meryem oğlu İsa hakkında haber verene kadar buradan çıkmayın." Tanrı'nın dilediği kadar orada kaldılar, sonra dışarı

çıkıldılar ve iki gruba ayrıldılar. Bazıları dedi ki: "O, O'ndan başka ilah olmayan Tanrı'dır; Meryem'in karnına girene kadar bir krallığı yoktu, sonra oradan çıktı ve yaratıklara kudretini göstermek istedi." İnsanların kabileleri bu söz üzerinde birleşti. Diğer dedi ki: "Söylediğiniz gibi değil, bilakis ben O'nun Tanrı'nın oğlu olduğunu söylüyorum." Ve birçok insan toplandı. Diğer ise dedi ki: "Söylediğiniz gibi değil, bilakis ben O'nun Tanrı'nın kulu ve Meryem'e ilka ettiği kelimesi ve O'ndan bir ruh olduğunu söylüyorum." Bu söz üzerinde ise ancak az sayıda insan toplandı ve onlar ile onlara icabet edenlerin sayısı arttı. Bunun üzerine diğer iki fırka dedi ki: "Ya sizi öldüreceğiz ya da dininizden döneceksiniz." Onlar ise buna yanaşmadılar ve Meryem oğlu İsa'nın Tanrı'nın kelimesi, O'ndan bir ruh olduğunu ve Tanrı'nın O'nu bir baba olmaksızın yarattığına şehadet ettiler.

Kendi aralarında ihtilafa düştüler, geriye kalanlar bu görüş etrafında toplandı: ve bir araya gelerek içlerinden üç kişiyi seçip bir eve koydular ve dediler ki: Bizimle İsa hakkında konuşana kadar dışarı çıkmayın. Orada diledikleri kadar kaldılar, ardından dışarı çıktılar ama aynı inançta kalmayıp kendi aralarında ihtilaf ettiler. Birincisi dedi ki: O bizzat Tanrı'dır, O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur; gökten indi ve Meryem'in rahmine girdi: oradan dışarı çıktığında ise kendi yaratma gücünü insanlara göstermek istedi. Bu birinci görüşü birçok insan takip etti. İkincisi dedi ki: Senin dediğin gibi değil. Ben derim ki, O Tanrı'nın Oğlu'dur. Bu görüşe de birçok insan katıldı. Üçüncüsü ise şöyle dedi: Senin dediğin gibi değil: O Tanrı'nın kulu, Meryem'e ilka ettiği kelimesi ve O'ndan bir ruh'tur. Ve bu son görüş etrafında çok az insan toplandı: geri kalanlar ise onlara ve onlara katılanlara karşı ayaklandılar ve dediler ki: Sizi kesinlikle öldüreceğiz, meğerki bize katılın. Onlar ise reddettiler ve Meryem oğlu İsa'nın Tanrı'nın kelimesi ve O'ndan bir ruh olduğunu, bir baba olmaksızın yaratıldığını ikrar ettiler. Fakat bu görüşü savunanlar çok az kişiydi; geri kalanlar ise onlara ve onlara katılanlara karşı ayaklandılar ve dediler ki: Sizi kesinlikle öldüreceğiz, meğerki bize katılasınız. Onlar ise reddettiler, azimle kalarak İsa'nın Meryem oğlu, Tanrı'nın Kelamı ve Tanrı'nın Ruhu olduğunu ikrar ettiler. Bu hikaye ne kadar uydurmadır; zira eğer bu gerçek bir tarih olsaydı, bunu bizden çok Müslümanlar lehine getirirlerdi. Zira bu anlatımdan, o iki görüşün: yani birincisinin Mesih'in ilahlığını, ikincisinin ise O'nun Tanrı'nın Oğlu olduğunu savunan o iki görüşün, o iki kişiden değil, aksine onlara katılan o neredeyse tüm Hristiyan topluluğundan çıktığı anlaşılır. Ve o iki kişinin bunu uydurduğu da söylenemez; zira Tanrı'nın, tüm dünyayı peşinden sürükleyecek yeni bir dini vaaz eden o kimselerin, sadece başlangıçta değil, sonradan da bu tür yozlaşmış bir inanca sapmalarına izin vermesi mantıksızdır. Dahası, eğer işin aslı iyice düşünülürse, o ikinci görüşü savunanların, yani Mesih'in Tanrı'nın Oğlu olduğunu söyleyenlerin görüşü, O'nun Tanrı olduğunu söyleyen o birinci görüşten farklı değildir. Zira doğası gereği Tanrı'nın Oğlu olduğunu anlayan kişi, yukarıda kanıtladığımız gibi, O'nun gerçek Tanrı olduğunu da anlar. Veya Tanrı'nın Oğlu ifadesinden sadece lütuf ve evlat edinme yoluyla bir oğulluk kastedilmektedir. Fakat bu durum o üçüncü görüşle çelişirdi; zira her dindar ve adil kul, tıpkı Mesih gibi, lütuf yoluyla Tanrı'nın oğlu ve kulu olarak adlandırılabilir; öyle ki Müslümanlar da bunu kabul etmek zorunda kalırlardı. Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki, o birinci ve ikinci görüş birbiriyle uyuşmaktadır ve Mesih'in

sadece Tanrı'nın Oğlu ve Meryem'in oğlu olmadığını, aksine bir baba olmaksızın yaratılmış bir yaratık olmadığını; bilakis Tanrı'nın Kelamı ve Tanrı'nın Ruhu olduğunu, yani kelimenin tam anlamıyla gerçek Tanrı olduğunu onaylamaktadır, nitekim Kur'an'ın bu sözlerinin açıklamasında da bunu göstereceğiz. Görüyorsunuz ki Müslümanların bu uydurmaları ve yorumları kendi başlarına yıkılmakta ve kendilerini kendi kılıçlarıyla boğazlamaktadırlar; zira Hristiyan dinine karşı Mesih'in ilahlığını kanıtlamak isterken bunu yapmaktadırlar.

Fakat benim yapmayı amaçladığım şey üzerine konuşalım: Mesih'in ilahlığına dair o açık, sarsılmaz tanıklığı, kesintisiz Hristiyan gelenek ve inancını, tüm dünyanın hissiyatını ve uzlaşmasını ortaya koyalım. Birincisi, Kutsal Kitap'ın yeni kitaplarını yazan Müjdeciler ve Elçiler, Mesih'in gerçek Tanrı olduğunu ve Tanrı'ya özgü doğası gereği Oğlu olduğunu açık sözlerle ve net bir şekilde öğretmişlerdir; nitekim yukarıda bunu gördük. İkincisi, o elçileri bugüne kadar takip eden ve her yüzyılda parlayan Hristiyan yazarlar, Mesih'i her zaman gerçek Tanrı ve gerçek Tanrı'nın Oğlu olarak çağırmışlar ve buna inanılması gerektiğini öğretmişlerdir: (her ne kadar bazı sapkınlar bu hakikatten sapsalar da, bunu inkar etmeyiz; fakat bu durum kitaplarında ve yazılarında açıkça kayıtlıdır ve Müslümanlar tarafından da kolayca bulunabilir). Üçüncüsü, tüm eyaletlerden toplanan ve Roma Papası ile tam bir uzlaşma içinde olan o genel (ve ayrıca birçok bölge) Hristiyan konsilleri, Mesih'in ilahlığını açıkça ikrar etmiş ve savunmuşlardır. Ve özellikle Hristiyan imanının o Sembolünün (İnanç Esaslarının) Mesih'in ilahlığını korumak amacıyla piskoposlar tarafından ilan edildiği o birinci İznik Konsili, Müslümanlar tarafından da bilinmektedir. Dördüncüsü, Hristiyanların Mesih'e inanmaları, tapınmaları ve O'na doğası gereği Tanrı'nın Oğlu ve gerçek Tanrı olarak kulluk etmeleri, her zaman tüm insanların ortak kanaati olmuştur ve bugün de öyledir. Nitekim Muhammed bizzat kendisi Kur'an'da bu sebepten ötürü Hristiyanları sıklıkla azarlamıştır. Ve o sadece belirli bir mezhepten değil, genel olarak tüm Hristiyanlardan bahsetmektedir. Dahası, eğer tüm dünyanın Müslümanlarına, Yahudilerine ve putperestlerine Hristiyanların bu imanı sorulacak olursa, hepsi de durumun böyle olduğunu seve seve itiraf edeceklerdir.

Elimizde ayrıca sadece İbranilerin değil, putperestlerin de eski tanıklıkları mevcuttur; nitekim Hristiyan dininin ilk yüzyıllarında yazmış olan Cornelius Tacitus, Suetonius, Plinius ve diğerlerinin yazılarından bu durum açıkça görülür. Bunların hepsi tek bir ağızdan, Mesih'e Hristiyanlar tarafından gerçek bir Tanrı olarak tapınıldığını; ve bu inançtan ötürü işkencelere ve ölümlere maruz kaldıklarını şehadet ederler.

Son olarak, eğer bugün tüm Yahudilere, atalarının Nasıralı İsa'yı neden öldürdükleri sorulacak olursa; hepsi tek bir ağızdan cevap vereceklerdir ki: çünkü Kendisini Tanrı ve Tanrı'nın Oğlu yapıyordu. Ve bunu kendi büyüklerinden ve bizzat kendi kitaplarından öğrendiklerini belirteceklerdir; ki o kitaplar ya Mesih'in yaşadığı dönemde ya da ondan kısa bir süre sonra yazılmış olup aynı durumu şehadet etmektedirler.

ON YEDİNCİ BÖLÜM.

Mesih'in, Yani Mesih'in, Eski Yahudilerin Tanıklıklarıyla Tanrı Olacağı Gösterilir.

Her ne kadar bugün Yahudiler boş yere bekledikleri Mesih'in Tanrı olacağını inkâr etseler de; eski Muallimleri ve Doktorları, Talmudik kitaplarda yer alan kendi tanıklıklarından açıkça anlaşıldığı üzere farklı düşünmüşler ve öğretmişlerdir. Burada en önemlilerini aktaracağım.

Birinci olarak, Midras Tebillim'de, 36. Mezmur 10. ayet üzerine: Çünkü yaşam kaynağı senin yanındadır ve senin ışığınla ışık görürüz. R. Johanan şöyle demiştir: Bakın, esaretlerden ve kurtuluşlardan (yani defalarca esir düşmekten ve kurtulmaktan, çeşitli Önderlerimiz vasıtasıyla) yorulduk: artık bize et ve kanın ışık vermesini istemiyoruz, bilakis bizzat Tanrı'nın ışık vermesini istiyoruz; nitekim 118. Mezmur'da şöyle yazılmıştır: Rab Tanrı'dır ve bize ışık verdi. Ve İşaya 45. bölümde şöyle dendiği aktarılır: İsrail, Rab vasıtasıyla sonsuz bir kurtuluşa kurtulacaktır. R. Abba da Berefith Rabba'da, Yaratılış 1. bölümdeki Başlangıçta Tanrı göğü ve yeryüzünü yarattı sözleri üzerine buna katılarak şöyle der: Daniel 2. bölümde "Ve ışık O'nunla birliktedir" diye yazılan şey budur. Bu, Kral Mesih'in ışığıdır.

Ve 36. Mezmur 10. ayette de şöyle dendiği gibi: Çünkü yaşam kaynağı senin yanındadır ve senin ışığınla ışık görürüz: Bu, Kral Mesih'in ışığıdır. Burada Mesih'in açıkça Tanrı olarak müjdelendiğini görüyorsunuz; zira İsrail'e sonsuz kurtuluşun O'nun vasıtasıyla geleceği belirtilmektedir, ki bu kurtuluşun Tanrı'dan geleceği söylenmektedir: nitekim Midras Vajicra'da R. Amini, Tanrı'yı Yahudilerle konuşurken takdim ederek şöyle demiştir: Gelecekte ben sizi bizzat kendi zatımla kurtaracağım, nitekim İşaya 45. bölümde şöyle denmiştir: İsrail, Rab vasıtasıyla sonsuz bir kurtuluşa kurtulacaktır. Kaldı ki, eğer gelecek olan Mesih, İsrailileri esaretlerden kurtaran diğerleri gibi sadece saf bir insan olsaydı; artık kendilerine et ve kanın değil, bizzat Tanrı'nın ışık vermesini dileyerek akılsızca dua etmiş olurlardı.

İkinci olarak, Midras Sîr Hafcirim'de, 1. bölümdeki şu sözler üzerine: Seninle sevinip coşacağız. R. Abbin, Kudüs'e bu sözlerin Zekeriya 9. bölümdeki şu sözleri işittiğinde söylendiğini belirtir: İşte Kralın sana geliyor; O adildir ve kurtarıcıdır. Ve yazılmıştır ki (der), Zekeriya 2. bölüm: Şarkı söyle ve neşelen, ey Siyon kızı, çünkü işte ben geliyorum ve senin ortanda yaşayacağım, diyor Rab. Ve o gün birçok ulus Rab'be bağlanacak ve benim halkım olacaklar: ve ben senin ortanda yaşayacağım: ve Her Şeye Egemen Rab'bin beni sana gönderdiğini bileceksin. O saatte bizzat kendisi (yani Kudüs) şöyle demiştir: Rab ile sevinçle coşacağım ve Tanrım ile neşeleneceğim. İşaya 61. bölüm. Ve şöyle eklenir: Seninle sevinip coşacağız. Buraya kadar R. Abbin'in açıklamasıdır. R. Salomon'un Zekeriya 9. bölüm 9. ayetteki İşte Kralın sana geliyor sözleri üzerine olan açıklaması ise şöyledir: Bu, Kral Mesih'ten başkası hakkında açıklanamaz. Ve R. Abbin de Midras Vajicra'da, Zekeriya'nın bu sözlerinin onlara İşaya 62. bölümdeki şu sözlerle cevap verdiğini ileri sürer: Siyon kızına deyin ki: İşte Kurtarıcın geliyor. Bu Doktorların sözleri bir araya getirildiğinde, Mesih'in Tanrı olduğu ve bunun bizzat kendileri tarafından hiçbir şekilde inkâr edilemeyeceği ögle vaktinden daha açıktır. Zira R. Abbin, Kudüs'ün beklediği o Kralın, orduların Rabbi Tanrı olduğunu söylediğinde; ve bunu kanıtlamak için Zekeriya 2. bölümdeki sözleri delil getirdiğinde, ki orada şüphe götürmez biçimde bizzat gerçek Tanrı'dan bahsedilmektedir; ve R. Salomon'un telaffuz ettiği üzere, 9.

bölümdeki o sözlerin Mesih'ten başkası hakkında anlaşılamayacağı açık olduğunda; Mesih'in orduların Rabbi Tanrı olduğu manifest bir şekilde sonuçlanır.

Üçüncü olarak, Midras Tebillim'de, 21. Mezmur'daki şu sözler üzerine: Ya Rab, Kral senin gücünle sevinecektir: R. Chanina, R. Achà adına şöyle demiştir: Bizzat Kutsal Tanrı, Mesih'e yücelik ve en yüce onur bahşedecektir: ve bu şudur: Ya Rab, Kral senin gücünle sevinecektir. R. Nachaman ise şöyle demiştir: Bu yüce Kral kimdir? Orduların Rabbi Kendisi yüce Kral'dır. Ve bizim Muallimlerimiz şöyle demişlerdir: Et ve kanın kralına; hiç kimse kendi tacını giydirmez: Tanrı ise Kutsal olan tacını Kral Mesih'e bahşedecektir. Et ve kanın kralına; hiç kimse kendi mor pelerini giydirmez. Ve Tanrı'nın mor pelerini nedir? İkrar, otorite, saygınlık, övgü ve ihtişamdır. Ve Kral Mesih hakkında şöyle yazılmıştır: Senin kurtarışınla O'nun yüceliği büyüktür: O'nun üzerine saygınlık ve ihtişam koyacaksın, öyle ki O seninle eşit olsun. Et ve kanın kralına; uyruklarından hiç kimse Sezar Augustus adıyla çağrılmaz: Tanrı ise Mesih'i kendi ismiyle çağıracaktır. Ve O'nun ismi nedir? יהוה Jehovah (Tanrı). Ve Kral Mesih hakkında şöyle yazılmıştır Yeremya 23. bölüm: And O'nu çağıracakları ad şudur: Rab doğruluğumuzdur. Şayet modern Yahudiler, Kudüs'e, Moriya Dağı'na, Sunağa veya diğer bazı yerlere de bu ismin verildiğini ileri sürerek itiraz edecek olurlarsa; cevap verilir ki: basitçe değil, aksine her zaman bir ekleme yapılarak böyle çağırılmışlardır; öyle ki, יהוה Jehovah isminin bu şeylere doğrudan doğruya (in recto) değil, sanki kendilerine Tanrı uygun düşüyormuş gibi değil; aksine dolaylı olarak (in obliquo), Tanrı'nın o yerlerde kendi hususi bir işini veya mucizesini beyan ettiği ölçüde atfedildiği açıkça görünsün. Kaldı ki, bir şehre, tapınağa veya sunağa ilahlığın uygun düşebileceğini sanacak kadar hiç kimse kalın kafalı ve akılsız değildir, tıpkı tanrılığın insanlıkla şahsi (hipostatik) olarak birleştiği Mesih'te uygun düştüğü gibi. Dördüncü olarak, R. Abraham Aben Ezra, 45. Mezmur'daki Tahtın, ey Tanrı, sonsuzluklar boyunca kalıcıdır sözlerinin Mesih hakkında anlaşılması gerektiğini kabul eder. Nitekim şöyle yazar: Fakat her kim o sözlerin, yani "Tahtın ey Tanrı, sonsuzluklar boyunca kalıcıdır" ifadesinin Tanrı'ya atfedilmesi gerektiğini söylerse; dikkat etsin ki sonraki ayet bunu reddeder, zira şöyle der: Adaleti sevdin ve kötülükten nefret ettin: bu yüzden Tanrı, senin Tanrının, seni meshetti. O halde Mesih'in, tahtı sonsuzluklar boyunca kalıcı olan Tanrı olduğunu itiraf etmek zorunludur.

Beşinci olarak, Zekeriya 12. bölümdeki şu sözler: Ve bana, mızrakla deldikleri kişiye bakacaklar: Massecheth succà'da, הליל שמשח Hachalil chammisciach diye başlayan bölümde, Mesih hakkında açıklanır: ve yine orada, bölümün başında konuşan kişi, yani Dominus extendens Cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo (Gökleri geren, yeryüzünün temelini kuran ve insanın içindeki ruhuna biçim veren Rab) olarak çağrılan kişi; her ne kadar orada aynı zamanda, gelecek olan bu Mesih'in Yusuf'un oğlu olacağı söylense de, ki bu bir Haham uydurmasıdır; yine de Hristiyanlar değil, sadece Kutsal Yazılarda daha bilge olan Yahudiler O'nu Yahuda Sıbtından ve Davut'un oğlu olarak kabul ederler. Ve Zekeriya'nın sözü edilen o sözleri Berefith Rabba'da Davut'un oğlu olan Mesih'e atfedilir. Bazıları ise bu kadar açık bir tanıklığı gizlemek için, Kutsal metni bozma cüretini göstererek, והיטור אלי, yani bana bakacaklar yerine, והיטור אליו, yani ona bakacaklar yazmışlardır. Fakat meşru

İbranice metinler, Yetmişler Çevirisi ve hatta Targum, bu sahtekarlığı ve yalanı manifest bir şekilde ortaya koymaktadır.

Hristiyanların Mesih'in ilahlığına dair getirdikleri diğer Yahudi tanıklıklarını geçiyorum; zira onların kendi doktrinlerinden çıkarılan tek bir argümanla yetiniyorum, ki bunu Hristiyan inancına dönen o pek ünlü ve aydın şahsiyet Dominus Jofeph Ciantes Romanus, piskoposluk unvanıyla yukarıda anılan Marficiensis, o Yahudilere karşı yazdığı Kutsal Kelamın Tecessüdü (De Sanctiflima Incarnatione divini Verbi) adlı eserinde en etkili şekilde ele almıştır. Bu kısa ama son derece bilgece olan kitapçıkta, Talmudik doktrinlerden yola çıkarak, Tanrı'nın insan doğasını almasının akla aykırı olmadığını; ve tek bir şahısta iki doğanın birleşmesinin mümkün olduğunu kanıtlar; öyle ki aynı Mesih, aynı zamanda hem Tanrı hem de insan olsun. Nitekim eski Yahudiler de öğretirler ve bu ilahi vahye en sarsılmaz biçimde inanırlar ki, Tanrı başlangıçta on adet Ruh, yani zeka yaratmıştır; bunlara kendileri סִפְרוּתִּי Sephiroth derler. Tanrı bunlarla öyle birleşmiş ve bütünleşmiştir ki, Tanrı ve Sephiroth'tan tek bir bütün doğmuştur; tıpkı beden ve ruhtan tek bir insanın doğması gibi: kökten veya gövdeden ve dallardan tek bir ağacın, kor halindeki kömürden ve alevden tek bir ateşin doğması gibi: ve Tanrı hakkında söylenen her şey Sephiroth hakkında da söylenir; ve aksine, Sephiroth hakkında söylenen her şey Tanrı hakkında da söylenir; öyle ki kusurluluk ifade eden her şey Sephiroth'un üzerine düşer, yetkinlik ifade eden her şey ise Tanrı'ya atfedilir. Bu birleşmenin ise tüm birleşmelerin en yetkin olanı olduğunu söylerler; ki bu durum, tanrılığın tek bir şahısta insan doğasıyla birleşmesinden başka bir şekilde kesinlikle açıklanamaz. Dolayısıyla onlar, Tanrı'nın Sephiroth ile bu şekilde bütünleştiğini kabul ederler; öyle ki bunları adeta birer araç gibi kullanarak dünyayı yaratabilsin, koruyabilsin ve yönetebilsin. Zira bu işlerin yapılması sırasında işleyende bir değişim gerekirken, Tanrı ise tamamen değişmez kalmalıdır: o halde O'nun tüm bu şeyleri o Sephiroth doğası aracılığıyla etkilemesi gerekirdi, zira her türlü değişim ve kusurluluk Sephiroth doğasının üzerine düşerdi. Buna bir örnek getirirler: Güneş ışınları farklı renklerdeki camlardan geçtiğinde, dışarıya birbirlerinden farklı renklerde çıkarlar; ama tüm bu çeşitlilik camların yönündendir, zira Güneş aynı şekilde tüm ışınları üretmektedir. İşte Tanrı da kendi içinde her zaman bir ve aynı kalır, her ne kadar O'nun işleri farklı ve hatta bazen birbirine zıt görünse de: ama tüm bu çeşitlilik ve zıtlık Sephiroth yönündendir. Bu yolla, Kutsal Yazılarda Tanrı hakkında söylenen ve O'na hiçbir şekilde uymayan pek çok şey açıklığa kavuşur: örneğin O'nun üzülmesi, öfkelenmesi, pişman olması, çalışması, acı çekmesi ve buna benzer diğer şeyler; ki bunlar Tanrı hakkında söylendiğinde, her zaman o Sephiroth'un üzerine düşer, zira Tanrı bunları onlar aracılığıyla çeker veya işler. Bilakis Hahamlar dişleriyle tırnaklarıyla savunurlar ki, Tanrı bu Sephiroth ile birleşmiştir ve adeta onların içinde hapsolmuştur; esaret altındayken onlarla birlikte acı çeker, Yahudiler acı çektiğinde O da acı çeker ve sıkıntıya düşer: ve Kutsal Yazılardan, bu durumun belirsiz olmayan bir şekilde gösterildiği tanıklıklar getirirler.

Yahudilerin bu doktrini, her ne kadar yanlış olsa da, Müslümanlar tarafından anlaşılabilir ki; Mesih'in aynı zamanda hem Tanrı hem insan olmasının imkansız olmadığını, sadece buna en kesin şekilde inanan Hristiyanların görüşünde değil, aynı

zamanda ataları Mesih'in ilahlığını açıkça onaylamış olan Yahudilerin görüşünde de görebilirler. Ve modern olanlar da, o Sephiroth hakkında bunları iddia ederken, Hristiyan imanının bu gizeminin imkansız olmadığını itiraf etmek zorunda kalırlar. Fakat bizim Talmudcuların hezeyanlarına ve masallarına başvurmamıza ne gerek var? Zaten yukarıda sıklıkla söylemiştik; Tanrı Kutsal Yazılarda bize adeta bir insan gibi sunulur; ve insana özgü olan, Tanrı'ya ise hiçbir şekilde uymayan şeyleri işler: ve buna rağmen bunlar bizzat Tanrı'ya atfedilir. O halde, bu aynı şeylerin, adeta hava gibi ve fantastik bir bedene değil, gerçek bir insan bedenine birleşmiş olan Tanrı'ya atfedilmesine ne engel vardır? Zira bu bedenle şahsi olarak birleşmiş olması, o bedende değil de dışında olması, Tanrı'da hiçbir değişime yol açmaz; her ne kadar o beden bizzat değişiyor olsa da. Son olarak, Kutsal Yazılar her yerde Tanrı'nın elleri, kolları, ayakları, başı, gözleri, kulakları olduğunu; oturduğunu, durduğunu, yürüdüğünü ve buna benzer insana özgü olan şeyleri yaptığını söylerken; ve tüm bunlar, her ne kadar mecazi olarak söylenmiş olsalar da, Tanrı'ya yakışıksız görülmezken: bu aynı şeylerin, insan doğasıyla olan o şahsi birleşmeden ötürü O'na atfedilmesi bir hata veya saçmalık olarak damgalanamaz; her ne kadar bunlar bizzat O'nun tarafından değil, aksine birleşmiş olduğu o insan doğası vasıtasıyla işleniyor olsa da.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM.

Müslümanların Tanıklığıyla da Mesih'in İlahlığı Kanıtlanır.

Kesindir ki, Müslümanlar genel olarak Mesih'in ilahlığını inkâr ederler; ancak aralarında meseleyi daha dikkatli inceleyen bazı bilge kimseler, bunu ileri sürmekten çekinmemişlerdir. Bunlar hakkında İsmail bin Ali şöyle yazar, De commemoratione Gentis Moslemorum (Müslüman Milletinin Zikri) adlı bölümde:

في ذكر أمة الحابضية والحديثية من أصحاب أحمد بن حابط وأصحاب الفضل الحديثي كانا من أصحاب النظام وطالعا كتب الفلاسفة وخلطوا كلامهم بكلامهم ولهم ثلاث بدع الأولى إثبات حكم الإلهية في المسيح وقالوا أن المسيح يحاسب الخلاق في الآخرة :

Hâbitiyye ve Hadesiyye ümmetinin zikri hakkındadır; bunlar Ahmed bin Hâbit'in arkadaşları ve Fazl el-Hadesî'nin arkadaşlarıdır. İkisi de Nazzâm'ın arkadaşlarındandı, filozofların kitaplarını incelediler ve onların sözlerini kendi sözleriyle karıştırdılar. Onların üç bidati vardır: Birincisi, Mesih'te ilahlık hükmünü sabitlemeleridir ve dediler ki: "Mesih ahirette yaratıkları hesaba çekecektir." Hajetinfes (Hâbitiyye) ve Hadieminfes (Hadesiyye), ikisi de Alnodamus'un (Nazzâm'ın) öğrencisi olan Ahmed bin Hajeti (Hâbit) ve Phadelus bin Hademi'nin (Fazl el-Hadesî) takipçileriydiler; filozofların kitaplarını okumuşlar, onların sözlerini kendi sözleriyle karıştırmışlar ve üç yeni görüş ileri sürmüşlerdir ki bunlardan birincisi, Mesih'in ilahlığı yönündeki inancı sabitlemek olmuştur; nitekim O'nun son günde yaratıkların Yargıcı olacağını söylemişlerdir. Aynı durumu, Şehristanî'nin de doğruladığı üzere, Grigoryus Ebu'l-Ferec de Arapların tarihi hakkındaki eserinde aktarır. Bilakis İbnü'l-Keffâs da ekler ki, onlar Mesih'in Tanrı olduğuna inanıyorlardı; ancak O'nun yeni, sonradan var olmuş ve ezeli Tanrı'dan ayrı bir Tanrı olduğunu düşünüyorlardı.

Dahası, eğer bazıları diğer bazı şahıslara da ilahlık atfediyorsa, bunların Mesih'e ilahlık atfetmesi şaşılacak veya hayret edilecek bir şey değildir. Bunlar hakkında aynı İsmail aynı yerde şöyle yazar:

أما ولما الغلاة ويقال الغالية فهم الذين غلوا في حق أئمتهم حتى حكموا فيهم بأحكام الإلهية وأخرجوهم من حدّ الخليقة فربّما شبّهوا واحداً بالإله وشبّهوا الإله بالخلق : ومنهم السبائية أصحاب عبد الله بن سبأ الذي قال لعلي أنت أنت يعني أنت الإله واجتمعت عليه جماعة كثيرة وهم الذين يقولون بتناسخ الجزء الإلهي في الأئمة بعد علي : ومنهم العلبيّة لأصحاب العلبياء بن الذراع الأسدي وقيل الدوسي وكان يفضل علياً على نبيّنا ويحمده أي ويزعم أنه هو الذي بعث محمداً ليدعوا لعلي فذمّا لفتحه : وتسمّى هذه الفرقة الذمّية ومنهم من يقول بإلهيتهما جميعاً ويقتمون محمداً في الإلهية وتسمّى هذه الفرقة العينية ومنهم من يقول أن جبرائيل أخطأ في الرسالة إلى محمد وإنما أرسل لعلي فأخطأه لأن محمداً كان أشبه به من الغراب بالغراب وتسمّى هذه الفرقة الغرابية ومنهم من قال الإلهية لخمسة أشخاص أصحاب الكساء وهم محمد وعلي : وفاطمة والحسن والحسين وقالوا خمستهم شيء واحد :

Gulat (aşırılar) ve onlara Gâliyye de denir; bunlar imamlarının hakkı konusunda aşırıya kaçanlardır, hatta onlar hakkında ilahlık hükümleri vermişler ve onları yaratılmışlık sınırından çıkarmışlardır. Bazen birini ilaha benzetirler, bazen de ilahı yaratıklara benzetirler. Onlardan biri, Abdullah bin Sebe'nin arkadaşı olan Sebâiyye'dir; o Ali'ye "Sen O'sun, sen O'sun" yani "Sen ilahsın" demiştir ve etrafında büyük bir topluluk bir araya gelmiştir. Onlar, Ali'den sonra ilahi cüzün imamlara tenasuh yoluyla geçtiğini söyleyenlerdir. Onlardan biri de İlbâ bin Zira el-Esedî'nin —ki Dvsî de denir— arkadaşı olan İlbâiyye'dir; o Ali'yi peygamberimizden üstün tutardı ve onu överdi, yani Muhammed'i Ali'ye davet etmesi için gönderenin o olduğunu iddia ederdi ve bu açılımından ötürü yerilirdi. Bu fırkaya Zemmiyye denir. Onlardan kimi ikisinin birden ilahlığını söyler ve Muhammed'i ilahlıkta öne geçirir; bu fırkaya Ayniyye denir. Onlardan kimi de der ki: "Cebrail vahyi Muhammed'e getirmekle hata etti, aslında Ali'ye gönderilmişti ama şaşırdı; çünkü Muhammed ona karganın kargaya benzemesinden daha çok benziyordu." Bu fırkaya Gurâbiyye denir. Onlardan kimi de dedi ki: "İlahlık kısa ashabı olan beş şahsa aittir; onlar Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir" ve dediler ki: "Beşi birden tek bir şeydir." Porrò Galata, veya Galienfes (yani Haddi Aşanlar) şunlardır ki, kendi Önderlerine olan saygıda ölçüyü kaçırmışlar, hatta onlara ilahlık atfetmişler ve onları yaratıklar sayısından çıkarmışlardır; öyle ki bazen yarattığı Tanrı'ya, bazen de Tanrı'yı yaratığa benzetirler. Bunlar arasında Abdullah bin Seba'nın (Abdullah bin Sebe) takipçileri olan Sebaite fırkası vardır ki, o Ali'ye: Sen O'sun, sen O'sun; yani sen Tanrı'sın demiştir. Ve peşinden giden pek çok kimse, Ali'den sonra ilahlığın belirli bir cüzünün imamların zatlarına tenasuh (ruh göçü) yoluyla geçtiği inancını sımsıkı tutmuşlardır. Bunlardan başka, Muhammed'i Ali'ye tercih eden Albanenfe (İlbâiyye) fırkası vardır; O'na Tanrı derlerdi ve O'nun, insanları Ali'nin peşinden gitmeye çağırması için Muhammed'i gönderdiğini düşünürlerdi. Ve bir diğer fırka da vardır ki, bunlara Dhamienfes (Zemmiyye) denir; bunların arasında hem Muhammed'e hem de Ali'ye ilahlık atfedenler bulunuyordu; ancak ilahlığın birinci payını Muhammed'e verirdi. Ve kendilerine Mimienfes (Ayniyye) denenler de vardır; ve bazıları da Cebrail'in, Muhammed'e o elçiliği bildirirken hata ettiğini, aslında Ali'ye gönderildiğini, ancak Muhammed ile Ali birbirine karganın kargaya benzemesinden daha çok benzedikleri için Ali'de hata ettiğini söylerlerdi. İşte bu yüzden kendilerine Gorabita (yani Kargacılar) denmiştir; bunların arasında ilahlığın şu beş en şerefli şahsa: yani

Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e ait olduğunu ileri sürenler ve bu beşinin tek bir şey olduğunu iddia edenler bulunuyordu. Her ne kadar Müslümanlar bu görüşleri genel olarak onaylamasalar da; yine de aralarında, Mesih'in insanlığı ile ilahlığının tek bir şahısta birleştiğini ve dolayısıyla tek bir şahsiyet oluşturduğunu onaylayan daha seçkin kimselerin bulunduğunu göstermek için bu örnekler yeterlidir. Müslümanların bizzat kendilerinin de, eğer işin aslına dürüstçe bakacak olurlarsa, saygın yazarlarının kitaplarında bu inancın doğruluğunu kabul etmek zorunda kalacakları yerler çoktur. Nitekim Ahmed bin Abdülhalim (İbn Teymiyye) kendi Apologya'sının (Müdafaa) 333. sayfasında, bizzat kendisinin ifade ettiği üzere şöyle aktarır:

روي مدبر لعمر من ابن عباس ان الله أرسل الي نبيه ص ملكاً من الملائكة معه جبرائيل فقال للملك ان الله خير بين ان يكون عبداً نبياً وبين ان يكون ملكاً نبياً : قال : فالتفت رسول الله ص الي جبرائيل كالمستشير فأشار جبرائيل بيده ان : تواضع فقال رسول الله ص لا بل ليكون عبداً نبياً رواه البخاري والبخاري في تاريخه :

Ömer'in müdebbiri, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etti: "Tanrı, Peygamberine (s.a.v.) meleklerden bir melek gönderdi, yanında Cebrail de vardı. Meleğe dedi ki: Tanrı seni kul bir peygamber olmak ile melek bir peygamber olmak arasında muhayyer bıraktı." Dedi ki: "Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) istişare eder gibi Cebrail'e döndü. Cebrail eliyle 'mütevazı ol' diye işaret etti. Resulullah (s.a.v.) ise 'Hayır, bilakis kul bir peygamber olayım' dedi." Bunu Buhârî ve Buhârî tarihinde rivayet etmiştir.

Anbâr, Ebu Nuaym, Ebu's-Şeyh ve diğerleri, İbn Abbas'ın (ki aranızda sarsılmaz bir otoritedir) otoritesine dayanarak şöyle aktarırlar: Tanrı, meleklerden birini Cebrail ile birlikte Peygamber Muhammed'e gönderdi. Melek ona dedi ki: Tanrı sana seçenek sunuyor, ister kul bir peygamber, ister melek bir peygamber olmayı seçesin. Bunun üzerine Muhammed istişare etmek için Cebrail'e döndü. Cebrail ise eliyle mütevazı olmasını işaret etti. Bunun üzerine Resulullah şöyle cevap verdi: Hayır; aksine kul bir peygamber olayım. Bunu Buhârî, kendi Tarihinde rivayet etmiştir. Müslüman Doktorların tarih kitaplarında aktardıkları bu sözler üzerine hangi mantıkla akıl yürütülebilir? Cebrail'in o meleğe hitaben ne söylediği üzerine? Şayet o melek tamamen yok olmasaydı ve her şeyiyle ortadan kalkmasaydı, onun gerçek yönü ne olurdu? Yoksa o şey aslına mı dönerdi, ya da bir kısmı mı baki kalırdı? Şüphesiz Muhammed, melek olmayı seçmekle tamamen feci bir hata yapmış olurdu. Şayet o melek yaratılmış olmasaydı, ya da faniliğe tabi olmasaydı, o zaman kendisinden daha üstün olan Muhammed'den daha baki kalmaz mıydı? O halde o melek neye dayanarak Muhammed ile aynı duruma gelmişti ve onun hem bir Melek hem de bir İnsan olduğunu kim anlamazdı? Şüphesiz bu durumda, o şahısta hem bir melek doğasının hem de bir insan doğasının bir araya geldiği, tıpkı Hristiyanların Mesih'in tecessüdü ve ilahlığı hakkında inandıkları o gizemin mümkün olduğu açıkça görülürdü. Bu yüzden Müslümanlar bunu kabul etmek zorunda kalırlar.

Dahası, bizzat Müslümanların arasında, hem de en asil ve bilge olanların arasında, Mesih'in ilahlığını her zaman açıkça savunuların bulunduğu yerler çoktur. Müellifin Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemki durumunu anlatan tarih eserinin 2. bölüm 12. babından şu sözleri aktarıyorum: Birkaç yıl önce yeni bir görüş ortaya atıldı ki, bunu takip edenler ve özellikle saray eşrafının en mutedil ve dürüst olanları arasında yer alanlar, Konstantinopolis'te pek yaygındır. Bu inancı ikrar edenlere, yani Mesih'in iyi

öğrencilerine, "Çap Mesîhî" (Chabi Messiahi) denir. Bunlar, İsa Mesih'in Tanrı olduğunu ve dünyanın gerçek kurtarıcısı olduğunu ebediyen savunurlar. Krallıkta serbest çalışmalar amacıyla bulunan gençler bu görüşe dişleriyle tırnaklarıyla sarılırlar; ancak aralarında en dürüst, en medeni ve doğanın en güzel yeteneklerle donattığı kimseler; öyle ki kendi aralarında bu tür meziyetlerle donatılmış birini övmek istediklerinde, her şeyi tek bir kelimeyle ifade ederek ona "Çap Mesîhî" derler; yani iyi bir Mesih öğrencisi. Konstantinopolis'te bu tür insanların sayısı çok büyüktür; öyle ki aralarından bazıları bu inancı o kadar sarsılmaz biçimde korumuşlardır ki, ölüm anında bile bundan seve seve dönmemişlerdir. Ve beyaz sarık (tülbent) kullananların da bu inancı gizlice taşımalarına hiçbir şey engel olmaz. Buraya kadar Müellifin bizzat gözüyle gördüğü tanıklığıdır.

Son olarak, her ne kadar onlara karşı olsa da, bu hakikati bizzat Kur'an'ın kendi sözlerinden çıkarmak üzere oldukça güçlü bir argüman getirilebilir; zira orada Mesih için bir kereden fazla كَلِمَةُ اللَّهِ Kelametullah (Tanrı'nın Kelamı) ve رُوحُ اللَّهِ Ruhullah (Tanrı'nın Ruhü) veya Tanrı'dan çıkan Ruh denir. Nitekim (ilk olarak bundan bahsedecek olursak) İslam inancının ikrarında Gazâlî'ye göre Tanrı'nın Kelamı iki türdür: Birincisi أَرْلِيَّ قَائِمٌ بِذَاتِ اللَّهِ yani Tanrı'nın zatında kaim olan o Ezeli, başlangıcı olmayan kelamdır. İkincisi ise الْمَصَاحِفُ مَحْفُوظٌ فِي الْقُلُوبِ yani dillerle okunan, mushaflarda yazılan ve kalplerde korunan kelamdır. Oysa Mesih, bu ikinci türden bir Tanrı Kelamı olmamıştır, nitekim bu açıktır: o halde zorunlu olarak birinci türden bir Kelam olması gerekir ve dolayısıyla Tanrı olması gerekir. Zira ezeli olan, dolayısıyla yaratılmamış olan ve Tanrı'nın zatında kaim olan her şey, Tanrı'dan başkası olamaz.

Celâleddin (el-Mahallî veya es-Suyûtî) şöyle cevap verir: سَمِيَ كَلِمَةً لِلَّهِ لِأَنَّهُ خُلِقَ بِكَلِمَةِ كُنْ yani O'na Tanrı'nın Kelamı adı verilmiştir, çünkü Tanrı'nın "Ol" (Kün) kelimesiyle yaratılmıştır. Fakat bu mantıkla her şey Tanrı'nın Kelamı olarak adlandırılabilirdi; zira O kendisi söylemiş ve her şey var olmuştur: ve Mesih bu bakımdan herhangi bir insandan, hatta bir hayvandan daha üstün sayılmazdı. Dahası, şayet bir şey sadece Tanrı'nın Kelamı vasıtasıyla yaratıldığı için Tanrı'nın Kelamı olarak adlandırılacak olsaydı; aynı mantıkla, su ile temizlenen şeye "su", ateşle ısınan şeye "ateş" ve ilaçla şifa bulan şeye de "ilaç" denmesi gerekirdi.

Beydâvî başka bir gerekçe getirir:

: ح لَأَنَّهُ وَجَدَ بِأَمْرِهِ تَعَالَى دُونَ أَبِي يَسْمَى بِذَلِكَ مَيْس

İsa bu şekilde adlandırılmıştır, çünkü bir baba olmaksızın Tanrı'nın emriyle var olmuştur. Fakat ilk at da bir baba olmaksızın, hatta bir anne de olmaksızın Tanrı'nın emriyle var olmuştur. Bu yüzden ata Tanrı'nın Kelamı mı diyeceğiz?

Arapça bir sözlükte, başlığı لِحَامٍ Licâm olan eserde, bu diğer gerekçe sunulur:

: سَمِيَ كَلِمَةً لِلَّهِ لِأَنَّهُ انْتَفَعَ فِي الدِّينِ كَمَا قِيلَ قُلَانُ سَيْفُ اللَّهِ لِأَسَدِ اللَّهِ

Tanrı'nın Kelamı olarak adlandırılmıştır, çünkü dine faydalı olmuştur; tıpkı birine Tanrı'nın Kılıcı veya Tanrı'nın Arslanı denmesi gibi; çünkü şüphesiz din için gayretle savaşmıştır. Fakat, bu açıklama son derece soğuk olmasının yanı sıra; daha birçok kişi sözleriyle dine fayda sağlamıştır, yine de hiç kimse Mesih dışında Tanrı'nın Kelamı olarak adlandırılmamıştır, ki O'nda bu isim yeni ve eşsiz bir şeyi gösterir.

Kur'an'da O'na رُوحُ اللَّهِ Rûhullah (Tanrı'nın Ruhü) veya Tanrı'dan çıkan Ruh denmesi de Mesih'in Tanrı olduğunu daha az göstermez. Çünkü Tanrı'nın Ruhü Tanrı'da kalması

gerektiğine göre, araz olamaz, zorunlu olarak cevher ve dolayısıyla Tanrı olmalıdır. Burada da Müslümanlar çeşitli kaçış yolları ararlar. Celâleddin, Mesih'e Tanrı'nın Ruhu denmesini, O'nun kavrayışının Müslümanların melek dedikleri diğer melekler gibi Cebrail'in üflemesiyle gerçekleşmesine bağlar. Bu yüzden Kur'an'ın Tahrim Suresi 66. suresindeki şu sözleri:

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا

Ve iffetini koruyan İmran kızı Meryem: biz de ona ruhumuzdan üfledik: şöyle açıklar:

يُفْرِجُهَا فَعَمِلْتُ بَعِيسٍ مِنْ رُوحِنَا جِبْرَائِيلُ حِينَ نَفَخَ فِي جَنْبِ دِرْعِهَا بِخَلْقِ اللَّهِ فَلَمَّا وَصَلَ إِلَى

Ruhumuzdan, yani Cebrail'den, o gömleğinin yakasına üflediğinde, Tanrı'nın izniyle o soluk rahmine ulaşsın ve ondan İsa'ya hamile kalsın diye. Fakat Nisa Suresi 4. suresindeki şu sözler:

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ

Şüphesiz Meryem oğlu İsa Mesih, Tanrı'nın Elçisidir ve O'nun Meryem'e gönderdiği

Kelamıdır ve O'ndan bir ruhtur. O halde Tanrı'ya ve Elçilerine inanın: şöyle tefsir edilir:

يُتَشَرِّفُ لَهُ وَلَيْسَ كَمَا زَعَمْتُمْ ابْنُ اللَّهِ أَوْ إِلَهًا مَعَهُ وَثَالِثٌ ثَلَاثَةٌ لِأَنَّ رُوحَهُ مِنْهُ أَيْ دُو رُوحٍ مِنْهُ لِصَبِيحٍ إِلَيْهِ تَعْدُ : دُو الرُّوحِ مُرَكَّبٌ وَاللَّهُ تَنْزَرُهُ عَنِ التَّرَكُّيبِ وَعَنْ نِسْبَةِ الرُّوْكِيبِ إِلَيْهِ

Ve O'ndan bir ruh: yani O'ndan bir ruha sahip olan: ve bu O'na atfedilir, O'nun şerefini ve üstünlüğünü belirtmek için: yoksa sizin sandığınız gibi O Tanrı'nın Oğlu veya O'nunla birlikte bir ilah ya da üçten (yani üç İlahi Şahıstan) üçüncüsü değildir. Çünkü ruha sahip olan, bileşik bir şeydir: Tanrı'da ise hiçbir bileşiklik olamaz, ne de bileşik bir şeyin O'nun hakkında söylenmesi mümkündür. Zemahşerî de hemen hemen aynı şekilde açıklar:

وَقِيلَ لَهُ رُوحُ اللَّهِ وَرُوحٌ مِنْهُ لِذَلِكَ لِأَنَّهُ

لأنه ذو روح وجد من غير حرق من ذي روح كالنطفة للفلسفة من آب حي وإنما اختراعاً من عند الله وقدرته خالصاً :

O'na Tanrı'nın Ruhu ve O'ndan bir ruh denmiştir, çünkü canlı bir babanın nutfesi gibi ruha sahip bir canlıyla cinsel temas olmaksızın ruha sahip olmuştur, filozofların dediği gibi; ve bu yeni bir üretimle Tanrı katından var edilmiştir, O'nun katıksız gücüyle. Bu sözlerden, Mesih'in bir ruha, yani Tanrı'dan gelen bir cana sahip olduğu için Tanrı'nın Ruhu olarak çağırılması gerektiği anlamı çıkar: o halde tüm insanlar, hatta hayvanlar bile Tanrı'nın Ruhu olarak çağırılabilir. Ayrıca O, Tanrı'dan gelen bir güce sahip olduğu için "Güç" (Potentia) olarak çağırılır: ve buna benzer diğer saçmalıklar peş peşe gelir. Şayet bu tür yorumları kabul edecek olursak, bunlardan Mesih'in Tanrı olmadığı sonucu çıkmaz. Çünkü Ahmed tarafından getirilen o gerekçe, ruha sahip olan bileşiktir; Tanrı ise hiçbir bileşikliği kabul etmez: Hristiyan inancındaki o birleşmeyi hiçbir şekilde çürütmez; zira onlar Tanrı'nın zatında ve sıfatlarında hiçbir bileşiklik kabul etmezler, yukarıda gördüğümüz gibi. İkinci olarak, insanlıktan ve ilahlıktan meydana gelen o bileşiklik Tanrı'da değil, Mesih'tedir; ki bu durum Mesih'in Tanrı olmasına engel değildir: zira O, Tanrı'dan gelen o ruha, yani Tanrı'dan çıkan ilahi doğaya sahiptir; insan doğasını ise yaratılmış olarak, yani bir başlangıcı olan bir doğa olarak sonradan almıştır.

Fakat Ahmed'e karşı bu argümanla daha güçlü bir şekilde karşı çıkılabilir, nitekim o şöyle der:

: وَلَمْ يَكُنْ | آدَمُ بِمَا نَفَخَ اللَّهُ فِيهِ مِنْ | رُوحِهِ لَاهُوتاً وَنَاسُوتاً بَلْ كُلُّهُ نَاسُوتٌ فَكَذَلِكَ الْمَسِيحُ كُلُّهُ نَاسُوتٌ

Adem, Tanrı'nın kendisinde o ruhtan üflediği şeyle Tanrı ve insan olmadı; aksine tamamen insan oldu: o halde Mesih de tamamen insandır. Cevap veririm ki, bu karşılaştırma doğru yürümez: zira Kur'an, Tanrı'nın Adem'e ruhundan üflediğini söylemez; aksine kendi ruhundan veya bir ruhtan üflediğini söyler ve Kelam Meryem'e ilka edilmiştir. Dahası Musa, Tanrı'nın Adem'e kendi ruhundan üflediğini söylemez, aksine onun yüzüne yaşam soluğunu üflediğini söyler: ve bu yüzden o Tanrı ve insan, ya da iki doğalı bir Mesih olmadı, sadece yaşayan bir cana sahip bir insan oldu. Kesindir ki Tanrı, kendi ruhunu veya kendi zatından bir şeyi hiçbir

hayvana, sadece yaşayan ve akıllı olan o hayvana vermez; fakat bu durum onu hiçbir zaman Tanrı'nın Ruhu yapmaz.

Büyük bir Kur'an müfessiri olan Muhammed et-Tha'lebî'nin oğlu Ahmed, Mesih'in Kur'an'da neden Ruh veya Tanrı'dan çıkan Ruh olarak adlandırıldığına dair başkalarının açıklamalarını getirir; nitekim o şöyle yazar:

فَقَالَ رُوحٌ مِنْهُ وَذَلِكَ أَنَّ جِبْرَائِيلَ عَم نَفَخَ فِي دِرْعِ مَرْيَمَ فَحَمَلَتْ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى جِبْرَائِيلَ عَم رُوحٍ وَالنَّفْخُ لَهُ رُوحٌ يَخْرُجُ عَنِ الرُّوحِ : وَقَالَ لَيْسَ بَعِيدٌ مَعْنَاهُ أَنَّهُ كَانَ إِنْسَانًا حَيًّا بِأَخْيَارِ اللَّهِ إِلَيْهِ بَذَلَ مَيِّتٍ : قَالَ السُّدِّيُّ وَرُوحٌ مِنْهُ أَيْ مَخِ الْوَقْ مِنْ عِنْدِهِ : وَقِيلَ إِنَّهُ رُوحٌ مِنْهُ جَعَلَهُ تَعَالَى عَم رَحْمَةٍ لِمَنْ تَبِعَهُ وَلِمَنْ بِهِ يَذُلُّ عَلَيْهِ قَوْلُهُ فِي الْمُجَادَلَةِ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ أَيْ قَوَاهِمُ يَعْيسُ تَعَالَى جِبْرَائِيلَ بِالنَّفْخِ وَأَوْحَى إِلَيْهِ بِإِلَهِ تَعَالَى بِرَحْمَةٍ مِنْهُ : وَقِيلَ إِنَّ الرُّوحَ الْوَحْيَ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ كُنْ : وَقِيلَ إِنَّ رَأَى بِالرُّوحِ جِبْرَائِيلَ عَم مَعْنَاهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَأَلْقَاهَا أَيْضًا رُوحٌ مِنْهُ وَهُوَ جِبْرَائِيلُ مَرْيَمَ فَدَخَلَتْ فِي إِلَهِ أَرْوَحًا وَصَوَّرَهَا وَأَرْسَلَهَا تَعَالَى عَم : وَقِيلَ إِنَّ رَأَى الرُّوحَ الَّذِي تَخَيَّرَ بِهِ أَنْتُمْ خَلَقَهُ اللَّهُ قَالَ أَبِي وَإِذَا أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ الْآيَةَ قَالَ أَخَذَهُمْ ثُمَّ جَعَلَهُمْ : يَرْوَحُ عَيْسُ تَعَالَى اللَّهُ أَفَصِيرَهُ أَفَمِهِ الْعَهْدُ فَأَرْسَلَ ذَلِكَ مِنْ تِلْكَ الْأَرْوَاحِ الَّتِي أَخَذَ عَلَيْهِمْ أَرْوَحًا فِي صُدُورِهِمْ وَلَيْسَتْ تَنْطِقُهُمْ فَكَانَ رُوحٌ عَيْسُ : مَرْيَمَ فَدَخَلَ فِيهِ يَرْوَحُ إِلَ :

Bazıları "O'ndan bir ruh" ifadesini, Meryem'e olan o üfürme, hamile kalma ve onun isteği olarak açıklarlar. Bu yüzden "Ruh" Cebrail'e veya o üfürmeye atfedilir. Ebû Ubeyde şöyle der: Mesih, Meryem'in rahmine giren o üfürük vasıtasıyla can bulmuş bir insandır. Ve "O'ndan bir ruh" yani O'ndan, yani Tanrı katından demektir. Bazıları ise "Ruh" ile merhameti kastederler. Şöyle ki; Tanrı İsa'yı takipçileri için merhamet kılmıştır; nitekim şu ayet de buna delildir. Onları Kendinden bir ruhla destekledi, yani onları Kendinden bir merhametle güçlü kıldı. Diğerleri "Ruh" ifadesinin vahiy anlamına geldiğini söylerler; zira Tanrı Meryem'e müjdeyi vahsetti ve Cebrail'e de "Ol" demesini vahsetti. Diğerleri ise "Ruh" ile Cebrail'i kastederler; öyle ki anlam şudur: Ve Meryem'e ilka ettiği Kelamıdır; ve Cebrail'i de onun üzerine göndermiştir. Diğerleri ise bunun Adem'i canlandıran o ruh anlamına geldiğini söylerler. Zira Tanrı o ruhu yarattı, ona biçim verdi, onu Meryem'e gönderdi ve onun ağzından içeri girerek onu İsa'nın ruhu kıldı. Übeyy bin Kâb, Kur'an'daki şu sözleri açıklarken şöyle der: Kudretli Rabbin Adem oğullarından söz aldığı anda, onları topladı, ardından göğüslerinde birer ruh kıldı ve onları konuşturdu. İsa'nın ruhu da, kendilerinden söz alınan o ruhlar arasındaydı; Tanrı o ruhu Meryem'e gönderdi ve o onun içine girdi.

Müslümanların bu bilgece kaçış yolları açıkça görülmektedir. Her ne kadar Muhammed Kur'an'da sıklıkla Mesih'in Tanrı veya Tanrı'nın Oğlu olduğunu reddetmiş olsa da; yine de O'nu "Kelam", "Tanrı'nın Kelamı" ve "Tanrı'dan çıkan Ruh" olarak adlandırmakla kendi kendisiyle çelişmiştir; tıpkı yalancıların her zaman düştüğü o durum gibi. İster istemez hakikati itiraf etmektedir.

Bu hakikatin Tha'lebî tarafından, Harun er-Reşid'in egemenliği altında bulunan genç bir Hristiyan çocuktan duyulduğu itiraf edilir; o çocuk hakkında şöyle yazılmıştır:

بِ نَصْرَانِيٍّ أَحْسَنَ خَلْقِ اللَّهِ وَجْهًا وَأَكْمَلَهُمْ أَدَبًا سَمِعْتُ الْغُصْنَ الْجَدِّيَّ يَقُولُ كَانَ لَهْرُونَ الرَّشِيدِ غُلَامٌ مُنْطَبِ : الْمَلُوكِ وَكَانَ الرَّشِيدُ مُوَلَّعًا بِأَنْ يَغْدِلَ | وَهُوَ يَمْتَنِعُ إِلَهِ | أَوْ أَجْمَلُهُ | الْخِصَالِ الَّتِي يَتَوَسَّلُ بِهَا :

El-Kâsim el-Cennâbî'den şöyle anlatırken duydum. Harun er-Reşid'in, kokularla bezenmiş, Tanrı'nın tüm yaratıkları arasında yüzce en güzel olan ve en mükemmel terbiyeye sahip Hristiyan bir genci vardı; ve kralların katında kabul görmek için gereken tüm o meziyetlerle donatılmıştı. er-Reşid onun Müslüman olmasını son derece arzuluyordu, o ise bunu reddediyordu. Müellif, İmparatorun bu genci her türlü iltifatla ve lezzetle kendi dinine çekmek için ne kadar çaba sarf ettiğini anlatmaya devam eder. O ise imanında her zaman sarsılmaz görünüyordu. Hükümdar tarafından kendisini Müslüman olmaktan alıkoyan şeyin ne olduğu sorulduğunda; genç şöyle cevap verdi: "Kur'an'da bizzat o şeyi kanıtlayan bir argüman vardır ki, Müslümanlar bunu onda inkar ederler: zira orada Mesih, Tanrı'nın Kelamı olarak çağrılır,

ki o Kelam Meryem'e ilka edilmiştir ve O'ndan çıkan bir ruhtur. O halde, eğer Hristiyan imanı buysa, yani İsa'nın O'ndan bir parça olduğu inancıysa, neden Müslüman olayım?" Bunu duyan er-Reşid şiddetle üzüldü: ve bilge kimseleri ve Doktorları topladığında, onlardan hiçbir bu gencin argümanını çözemedi. O sırada şans eseri Horasan bölgesinden Kur'an'da bilge olan, Ali bin Hüseyin adında bir adam geldi. İmparatorun emriyle o çocukla konuştu ve o gencin argümanını işittiğinde hemen ne cevap vereceğini bilemedi; fakat Tanrı'ya and içti ki, o gence bir cevap bulana kadar hiçbir şeyden lezzet almayacaktı. Karanlık ve loş evine girerek kapıyı kapattı ve Kur'an'ı dikkatle okumaya başladı; ta ki Câsiye Suresi'ne gelene kadar; orada şu sözler yer alıyordu:

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ

Göklerde ve yerde ne varsa hepsini Kendinden bir lütuf olarak size boyun eğdirdi. O zaman yüksek bir sesle haykırarak kapının açılmasını emretti: ve dışarı çıkıp er-Reşid'in huzurunda o gence bu sözleri okudu ve şöyle dedi: Eğer İsa'nın Tanrı'nın Kelamı ve O'ndan bir ruh olmasından ötürü O'nun bir parçası olduğu sonucu çıkıyorsa; o halde gökte ve yerde olan ve Tanrı'dan çıkan her şeyin de O'nun bir parçası olması gerekir. Bu argümanla ikna olan genç, Muhammed'in şeriatını kabul etti. İşte bunlar Tha'lebi'ye aittir.

Ben kendim re-Reşid'in hayatını okudum, fakat onda bu Ganymedes hakkında hiçbir şeye rastlamadım. Orada yalnızca, bu İmparatorun katında büyük bir değere sahip olan, çünkü damar kesme yoluyla onu apopleksiden (inme) kurtarmış olan Hristiyan genç bir hekim gözlemledim. Fakat her ne durumda olursa olsun; o gencin içine düştüğü o çok kaba hatayı kabul etse bile, bu Horasanlı Doktor'un cevabı son derece yetersizdir; zira o çocuk Mesih'in Tanrı'nın bir parçası olduğunu sanmıştı, sanki Tanrı parçalara bölünebilirmiş gibi. Etenim her şey aynı şekilde Tanrı'dan çıkmış değildir. Zira bazı şeyler içtendir (ab intra), tıpkı bilgi ve sevgi gibi; bazıları ise dıştandır (ad extra), tıpkı Kur'an'ın bahsettiği tüm o yaratıklar gibi. Dolayısıyla argüman geçerli değildir: Göklerde ve yerde olanlar Tanrı'dandır ve onlar Tanrı'nın bir parçası değildir: o halde Kelam ve Tanrı'nın Ruhu da, her ne kadar Tanrı'dan çıksa da, O'nun bir parçası olamaz. Tıpkı şu sözün geçerli olamayacağı gibi: Boyanmış resim insandandır ve onun bir parçası değildir: o halde insandan ayrılan el de, her ne kadar insandan çıksa da, onun bir parçası olamaz. Zira boyanmış resim ile kesilmiş el, insandan farklı şekillerde çıkarlar.

Fakat o gencin, hiçbir Hristiyanın asla içine düşmediğini sandığımı o hatasını bir kenara bırakarak; derim ki, Mesih'in Kur'an'da ve Müslümanlar tarafından Tanrı'nın Kelamı ve Tanrı'dan çıkan Ruh olarak adlandırılmasıyla; ve bu isimlerle O'nun Tanrı'dan, dışsal işler (opera ad extra) olarak değil, aksine içsel hayati eylemler (actus vitales ad intra) olarak çıktığı gösterilmiştir: Zira ruh ve bilgi veya kelam, insanlarda hayati eylemlerdir ve Tanrı'da çok daha fazlasıdır: dışsal diğer işler ise öyle değildir. Ve zaten söylemiştik, Mesih'in bizzat Tanrı'dan başka bir Ruh veya Kelam olmasının anlaşılamayacağını; ne de bunu burada tekrar kanıtlamaya ihtiyaç bulunduğunu.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM.

Müslümanların Mesih'in Elemi ve Çarmıha Gerilmesi Hakkındaki Beşinci İtirazına Cevap Verilir.

Kesindir ki Şeytan, Kur'an'da geçmişteki tüm sapkınlıkların tortusunu Muhammed aracılığıyla bir araya getirmiştir; ve nasıl ki Mesih'in ilahlığına Arius ile birlikte saldırdıysa, aynı şekilde O'nun çarmıhtaki gerçek elemi ve ölümünü de Manichæis, Marcionitis ve buna benzer diğer küstah ve dinsiz canavarlarla birlikte inkâr etmiştir. Ben bu sapkınlığı o kadar akılsızca ve mantıksız buluyorum ki, ölümlüler arasında bunu sadece sözle ifade etmekle kalmayıp zihninde bile tasarlayabilecek birinin

bulunmuş olabileceğine zar zor inanabiliyorum. Nitekim bu görüş, hiçbir temele dayanmaksızın apaçık bir hakikate karşı savaşılmaktadır. Fakat bu iddiayı çürütmeye girişmeden önce, Müslümanların bu konuda ne düşündüklerini aktarayım; böylece onların son derece saçma ve boş hezeyanlarını çürütmek daha kolay olacaktır. Tüm Kur'an müfessirleri, bu saçmalıkların temellerini Nisa Suresi 4. suresindeki 155.

ayetlerde bulurlar:

بِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَّبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُ إِلَٰهِيَّ ۚ وَكَانَ فَيْلًا لَهُمْ ۖ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَل رَّفَعَهُ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا :

Ve inkârlarından, Meryem'e büyük bir iftirada bulunmalarından ve "Biz, Tanrı'nın elçisi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa O'nu öldürmediler ve O'nu çarmıha germediler, fakat bu onlara öyle gösterildi. Ve O'nun hakkında ihtilafa düşenler, şüphe içindedirler; zanna uymaktan başka bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. O'nu kesin olarak öldürmediler; aksine Tanrı O'nu Kendisine yükseltti. Ve Tanrı Güçlüdür, Bilgedir.

Gelaleddinus bu ayetleri şöyle tefsir eder:

بِكُفْرِهِمْ يَعْنِي أَيِ الْقَوْلِ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا حَيْثُ رَمَوْهَا بِالزَّنَا : صَمَّ هُمْ لَهُمُ الْقَتْلُ وَالصَّلْبُ وَهُوَ صَاحِبُهُمْ يَعْنِي أَيِ الْقَوْلِ عَلَيْهِ مِنْهُمْ فَقَتَلُوا إِيَّاهُ : وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ أَيِ فِي عِيسَى لَفِي شَكٍّ مِّنْ قَتْلِهِ حَيْثُ قَالَ بَعْضُهُمْ لَمَّا رَأَوْا الْقَتْلَ الْوَجْهَ : وَجْهَ عِيسَى وَالْجَسَدَ لَيْسَ بِجَسَدِهِ فَلَيْسَ هُوَ وَقَالَ آخَرُونَ بَلْ هُوَ مَا لَهُمْ بِهِ بِقَتْلِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ الَّذِي نَحْنُ لَهُ :

İnkârlarından ötürü, yani Meryem'e zina isnat ederek büyük bir iftirada bulunmalarından ötürü. Sonra, öldürmek ve çarmıha germek için o kimse onlara (İsa gibi) gösterildi, yani içlerinden o iddiayı ortaya atan kişiyi öldürdüler. Ve İsa hakkında ihtilafa düşenler, O'nun öldürülmesi konusunda şüphe içindedirler; nitekim öldürülen kişiyi gördüklerinde bazısı dedi ki: "Yüz İsa'nın yüzü ama beden O'nun bedeni değil, o halde bu O değildir." Diğerleri ise "Aksine, bu O'dur" dediler. O'nun öldürülmesi hakkında zanna uymaktan başka hiçbir bilgileri yoktur, ki bu sadece bir tahmindir.

Şimdi de Arapça asıllarından ziyade Latinceye çevrilmiş özetler halinde, Okuyucunun canını sıkmamak ve Müellif ile Matbaacıların emeğini hafifletmek adına diğer müfessirleri dinleyelim.

Ebno-Said Mogrebiensis ve Ebnol-Athir, Ismaele filio Aly tarafından aktarıldığı üzere, Meryem oğlu İsa hakkında şu masalı anlatırlar: Yahudiler İsa'yı yakalamak istediklerinde, O'nu Havarileriyle birlikte bir evde kuşattılar. Yahudilerden, yani Yahudi Hâkimlerden biri elçilerle birlikte içeri girdi ve şöyle dedi: "İsa Mesih'i bana gösterirseniz size ne vereceksiniz?" Ve ona otuz gümüş verdiler; o da bunu kabul edince İsa'nın nerede olduğunu gösterdi. Ebnol-Athir kendi Tarihinde şöyle der: Göğeyi yükseltmeden önce, O'nun ölümü hakkında çeşitli görüşler ortaya çıktı. Bazıları, O'nun hiç ölmeden göğeyi yükseltildiğini söyledi. Diğerleri ise, Tanrı'nın O'nu üç saat boyunca ölü bıraktığını, sonra yedi gün boyunca tekrar yaşam verdiğini ve ardından Kendisine yükselttiğini söylediler; ki bu yazarlar, Tanrı'nın Kur'an'daki şu sözlerini kendilerine dayanak yaparlar:

إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ :

"Ben seni vefat ettireceğim ve seni Kendime yükselteceğim."

Yahudiler o adamı yakalamak istediklerinde, içlerinden Mesih'e benzeyen birini bağladılar, onu iplerle yakaladılar ve şöyle dediler: "Sen ölüleri diriltiyordun, şimdi ise kendini kurtaramıyorsun." Ve onun yüzüne tükürdüler ve onu çarmıha gerdiler; o çarmıhta üç saat kaldı. Sonra marangoz Joseph, Yahudilerin Hâkimi olan Herodes'ten (ki Pilatus olarak adlandırılırdı) İsa'nın bedenini istedi ve onu kendisi için hazırladığı bir mezara gömdü. Mesih gökten annesi Meryem'e indi, o ağlıyordu; ve ona dedi ki: "Tanrı beni Kendisine yükseltti, bana hiçbir kötülük dokunmadı." Ve elçilerini toplamalarını emretti ve onları Tanrı'nın elçileri olarak atadı; ve Tanrı'nın kendisine emrettiği gibi bu şeyi vaaz etmelerini buyurdu. Ve elçiler, her biri kendi bölgesine gitmek üzere ayrıldılar. Kehf Suresi'nde şöyle denir: Ve elçiler, kendilerine emredilen kapılardan içeri girdiler; ve her biri o ulusun dilinde konuşuyordu, böylece vaaz etkili oluyordu.

Asbath'ın aktardığı bir başka yazar, adıyla Amru, bu işi başka bir şekilde anlatarak şöyle der: O zaman Yahudiler, İsa'ya karşı bir kalabalık topladılar ve O'nu bir evde kuşattılar; peşinden gece vakti muhafızlar geldi. Tanrı o gece İsa'ya vahyetti: "Ben seni vefat ettireceğim, seni Kendime yükselteceğim ve seni kafirlerden kurtaracağım; ve sana uyanları kıyamet gününe kadar kafirlerin üstün kılacağım." İsa ashabına bu işi önceden bildirdi; "Bu gece benim başıma bu fatiha gelecektir ve ben göğe yükseltileceğim" dedi ve sordu: "İçinizden kim benim suretime girmeyi kabul eder ki Yahudiler onu öldürsün?" Ve içlerinden biri bunu kabul etti. Tanrı onun üzerine O'nun suretini koydu ve Yahudiler onu öldürdüler. Ve İsa'nın ashabından geriye kalanlar ihtilafa düştüler; bir araya gelerek içlerinden üç kişiyi seçtiler, vs.

Thalebienfis, Nisa Suresi 4. suresindeki 155. ayet üzerine bu masalı süsler ve Müslümanlar arasında sarsılmaz bir otorite kabul edilen Ebn-Abbas'ın otoritesiyle genişletir. Bu yazar şöyle der: Ebn-Abbas dedi ki: İsa Yahudilerin topluluğu ile karşılaştığında, onlar şöyle dediler: İşte sihirbaz İsa, fahişenin fahişe oğlu; and O'na ve Tanrı'ya karşı diğer hakaretleri ve aşağılamaları savurdular. İsa bunu işittiğinde onlara şöyle beddua etti: Ey Tanrım, sen benim Rabbimsin ve ben senin Ruhundan çıktım ve senin Kelamınla beni yarattın; onların yanına kendiliginden gelmedim. Onlara, bana ve anneme hakaret edenlere lanet et. Tanrı O'nun duasını işitti ve O'na hakaret edenleri domuza dönüştürdü. Judas bunu gördüğünde, Yahudilerin başı ve lideri korktu ve bu bedduadan ötürü dehşete düştü. Yahudi Hâkimleri İsa'yı öldürmek için toplandılar ve dediler ki: Tanrı senden nefret ediyor. Ve O'nou öldürmek için harekete geçtiler. Tanrı ise Cebrail'i gönderdi, o evin bir penceresinden içeri girdi, ki o evde ışık almak için küçük bir pencere bulunuyordu; ve Tanrı İsa'yı oradan göğe yükseltti. Judas ise ashabından, adıyla Titianus olan birine, o pencereden içeri girmesini ve İsa'yı öldürmesini emretti. Titianus pencereden içeri girdiğinde İsa'yı bulamadı; Tanrı ise onun üzerine O'nun suretini koydu: bu yüzden Yahudiler onu yakaladılar ve çarmıha gerdiler. Mokatel ise işi şöyle anlatır: Yahudiler, İsa'nın nerede olduğunu gözetlemesi ve onu yakalaması için bir casus gönderdiler. İsa dağa çıktı ve melekler O'nu iki parmağıyla tutup göğe yükselttiler; Tanrı ise o casusun üzerine O'nun suretini koydu. Ve Yahudiler onun İsa olduğunu sanarak onu yakaladılar, öldürdüler ve çarmıha gerdiler; o ise şöyle feryat ediyordu: Ben İsa değilim, ben falan oğlu falanım. Fakat onlar onun bu sözüne inanmayarak onu

öldürdüler. Al-Faddî şöyle der: Onları bir evde, on Havari ile birlikte kuşattılar; ve içlerinden biri İsa'nın suretine bürünerek içeri girdi. İsa ise evin penceresinden göğe yükseltildi; içeri girenler ise o adamı yakalayıp öldürdüler ve çarmıha gerdiler. Cottada ise şöyle der: Bize anlatıldığına göre, İsa ashabına şöyle demiştir: Hanginiz benim suretime bürünüp öldürülmeyi kabul eder? İçlerinden biri: Ben kabul ederim, ey Tanrı'nın Elçisi, dedi. Ve o adam öldürüldü, Tanrı ise İsa'yı zarar görmeden korudu ve O'nu Kendisine yükseltti. O'nu yükselttiğinde O'na giysiler giydirdi, O'nu nurla kuşattı ve O'na lezzetli yiyecekler ve içecekler verdi. Meleklerle birlikte Tanrı'nın Arşı etrafında uçtu; ve hem insan, hem melek, hem semavi hem de dünyevi oldu. Vaheb bin Münebbih şöyle der: Yüce Tanrı İsa'ya vahyetti, O otuz yaşındayken, otuz üç yaşına geldiğinde; O'nu Kendisine yükseltti. Ve onlar kesinlikle O'nun hakkında şüphe içindeydiler. Alkalebi şöyle der: Onların ihtilafı şu sözlerindeydi; Yahudiler: "O'nu öldürdük ve çarmıha gerdik" diyorlardı. Hristiyanların bir kısmı ise: "Hayır, aksine biz O'nu öldürdük ve çarmıha gerdik" diyordu. Diğerleri ise: "Ne siz öldürdünüz ne de biz, aksine Tanrı O'nu Kendisine, göğe yükseltti ve biz yükseltilirken O'nu gördük" diyordu. Titianus'un öldürüldüğünü görenler ise şöyle diyordu: "O'nun öldürüldüğünü ve çarmıha gerildiğini görmediniz mi?" İşte onların bu konudaki şüphesi ve ihtilafı buydu. Muhammed bin Mervan şöyle der: Ayrıca dendi ki, Tanrı İsa'nın suretini sadece Titianus'un yüzüne koydu, bedeninin diğer azalarına ve yapısına ise koymadı. Ve onu öldürdüklerinde, daha dikkatli bakanlar şöyle diyorlardı: Yüz kesinlikle İsa'nın yüzü; fakat beden Titianus'un bedeni. Dahası, üzerine İsa'nın sureti konulan o kişinin, Albiuh bin Keidira adında bir İsraili olduğu da söylenir.

Ismaele filio Aly kendi Kroniğinde, Hristiyanların bayramlarından bahsederken, meseleyi diğerlerine göre biraz daha dürüstçe, ya da daha az çılgınca şöyle aktarır: Ardından Mesih, Perşembe günü ekmek ve şarapla Fısıh bayramını kutladı ve takipçilerinden birinin evine gitti. Sonra o gece, takip eden Cuma gecesinde dağa çıktı. Öğrencilerinden biri, Judas adında olanı, Yahudi İleri Gelenlerine koştı ve onlardan fiyat olarak otuz gümüş aldı ve O'nu onlara gösterdi. Tanrı ise o Judas'ın üzerine Mesih'in suretini koydu. Onu yakaladılar, bağladılar ve darp ettiler, O'nu kendilerine çektiler ve başına dikenden bir taç koydular ve O'na karşı her türlü iğrençliği yaptılar ve Cuma gününden önce, sabah olunca O'na eziyet ettiler, O'nun Mesih olduğunu sanarak O'nu çarmıha gerdiler; günün belirtilen üçüncü saatinde, ki buna Cuma çarmıha gerilme günü denir. Ve O'nunla birlikte dağda, Kalvary denilen, İbranicesi Golgotha olan yerde iki hırsız da çarmıha gerdiler; ve öldüler, sandıkları gibi, dokuzuncu saatte. Sonra Meryem'in amcası olan marangoz Joseph, Yahudilerin Valisi olan ve Pilatus olarak çağrılan Herodes'ten Mesih'in bedenini istedi. Sözü edilen Joseph, mezarını ve yerini kendi yakınına hazırlamıştı. Vali bedeni ona verdi ve Joseph onu kendisi için hazırladığı o mezara gömdü. Hristiyanlar O'nun cumartesiden önceki gece, Şabat gününde ve pazar gününden önceki gecede mezarda kaldığına; ve pazar sabahı dirildiğine inanırlar.

İncil'in ve elçilerin metinlerinde yer alan ve Mesih'in çarmıha gerilip öldüğünü açıkça beyan eden şu diğer sarsılmaz tanıklıklara gelince; Alhasan bunlara karşı hiçbir akla uygun delil getiremez, sadece Kur'an'ın o bozuk ve efsanevi iddialarını tekrarlar.

Hristiyan inancına göre, Mesih'in insan doğası çarmıhta acı çekmiş ve ölmüştür; ilahi doğası ise her türlü acıdan ve ölümden tamamen münezzehtir; nitekim Kutsal Babalar bunu her zaman İznik Sembolü'nde öğrettikleri gibi açıklamışlardır. Düşüneceksin, Okuyucu, Müslümanların bu masallarının Plautus'un Amphitryon'undan veya eski bir şairin komedyasından hırsızlıkla çalındığını; ve yine de, Mesih'in elemi ve O'nun çarmıhtaki ölümünü inkâr ederken hangi temellere dayandıklarını anlamak için bunları aktarmaya değer buldum. Dedim ki, çarmıhtaki ölümü: zira O'nun doğal ölümü hakkında hepsi kendi aralarında uyuşmazlar; bu mesele onlar arasında gayri muayyen bir şeydir. Bölünmeye sebep olan şey ise, bizzat Tanrı'nın Mesih'e söylediği varsayılan ve halihazırda delil getirilen Kur'an'ın şu sözleridir:

يا عيسى اني متوفيك ورافعك الي

Ey İsa, şüphesiz ben seni vefat ettireceğim ve seni Kendime yükselteceğim: zira توفي kelimesi, ölümün dışında, tıpkı Latince'deki defungor gibi çeşitli anlamlar kabul eder. Nitekim bazıları bunu burada قبض almak, veya elle yakalamak olarak alırlar. Bazıları korumak, zarar görmez kılmak olarak. Bazıları ise نوم uyutmak, uykuya sarmak olarak. Bazıları da nihayetinde onun gerçek ve öz anlamını kabul ederek, ölümle teslim etmek olarak alırlar. Fakat bu Kur'an ayeti üzerine Tha'lebî'nin şu sözlerini aktarmak yerinde olacaktır:

هذا القول تأويلان أحدهما ما قاله وهب توفي الله تعالى عيسى ثلاث ساعات من النهار قبل دخول اليهود عليه ثم رفعه اليه : وقال الحسن لمؤيدي النصارى يزعمون ان الله توفاه مع ساعات من النهار ثم احياه ورفعاه اليه : والآخر ما قاله الضحاك وجماعة معه اهل المعاني ان في الكلام تقديماً وتأخيراً معناه اني رافعك ومطهرك ومتوفيك بعد ذلك من العمل لاجتماع للمسلمين ان الله تعالى رفع عيسى وما مقتله اليهود وقيل الواو لا تقتضي الترتيب فهو توفيه ورفعاه ولكن التوفى يكون بعد نزوله كقوله تعالى خلق السموات والارض وجمعوا انه خلق الارض قبل السموات : وقيل للحسين بن الفضل هل تجد نزول عيسى من السماء وموته بكنده في القرآن قال نعم ونزوله وكيلاً وموته بكنده في الدنيا وانما معناه وكهلاً بعد نزوله من السماء : قال الميداني التيماني كان عيسى عم على طور زيتا ف هبت ريح فهرول عيسى ف رفعه الله تعالى : في هرولة وعليه مدرعة من شعر :

Bu sözün iki tevili vardır. Birincisi Vaheb'in söylediğidir: "Yüce Tanrı, Yahudiler onun yanına girmeden önce günün üç saatinde İsa'yı vefat ettirdi, sonra onu Kendisine yükseltti." Hasan ise şöyle dedi: "Nasırâlıların (Hristiyanların) destekçileri, Tanrı'nın onu günün birkaç saatinde vefat ettirdiğini, sonra ona yaşam verip Kendisine yükselttiğini iddia ederler." İkincisi ise Dahhâk ve onunla birlikte olan mana ehlinin söylediğidir: "Kelamda bir takdim ve tehir (yer değiştirme) vardır; bunun anlamı: 'Şüphesiz ben seni yükselteceğim, seni temizleyeceğim ve bundan sonra seni vefat ettireceğim' şeklindedir." Müslümanlar arasında, Yüce Tanrı'nın İsa'yı yükselttiği ve Yahudilerin onu öldürmediği konusunda icma hasıl olsun diye. Denildi ki: "Vav harfi sıra gözetmeyi gerektirmez; dolayısıyla bu O'nun vefat ettirilmesi ve yükseltilmesidir; fakat vefat etmesi ancak nüzulünden (yere inmesinden) sonra olacaktır; tıpkı Yüce Tanrı'nın 'Gökleri ve yeri yarattı' sözü gibi, zira yeri göklerden önce yarattığı konusunda icma etmişlerdir." Hüseyin bin Fazl'a: "İsa'nın gökten inmesini ve dünyadaki ölümünü Kur'an'da buluyor musun?" denildi; o da: "Evet, onun nüzulünü ve dünyadaki ölümünü buluyorum; bunun anlamı ancak gökten indikten sonra bir yetişkin (kehl) olarak ölümüdür" dedi. Meydânî et-Teymânî dedi ki: "İsa (a.s.) Zeytin

Dağı'ndaydı, bir rüzgâr esti ve İsa hızlıca yürüdü (hervele etti); Tanrı da onu bu hızlı yürüyüşü sırasında, üzerinde kıldan bir cübbe varken Kendisine yükseltti."

Bu yerin iki açıklaması vardır. Birincisi Vaheb'indir: Mesih'i, Yahudiler O'nun yanına girmeden önce günün üç saatinde ölü kıldı; ardından O'nu Kendisine yükseltti. İbn Abbas'a göre: Hristiyanlar, Tanrı'nın O'nu yedi gündüz saati boyunca ölü bıraktığını, sonra yaşam verip Kendisine yükselttiğini sanırlar. İkinci açıklama Dahhâk'ın ve müfessirlerin ortak görüşüdür: Şöyle ki, bu Kur'an ayetinde kelimelerin sırası değişmiştir: Anlaman şu şekilde anlaşılması gerekir; Tanrı Mesih'i Kendisine yükseltti ve O'nu kafirlerden temizledi, ardından O'nu ileride vefat ettirecektir: Bu durum, O'nun tekrar dünyaya ineceği ve Müslümanların toplanacağı o sırada gerçekleşecektir: Demek ki Tanrı Mesih'i yükseltmiştir ve O Yahudiler tarafından öldürülmemiştir; ve dolayısıyla aradaki birleştirici bağlaçlar hiçbir sıra zorunluluğu getirmez ve bu sözlerdeki düzeni bozmaz: Seni vefat ettireceğim ve seni Kendisine yükselteceğim: Öyle ki vefat etmenin, yeryüzüne tekrar döndükten sonra gerçekleşeceği anlaşılabilir. Tıpkı Kur'an'da dendiği gibi; Tanrı göğü ve yeri yarattı; oysa herkes uyuşur ki yeri gökten önce yaratmıştır. Hüseyin bin Fazl'a, Mesih'in gökten dönüşünün ve dünyadaki ölümünün Kur'an'da bulunup bulunmadığı sorulduğunda; o şöyle cevap vermiştir: Evet, nitekim 3. Surede şöyle geçer: "Beşikte de, yetişkinliğinde de insanlarla konuşacaktır." Kaldı ki O, göğe yükseltilmeden önce yetişkinliğe (kehl çağına) ulaşmamıştı; dolayısıyla dünyaya dönmesi ve orada yaşlanıp ölmesi gerekir. Albanenius (Teymânî) ise şöyle der: Mesih Zeytin Dağı'ndayken şiddetli bir rüzgâr esti ve İsa hızlı adımlarla yürümeye başladı; ve o yürüyüşü sırasında kıldan bir gömlek giymiş halde göğe yükseltildi.

Müslümanların bu masallarını çürütmek ve ortadan kaldırmak oldukça kolaydır. Birinci olarak, tüm Müjdeciler son derece açık, net ve hiçbir kelime oyunu yapmaksızın, Mesih'in çarmıhta acı çektiğini, çarmıha gerildiğini ve öldüğünü onaylarlar. Bir başkasının O'nun yerine geçtiğini, arkada hiçbir şüphe payı bırakmamak için asla yazmazlar. Aynı durumu, Yeni Ahit'in Mesih'in elçileri tarafından yazılan ve içlerinde Mesih'in eleminin, çarmıha gerilmesinin ve ölümünün bize en sık, en açık ve en kesin şekilde bildirildiği o kitapları da gün gibi şahadet eder; öyle ki bu hakikat hakkında şüphe duymak en büyük çılgınlık ve ahmaklık olurdu.

İkinci olarak, Kutsal Yazıların yanı sıra, Hristiyanların ilk yüzyıllarında parlayan tüm yazarlar ve özellikle Havarilerin döneminden bugüne kadar gelen Kutsal Babalar; Mesih'in gerçek anlamda acı çektiğini, gerçekten çarmıha gerildiğini ve çarmıhta gerçekten öldüğünü sarsılmaz biçimde onaylarlar.

Üçüncü olarak, şüphe duyulamaz ki bu durum, aralarında bazı sapkın fırkalar (Manichæos ve birkaç başkası) bulunmuş olsa da ve bugün de Hristiyan adı altında olan hiçbir mezhep veya sapkın, hatta şizmatik fırka bunu reddetmezken, her zaman tüm Hristiyanların ortak inancı olmuştur. Nitekim İsmail bin Ali de Hristiyan Milletinin durumu hakkındaki bölümünde şu sözlerle bunu onaylar ve belirtir:

و اتفقت النصارى على ان المسيح قتلته اليهود وصلبته وانه بعد ان قتل وصلب ومات عاش ورئى شخصه سمعون الصفا وتلامذته اذ تلمذهم فاقام في الارض في الحواريين فاوصى اليهم ان يتفرقوا في البلاد ليدعوا الى دينه واقروا في امانتهم في صلواتهم بصلبه وموته

Ve Hristiyanlar, Mesih'i Yahudilerin öldürdüğü ve çarmıha gerdiği; öldürölüp çarmıha gerildikten ve öldükten sonra dirildiğı, zatının Simun Kifas'a ve öğrencilik verdiklerinde öğrencilerine göründüğü konusunda ittifak etmişlerdir. O yeryüzünde havariler arasında kaldı ve onlara dinine davet etmeleri için memleketlere dağılmalarını vasiyet etti. Dualarındaki inanç esaslarında (iman ikrarlarında) O'nun çarmıha gerilmesini ve ölümünü ikrar ettiler.

Ve Hristiyanlar uyuşurlar ki, Mesih öldürölmüş ve çarmıha gerilmiştir; ve öldüröldükten, çarmıha gerildikten ve öldükten sonra tekrar dirilmiş, Simun Petrus'a ve diğer elçilere görünmüştür; ve elçilerine (yani Kendi ardıllarına) dünyadan ayrılmadan önce vasiyet bırakmış ve dünyadaki tüm uluslara bu imanı vaaz etmelerini buyurmuştur. Ve bunu her zaman iman Sembolünde (İnanç Esaslarında) taşımışlardır ki, elçiler bunu teslim etmiş ve tüm dünyadaki Hristiyanlar o zamandan bugüne kadar bunu her zaman açıkça ikrar etmişlerdir; nitekim orada şöyle yer alır: Pontius Pilatus döneminde acı çekti, çarmıha gerildi, öldü ve gömüldü. Bunu İznik, Konstantinopolis ve diğer konsillerin o Sembollerinde, yani tüm Hristiyan dünyasının kabul ettiğı, saygı duyduğı ve hürmet ettiğı o metinlerde her zaman buluruz.

Dördüncü olarak, bizzat şu gerçek bunu kanıtlar ki; Hristiyanların hepsi her zaman Çarmıha büyük bir hürmet göstermişlerdir; ve Mesih'in çarmıha geriliş tasvirlerini kiliselerinde, evlerinde ve diğer görünür yerlerde her zaman bulundurmuş ve onlara saygı duymuşlardır. Dahası ilk Hristiyan İmparatorlar ve Krallar, eski paralarında da görölebileceğı üzere, çarmıhı taçlarında taşımışlardır ki bu adet bizim bu çağıımıza kadar kesintisiz gelmiştir. Oysa eğer bir Yahudinin, Titianus'un veya Mesih'in suretine bürünmüş başka birinin halk arasında Mesih sanılarak çarmıha gerildiğini ve öldüğünü düşünselerdi; ve Mesih'in kendisinin gerçekte çarmıha gerilmediğini bilselerdi bunu asla yapmazlardı.

Beşinci olarak, bizzat Kur'an'ın da onayladığı üzere, tüm Yahudilerin tanıklığı buna eklenir; zira onlar Meryem oğlu İsa Mesih'i, yani Tanrı'nın elçisini çarmıha gerdiklerini ve öldürdüklerini açıkça itiraf ediyorlardı. Bugün de yeryüzünün dört bir yanına dağılmış olan Yahudilere sorulacak olursa, atalarının Hristiyanların ve Müslümanların gerçek Mesih olarak tanıdığı ve saygı duyduğı o Nasıralı İsa'yı çarmıha gerip germediklerini ve öldürüp öldürmediklerini sorduğumuzda; hepsi tek bir ağızdan durumun böyle olduğunu itiraf edeceklerdir ve buna her zaman inanmışlardır; nitekim en büyükleri ve Doktorları bunu yazılı olarak bırakmışlardır; bunların arasında R. Moyfes filius Maimonis (Meymonid) Judicum adlı kitabının 11. babında şöyle yazar: Nasıralı İsa Mesih olarak göründü; ve Mahkeme tarafından öldüröldü: ve O, İsrail'in kılıçla helak olmasına, bakiyesinin dağılmasına ve aşağılanmasına sebep oldu. Ve Sanhedrin kitabındaki Nigmar Hadin bölümünde şöyle dendiğı aktarılır: Nasıralı İsa Krallığa yakındı (yani kraliyet soyundandı) ve O'nu Fısıh bayramının arifesinde çarmıha gerdiler.

Altıncısı, Hristiyanların ve Yahudilerin dışındaki diğer tüm uluslar da bu durumu her zaman son derece kesin bir hakikat olarak kabul etmişlerdir. Romalı yazarların en ünlüsü olan Cornelius Tacitus, Annales kitabının 15. babında, Neron tarafından öldürölen Hristiyanlardan bahsederken şöyle yazar: Bu ismin kaynağı olan Mesih, Tiberius'un imparatorluğu döneminde, Vali Pontius Pilatus tarafından idam cezasına

çarptırılmıştı. Diğer pagan yazarların bu hakikate dair tanıklıklarını, sözü daha fazla uzatmamak adına geçiyorum. O halde Muhammed'in ve Müslümanların, hiçbir akla uygun nedene veya temele dayanmaksızın, tüm dünya tarafından kesin olarak bilinen ve onaylanan bir şeyi inkâr etmeye cüret etmelerindeki o inanılmaz ahmaklık ve çılgınlık hayret vericidir. Dahası, eğer bunu inkâr ediyorlarsa, çünkü Mesih'in bu tür bir çarmıhı ve ölümü tatmasının O'na yakışmayacağını düşünüyorlarsa; o halde Yahudiler tarafından öldürülen ve çeşitli işkencelere maruz kalan o kadar çok Peygamberi de inkâr etmeleri gerekirdi; ve Muhammed'in bizzat kendisinin Kureyşliler ve diğer Mekkeliler tarafından bu kadar aşağılanmalara maruz kalmasını ve nihayetinde Yahudi bir kadın tarafından zehirlenerek ölmesini de reddetmeleri gerekirdi. Hiçbir bilge insan, bir cezanın, her ne kadar utanç verici ve aşağılayıcı görünse de, eğer bir suçtan ötürü değil de faziletten ötürü çekiliyorsa, bir leke getireceğini düşünmez. Aksine, din uğruna veya kamunun selameti uğruna en acımasız işkencelere, en ağır cezalara masumca katlanmaktan daha şerefli hiçbir şey olamaz. İşte bu, tüm insanların ve bizzat Müslümanların bile ortak hissiyatıdır. Şayet bunu kesin olarak inkâr ediyorlarsa, çünkü Mesih Mesih'tir, yani Kurtarıcıdır; bu durum da onların o hatalarına hiçbir haklılık getiremez; özellikle de kendileri Mesih'in sadece bir insan olduğuna ve Muhammed'den daha üstün olmadığına inanıyorlarken. Biz ise tam tersine, Mesih'in Tanrı olmasından ötürü, bu acıları çekmeye ve çarmıhta ölmeye gönüllü olarak razı olduğunu savunuruz; çünkü bu durum Tevrat'ta ve Peygamberlerde önceden bildirilmişti ve eski İbraniler tarafından da sarsılmaz biçimde teslim edilmişti, nitekim bunu sonraki bölümde açıkça göstereceğiz.

YIRMİNCİ BÖLÜM.

Mesih'in Çok Acı Çekeceğini ve Şiddet Maruz Kalarak Öleceğini Peygamberler Önceden Bildirmişlerdir: Eski İbranilerin Sözleri de Aynı Durumu Doğrular.

Bu hakikat hakkında şüphe duymak asla caiz değildir; zira Mesih'in bizzat Kendisi Müjde'de en sık şekilde ve O'nun elçileri de kendi kitaplarında buna şahadet ederler. Luka 24. bölümde, Emmaus'a giden iki öğrenciye Mesih şöyle demiştir: Ey akılsızlar ve peygamberlerin söylediği her şeye inanmakta ağır kalan yürekli! Mesih'in bu acıları çekmesi ve böylece kendi yüceliğine girmesi gerekmez miydi? Dahası bu sözler, bir önceki şu ayetlerle doğrudan bağlantılıdır: Başpiskoposlar ve bizim önderlerimiz O'nu ölüm cezasına çarptırdılar ve çarmıha gerdiler. Ve aynı yerde, bir araya toplanmış olan tüm öğrencileriyle konuşurken şöyle der: Çünkü böyle yazılmıştır ve Mesih'in acı çekmesi ve üçüncü gün ölümler arasından dirilmesi gerekirdi.

Elçilerin İşleri 3. bölümde Aziz Petrus Yahudilere hitaben: Tanrı ise, bütün peygamberlerin ağzından Mesih'inin acı çekeceğini önceden bildirdiği şeyi böylece yerine getirdi der. Ve 13. bölümde Aziz Pavlus aynı Yahudilere şöyle konuşur: O'nda hiçbir ölüm nedeni bulamadıkları halde, öldürülmesi için Pilatus'tan talepte bulundular; ve O'nun hakkında yazılmış olan her şeyi yerine getirdiklerinde, O'nu tahtadan (çarmıhtan) indirip mezara koydular. Yeni Ahit'te aynı durumu doğrulayan daha birçok yer mevcuttur. Ve Müslümanlar, bu peygamberlik tanıklıklarının buralarda sahte bir şekilde delil getirildiğini sanmasınlar diye; Mesih'in elemi ve

ölümü hakkında, bizzat Mesih'in ve elçilerin yorumlarıyla tamamen uyuşan bazı peygamberlikleri burada gözden geçireceğim.

Birinci olarak, Akşam Fısıh bayramında Kuzunun kurban edilmesiyle ve hayvanların kanlı kurbanlarıyla; ki Tanrı bunların kendisi için sunulmasını istiyordu, Mesih'in eleminin ve çarmıhtaki ölümünün simgelendiği ve önceden biçimlendirildiği, bizzat Mesih'in Aziz Yuhanna Müjdesinin 1. bölümünde Dünyanın günahını ortadan kaldıran Tanrı Kuzusu olarak çağırılmasından; ve Vahiy 5. bölümde Dünyanın başlangıcından beri boğazlanmış Kuzu olarak adlandırılmasından açıkça anlaşılmaktadır. Ve yine bu sebeptendir ki, aynı Yuhanna Müjdesinin 19. bölümünde yazıldığı üzere, çarmıhtaki Mesih'in bacakları, tıpkı diğer iki hırsızda yapıldığı gibi kırılmamıştır; çünkü o Fısıh Kuzusu hakkında şöyle yazılmıştır: O'nun hiçbir kemiğini kırmayacaksınız. Aziz Pavlus'un İbraniler'e Mektubunun 9. bölümünde ve diğer yerlerde, sunaklarda kurban olarak sunulan kurbanlıkların ve piskoposun halkı arındırdığı o kanların tamamının, Mesih'in ölümünden ve insan soyu için dökülecek olan kanından başka hiçbir anlama gelmediğini manifest bir şekilde göstermesi de bundandır: Mesih (der), gelecek olan iyi şeylerin Başpiskoposu olarak, kendi kanıyla Kutsallar Kutsalı'na bir kez girdi ve ebedi kurtuluşu sağladı, vs.

İkinci olarak, 2. Mezmur'da Davut Mesih'in elemi şu sözlerle önceden bildirir: Yeryüzünün kralları ayağa kalktılar ve önderler bir araya gelerek Rab'be ve O'nun Mesih'ine karşı birleştiler. Bunun tamamen Mesih hakkında olduğu, Elçilerin İşleri 4. bölümdeki şu sözlerden açıktır: Çünkü hakikaten bu şehirde, senin kutsal kulun İsa'ya karşı, O'nu sen meshetmiştin, Herodes ve Pontius Pilatus uluslarla ve İsrail halkıyla birlikte, senin elinin ve iradenin önceden kararlaştırdığı her şeyi yapmak üzere bir araya geldiler. Burada ise şüphe götürmez biçimde çarmıha gerilmeden ve Mesih'in ölümünden bahsedilmektedir.

Üçüncü olarak, 21. Mezmur'un tamamı, Mesih'in çektiği o acılara aittir. Bu durum, aynı Mezmur'dan alınan ve dört Müjdecinin de Mesih'in elemi ve çarmıhtaki ölümünü anlatırken kullandıkları o tanıklıklardan açıkça görülür.

Dördüncü olarak, İşaya'nın 53. bölümü, ki şu sözlerle başlar: Bizim duyurduğumuza kim inandı? Mesih'in elemi ve ölümü hakkında bir peygamberlik olmaktan ziyade, gerçek bir tarihsel anlatıdır. Bu yüzden sadece Müjdeciler tarafından delil getirilmekle kalmaz; aynı zamanda eski Yahudi Muallimler de bunun tamamen Mesih'e ait olduğunu kabul ederler.

Beşinci olarak, Daniel'in 9. bölümü, Mesih'in o kanlı ölümünü şu sözlerle önceden bildirir: Ve altmış iki hafta sonra Mesih öldürülecektir. Bu durumun tamamen Mesih'e özgü olduğu ve bu ismin paydaşlığıyla atfedildiği başka hiç kimse hakkında söylenemeyeceği, sadece Müjdecilerin tanıklığından değil, bizzat Yahudilerin kendi itiraflarından da net bir şekilde sabittir.

Altıncısı, Zekeriya'nın 12. bölümü, çarmıha gerilmeyi ve Mesih'in böğrünün delinmesini şu sözlerle önceden bildirir: Ve bana, mızrakla deldikleri kişiye bakacaklar ve biricik oğlu için ağlayan biri gibi ağlayıp feryat edecekler. Bunu sadece Aziz Yuhanna Müjdesinin 19. bölümünde yazmakla kalmaz; aynı zamanda eski Yahudi Muallimler de bu yerin Mesih'e ait olduğunu şehadet ederler. Eski Ahit'ten bu konuya dair daha birçok tanıklığı, sözü uzatmamak adına geçiyorum.

Mademki hem Peygamberler hem de Müjdeciler, Mesih'in gerçekten acı çektiği, öldüğü ve çarmıha gerildiği konusunda tamamen uyuşmaktadırlar; ve Mesih'in bizzat Kendisi Müjde'de bir kereden fazla, Yahudiler tarafından kırbaçlanacağını, aşağılanacağını, çarmıha gerileceğini ve öldürüleceğini önceden bildirmiştir; o halde Müslümanlar, bu acıların Mesih'in değil, bir Yahudinin, Titianus'un veya O'nun suretini taşıyan bilmem kimin başına geldiğini gevezelik ederken tamamen saçmalamakta ve delirmektedirler. Bu mantıkla, Kutsal Kitapların Adem, İbrahim, Nuh, Musa, Davut, Süleyman ve diğerleri hakkında anlattığı her şeyin de kendilerinin değil, onlara benzeyen başka şahısların başına geldiğini söyleyebiliriz. Oysa sadece Müjdeciler ve diğer Elçiler değil, aynı zamanda Peygamberler ve özellikle gördüğümüz üzere İşaya, Mesih'in insanların günahları için, yani tüm insan soyunun kurtuluşu için gerçekten acı çektiğini, gerçekten öldüğünü ve kanını akıttığını sarsılmaz biçimde onaylarken; şayet O ne acı çektiyse, ne öldüyse, ne de kanını akıttıysa, aksine tüm bu şeyler o Yahudinin veya Titianus'un başına geldiyse: o halde bu durumda insan soyunun kurtuluşu ve ebedi selameti Mesih'e değil, o ikisine atfedilmeliydi!

Belki meraklı birisi, Muhammed'i bu kadar çılgınca, bu kadar ahmakça, bu kadar yalanca ve bu kadar dinsizce bir görüşü ortaya atmaya neyin sevk etmiş olabileceğini soracaktır.

Cevap veririm ki; bu Sahtekar, Hristiyan dininin içinde, yani Manichæos fırkasında Şeytan'ın kışkırtmasıyla bu tür bir hatanın ortaya çıktığını duymuştu; ve çarmıhın ve elemin utancından kurtulacağı için bunun Mesih'e daha büyük bir şeref getireceğini ve O'nun canlı olarak göğe yükseltildiğinin vaaz edileceğini düşünerek, önünde bulduğu bu aynı hatayı hemen kucakladı. Nitekim o, her türlü kötülüğe karşı en kurnaz olan biri olarak, Mesih'in çarmıha gerilmesini vaaz etmenin Yahudiler için bir skandal, uluslar (paganlar) için ise bir budalalık olduğunu biliyordu. Bu yüzden, kendi batıl inancını ve dinsizliğini insanlara aşılama ve yaymak için bunun daha makul ve daha etkili bir orta yol olacağını düşündü. Şeytan ise, tüm dünyayı peşinden sürükleyen o krallığı kendisi aracılığıyla yıkılan o kurtarıcı çarmıhın ve Efendimizin eleminin hatırasını insanların zihninden tamamen silmek için tüm gücüyle ve her türlü hilesiyle çabalıyordu.

Eski İbranilere gelecek olursak; onlar Kutsal Yazılardan, Mesih'in çok acı çekeceğini ve kanlı bir ölüme maruz kalacağını en açık şekilde öğrenmişler ve itiraf etmişlerdir. Talmud'da bunu şahadet eden birçok yer mevcuttur. Ancak daha modern olanlar, bu apaçık hakikati gizlemek için büyük bir yalan uydurmuşlardır: Şöyle ki; gelecek olan iki ayrı Mesih bulunacağını hayal etmişlerdir; bunlardan biri Yahuda sıbtından ve Davut'un oğlu olacak, diğeri ise Yusuf sıbtından ve Yusuf'un oğlu olacaktır.

Peygamberlerin Mesih hakkında bildirdiği tüm o görkemli ve şerefli şeyleri o birincisine atfetmek isterler; o aşağılanma, acı, fakirlik, işkence ve ölümlle ilgili olan her şeyin ise o ikincisine, yani Yusuf'un oğluna uygun düştüğünü iddia ederler. Oysa yukarıda gördüğümüz gibi, bu iki Mesih iddiası Yahudiler tarafından hiçbir temele dayanmaksızın uydurulmuştur; ve bunu bizzat kendi içlerinde daha bilge ve anlayışlı olanlar da itiraf ederler. Bunların arasında, Midras Tebillim'de, Çölde Sayım 1.

bölümdeki şu sözler üzerine: Her biri atalarının evinin reisidir diyen R. Nahman şöyle

yazmıştır: Bu yerde zikredilen o adam, Davut'un oğlu olan Mesih'ten başkası değildir. Nitekim İşaya 53. bölümde şöyle denir: Acılar adamı ve hastalığı tanıyan. Yahudilerin en bilge olanı R. Moyfes (Meymonid), Yad Chazacha adlı eserinin Kralların Hükümleri hakkındaki 11. babında, iki Mesih'in varlığını kabul eder; ancak bunlardan birini adeta bir figür (simge) olarak görür, yani İşay oğlu Davut'u; diğerini ise gerçek ve öz Mesih olarak kabul eder ki, o Davut'un soyundan doğacaktır: Şüphesiz bu, gerek Hristiyanların gerek Müslümanların halihazırda dünyaya geldiğine inandıkları o Mesih'tir. Nitekim R. Moyfes, Balam'ın o peygamberliğini açıklarken orada şöyle konuşur: Burada iki Mesih hakkında peygamberlik edilmektedir: Birincisi olan Davut hakkında, ki o İsrail'i düşmanlarının elinden kurtarmıştır; ve sonuncu olan Mesih hakkında, ki o Esav oğullarının elinden İsrail'i kurtaracaktır. Ve 12. bapta, Yahudilerin Kutsal Yazıların sözlerinden zorunlu olarak çıkarılanlar dışında, bu Yusuf oğlu Mesih hakkında hiçbir kesintisiz geleneğe sahip olmadıklarını açıkça belirtir; zira şöyle yazar: Bilgeler, Kutsal Yazıların ayetlerinden zorunlu olarak anlaşılanlar dışında, bu konuda hiçbir kesintisiz geleneğe sahip değildirler. R. Moyfes bunu söylemektedir, çünkü Kutsal Yazılarda aynı Mesih hakkında birbirine zıt gibi görünen şeylerin önceden bildirildiği görülmektedir. Nitekim bazen O'nun fakir, acı çeken, yaralanan ve ölen biri olacağı söylenir; bazen de zengin, görkemli, mutlu, zafer kazanan ve egemenliğinin sonu olmayan en büyük Kral olacağı belirtilir. İşte bu durum, Yahudilerden bazılarının ahmakça bir bilgelikle iki ayrı Mesih hayal etmelerine yol açmıştır; zira Peygamberlerin aynı Mesih'i iki farklı durumda önceden bildirdiğini fark etmemişler veya fark etmek istememişlerdir: Şöyle ki; otuz üç yıl boyunca ölümlü olan o insani durumda acı çekeceğini, ardından ise sonsuza dek kalıcı olacağı o ölümsüzlük ve yücelik durumuna ulaşacağını görememişlerdir. Birinci durumda şüphesiz alçakgönüllü, fakir, acı çeken ve ölüme tabi biridir; ikinci durumda ise görkemli, yüce, egemen ve ölümsüz bir Krallığın sahibidir. Bu hakikati Müslümanların bizzat kendileri de bilirler; zira İsa Mesih'in yeryüzünde yaşadığı sırada fakir, Yahudiler tarafından eziyet gören, krallıktan, güçten ve zenginlikten mahrum biri olduğunu itiraf ederler; fakat yine de O'nun dünyaya tekrar görkemli bir şekilde döneceğini, tüm ulusların Kralı olacağını ve her yere kesin olarak egemen olacağını en sarsılmaz biçimde kabul ederler.

YİRMİ BÖLÜMÜN BİRİNCİSİ.

Müslümanların Piskoposlara ve Rahiplere Gösterilen Saygı Hakkındaki Altıncı İtirazına Cevap Verilir.

Zaten gördük ki, Muhammed Hristiyanlara ve ayrıca Yahudilere karşı, kendi rahiplerine ve piskoposlarına putperestçe bir saygı gösterdikleri itirazını öne sürmektedir. Burada daha önce getirilen Kur'an kelimelerini tekrar etmiyorum. Sadece bu Sahtekarın bu suçu bize hangi temele dayanarak öne sürdüğünü araştırmak gerektiğini düşünüyorum. Bunu ise Müslüman Müfessirlerin şerhlerinden daha kolayca öğreneceğiz. Gelaleddin Kur'an'ın kelimelerini şöyle açıklar: اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ عُلَمَاءَ الْيَهُودِ وَرُهْبَانَهُمْ عِبَادَ النَّصَارَىٰ أَرْبَابًا حَيْثُ اتَّبَعُوهُمْ فِي تَخْلِيلِ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَتَحْرِيمِ مَا أَحَلَّ "Yahudi alimleri olan hahamlarını ve Hristiyanların ibadet ehli olan rahiplerini rabler edindiler; şöyle ki, Tanrı'nın haram kıldığını helal saymakta ve helal kıldığını haram saymakta onlara uydular."

بَعْضُهَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ لَا نَعْتَدِلُ لِأَمَمِهِ بِغَيْرِ إِحْلَالِ اللَّهِ وَلَا نُحَرِّمُهَا بِتَحْرِيمِ غَيْرِ اللَّهِ وَلَا نَجْعَلُ لِّغَيْرِ اللَّهِ الْخُضُوعَ وَالتَّعْظِيمَ مَا يَجِبُ لِلَّهِ وَذَلِكَ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ كَانُوا يَجْلُونَ وَيُحَرِّمُونَ بِقَوْلِ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ مَا لَمْ يُحَرِّمَهُ اللَّهُ وَلَا حَلَّاهُ وَيَحْنُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ طَاعَتَهُمْ وَيُجْرُونَ أَمْرَهُمْ فِي ذَلِكَ وَنَهْيَهُمْ عَمْرِي لِأَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَهِيَ

"Birbirimizi Tanrı'dan başka rabler edinmeyelim; Tanrı'nın helal kılması dışında başkasının helal kılmasıyla amel etmeyelim, Tanrı'dan başkasının haram kılmasıyla da haram saymayalım. Ve Tanrı'dan başkasına, ancak Tanrı'ya vacip olan o boyun eğmeyi ve tazimi göstermeyiz. İşte bu şundandır ki, Kitap Ehli, Tanrı'nın haram kılmadığı veya helal kılmadığı şeyleri hahamların ve rahiplerin sözüyle helal ve haram sayıyorlardı; ve onların itaatini kendi üzerlerine alıyorlar, bu konudaki emir ve nehiylerini Tanrı Teâlâ'nın emri gibi yürütüyorlardı ki bu da"

Piskoposlarını kabul ettiler, şüphe yok ki Yahudilerin Alimlerini ve Hristiyanların Rahiplerini rabler edindiler; Tanrı'nın yasakladığı şeylerde onlara izin vererek ve O'nun izin verdiği şeyleri yasaklayarak onlara uydular. Aynı şeyi, birçoklarının aktardığı o gelenek vasıtasıyla teyit eden Jabias da açıklar; nitekim Odemium filium Chatemi (Adiy bin Hâtim) şöyle derken aktarır:

جِئْتُ إِلَى النَّبِيِّ ص وَفِي غُنْقِي صَلَيبٌ مِّن رُّهْبَانٍ عَدِيمِ الْقَلْبِ هَذَا الْوَتْنِ مِّنْ غُنْقِكَ فَالْقَيْتُ فَلَنْتَهِيَ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ بَرَاءَةٍ فَلَمَّا أَنْتَهَى إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ مَا نَتَّخِذُهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ قَالَ بَلَى أَلَيْسُوا يُجْلُونَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَسْتَجْلُونَ وَيُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فَتُحَرِّمُونَهُ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَتِلْكَ عِبَادَتُكُمْ

"Peygamber'e (s.a.v.) geldim, boynumda rahiplerden kalma gümüş bir haç vardı.

Şöyle dedi: Boynundaki şu putu at. Ben de onu attım; o sırada Beraet (Tevbe) Suresi'ni okuyordu. Tanrı Teâlâ'nın 'Hahamlarını ve rahiplerini Tanrı'dan başka rabler edindiler' sözüne ulaştığında, dedim ki: 'Ey Tanrı'nın Elçisi, Tanrı'ya ant olsun ki biz onları Tanrı'dan başka rabler edinmiyoruz.' Dedi ki: 'Aksine, Tanrı'nın size haram kıldığını helal kılıyorlar da siz de helal saymıyor musunuz? Ve Tanrı'nın helal kıldığını haram kılıyorlar da siz de haram saymıyor musunuz?' Dedim ki: 'Evet.' Dedi ki: 'İşte bu sizin onlara ibadetinizdir.'"

Tanrı'nın Peygamberi Muhammed'e geldim ve boynumda asılı bir haç vardı; bana

dedi ki: ey Adiy, boynundaki o putu at. Ben de haçı fırlatıp attıktan sonra yanına

yaklaştım; o sırada Tevbe Suresi'ni okuyordu. Ne zaman ki Tanrı'nın şu sözlerine

ulaştı: "Yahudiler piskoposlarını ve rahiplerini Tanrı'dan başka rabler edindiler;"

dedim ki: Ey Tanrı'nın Elçisi, Tanrı'ya ant içerim ki biz onları Tanrı'dan başka rabler

edinmiyoruz. O ise şöyle cevap verdi: Kesinlikle ediniyorsunuz; zira onlar Tanrı'nın

size yasakladığı şeyleri helal kıldıklarında siz de helal saymıyor musunuz? Ve

Tanrı'nın izin verdiği şeyleri yasakladıklarında siz de yasak saymıyor musunuz?

Dedim ki: Evet. O da: İşte bu sizin onlara olan ibadetinizdir, dedi. Fakat Kur'an'ın bu

ayetlerinin geniş açıklamasını Thalebienfis şöyle ortaya koyar:

فَقَالَتِ الْيَهُودُ مَا نُرِيدُ إِلَّا أَنْ نَتَّخِذَكَ رَبًّا كَمَا اتَّخَذَتِ النَّصَارَى عِيسَى رَبًّا فَقَالَتِ النَّصَارَى مَا نُرِيدُ إِلَّا أَنْ نَقُولَ فِيكَ مَا قَالَتِ

الْيَهُودُ فِي عَزِيرٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا

يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ كَمَا فَعَلَتِ الْيَهُودُ فِي عَزِيرٍ وَالنَّصَارَى فِي الْمَسِيحِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ

وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ أَيُّ لِعُمُومِهِمْ فِي الْمَعَاصِي : وَقَالَ عِكْرِمَةُ هُوَ سُجُودُهُمْ لِبَعْضِهِمْ وَقِيلَ

مَعْنَاهُ لَا نَطِيعُ أَحَدًا فِي الْمَعَاصِي وَفِي الْخَبَرِ مَنْ اتَّبَعَ مَخْلُوقًا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَكَأَنَّمَا سَجَدَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَقَدْ قِيلَ وَلَا نَتَّخِذُ

"Yahudiler dediler ki: 'Biz ancak Hristiyanların İsa'yı rab edindiği gibi seni de rab

edinmek isteriz.' Hristiyanlar da dediler ki: 'Biz ancak senin hakkında Yahudilerin

Üzeyir hakkında söylediğini söylemek isteriz.' Bunun üzerine Tanrı Teâlâ şunu indirdi: 'Ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda eşit bir kelimeye gelin; Tanrı'dan başkasına ibadet etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Yahudilerin Üzeyir'de, Hristiyanların da Mesih'te yaptığı gibi birbirimizi Tanrı'dan başka rabler edinmeyelim.' Tanrı Teâlâ buyurdu: 'Hahamlarını, rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i Tanrı'dan başka rabler edindiler;' yani günahlarda onlara genel olarak uymalarından ötürü. İkrime dedi ki: 'Bu, onların birbirlerine secde etmeleridir.' Ve denildi ki anlamı: 'Günahlarda hiçbir kimseye itaat etmeyiz.' Hadiste ise: 'Kim Tanrı'ya isyan olan bir hususta bir yaratığa uyarsa, sanki Tanrı'dan başkasına secde etmiş gibidir' denmiştir. Ve dendi ki 'edinmeyelim'..."

Yahudiler Muhammed'e dediler ki: Sen bizden, Hristiyanların İsa'yı Rab olarak kabul ettikleri gibi, seni de Rab olarak kabul etmemizden başka bir şey istemiyorsun. Hristiyanlar ise dediler ki: Sen bizden, ancak Yahudilerin Üzeyir hakkında söylediklerini söylememizi istiyorsun. Bunun üzerine Tanrı, 3. Surede şu ayeti indirdi: "De ki: Ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda adil bir kelimeye gelin; Tanrı'dan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Yahudilerin Üzeyir'i, Hristiyanların da Mesih'i yaptığı gibi hiçbirimiz diğerini Tanrı'dan başka rabler edinmesin." Tanrı buyurdu: Piskoposlarını ve Rahiplerini Tanrı'dan başka rabler edindiler; ve Meryem oğlu Mesih'i de. Yani, kanuna karşı işlenen günahlarda onlara uymalarından ötürü. İkrime ise şöyle der: "Bu, onların birbirlerine gösterdiği tazimdir." Bazıları ise şöyle açıklar: "İlahi kanunun ihlal edildiği hiçbir şeyde onlara itaat etmeyiz." Ve şu meşhur söz de bundandır: Kim ilahi kanuna karşı bir yaratığa itaat ederse, o canlıya tapınmış gibi olur. Diğerleri ise şöyle açıklar: Tanrı'dan başka hiç kimseyi rabler edinmeyelim; yani, Tanrı'nın izin vermediği şeyleri bize helal kılmalarını, ya da Tanrı'nın yasaklamadığı şeyleri bize yasaklamalarını kabul etmeyelim; zira Yahudiler ve Hristiyanlar piskoposlarının ve rahiplerinin bu yetkisini kabul ediyorlardı, ki bu da sadece Tanrı'ya aittir.

Çok iyidir ki, Muhammed Hristiyanların davasını Yahudilerin davasıyla birleştirmiştir; zira her iki şahit de küstahça bir yalana ve katmerli bir aldatmacaya dayanmaktadır. Nitekim geçmişte ne Yahudiler piskoposlarını, ne de Hristiyanlar rahiplerini Tanrı'dan başka rabler edinmişlerdir; ne onlara tapınmışlar, ne onlara kulluk etmişler, ne de onlara ilahi bir itaat göstermişlerdir. Ne de o piskoposlar halka, ilahi kanunları çiğnemelerini ve onlara uymalarını öğretmişlerdir; ya da ne zaman bir kötülük emretilerse halk o kötülüğü yapmıştır; ya da ne zaman bir şeye izin verdilerse o şey helal kabul edilmiştir; ya da nihayetinde Yahudiler Üzeyir'e ilahi bir tazim göstermişlerdir: ki Hristiyanlar da rahiplerini bu şekilde onurlandırmış olsunlar! Kaldı ki biz, Hristiyanların (zira Yahudilerden bahsetmiyoruz ve belki de Muhammed onlara haksızlık etmemiştir, çünkü onlar hahamlarının emirlerini peygamberlerin emirlerinden üstün tutarlardı) rahiplerine, piskoposlarına ve özellikle Roma Piskoposuna büyük bir saygı gösterdiklerini asla inkar etmeyiz; ancak bu insani ve dini bir saygıdır, ilahi bir saygı değildir. Ne onları Rabler, ne de Tanrılar olarak görürüz; aksine onları Rab'bin ve Tanrı'nın Vekilleri ve Hizmetkarları olarak kabul ederiz: tıpkı Müslümanların geçmişte kendi Halifelerine, bugün ise Emirlerine ve Müftülerine tazim göstermesi gibi. Şayet onlara gösterilen bazı saygılar Tanrı'ya da

atfedilen cinstense; örneğin diz çökmek, buhur sunmak ve buna benzer şeyler: bundan ötürü onlarda ilahi bir yön olduğu asla düşünülemez. Zira Tanrı'ya atfedilen birçok şeyin Kutsal Yazılarda insanlara da verildiğini biliyoruz; nitekim orada Krallar ve Önderler "tanrılar" ve "rabler" adıyla çağrılırlar; ve onlara karşı sadece diz çöküldüğünü değil, tüm bedeninin yere serilerek secde edildiğini, hem de hiçbir inanç suçu işlenmeksizin imanlılar tarafından yapıldığını ve açıkça tapınıldığını okuruz. Bizzat Kur'an da onaylar ki, Tanrı'nın melekleri Tanrı'nın emriyle Adem'e secde etmişlerdir; ve İblis ona secde etmek istemediği için en şiddetli şekilde cezalandırılmıştır: yine de melekler Adem'i bir Tanrı veya bir Rab olarak kabul etmemişlerdi. Bu tür dışsal tazim göstergeleri, sunanın niyetine, hatta insanların ortak adetine ve kullanımına göre değerlendirilir; yani bunların Tanrı'ya özgü olan o mutlak tapınmaya mı (latría), yoksa sadece insanlara yönelik bir hürmete mi (dulía) ait olduğu bilinir. Fakat bunlar son derece bilinen ve tüm insanlarca malum olan şeylerdir.

Hristiyanların rahiplerini veya piskoposlarını Rabler veya Tanrılar gibi kabul ettikleri, Tanrı'ya karşı bir şey emrettiklerinde bile onlara itaat ettikleri ve onların kanunlarını Tanrı'nın kanunlarından üstün tuttukları iddiası ise en açık iftiradır ve yalandır. Meğerki Muhammed, Musa'nın Tevrat'ta Yahudiler için koyduğu o seremoniyel ve hukuki bazı kanunları kastetmiş olsun, ki bunlar hakkında Tanrı'ya karşı bir uyuşmazlık yoktur. Ancak bu kanunları Hristiyanların rahipleri değil, bizzat Mesih Kendisi, Müslümanların da itiraf ettiği üzere ortadan kaldırmıştır. Ve bu konuda bizimle Müslümanlar arasında hiçbir uyuşmazlık olamaz; özellikle de kendileri de Musa kanununun o seremoniyel emirlerinin çoğunu reddediyorken.

Son olarak; eğer piskoposların ve rahiplerin, ve özellikle Roma Piskoposunun, bazı ilahi veya ahlaki kanunlar hakkında kapalı olan şeyleri açıkladıklarını ve yorumladıklarını kastederek Muhammed onların Tanrı'nın yasakladığını helal kıldıklarını veya Tanrı'nın izin verdiğini yasakladıklarını düşünüyorsa; bu durumda son derece kaba ve hem Hristiyanların, hem Yahudilerin, hem diğer ulusların, hatta bizzat Müslümanların kendi aralarında ortak olan bir gerçekten ne kadar habersiz olduğunu gösterir; zira hem ilahi hem insani kanunlarda ortaya çıkan şüphelerin açıklanması, çözülmesi ve netleştirilmesi, her zaman din işleriyle ve kutsal şeylerle ilgilenen o kimselerden talep edilir. Bilakis bu durum, bizzat Tanrı tarafından Tevrat'ta, Tesniye 17. bölümde şu sözlerle emredilmiştir: Eğer senin kapılarının içinde kan ile kan arasında, dava ile dava arasında, cüzam ile cüzam arasında hüküm vermek zor ve şüpheli görünürse; ayağa kalk ve Tanrın Rab'bin seçeceği o yere çık. Ve Levi soyundan olan kahinlere ve o dönemde görevli olan hakime gel; onlara danış, onlar sana hükmün doğrusunu bildireceklerdir. Ve Rab'bin seçeceği o yerde sana bildirecekleri hükmün sözüne göre davranacaksın; ve sana öğrettikleri kanuna göre onların hükmünü takip edeceksin.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM.

Kutsal Tasvirlerle Gösterilen Hürmet Hakkındaki Yedinci İtiraza Cevap Verilir.

Daha önce söylediğim gibi, her ne kadar Kur'an'da Hristiyanlar tarafından Kutsal Tasvirlerle gösterilen hürmete karşı açıkça hiçbir şey bulunmasa da; yine de Muhammed'in ve onun takipçilerinin bu aynı tasvirlerin en amansız düşmanları

oldukları sabittir. Onların bu dinsizlikteki taklitçileri, ilk olarak Isauria soyundan gelen İmparator Leo ve onun oğlu Constantinus Copronymus ile o dönemin diğer İkonoklastları (tasvir kırııcıları) olmuştur ki, bunlara karşı İznik'te ikinci genel konsil toplanmıştır. Ardından ise bu son zamanlarımızda Kalvinistler ve Sakramentaryenler gelmiştir ki, bunlar Müslümanların öz evlatları ve adeta öğrencileridir. İşte bu hürmeti putperestçe ve Tanrı tarafından yasaklanmış bir şey olarak gören Muhammed ve Müslümanlar, bunu Hristiyanlara karşı bir suçlama olarak öne sürerler. Oysa bu hürmet ne herhangi bir putperestlik barındırır, ne de Tanrı'nın emriyle yasaklanmış gayrimeşru bir şeydir; bilakis hem meşru hem caiz, hem de iyi bir şey olduğu birçok gerekçeyle ve bizzat Müslümanların kendi tanıklıklarıyla kolayca kanıtlanır.

Dahası, Kutsal Tasvirlerin kullanımının ve onlara gösterilen hürmetin gayrimeşru olduğunu kanıtlayacak hiçbir argüman öne sürülemez. Zira bu durum ya doğa hukukundan ya da ilahi kanundan yola çıkılarak aranmalıydı. Oysa doğanın hiçbir kanunu tasvirlerin kullanımının reddedilmesi gerektiğini söylemez; bilakis tam tersini öğretir. Nitekim ilk olarak hem insanın hem de diğer canlıların, taklit etmeye ve kendilerine benzer bir şey üretmeye doğası gereği eğilimli olduğunu görürüz. Resim (pietura) ve heykel (sculptura) ise, taklit etme sanatının en önde gelen türleridir; ve bu sanatlar arasında, insanların doğayı gözlemleyerek kamunun yararı için buldukları o şeyler sayılır; bu yüzden hiçbir şekilde kötü olarak değerlendirilemezler. Ayrıca dünyadaki hiçbir kimse yoktur ki bilmesin; dünyanın başlangıcından bu çağa kadar, tüm ulusların kendi atalarının ve seçkin şahsiyetlerin tasvirlerini ve heykellerini yapmayı adet edindiklerini: Tüm uluslar arasında bu kadar yaygın ve kabul görmüş bir şeyin kötü olduğu kesinlikle söylenemez; ve bunun pürüzsüzce doğanın ışığından kaynaklandığı zorunlu olarak kabul edilmelidir. Şayet Yahudiler ve Müslümanlar bazen kullandıkları bu tasvirleri sonradan reddetmişlerse, bu onlara doğa tarafından dikte edilmiş bir şey değildir, aksine kendi hususi batıl inançlarından ötürüdür. Buna bir de Tarih kitapları eklenir ki, bunlarda seçkin insanların hayatları ve işleri canlı bir şekilde anlatılır; tasvirlerden ise ya çok az ya da hiç farklı değildir. Doğa nihayetinde kendi eserlerinde, adeta bir kalem veya fırça gibi, En İyi ve En Yüce Tanrı'nın o en parlak sıfatlarını ifade etmek ve yüce, semavi şeyleri bu aşağıdaki, dünyevi şeylere benzetmek için iş görür.

Şayet ilahi kanundan bahsedecek olursak; tasvirlerin kullanımı bu kanun tarafından sadece reddedilmemekle kalmaz, aynı zamanda en açık şekilde onaylanır. Tanrı bizzat Kendisini tasvirlerin hamisi olarak gösterir; nitekim insanı Kendi suretine (imagine) ve benzerliğine göre yarattığı belirtilir. Ardından, Mısır'dan Çıkış 25. bölümde, bizzat Kendisi Antlaşma Sandığı'nın üzerine Kerubim tasvirlerinin yapılmasını emretmiştir. Ve Çölde Sayım 21. bölümde, Musa'ya tunçtan bir yılan yapmasını ve halkın önünde bir şifa nişanesi olarak kaldırmasını buyurmuştur. Dahası 1. Krallar 6. ve 7. bölümlerde; Kerubimlerin, öküzlerin, aslanların ve diğer tasvirlerin Tapınak'ta yer almasını istemiştir. Son olarak hem Tanrı hem de Melekler, Kutsal Yazılarda sıklıkla görüldüğü üzere, insanların görmesi için kendilerini çeşitli biçimlerde veya tasvirlerde göstermişlerdir.

Müslümanlar ve Yahudiler, En Yüce Tanrı'nın şu emrini bize karşı öne sürerler; Mısır'dan Çıkış 20: Kendine oyma put, yukarda gökte olanın, ya da aşağıda yerde olanın, ya da yerin altında sularda olanın hiçbir suretini yapmayacaksın. Cevap verilir birinci olarak; burada basitçe tasvirlerin yapılması yasaklanmamaktadır, aksine putların, yani kendilerine hak etmedikleri ilahi şereflerin verilmesi amacıyla yapılan o uydurma ilahların tasvirleri yasaklanmaktadır. Bu durum hemen peşinden gelen şu sözlerden açıktır: Onlara eğilmeyeceksin ve onlara kulluk etmeyeceksin. Ve yukarıda anılan sözlerden önce şöyle denmiştir: Karşımda benden başka tanrıların olmayacak: Ve ardından eklenmiştir: Kendine oyma put yapmayacaksın, vs. Tüm bunlar, tek bir Tanrı hakkındaki o tek emrin altına girer; nitekim eğer tasvirlerin yapılmasına dair o yasak ayrı bir emir olsaydı, o zaman Dekalog'un (On Emir) emirlerinin sayısı on değil, on bir olurdu. Bu durum Levililer 26. bölümde daha açık görünür; orada şöyle denir: Kendi Tanrınız Rab benim: yurdunuzda ibadet etmek amacıyla kendinize putlar ve oyma tasvirler yapmayacaksınız, ne de nişane niteliğinde dikili taşlar koyacaksınız; çünkü Kendi Tanrınız Rab benim. Ve Tesniye 4. bölümde: Rabbin Horeb'de ateşin içinden sizinle konuştuğu gün hiçbir suret görmediğinizi unutmayın: öyle ki yozlaşıp kendinize herhangi bir suretin biçiminde oyma put yapmayasınız, ister erkek ister kadın biçiminde olsun: yerde olan herhangi bir hayvanın biçiminde, ya da havada uçan herhangi bir kanatlı kuşun biçiminde, ya da yerde sürünen herhangi bir sürüngenin biçiminde, ya da yerin altında sularda olan herhangi bir balığın biçiminde olsun. Gözlerini göğe kaldırıp güneşi, ayı, yıldızları ve tüm gök ordusunu gördüğünde aldanıp onlara eğilmeyesiniz ve onlara kulluk etmeyesiniz; zira Tanrınız Rab bunları göğün altındaki tüm uluslara vermiştir. Bu sözlerden açıkça anlaşılmaktadır ki, Tanrı basitçe tasvirlerin, ister oyma ister boyama olsun, yapılmasını yasaklamamaktadır; aksine sadece putperestçe yapılan, yani içlerinde bir ilahlık barındığı sanılarak kendilerine tapınılan o tasvirlerin kültürünü yasaklamaktadır. Aksi takdirde, bizzat Tanrı'nın Kendisinin bu tasvirleri, bu suretleri yapmayı emretmiş olmasıyla kendi Kendisiyle çelişmesi gerekirdi. Cevap verilir ikinci olarak; her ne kadar o dönemde Tanrı'nın Yahudilere, putperestliğe olan o aşırı eğilimlerinden ötürü tasvirlerin kültürünü yasaklamış olduğunu kabul etsek de; Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında bu tür bir tehlikenin veya putperestlik şüphesinin bulunmadığı o bu çağda, bu yasağın bu yönüyle geçerli olmadığı açıktır. Nitekim kanunun o yönü ortadan kalktığında, o yasağın kendisi de ortadan kalkmış sayılır. Ne de o yasak o dönemde doğa hukukuna ait bir yasaktı; aksine, Şabat gününün kutlanması, Fısıh bayramının yapılması, belirli hayvanların etlerinden kaçınılması ve buna benzer diğer şeyler gibi sadece seremoniyel ve hukuki bir emirdi. İkinci bir itiraz getirilir; her ne kadar tasvirlerin meşru olduğunu kabul etseler de, onlara gösterilen o hürmetin putperestçe olduğu iddia edilir; nitekim şöyle dendiği gibi: Onlara eğilmeyeceksin. Cevap verilir birinci olarak; şüphe duyulamaz ki burada sadece Tanrı'ya gösterilen o mutlak tapınma kastıyla (latría) tasvirlere eğilmek yasaklanmaktadır; zira bu durum Tanrı'yı inkar etmek ve tasviri Tanrı yapmak olurdu. Bu durum bizzat yasağın kendi sözlerinden de açıktır.

Cevap verilir ikinci olarak; gayrimeşru olan şey, tasvirlere gösterilen her türlü saygı değil, aksine batıl ve dindiş olan o tasvirlerle, yani hiçbir saygıyı hak etmeyen o sahte ilahların figürlerine gösterilen saygıdır.

Cevap verilir üçüncü olarak; Efendimiz Mesih'in, Kutsal Meryem'in, Meleklerin veya Azizlerin tasvirlerine gösterilen saygının putperestçe olmadığı, aksine bu tasvirlerin temsil ettiği o asıl şahıslara (prototiplere) yönelik olduğu açıktır. Bu durum birçok gerekçeyle kanıtlanır.

Birinci olarak; zira tüm uluslar arasında kendi Krallarının ve Önderlerinin tasvirlerine hürmet göstermek, onları onurlandırmak her zaman bir adet olmuştur. Ve o tasvirlerle karşı bir suç işlemek, onları çiğnemek veya küçümsemek her zaman ölümcül bir suç sayılmıştır.

İkinci olarak; zira hiç kimse Tapınaklara, Sunaklara, Azizlerin röliklerine ve diğer kutsal şeylere saygı gösterilmesinin meşru olduğunu, hatta vacip olduğunu inkar edemez; ne de bu konuda bizimle Müslümanlar arasında bir uyuşmazlık olabilir, zira kendileri Mekke'deki o siyah taşta büyük bir tazimle saygı gösterirler; ve ayrıca aziz saydıkları kimselerin, özellikle de Muhammed'in mezarlarına ve oradaki küllere en büyük saygıyı ve hürmeti beslerler. O halde aynı mantıkla Kutsal Tasvirlerle de bu tür bir saygının gösterilmesi meşru olmalıdır; zira tasvirlerin o mezarlardan hiçbir farkı yoktur.

Üçüncü olarak; zira Kutsal Yazılarda, Antlaşma Sandığı'nın içinde o iki Kerubim tasvirinin bulunduğu ve bizzat en büyük, en ilahi hürmetle onurlandırıldığı sabittir. Süleyman'ın Tapınağı, Sunağı ve Kutsallar Kutsalı da en büyük tazimle onurlandırılıyordu; ve Musa'nın çölde kaldırdığı o tunç yılan da, ki Mesih'i simgeliyordu, bir saygıyla onurlandırılıyordu; zira halk ona imanla ve dindarlıkla bakıyor ve o yılan vasıtasıyla ölümden kurtuluyordu. Ancak Yahudiler sonradan o yılanı bir Tanrı gibi tapınmaya başladıklarında hata ettiler.

Dördüncü olarak; zira Peygamberler ve aziz insanlar, Tanrı'yı ve Melekleri kendilerine çeşitli tasvirlerde gördüklerinde onurlandırmışlardır; onlara gösterilen o hürmet, o tasvirlerin temsil ettiği o Meleğe veya Tanrı'ya yönelikti: İşte biz de Hristiyanlar olarak, Mesih'in, Azizlerin tasvirlerine ve röliklerine tam olarak bu şekilde hürmet ederiz; zira hürmet o nesnelerin kendisinde kalmaz, aksine onların temsil ettiği o şahıslara yönelir. Dolayısıyla, eğer herhangi bir tasvire veya röliğe bir saygı gösteriliyorsa, bunun ikincil düzeyde bir hürmet (dulia) olduğu pürüzsüzce açıktır. Ancak bu mesele bizim meselemiz için o kadar da gerekli değildir.

Burada dikkat edilmelidir ki, Hristiyanlar Tanrı'nın Kendisine ait, O'nun özünü gösteren hiçbir tasvire sahip değildirler ve olamazlar. Şayet Baba Tanrı'yı bir insan suretinde resmediyorlarsa, bu O'nun insan doğasını aldığını göstermek için değildir; aksine Kutsal Yazılarda Kendisini bu şekilde göstermesinden ötürü sembolik ve alegorik bir anlatımdır. Kutsal Ruh'u bir güvercin şeklinde resmetmeleri de, Kutsal Yazıların anlatımından alınan sembolik bir işarettir. Meleklerin, yani ruhani tözlerin tasvirleri hakkında da durum aynıdır.

Müslümanlar, Kutsal Tasvirlerin kullanımının yeni bir şey olduğunu ve Hristiyan dinine sonradan, putperestçe inançların sızmasıyla girdiğini sanırlar; zira bu yöntemin en eski zamanlardan beri, Hristiyan dininin başlangıcından itibaren

imanlılar tarafından kabul edildiği, kullanıldığı ve çok yaygın olduğu; en eski tasvirlerden, Hristiyanlık tarihlerinden ve tüm ulusların yazarlarının tanıklıklarından en kesin şekilde kanıtlanır. Nitekim bizzat kendileri de Bahira manastırında, Havarilerin yüzlerini gösteren o Kutsal Tasvirlerin bulunduğunu; ve Bahira'nın bir keşiş olarak bunlara sahip olduğunu ve manastırında sakladığını, bunlara birer aziz ve peygamber tasviri olarak saygı duyduğunu kabul ederler. Dahası Müslümanların Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi hakkındaki eserlerinde, Konstantinopolis'teki Ayasofya Camii'nde (mabedinde), bu şehir İkinci Muhammed (Fatih Sultan Mehmet) tarafından fethedilmeden önce, İsa Mesih'in, Meryem'in ve Havarilerin gökten indiğine inanılan tasvirlerine en büyük şerefle hürmet edildiği yazılıdır. Eğer bu Kutsal Tasvirler ve onlara gösterilen hürmet kötü bir şey olsaydı, Tanrı onları gökten indirmezdi ve Hristiyanlar onlara hürmet etmezlerdi.

Son olarak; Hristiyanlar Kutsal Tasvirlere ve röliklere hürmet ederken, onların önünde diz çökerken veya baş eğerken; Musa'nın, Yeşu'nun, Davut'un ve İbranilerin diğer tüm halkının tahtadan yapılmış ve altınla kaplanmış olan o Antlaşma Sandığı'na ve üzerindeki Kerubimlere karşı gösterdikleri o hürmetten, onların önünde yere kapanarak yaptıkları o tazimden başka hiçbir şey yapmamaktadırlar.

Her ne kadar Müslümanlar tasvirlerden bu kadar nefret etseler de; bugün bile Konstantinopolis'teki Ayasofya Mabedi'nde Efendimiz Mesih'in üç tasvirini, Meryem'in üç tasvirini ve Vaftizci Yahya'nın bir tasvirini, birkaç haç ve melek figürüyle birlikte hala korumaktadırlar ki bu durum adeta bir mucize olarak kabul edilmelidir.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.

Muhammed'in Hristiyan Dini İçindeki Bölünmelerin Çokluğu Hakkındaki Son İtirazına Cevap Verilir.

Muhammed'in Kur'an'da ve Müslümanların kendi kitaplarında Hristiyanlara karşı, kendi aralarındaki sapkınlıkları, bölünmeleri ve uyuşmazlıkları öne sürmelerinden daha sık yaptıkları hiçbir şey yoktur; nitekim Ahmed bin Abdülhalim (İbn Teymiyye) kendi dini hakkında şöyle yazmaktan çekinmemiştir:

: اذا اجتمع عشرة نصارى ليفترقوا على احد عشر قولاً

"Şayet on Hristiyan bir araya gelse, kesinlikle on bir farklı görüşe ayrılarak dağılırlar." Şayet on Hristiyan bir araya gelse, kesinlikle on bir farklı görüşe ayrılarak dağılırlar. Fakat bu ifade son derece mübalağalı ve küstahça söylenmiş bir lakırdıdır. Bu itiraza yukarıda yeterince cevap verilmiştir; ve şimdi de tekrar cevap veriyorum ki, bir dinin içinde bazı bölünmelerin ve sapkınlıkların bulunması, o dinin gerçek veya iyi olmadığını hiçbir şekilde kanıtlamaz; yeter ki dinin o temel kısmı, yani dinin Başlığı olan ve o dinin ismi altında ortaklaşa kabul edilen o ana maddeler üzerinde kendi aralarında uyuşsunlar, onaylasınlar ve aynı iman kuralını her zaman hararetle koruyup gözetinler. Ne Mesih ne de Elçiler, Hristiyan dininin bölünmelerden, sapkınlıklara ve ayrılıklardan tamamen uzak kalacağını hiçbir zaman önceden bildirmemişlerdir; bilakis tam tersini öğretmişlerdir, nitekim Müjde'den ve Yeni Ahit'in diğer kitaplarından bu durum açıktır. Bu yüzden elçiler henüz hayattayken bile, Hristiyanlar arasında sahte dogmalarla ve hatalarla imanın saflığını bozan ve gerçek müminleri fırkalara ayırmaya çalışan birçokları bulunmuştur; ve bunlara karşı, adil olan Tanrı'nın izniyle, bazen başarıya da ulaşmışlardır.

Dahası kesintisiz şekilde sabittir ki, İbraniler henüz gerçek dini ellerinde tutarlarken bile kendi aralarında birçok bölünme ve sapkınlık bulunmuştur; ne de Müslümanlar, İsmail bin Ali'nin Müslüman Milletinin Tarihi hakkındaki bölümünde aktardığı üzere, kendi Peygamberlerinin şu kehanetiyle kendi aralarında da bunun gerçekleştiğini inkar edebilirler:

افتترقت المجوس على سبعين فرقة واليهود على احدى وسبعين فرقة والنصارى على اثنين وسبعين فرقة والمسلمون على ثلاث وسبعين فرقة :

"Mecusiler yetmiş fırkaya ayrıldı, Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı, Hristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrıldı ve Müslümanlar da yetmiş üç fırkaya ayrıldı."

Mecusilerin yetmiş fırkaya; Yahudilerin yetmiş bir fırkaya; Hristiyanların yetmiş iki fırkaya; ve nihayet Müslümanların da yetmiş üç fırkaya bölünmesi gerekirdi.

Dolayısıyla eğer fırkaların çokluğu bir dinin batıllığını kanıtlıyorsa, o halde fırka sayısı bakımından Müslümanların dini tüm dinlerin en batılı olmak zorundadır.

Müslüman Alimlerin, İslam dinindeki bu bölünmelerin, şerhlerin ve sapkınlıkların **الاصول** el-Usûl yani Kökler veya Temeller denilen o ana hakikatler etrafında dönmediğini; aksine **الفروع** el-Fürû yani Dallar denilen o yan maddeler etrafında döndüğünü söyleyen cevapları da hiçbir kıymete haiz değildir. Hepsini birden inanırlar ki, Tanrı tektir ve Muhammed Kur'an ile birlikte Tanrı tarafından gönderilmiştir; ki bunlar imanin kökleridir: diğer hususlarda ise her biri dilediği gibi hisseder, inanır ve dilediğini seçer; ve bundan ötürü hiç kimse sapkın veya kafir olarak adlandırılmaz.

Nitekim yukarıda söylemiştik, tüm Hristiyanların da imanin o birincil ve adeta başat maddelerinde, yani iman esaslarında (Sembolde) tam bir uyum içinde olduklarını.

Şayet bu konularda hata eden bazıları varsa; onlar Müslümanların katında da dışarıda tutulmazlar, ne onların Tanrı'ya inanmadıkları düşünülür, ne de Muhammed'i O'nun elçisi olarak görmedikleri söylenir. Fakat tek bir kırlangıçla yaz gelmez.

En büyük dinsizlik, hatta çılgınlık şudur ki; bir kimsenin kendi kendine, imanin sadece o iki veya üç temel dogmasını inkar edenlerin sapkın veya kafir olarak adlandırılması gerektiğini; Tanrı'nın aynı şekilde vahyettiği ve inanılmasını buyurduğu diğer o birincil ve temel dogmaları hiçe sayanların ise diledikleri gibi özgürce düşünmelerine izin verileceğini telkin etmesidir. Aynı haksızlık Tanrı'ya karşı da işlenmiş olur, ister büyük ister küçük bir hususta olsun O'na karşı imandan sapılsın ve iman pürüzsüzce ortadan kalksın. Ve kesindir ki, Müslüman Doktorlar da bunu bilir ve itiraf ederler; ve Kur'an'da vahyedilen (kendi yanlış sandıkları gibi) veya Muhammed'den gelen gelenekle kabul edilen şeylere inanmayanları veya onlara karşı çıkanları sapkın ve kafir olarak adlandırır; nitekim Ahmed bin Abdülhalim (İbn Teymiyye) buna karşı öğretirken, bizzat kendisi tarafından bilinen hakikate karşı küstahça yalan söylemektedir. Zira Sünniler her yerde Şiileri imansızlıkla suçlarlar, onlara lanet okurlar ve aforoz ederler; çünkü onlar o ilk üç Halifeyi (Ebu Bekir, Ömer, Osman) kabul etmezler, ki kendileri bunları kabul ederler; ve köklere, yani imanin o başat dogmalarına ait diğer bazı hatalardan ötürü onları suçlarlar. Bu durum,

Konstantinopolis'in o Büyük Müftüsü Esad Efendi'nin, İran Şiilerine ve onların Şahı Abbas'ı eğiten hocası Sârih Halife'ye karşı savurduğu o Aforoznameden (Fetvadan) en açık şekilde anlaşılır. Bunu ünlü D. Rikaut, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihi adlı eserinin 2. kitabının 10. babında, Konstantinopolis'te ele geçirdiği en eski bir

Kodeks'ten aynen aktararak yazar. O belgenin bir kısmını burada sadakatle delil getiriyorum: Şayet başka hiçbir sapkınlığa sahip olmasaydınız (der), sadece Muhammed'in o şerefli dostları Ömer, Osman ve Ebu Bekir'i küçümseydiğiniz o tek sapkınlığa sahip olsaydınız bile; sizin bu günahınız o kadar büyük bir günah olurdu ki, ne uzun yılların duaları ne de kesintisiz hac seyahatleri bunu kefarete getirmeye yetmezdi: ve şüphe yok ki derin cehennem (Tartari) lanetlileri arasına itilirdiniz ve semavi bereketlerden ebediyen mahrum kalırdınız. Sizin hakkınızda verdiğim bu hüküm, dört İmanın: yani Ebu Hanife (Azem), Şâfiî, Mâlik ve Hanbelî'nin hükümleriyle de tasdik edilmiştir. Bu yüzden size yalvarırım, ey dostlarım, aklınızı başınıza toplayın ve sizin o öğrenciniz olan Kral Abbas'ı da bu yola döndürün. Fakat bununla da yetinilmemiştir; zira bu tek günah yüzünden onlara Kızılbaş (Kisilbasçi), yani Sapkınlar adı verilmiştir: ve ayrıca onlar kadar iğrenç olan diğer fırkalara da, örneğin Dürzîler (Durgisi) gibi, adeta kötü bir nam verilmiştir. Bunlar Lübnan Dağı yakınlarında yaşayan topluluklardır ki, hem tüm öğretilerde hem de ahlak düzeninde tamamen yozlaşmışlardır. İşte bu yüzden ilahi bir coşkuyla, size karşı konuşmaktan ve Tanrı'ya olan o bağlılıkla sizi tamamen ortadan kaldırmayı meşru görmekten geri duramam: zira sizin o hatalı görüşleriniz, İranlıları adeta paganlar olarak niteleyen Gıyas Efendi (Giafen Efendi) tarafından tamamen çürütülmüştür; nitekim o, Kur'an'ın altmış iki ayetine ve bizzat Muhammed'in kendi sözlerine dayanarak sizin öğretinizin batıllığını ortaya koymuştur. Şayet Hristiyanlar Tanrı'da o Üçlü Birlik (Trinitatem) dogmasını söyledikleri için ölüm cezasına ve mallarının müsadere edilmesine çarptırılıyorsa; bu yüzden İranlılar onlardan daha mı iyidir ki, Kur'an'ın altmış iki ayetinde sapkın olarak tanınmaktadırlar? Sizin o iğrenç görüşlerinizden biri ve diğerleri arasında en başat olanı şudur ki; sizler tapınaklarda (camilerde) bir araya gelmenin gerekli olduğuna inandığınız halde, orada Tanrı'ya dua edilmeyeceğini söylersiniz. Oysa eğer içlerinde hiçbir dua edilmeyecekse tapınakların ne yararı vardır? Muhammed demiştir ki, tapınaklara dua etme niyeti olmaksızın giden kimse münafıktır ve Tanrı tarafından lanetlenmiştir. Ardından, Kur'an'ın bazı ayetlerini inkar eden ve reddeden o kimseleri yerer; hani o ayetlerde abdest alırken ayakların pürüzsüzce temizlenmesi için sadece ayak bileklerine kadar hafifçe su dokundurulması yetiyormuş gibi gösterilir, oysa ayağın tamamının yıkanması gerekir: ve onlar hiçbir zaman bıyıklarını tıraş etmezler, aksine sadece sakallarını uzatırlar, hem de kendi diledikleri o şekilde: ve Muhammed için kutsal olan o yeşil rengi ayakkabılarında ve çoraplarında kullanırlar: ve Kur'an'da yasaklanmış olan o şarabı hiçbir çekince duymadan içerler, ve Kur'an'daki o haram yiyecekleri yerler: ve bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesini kabul ederler: ve Muhammed'in o ilk dört dostunu ve halifesini küçümserler, evlenirken şekerden veya hamurdan onların suretlerini yapıp, sonra bunları gülerek ve küçümseyerek yere fırlatırlar: ve başlarına kırmızı renkli o sarıkları (tülbentleri) koyarlar: ve Müslümanların bölgelerini yağmalamanın, oralara zarar vermenin meşru olduğunu öğretirler: onların kadınlarını ve ailelerini esir alırlar, sokaklarda çıplak bir şekilde gezdirip satılığa çıkarırlar. Ardından şöyle sonuçlandırır: İşte bundan ötürü manifest bir şekilde anlıyoruz ki, sizler tüm dünyadaki düşmanlarımızın en vebal olanı ve en inatçı olanıdır: zira sizler Yezidîlerden, Kafirlerden (Kiasfri), Zındıklardan (Zindiki) ve Dürzîlerden

(Durziani) daha zalimsiniz: ve her şeyi tek bir kelimeyle özetleyecek olursam, sizler tüm iğrençliklerin ve günahların bir derlemesisiniz. Herhangi bir Hristiyan veya Yahudi gerçek bir mümin olmayı umut edebilir; ama sizler bunu asla umut edemezsiniz. Bu yüzden ben, bizzat Muhammed'den aldığım o yetkinin gücüyle ve sizin o suçlarınız, imansızlığınız sebebiyle açıkça ve net bir şekilde ilan ediyorum ki; her bir mümin için sizin ulusunuzdan olanları öldürmek, yok etmek, açıkça ve tamamen ortadan kaldırmak meşrudur. Her kim bir asi Hristiyanı öldürürse, Tanrı katında makbul bir iş yapmış olur; her kim bir İranlıyı öldürürse, yetmiş kat daha büyük bir mükafata hak kazanır. Umut ederim ki, ilahi azamet o Yargı gününde sizi bir araya toplasın ve sizi o Eşeklerin (Afinorum) sırtında taşınsın; ve tüm dünyanın bir eğlencesi olan o mutsuz ulusunuzu, pürüzsüzce ve hızlıca cehennemin dibine itilmesini onaylasın. Umut ederim ki, en kısa zamanda bizim tarafımızdan, lanetliler tarafından, Hintliler tarafından ve bizim Arap kardeşlerimiz ile inanç ortaklarımız tarafından tamamen yok edilesiniz.

Bu sözlerden, Ahmed'in ne kadar küstahça yalan söylediği açıkça görünmektedir. Kesindir ki İranlılar hakkında savrulan o aforozda (fetvada), sadece İslam imanının köklerine ait olan şeyler lanetlenmekle kalmamış; aynı zamanda Büyük Müftü tarafından onların sadece sapkın değil, pürüzsüzce kafir oldukları da ilan edilmiştir. Şayet bugün (ki bu durum benim katımda kesin değildir) Müslümanlar, imanının o radikal dogmalarını, yani Tanrı'nın tek olduğunu ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu inkar etmedikçe dinlerinin ihlal edilmeyeceğine; atalarının o imanından ve dininden tamamen ayrılmadıkça onların hiçbir dinden sayılmayacağına inanıyorlarsa; o halde bilsinler ki, kendi aralarındaki bölünmeler ve ayrılıklar, Hristiyanların arasında olandan, ister köklere ister dallara ait olsunlar, çok daha büyüktür ve çok daha fazladır. Dolayısıyla, eğer bu bölünmeler yüzünden Hristiyan dininin çöktüğünü düşünüyorlarsa, kendi mezheplerinin çok daha hızlı ve tamamen yıkıldığını itiraf etmek zorunda kalırlar. Müslüman batıl inancının içinde ne kadar ve ne tür fırkaların, sapkınlıkların bulunduğunu herkesin açıkça görebilmesi için; bunları İsmail bin Ali'nin Arapça tarihinden, bizim meselemizle ilgisi olmayanları ayıklayarak Latin kelimeleriyle burada özet halinde gözden geçireceğim.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.

Müslümanların Fırkaları Hakkındadır.

: فصل في ذكر امة المسلمين وهم امة محمد ص واختلاف مذاهبهم

Müslüman ümmetinin, yani Muhammed (s.a.v.) ümmetinin zikri ve mezheplerinin ihtilafı hakkındaki bölümdür.

Sectio de commemoratione Gentis Moslemorum, nempè Gentis Mahumeti, & de diversitate opinionum inter eos. Şehristanî (Sciaher Settanius), hakiki ve uydurma dinler hakkındaki الملل والنحل el-Milel ve'n-Nihal adlı eserinde şöyle demiştir: İnsan toplulukları hukuki olarak ikiye ayrılır; hakiki kanunları ve dinleri ikrar edenler; ve sadece kendi duyushlarına ve tahayyüllerine uyanlar. Birinci sınıfa Mecusiler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar girer; ikinci sınıfa ise Filozoflar, Dehrîler (Daharitæ), Sâbiîler, Putperestler, Yıldızperestler (Astricolæ) ve Brahmanlar dahil olur. Bu fırkaların her biri de kendi içinde çeşitli kollara ayrılır. İkinci sınıfa ait olanlar hakkında, benimsedikleri önermelerin belirli bir sayısı yoktur. Ancak birinci

sınıftakiler, kendilerinden bahseden tarih kitaplarından derlenen belirli ve muayyen öğretilere sahiptirler. Dahası Mecusiler yetmiş fırkaya; Yahudiler yetmiş bir fırkaya; Hristiyanlar yetmiş iki fırkaya; Müslümanlar ise yetmiş üç fırkaya bölünmüşlerdir. Ve tüm bu fırkalar arasından sadece bir tanesi kurtuluşa erdirir; nitekim Peygamberimiz Muhammed şöyle buyurmuştur: Ümmetim yetmiş üç fırkaya bölünecektir, bunlardan sadece bir tanesi kurtuluşa erecek, geri kalanların hepsi ise helak olacaktır.

Kendisine bu fırkanın hangisi olduğu sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: Benim ve ashabımın üzerinde olduğu yolu tutanlardır; yani أهل السنة والجماعة Ehli Sünnet ve'l-Cemaat ikrarcıları, yani Sünnet ve Cemaat ehli; ve benim ile ashabımın ikrar ettiği şeyi benimseyenlerdir.

Müslümanların en başat fırkaları ise şu dördttür: الخوارج Charegitæ (Hariciler); القدرية Kadrita (Kaderiyye); الصفاتية Saphatita (Sıfatiyye); ve الشيعة Sciaitæ (Şiiler). Bu fırkaların her biri de kendi içinde çeşitli kollara ayrılır ve bunlar dört temel (veya ilke) üzerinde şekillenirler.

Birincisi, الصفات والتوحيد Sıfât ve Tevhîd, yani Sıfatlar ve Birlik etrafındadır; ve ezeli sıfatlara dair soruları (kimileri bunları onaylarken, kimileri reddeder) ve zatın sıfatları ile sıfatların işleyişinin kanıtlanmasını kapsar. Ve Tanrı için neyin zorunlu olarak uygun düştüğünü; O'nun hakkında neyin problematik (mümkün) olarak söylenebileceğini; ve O'na hiçbir şekilde neyin uygun düşmediğini içerir: Ve bu konularda المعتزلة Motazelitæ (Mutezile), الاشعرية Afciaritæ (Eş'ariler), الكرامية Karamitæ (Kerramiler) ve المجسمة Mogiaffemitæ (Mücessime) kendi aralarında ihtilaf içindedirler. İkincisi, القدر والعدل فيه Kader ve el-Adl fîhi, yani Önceden Belirlenme (Kaza ve Kader) ve Tanrı'nın bundaki adaleti etrafında döner; (Not: Kader veya önceden belirlenme ismiyle Müslümanların, insanın iyi veya kötü amel işlemesi için Tanrı'nın kaçınılmaz kılınmış o takdirini anladıklarını bilin) ve Hüküm ile Önceden Belirlenme, Hayır ile Şer, Hak Etme ile İsteme, ve önceden belirlenmiş olan ile bilinen hakkındaki soruları kapsar: Ve bunda القدرية Kadritas (Kaderiyye), الجبرية Gebaritas (Cebriyye), النجارية Naharitas (Neccariyye), الاشعرية Afciaritæ (Eş'ariler) ve الكرامية Karamitæ (Kerramiler) arasında uyuşmazlık mevcuttur.

Üçüncüsü, الوعد والوعيد والاسماء والاحكام Va'd, Vaîd, Esmâ ve Ahkâm, yani Vaat ve Tehdit, İsimler ve Hükümler etrafındadır. Ve iman, tövbe, vaatler, tehditler, ve التكفير والتضليل et-Tekfîr ve't-Tadlîl, yani bir insanı mümin iken kafir yapan ve Tanrı tarafından bir insanın delalete düşürülmesiyle saptırılmasına sebep olan o şeyler hakkındaki soruları kapsar: Ve bunda المعتزلة Motazelitæ (Mutezile), الكرامية Karamitæ (Kerramiler), المرجئة Morgitas (Mürciye) ve الوعيدية Vaiditas (Vaîdiyye) arasında bölünme vardır.

Dördüncüsü, العقل والرسالة والامامة Sem', Akl, Risâlet ve İmâmet, yani İşitme, Akıl, Elçilik (Peygamberlik) ve Önderlik (İmamet) konularına bakar. Ve iyilik, kötülük, uygunluk, en iyi olan, lütuf, korunma, disiplin, ve Önderlerin (İmamların) sahip olması gereken şartlar hakkındaki soruları kapsar; nitekim bazıları Önderliğin (İmamet) sadece hususi bir aileye (Ehli Beyt'e) ait olduğunu onaylarken, bazıları ise genel olarak herkese ait olduğunu söyler. Bu konuda ise المعتزلة Motazelitæ (Mutezile), الاشعرية Afciaritæ (Eş'ariler), الكرامية Karamitæ (Kerramiler) ve الشيعة Sciaitæ (Şiiler) ile الخوارج Charegitæ (Hariciler) arasında tartışmalar yürütülür.

Bilesiniz ki, Mutezile ile Sıfatiyye birbirlerine tamamen zıt şekilde savaşırlar: Kaderiyye ile Cebriyye de aynı şekilde kendi aralarında ihtilaf ederler; tıpkı Şiilerin Haricilere karşı çekişmesi gibi: Mürciye ile Vaîdiyye de birbirlerine karşı çıkarlar. Dahası, öğretilerin çeşitliliği ya kökler (usûl) etrafında ya da dallar (fûrû) etrafında döner. İlim ise köktür; ve bu Yüce Tanrı, O'nun Birliği ve Sıfatları hakkındadır; ve Elçiler, Nişaneler ve onların nitelikleri hakkındadır. İtaat ise dallara aittir; ki bu da Peygamberimiz Muhammed'in bizim için koyduğu o Kanunların (Şeriatın) uygulanmasında yer alır.

: الفرقة الاولى للمعتزلة

Mutezile'nin birinci fırkası hakkındadır.

Secta Prima: Motazelitæ. Bunlar, Tanrı'nın adaletini ve birliğini savunduklarını, yani العدل والتوحيد üzere olduklarını ikrar ederler; ve kendileri Kaderiyye fırkasındandır. Peygamber Muhammed şöyle buyurmuştur: Kaderiyye, bu ümmetin Mecusileridir. Bunlar, Tanrı'nın ezeli olduğunu; ancak ezeliğin en özgün anlamıyla O'nun zatı (özü) hakkında söylenebileceğini savunurlar. Ezeli sıfatları ise tamamen reddederler. Zira eğer sıfatlar Tanrı ile birlikte ezeliliğe ortak olsalardı, bu durum O'nun en özgün niteliği olduğundan, sıfatlar da O'nun ilahlığına ortak olurlardı ve böylece Tanrı'da bir çokluk doğardı. Ayrıca Tanrı'nın kelamının (sözünün) sonradan meydana getirilmiş ve belirli bir yerde, harfler ve sesler vasıtasıyla yaratılmış olduğunu; bunun örneğinin de kitaplarda yazılı olduğunu ve O'nun tarafından vahyedildiğini söylemekte uyuşurlar. Cennette Tanrı'nın fiziki gözlerle görülmesini reddetmekte de uyuşurlar ve O'ndan her türlü benzerliği uzak tutarlar. Aynı şekilde, insanın kendi tüm amellerini meydana getirme gücüne sahip olduğunu ve bundan ötürü gelecek âlemde bir mükafatı ya da cezayı hak ettiğini savunmakta da uyuşurlar. Zira Yüce Tanrı'ya herhangi bir şerrin, haksızlığın, küfrün ya da isyanın atfedilmesi uygun düşmez. Şayet bu kötülüklerin var edicisi O olsaydı, şüphe yok ki Kendisi zalim olurdu. Dolayısıyla O'nun sadece hayrın var edicisi olduğu kabul edilmelidir. Büyük günah işleyen bir müminin, tövbe etmeden ölürse, içinde ebediyen kalacağı ezeli cehennem ateşini hak edeceğinde de uyuşurlar; her ne kadar onun azabı kafirlerin azabından daha hafif olacak olsa da. Mutezile kendi içinde şu fırkalara ayrılır: Birincisi, Vâsıl bin Atâ el-Gazzâl'in takipçileri olan الواسلية Vaselitas fırkasıdır; bunlar Tanrı'nın sıfatlarını, yani İlim, Kudret ve İradeyi reddederler. Ve insanın amellerinin önceden belirlenmiş olduğunu, amellerin kaçınılmaz olarak meydana geldiğini ve özgürce işlenmediğini iddia ederler. Ve büyük günah işleyen kişinin ne mutlak anlamda mümin ne de mutlak anlamda kafir olduğunu öğretirler. İkincisi, Mutezile Doktoru olan ve Kaderiyye ile Cebriyye arasında orta bir yol tutan Hâdil el-Hamedânî bin Hâdil el-Allâf'ın takipçileri olan الهذيلية Hadilitas fırkasıdır. Zira onun görüşü, gelecek âlemde olacakların hareketleri etrafındaydı; bunların kaçınılmaz olacağını, insanların özgür iradesinde olmayacağını ve hepsinin Tanrı tarafından meydana getirileceğini; ardından bu hareketlerin son bulup ebedi bir sükunete dönüşeceğini savunurdu: ve bu sükunette, Cennet ve Cehennem ehlinin büyük bir lezzet alacağını iddia ederdi. Üçüncüsü, Nazzâm lakaplı İbrahim bin Seyyâr'ın takipçileri olan النظامية Nadhamitas fırkasıdır. Bu kişi filozofların kitaplarını okuduğunda, onların öğretilerini kendi öğretileriyle karıştırmıştır; ve onun görüşüne göre, Tanrı dilesse bile bir kötülüğün ve

günahın var edicisi olamazdı. Arkadaşları ise Tanrı'nın bir günahın var edicisi olabileceğini, fakat bunu hiçbir zaman yapmayacağını savunmuşlardır.

Dördüncüsü, Ahmed bin Hâbit ve Fazl el-Hadesî'nin takipçileri olan الحابطية والحدثية Hajetitas, & Hadithitas fırkasıdır; bunlar filozofların kitaplarını okuduklarında, onların öğretilerini kendi öğretileriyle karıştırmışlardır. Üç yeni görüş ileri sürmüşlerdir:

Birincisi, Mesih'in ilahlığı yönündeki inancı sabitlemişler ve O'nun gelecek âlemde yaratıkları hesaba çekeceğini söylemişlerdir. İkincisi, ruhların bir bedenden diğer bir bedene geçmesini, yani tenasuhu kabul etmişlerdir: ve bunun, en son aşamada ruhun ulaşacağı o sükunet ve amele göre düzenlendiğini belirtmişlerdir. Arapçası وما

المركب علي ما اسلف من الراحة والتعب

şeklindedir; anlamı: ruhun en son tenasuhunda, Tanrı tarafından takdir edilen o mutluluk veya mutsuzluk gelecektir. İnsanın ise iki şey, yani amel ve mükafat arasında konumlandırıldığını söylemişlerdir. Üçüncüsü, Kıyamet gününde Rablerini fiziki gözlerle değil, akılla göreceklerini söylemişlerdir. Beşincisi, Mutezile'nin önderlerinden olan Bîşr bin Mu'temir'in takipçileri olan البشرية Basceritas fırkasıdır. Bu kişi, insani amellerin meydana gelmesi (tevlid) hakkında bir görüş uydurmuştur; amellerin her bakımdan özgür olduğunu ve mutlak bir bağımsızlığa sahip olduğunu savunmuş ve bu konuda arkadaşlarının görüşlerinden sapmıştır. Tanrı'nın bir çocuğu cehenneme gönderebileceğini, fakat bunu yaparsa zalim olacağını düşünmüştür. Dahası Tanrı'nın lütfu o kadar büyüktür ki, dilese dünyadaki herkesi mümin kılabilir ve imandaki o en büyük mükafata eriştirebilirdi. Fakat yaratıkları için en iyi olanı (aslah olanı) yapmak Tanrı'nın üzerine vacip değildir; ne de O'nun inayetinden bu talep edilebilir. Bir kimse büyük günahından ötürü tövbe eder ve ardından tekrar o günaha dönerse, tövbe etmeden önceki o eski günahının cezasını da yeniden hak etmiş olur.

Altıncısı, Ebû Ali el-Cubbâî'nin babası Muammer'in takipçileri olan المعمرية Moammeritas fırkasıdır; bu kişi Kaderiyye'nin en başat olanlarından ve sıfatların reddedilmesi ile kader hakkındaki görüşleri genişçe yaymıştır; ve büyük bir günah işleyen müminin kafire dönüşeceğini; ve insanın delaletle düşürülmesinin Tanrı tarafından gerçekleştirildiğini savunmuştur.

Yedincisi, İsa bin Sabîh (Murdâr) takipçileri olan المرذارية Mardaritas fırkasıdır, kendisine Mutezile Rahiplerinin Keşişi denirdi; zira dünyevi işlerden uzak bir hayat sürerdi: ve arkadaşlarından saparak son derece saçma görüşler uydurmuştur, bunların arasında şu da vardır: İnsanlar Kur'an'a belâgat, düzen ve fesahat bakımından benzer bir kitap yapabilirler. Ve kendisi Kur'an'ın yaratılmış olduğunu ileri sürme cüretini göstermiş; ve devlete (yönetime) karışanları kafir ilan etmiştir; ve genel olarak tüm insanları imansızlıkla suçlamıştır: öyle ki Sünnilerden biri şöyle demiştir: O halde hiç kimse Cennete giremeyecektir, zira Cennetin genişliği gökler ve yer kadardır. Bunu işittiğinde ise utanmış ve susmuştur.

Sekizincisi, Sümâme bin Eşres en-Numeyrî'nin takipçileri olan الثمامية Themamitas fırkasıdır, kendisi Mutezile'nin önde gelenlerinden; ve şu görüşünde arkadaşlarından sapmıştır: Günahkar insanlar Cehennemde ebediyen kalacaklardır. Özgür iradeyle yapılan ameller (veya özgürlükten doğan işler, Arapçası المتولدة el-Mutevelledat) onları meydana getiren bir var ediciye sahip değildirler. Kafirler, Putperestler, Sadukiler, Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusiler ve Dehrîler (Sapkınlar)

Özgür iradeyle yapılan ameller (veya özgürlükten doğan işler, Arapçası المتولدة el-Mutevelledat) onları meydana getiren bir var ediciye sahip değildirler. Kafirler, Putperestler, Sadukiler, Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusiler ve Dehrîler (Sapkınlar)

Özgür iradeyle yapılan ameller (veya özgürlükten doğan işler, Arapçası المتولدة el-Mutevelledat) onları meydana getiren bir var ediciye sahip değildirler. Kafirler, Putperestler, Sadukiler, Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusiler ve Dehrîler (Sapkınlar)

Kıyamet gününde toprağa ve toza geri döndürüleceklerdir: ve kafirlerin çocukları da aynı duruma uğrayacaktır.

Dokuzuncusu, Hişâm bin Amr el-Fuâtî'nin takipçileri olan الهشامية Hafciamitas fırkasıdır; bu kişi, kader konusundaki görüşünü tüm arkadaşlarından daha aşırı şekilde savunmuştur ve bazı görüşlerde onlardan sapmıştır, bunların birincisi şudur: Tanrı müminlerin kalplerini birbirine bağlamaz, aksine onlar bunu kendileri özgürce ve kendi seçimleriyle yaparlar. İkincisi: ne müminleri imana yönlendirir, ne de kalplerinde imanı süsler; ne onların kalplerini katılaştırır, ne kulaklarını ağırlaştırır, ne de gözlerini kör eder. Üçüncüsü: En Yüce Önderlik (İmamet), ilk doğan olma şartı aranmaksızın, tüm ümmetin ittifakıyla belirlenmelidir. Dördüncüsü: Cennet ve Cehennem şu an yaratılmış değildir. Beşincisi: Tanrı küfrü (imansızlığı) yaratmamıştır; zira küfrü yaratmak, imansızlık olurdu.

Onuncusu, Amr bin Bahr el-Câhiz'in takipçileri olan الجاحظية Giachetitas fırkasıdır; kendisi Mutezile'nin en seçkinlerinden biriydi ve onların kitaplarını derlemiştir. Bazı görüşlerde arkadaşlarından sapmıştır, bunların birincisi şudur: Cehenneme mahkum olanlar orada ebediyen kalmayacaklar, aksine ateşin tabiatına dönüşeceklerdir; ateş ise mahkumları kendine çekecektir, onların içine başka bir şey girmeksizin. İkincisi: Her kim Tanrı'nın gerçek Rab olduğunu ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu bilirse, mümin olur ve başka hiçbir şeyle yükümlü olmaz. Üçüncüsü: Kur'an bazen insana, bazen de bir hayvana dönüşebilen bir bedendir. Kendisi Tanrı'nın sıfatlarını reddeden görüşü savunurdu.

On birincisi, Ebû Hüseyin el-Hayyât'ın takipçileri olan الخياطية Chajatitas fırkasıdır; bazı görüşlerde arkadaşlarından sapmıştır, bunlardan birincisi şudur: Cevher (töz), yokluk yoluyla cevherdir (tözdür): ve benzer şekilde araz (ilnek), siyahlık ve beyazlık da yokluk yoluyla arazdır, siyahlıktır ve beyazlıktır.

On ikincisi, الجبائية والبهشية Gebaitas, & Bahafcemitas fırkasıdır. Birinciler Muhammed'in babası Ali ve oğlu Abdülvehhab el-Cubbâî'nin takipçileridir; ikinciler ise Abdüsselam bin Ebû Hâşim'in takipçileridir. Şunu ileri sürmüşlerdir: Tanrı, durumun gereğine göre Kendisi tarafından yaratılmış olan bir kelamla (sözle) konuşur; ve bu kelam, harflerin koordinasyonu ve seslerin netliğiyle gerçektir. Cennette Tanrı'nın fiziki gözlerle görülmesini reddetmişlerdir. İnsanın amellerini, beden sıhhatine ve uzuvların selametine ek olarak verilen bir güç vasıtasıyla meydana getirdiğini savunmuşlardır. Ve büyük günah işleyen kişinin ne mümin ne de kafir olduğunu, aksine günahkar ve fasık olduğunu, (Arapçası فاسق yani yoldan çıkan) ve eğer bu hal üzere ölürse, ebedi cehennem azabına uğrayacağını söylemişlerdir. Son olarak, Tanrı'nın Kendisinin bildiği şeyleri kullarından hiçbir şekilde gizlemediğini ilan etmişlerdir.

: الفرقة الثانية من الفرق الإسلامية الجبرية

Müslüman fırkaların ikincisi olan Cebriyye fırkası hakkındadır.

Secta Secunda ex Sectis Moslemiticis: Gebaritæ. Arapça bir kelime olan الجبر (Algebro), insandaki hakiki ameli reddetmek ve onu Tanrı'ya atfetmektir; Cebriyye'nin kendi içinde çeşitli ekolleri mevcuttur.

Birincisi, الخالصة Pura (Hâlis Cebriyye) olarak adlandırılır ki bu, şüphe yok ki insandan ameli ve o ameile olan gücü mutlak olarak reddeder.

İkincisi, المتوسطة Media (Mutavassıta) fırkasıdır ki bu, insana bir güç atfeder ancak onu amellerden tamamen yoksun bırakır. Dahası, yaratılmış olan gücün işleyişini insana

veren ve bunu bir hak etme (kesb) olarak adlandıran kişi Cebriyye fırkasından sayılmaz. Mutezile ise amelin başlangıcında ve meydana getirilmesinde yaratılmış gücün işleyişini kabul etmeyen kişiyi Cebriyye değil, مستقلاً لا جبرياً Estakalam (Müstakil) olarak adlandırır.

Üçüncüsü, Cehm bin Safvân'ın takipçileri olan الجهمية Gebamitæ (Cehmiyye) fırkasıdır ki, kendisi Hâlis Cebriyye'dendir; ve ezeli sıfatların reddedilmesinde Mutezile ile uyuşur: ancak kendi görüşünden de bazı şeyler eklemiştir. Birincisi: Yaratık hakkında söylenen bir sıfatın Yaratıcı hakkında söylenemeyeceğini; çünkü bunun yaratık ile Yaratıcı arasında bir benzerlik göstereceğini savunurdu. İkincisi: Yüce Tanrı'da yeni bilgilerin (ilimlerin) لا في محل yani belirli olmayan bir yerde ve zamanda sonradan meydana geldiğini iddia ederdi. Üçüncüsü: Bilinebilir şeylerin sayısı kadar yeni bilgilerin sonradan meydana geldiğini söylerdi. Dördüncüsü: İnsanın hiçbir şeye gücünün yetmediğini, onun hakkında aktif bir yeteneğin söylenemeyeceğini; aksine amellerinde kaçınılmaz olarak zorlandığını (mecbur olduğunu); gücü, iradesi ve seçimi olmadığını; ve Tanrı'nın diğer şeyleri meydana getirdiği gibi onun üzerindeki o amelleri de bizzat Kendisinin meydana getirdiğini savunurdu. Beşincisi: Mükafatın ve cezanın da, amellerin zorla yapılması gibi zorunlu (cebri) olduğunu iddia ederdi. Altıncısı: Cennet ve Cehennem, ruhlar oraya girdikten sonra yok olacağını (son bulacağını); ve Cennetlikler ile Cehennemliklerin lezzetinin de bu sükunetten (yok oluştan) geleceğini; tıpkı mahkumların azabının da her iki yerde (yani Cennet ve Cehennemde) algıladıkları o şeyden kaynaklanması gibi olacağını savunurdu. Yedincisi: Kalbinde iman bilgisine sahip olan ve diliyle bunu inkar eden kişinin, bu inkarından ötürü kafir olmayacağını iddia ederdi.

Dördüncüsü, Mutezile'nin çoğunluğunun görüşlerini takip eden Hüseyin bin Muhammed en-Neccâr'ın takipçileri olan النجارية Negiaritæ (Neccâriyye) fırkasıdır. Ve her ne kadar kendileri kollara ayrılırlar da temel esaslarda uyuşmazlığa düşmezler. Bunlar الزعفرانية Zaasphranitæ (Za'ferâniyye), البرغوثية Barghuthitæ (Berğûsiyye) ve المستدركية Mostadrakitæ (Mustedrikiler) fırkalarıdır. Bunlar İlim, Kudret, İrade, İşitme, Görme ve Hayat sıfatlarının reddedilmesinde Mutezile ile uyuşurlar. Sıfatiyye ile ise amellerin meydana getirilmesi konusunda uyuşurlar. Ve onlar arasındaki o görüş şudur: Tanrı Kendisi için dilediği gibi, iyi ameli de, kötü ameli de, faydalı olanı da, zararlı olanı da kul için diler; ve amelleri insanda meydana getiren O'dur, insan ise amelleriyle bunu hak eder. Cennette Tanrı'nın fiziki gözlerle görülmesini reddederler. Ardından şunu ileri sürerler: Tanrı, kalpte olan o yeteneği (gözü), Kendisini bilgiyle kavrayabilmesi için bir vizyona dönüştürür; işte görme (rüya) budur. Berğûsiyye fırkası ise der ki: Tanrı'nın kelamı (sözü), okunduğu sırada bir arazdır (ilnektir); yazılı olduğu zaman ise bir bedendir. Za'ferâniyye fırkası ise der ki: Tanrı'nın kelamı O'ndan başka bir şeydir; ve O'ndan başka olan her şey ise yaratılmıştır. Mustedrikiler fırkası da aynı şekilde der ki: Tanrı'nın kelamı O'ndan başkadır ve yaratılmıştır, her ne kadar Muhammed Tanrı'nın kelamının yaratılmamış olduğunu söylemiş olsa da; bununla, bize aktarılan o diğer karakterlerle yazılmış olan kelamı kastetmiştir. Beşincisi, Dirâr bin Amr ve Hafs el-Ferd'in takipçileri olan الضرارية والحفصية Dararitæ, & Haphsitæ fırkasıdır; ve bu fırkada her ikisi de Tanrı'yı atıl (işlevsiz) kılmakta, Arapçası في التعطيل üzere uyuşurlar. Diğerleri bunu şöyle açıklar: Yoksunluk (yokluk) sıfatlarının Tanrı'ya

atfedilmesidir. Zira onlar Tanrı'nın alim ve kadir olduğunu söylediklerinde; O'nun cahil olmadığını, aciz olmadığını kastederek. O'na ancak Kendisi tarafından bilinen belirli bir mahiyet (öz) veya biçim atfederler; ve bunu Ebû Hanîfe'den almışlardır. Aynı şekilde, insanın Kıyamet gününde Tanrı'yı göreceği o altıncı bir duyuya sahip olduğunu iddia ederler. Dahası, İmamet (Önderlik) yetkisinin Kureyşlilerden başkalarına da ait olabileceğini; öyle ki eğer bir Kureyşli ile bir Nebatî bir araya gelirse, sayıca az olduğu için Nebatîyi öne geçirmemiz gerektiğini; ve şeriata karşı geldiğinde onu görevden alabileceğimizi savunurlar.

: الفرقة الثالثة من الفرق الإسلامية الصفاتية

Müslüman fırkaların üçüncüsü olan Sıfâtiyye fırkası hakkındadır.

Tertia Secta ex Sectis Moslemiticis: Saphatitæ. Bunlar, Tanrı'da ezeli sıfatlar olduğunu kabul edenlerdir; şüphe yok ki İlim, Kudret, Hayat, İşitme, Görme, İrade, Kelam, Celal, İkrâm, Hayır, İhsan, Üstünlük ve Azamet sıfatlarını onaylarlar: ve zatın sıfatları (sıfât-ı zâtîyye) ile fiillerin sıfatları (sıfât-ı fiiliyye) arasında hiçbir ayrım yapmazlar. İşte bu yüzden, farklı şekillerde de olsa Tanrı ile yaratıklar arasında bir benzerlik olduğunu kabul eden bir görüşe varmışlardır. Kendi içlerinde çeşitli fırkalara ayrılırlar:

Birincisi, Ali Ebu'l-Hasan bin İsmâil el-Eş'arî'nin takipçileri olan الاشعرية Afciaritæ (Eş'ariler) fırkasıdır. Bunlar Tanrı'da sıfatları kabul ederler, ancak O'ndan yaratıklarla olan her türlü benzerliği uzak tutarlar. Aynı zamanda Tanrı'nın tümel (külli) ve tikel (cüzî) olan her şeyi bildiğini ve O'na hiçbir yerde, ne gökte ne de yerde hiçbir şeyin gizli kalamayacağını; ve O'nun ile yaratılmış şeyler arasında hiçbir benzerlik ilişkisinin bulunmadığını savunurlar. O'nun Kendisini bildiği gibi Kendisinin nasıl olduğunu başkasının bilemeyeceğini belirtirler; kelamının (sözünün) ise vahyedilmiş olduğunu, yaratılmadığını söylerler. İnsana ne ameli ne de amele olan gücü tam anlamıyla vermezler: aksine her şeyin O'nun hareketlerinden ve sükunundan kaynaklandığını; insanın ise önceden belirlenmiş (kader) ve amel etmeye zorlanmış olduğunu kabul ederler. Müminlerin çocuklarının hepsinin Cennette olacağını iddia ederler. Bu fırka, kendisi ile Amr bin Âs arasında şu tartışma meydana gelene kadar genel kabul görüyordu. Nitekim ona şöyle denmişti: "Tanrı her bir kimseden hesabı bizzat mı soracaktır?" Eş'arî Ebu Musa şöyle cevap verdi: "Ben böyle hükmediyorum." Amr dedi ki: "O halde Tanrı beni bir şey için önceden belirlemiş (takdir etmiş) ve sonra da beni o şeyden ötürü cezalandıracak mıdır?" O da: "Evet, öyledir" dedi. Bunun üzerine Amr: "Neden? Çünkü (dedi), O bu şekilde kuluna asla haksızlık etmez." Bunu işiten Amr susup kaldı. Bu adamın takipçilerinden bazıları, Kur'an'a benzer bir kitap yazmaktaki acziyetin (i'câzın), Muhammed tarafından bu meydan okuma yapıldığında Tanrı'nın o insanlarda gerçekleştirdiği bir değişimden (sarfe) kaynaklandığını ileri sürerler. Ve bunun olağanüstü bir şekilde gerçekleştiğini; ve onun içinde gizli ve gaybî şeylere dair anlatıların bulunduğunu savunurlar.

İkincisi, Yaratan ile yaratıklar arasında bir benzerlik olduğunu ileri süren المشبهة Mofciabehitas yani Affimilantes (Müşebbihe) fırkasıdır: ve bunlardan birçoğu, ilahi doğanın aynı şahısta insan doğasıyla birleşebileceğini savunan الحولية Halulitarum (Hulûliyye) görüşüne meyil gösterir. Nitekim Yaratan'ın, Cebrail'in bir Arap insanı (Dihye) suretinde görünmesi gibi insan suretinde görünebileceğini söylerler; ve O'nun Kendisini Meryem'e buna benzer bir şekilde gösterdiğini iddia ederler. Bunu

doğrulamak için de Muhammed'in şu sözünü delil getirirler: رأيت ربي في احسن صورة yani Rabbimi en güzel surette gördüm. Ve Tevrat'tan da Musa'nın şu sözünü getirirler: Tanrı seninle yüz yüze konuştu ve bana bunları söyledi. Ve الغلاة Gholatæ (Gulat) ise, ilahi doğanın insan doğasıyla olan bu birleşmesi görüşünü savunan Şiilerdir; ve bunun bazen tanrılığın bir cüzünde, bazen de tamamında gerçekleştiğini söylerler. Üçüncüsü, الكرامية Caramitas (Kerramîler) fırkasıdır, bunlara aynı zamanda الحشوية Hafciavitæ (Haşeviyye), الكلابية Kalamitæ (Küllâbiyye) ve المجسمة Mogiaffemitæ (Mücessime) de denir. Bunlar, Tanrı'nın sıfatlarını savunduğu için Sıfâtiyye arasında saydığımız Muhammed bin Abdullah bin Kerram'ın takipçileridir; ancak o, Tanrı'da cisimselliği (tecsîmi) ve yaratıklarla olan benzerliği kabul eden bir noktaya varmıştır. Kendi içlerinde on iki fırkaya ayrılırlar: ancak en başat olanları şu altısıdır: العابدية Abeditæ (Âbidiyye); الجونية Baunitæ (Cûniyye); الدمية Daufcitæ (Dûmiyye); الاسحاقية Ashaphitæ (İshâkiyye); الواحدة Vaheditæ (Vahidiyye); ve bunlara en yakın olanlar الهيصمية Haidamitæ (Heysamiyye) fırkasıdır. Bunların her birinin kendine özgü bir görüşü vardır: ancak bu görüşler meşhur alimlerden değil, aksine cahil ve bilgisiz kimselerden çıktığı için, her biri hakkında ayrı ve müstakil bir öğreti belirlememişlerdir. Biz ise burada fırkanın kurucusu Ebû Abdullah bin Kerram'ın, tapındığı o Tanrı'nın Arş'ın üzerinde sükunete erdiğine dair o görüşünü ve fırkanın nasıl yayıldığını aktardık; o, Arş'ın üst kısmının zat olduğunu, O'na mutlak anlamda cevher (töz) isminin verileceğini savunur ve bir kısmıyla zat, bir kısmıyla da cevher olduğunu onayladı: ve O'nun (Tanrı'nın) Arş'a dokunduğunu, üst kısımdan ona bitiştiğini iddia ederdi. Ve bunda bir intikal, değişim ve nüzul (iniş) olduğunu kabul ederdi. Bunlardan bazıları O'nun Arş'ın sadece belirli bir kısmına oturduğunu söylerler. Diğerleri bunu reddeder ve tüm Arş'ın üzerine oturduğunu savunurlar. Bazıları ise Arş'ın kavisli veya eğimli olan o kısmına oturduğu görüşündedirler. Ardından kendi aralarında ihtilafa düştüklerinde, Âbidiyye fırkası demiştir ki: Tanrı ile Arş arasında sadece o kadar bir mesafe vardır ki, şayet kıymetli taşlarla (Arş'ta olan) ölçülmek istense ona ulaşırdı. Heysamiyye fırkası ise demiştir ki: Tanrı ile Arş arasında sadece öyle bir mesafe, bir boşluk vardır ki, bunun ölçülmesi veya tamamlanması imkansızdır; ve o yerin (yani Arş'ın) dünya ile arasında ebedi bir vasıta olduğunu söylerler: ve onun eğimli veya alt kısmını reddederler; ve hem üst hem de orta bir yeri kabul ederler. Ve bazıları Tanrı'da cisimsel bir sesi mutlak surette kabul ederler. Ve bunlara en yakın olanlar derler ki: Tanrı Kendi zatıyla kaimdir. Dördüncüsü, الغمامية Chamamitas (yani Bulutçular / Gamâmiyye) fırkasıdır; bunlar Tanrı'nın her yıl bahar vaktinde bulutlar içinde aşağı indiğine ve tüm yeryüzünü dolaştığına inanırlar: ve bundan ötürü yeryüzünün tekrar yeşerdiğini ve çiçek açtığını savunurlar.

الفرقة الرابعة الخوارج والوعيدية

Dördüncü fırka: Hariciler ve Vaidiyye.

Büyük çoğunluk tarafından seçilen halifenin veya liderin, yani gerçek الامام imamın itaatinden ayrılan herkes, Harici (yani Ayrılan veya Uzaklaşan) olarak adlandırılır. Bir kimsenin Muhammed'in ilk sahabesi zamanındaki meşru halifelerden mi, yoksa daha sonraki herhangi bir zamanda meşru şekilde seçilen sonraki halifelerden mi ayrıldığı fark etmez. Vaidiyye (yani Tehdit Edenler) ise Hariciler

Necedat (onlara إدارية İdariyye de denir)

Asım olarak da adlandırılan Necde bin Amir el-Hanefi'nin takipçileridir. Bunların görüşleri şunlardır: Görünüşte bir kez hata yapan veya baskı altında kalsa bile tek bir yalan söyleyen kimse putperest sayılmalıdır. Zina eden, hırsızlık yapan veya içki içen kimse ise, bunu baskı altında kalmadan kendi isteğiyle yapmış olsa bile putperest sayılmamalıdır. Herhangi bir halifenin gerekli olduğunu da düşünmezler; aksine insanların kendi aralarındaki işleri hak ve adalet ölçülerine göre karara bağlamalarını yeterli görürler. Bunlar başka fırkalara bölünürler, özellikle de

البهيسية Beyhesiyye'ye; bunlar Cabir'in oğlu Ebu Beyhes el-Heysemi'nin takipçileridir:

O, haram olan bir şeyi, onun haram mı yoksa helal mi olduğunu bilmeden yapan kimsenin suçsuz olduğunu düşünmüştür ki bu görüş الواقية

Vakıfiyye'nindir. Bu ise onlara karşı çıkararak, imanın kişinin doğruyu yanlıştan ayırt etmesini gerektirdiğini ve imanın kalpteki bilgi olduğunu, söz veya eylem gerektirmediğini ileri sürer. Ayrıca şöyle dediği aktarılır: İman, itiraf ve bilgidir, bu iki şeyden biri diğeri olmadan olamaz.

العوفية Avfiyye: Bunların iki farklı görüşü vardır. Bazıları der ki: Savaşa gittikten sonra kaçıp geri dönen kimse düşman gibi kaçınılması gereken biridir. Diğerleri ise der ki: Asla, aksine bir dost gibi kabul edilmelidir; çünkü kendisi için haram olan hiçbir şey yapmamıştır. Her iki taraf da, lider kafir olduğunda, hem orada bulunan hem de bulunmayan halkın da kafir olacağı konusunda hemfikirdir. Ayrıca onlara göre sarhoşluk kafirliktir. Namazı, orucu ve aileyi terk etmek gibi başka bir büyük günahla bağlantılı olmayan şeyleri kafirlik olarak kabul etmezler.

أهل التفسير Ehlü't-Tefsir (yani yorum profesörleri veya yorumcular): Bunlar, Müslümanlardan "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir" kelimeleriyle imanını ikrar eden kimsenin, bunun yorumunu ve içerdiği şeylerin ne olduğunu bilmesi gerektiğini düşünürler.

أصحاب السؤال Ashabü's-Süal (yani soru sorma profesörleri veya sorucular): Bunlar, bir insanın tek bir Allah'ı ve O'nun elçisi Muhammed'i ikrar etmesi ve Allah'ın vahyettiği şeylere özetle veya dolaylı olarak inanması durumunda Müslüman, yani mümin olduğunu ileri sürerler. Şayet Allah'ın neyi emrettiğini bilmiora, bu ona sorulur; bunlardan habersiz olduğu için bilgilendirilene ve kendisine sorulana kadar ona hiçbir zorlama veya zarar verilmez. Eğer yasaklanmış olduğunu bilmediği yasak bir şeyi işlerse, yine de kafirlikle suçlanır.

المحكمة Muhallebite (yani helal kılanlar): Bunlar derler ki: Allah'ın Kur'an'da yiyecekler hakkında yasakladıkları dışında hiçbir şeyi yasaklamıyoruz.

المفوضية Müfevvida (yani iradeyi insana bırakanlar): Bunlar, Allah'ın insanların eylemlerini kendi iradelerine bıraktığını ve O'nun insanların eylemlerinde bir iradesinin olmadığını ileri sürerler. Ayrıca, helal bir içkiden kaynaklanan sarhoşluğun, sarhoş kişiye sarhoşluğu sırasında yaptığı veya söylediği şeyler yüzünden ceza verilmesini gerektirmediğini savunurlar.

الصالحية Salihyye, Mabrahî'nin oğlu Salih'in öğrencileri.

(Bunlar hakkında kayda değer bir şey bulunmamaktadır.)

Ayrıca Acaride, Necedat ile görüşlerinde uyuşan Abdülkerim bin Acarid'in takipçileridir. Kendine has fikirleri olduğu aktarılır; örneğin: Yetişkinlik çağına ulaştığında eğitilmesi gereken imana çağrılana kadar, çocuktan uzak durulması

gerektiği; putperestlerin çocuklarının ise babalarıyla birlikte cehennemde olduğu gibi. Savaşta ele geçirilen malların, sahibi öldürülmedikçe ganimet olarak dağıtılamayacağını düşünürdü. Acaride ise savaşa gitmenin farz değil, nafile bir ibadet olduğuna inanır. Bütün büyük günahları kafirlik olarak mahkum ederler. Yusuf Suresi'ni, diğerleri gibi sadece bir hikaye olduğunu düşünerek Kur'an'dan reddederler. Bunlar da kendi aralarında çeşitli fırkalara bölünürler, örneğin العجريدية Salatiyye, Salati'nin oğlu Osman'ın takipçileri: Bunlar, İslam dinini ikrar edene kadar hiç kimsenin yoldaş veya dost olarak kabul edilmemesi gerektiğini, bu yüzden çocukların yetişkin birer Müslüman olana kadar toplumdan uzak tutulması gerektiğini ileri sürerler. Nitekim hem müminlerin hem de kafirlerin çocukları yetişkinlik çağına gelene kadar, onlar için başkalarının dostluğunun veya düşmanlığının söz konusu olamayacağını savunurlar.

الميمونية Meymuniyye, Meymun el-Acarid'in takipçileridir; ancak insanın hem iyiliği hem de kötülüğü hakkındaki kaderin belirlenmesinde onlardan ayrılmıştır; ayrıca insanın kendi eylemlerinin ilk faili ve üreticisi olduğunu ve eylemden önce bir yapabilme gücünün bulunduğunu ileri sürmüştür. Allah'ın iyiliği istediğini, kötülüğü ise istemediğini; O'nun insanların günahlarında bir iradesinin olmadığını öğretmiştir. Üstelik kız çocuklarının kızlarıyla, erkek ve kız kardeşlerin çocuklarıyla evlenmeye izin verir ve bunların oğullarının ve kızlarının evlenmesini de yasaklamaz. Ayrıca Yusuf Suresi'nin Kur'an'ın meşru bir metni olmadığını reddeder. Zalim bir hükümdarın ve onun zulmünü onaylayanların öldürülebileceğini kabul ederler. Kafirlerin çocuklarının müminlerle birlikte cennette olduğunu söylerler.

الحمزية Hamziyye, Adrak'ın oğlu Hamza'nın öğrencileri: Kader görüşünde ve diğer fikirlerde Meymuniyye ile uyuşurlar; sadece kafirlerin çocuklarının ve kendi fırkalarına karşı olanların hepsinin cehenneme atılması gerektiğini istemelerinde ayrışır. Ayrıca Hamza, düşmanlar yenilmediği ve cemaat toplanmadığı sürece aynı anda iki liderin bulunabileceğini kabul etmiştir.

الاطرافية Etrafiyye. Bunlar kader konusunda Hamza'nın görüşünü benimserler; sadece cahilliklerinden dolayı kanunun emrettiği bir şeyi yerine getirmeyenleri suçtan muaf tutmalarında ayrılırlar.

الخلفية Halfiyye, Karaman Haricilerinden biri olan Half'in öğrencileri. Bunlar, gerek iyi gerekse kötü olan tüm kaderi Allah'a dayandırır ve bu konuda Ehl-i Sünnet'in görüşüne göre hareket ederler; şu kadar var ki kendileri şöyle derler: Eğer Allah insanları kendi belirlediği eylemler yüzünden cezalandırırsaydı, adaletsiz olurdu. Kafirlerin çocuklarının cehenneme mahkum edildiğini de söylerler.

الحازمية Hazimiyye, Hazim'in takipçileri. Bunlar, insanların eylemlerini Allah'ın yarattığını; O'nun kendi dilediğinden başkasını yapmaya gücünün yetmediğini; dostlarını sevmekten ve düşmanlarından nefret etmekten asla vazgeçmediğini ileri sürerler.

الشعيبية Şuaybiyye, Muhammed'in oğlu Şuayb'ın öğrencileri; Meymun ve Acaride ile aynı görüştedir; ancak kader hakkındaki görüşünü açığa vurduğunda onlardan ayrılmıştır. Ayrıca Şuaybiyye, insanların eylemlerini Allah'ın yarattığını, insanların ise bu eylemleri irade ve güçle edindiğini ve kazandığını; bu yüzden ister iyi ister kötü

olsunlar onlardan hesaba çekileceklerini ve bunun karşılığında ödül veya ceza alacaklarını savunur.

Saalebiler ise, Abdülkerim bin Acarid ile her iki konuda da tamamen uyuşan, ancak sonunda çocuklar konusundaki görüşte ayrışan belirli bir Saalebe'nin takipçileridir. Nitekim Saalebe şöyle derdi: Küçük olsunlar büyük olsunlar, hakikati ve adaleti mi benimseyecekleri, yoksa adaletsizlikten mi hoşnut olacakları onlar hakkında anlaşılan kadar ben onların dostuyum. Bu yüzden Acaride, Saalebe'den ayrılmıştır; onun ayrıca şöyle dediği aktarılır: Çocuklar büyüye ve kendilerine iman sunulana kadar onlar hakkında dostluk veya düşmanlığa dair bir şey belirlenemez: Eğer kabul ederlerse dost sayılırlar, reddederlerse kafir sayın. Saalebilerin diğer fırkaları sayılır, özellikle de

الأخنسية Ahnesiyye, Kays'ın oğlu Ahnes'in öğrencileri. Bunlar, Müslümanların kendi kavimlerinden olan kafirlerle ve büyük günah işleyenlerle evlenmesine izin verirler. Diğer görüşlerinde Haricilerin ilkelerine dayanırlar.

المعبدية Mabediyye, Mabed'in takipçileri. Bunlar, Müslümanların kendi kavimlerinden olan putperestlerle evlenmesi konusunda hatalı bir şekilde karar verdiği için Ahnes'e karşı çıkarlar. Ve düşman korkusu baş gösterdiğinde, zekatları veya kadınların mehirlerini güvence altına almak için çekilmesi adet olan birden fazla ok yerine tek bir ok çekmenin yeterli olduğunu kabul ederler.

الرشدية Raşidiyye, Tufinli Raşid'in takipçileri: Bunlara العشرية Aşiriyye de denir, Bunlar hakkında dikkat çekici bir şey bulunmamaktadır.

الشيانية Şeybaniyye, Harici Müslim'in oğlu Şeyban'ın takipçileridir. Şeybanî Abdurrahman'ın oğlu Ziyad'ın şöyle dediği aktarılır: Allah, kendisi için bilgiyi yaratana kadar bilmedi. Şeyler ise O'nun tarafından ancak üretilip var olduklarında bilinirler.

المكرمية Mükerremiyye, Saalebilerin okulundan olan Mükerrem adında Agelil bir adamın takipçileridir: Namazı terk edenin kafir olduğunu öğreterek onlardan ayrılmıştır; namazı terk ettiği için değil, Allah hakkında sahip olduğunu gösterdiği cahillikten dolayı; ve bunu diğer hiçbir büyük günah için kabul etmez: Bu durum için başka bir ayırım yapmaz, ancak cahilliğinden dolayı Allah'ın diğer günahlarında kendi gizlice veya açıkça yaptığı şeyi bilmediğini sandığı için böyle düşünür. Ayrıca Allah'ın insanları dost veya düşman edinmesinin, şu an yaptıkları eylemlere göre değil, öldükleri ve O'na gittikleri andaki durumlarına göre olduğunu; çünkü bu eylemlerin insanın nihai sonu için belirlenmiş veya önceden takdir edilmiş olmadığını savunur: Eğer inandığı şeyde sebat ederse mümin sayılır, aksi takdirde öyle kabul edilmez.

المعلومية Malumiyye ve المجهولية Mechuliyye, Prodr. ad Refut. Alc. Pars III. (adeta Bilenler ve Bilmeyenler dersiniz) Hazimiyye'nin ilkelerine dayanırlar: Şu kadar var ki Malumiyye der ki: Allah'ı tüm isimleri ve sıfatlarıyla tanımayan kimse, tüm bunları öğrenene kadar Allah'ı bilmiyor sayılır; ve ancak o zaman mümin olur. Ayrıca gücün eylemle birlikte olduğunu ve eylemin yaratılmış olduğunu savunurlar. Bu yüzden Hazimiyye onlardan ayrılmıştır. Mechuliyye ise der ki: Allah'ın isim ve sıfatlarının bir kısmını bilen ve bir kısmını bilmeyen kimse, yine de Allah'ı tanımış olur. Ayrıca insanların eylemlerinin Allah tarafından üretildiğini, yani yaratıldığını söylerler.

İbadiler ise Muhammed'in oğlu Mervan'ın günlerinde ayrılan Abbas'ın oğlu Abdullah'ın öğrencileriydi. Bunlar, kendilerine karşı olan Müslümanların bölgesinin,

tek bir Allah'a tapanların bölgesi olduğunu düşünürler; zalim Kralın konutu hariç ki orası adaletsizliğin konutudur. Büyük günah işleyenlerin tek bir Allah'a tapanlar olduğunu, ancak mümin olmadıklarını; insanların eylemlerinin tamamen ve bütünüyle Allah tarafından üretildiğini, ancak insanlar tarafından mecazi olarak değil, gerçekten ve kendi eylemleri olarak edinildiğini savunurlar. Nitekim kendi liderlerine, امير المؤمنين Emirü'l-Müminin derler. Büyük günah işleyen herkes kafirdir; din yönünden değil, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük yönünden kafirdir. Kafirlerin çocukları hakkındaki görüşü kabul ederler: Ancak onların günahının putperestlik olarak adlandırılıp adlandırılmayacağını tartışırlar. İbadiler başka fırkalara bölünürler, örneğin

الحفصية Hafsiyye, Hafs bin Mukdad'ın takipçileri; birden fazla ilaha tapmanın ve imanın tek bir nitelik, yani Allah'ı bilmek olduğunu ileri sürerek onlardan ayrılmıştır. Allah'ı tanıyan ve O'nun dışındaki diğer şeyleri; örneğin Muhammed'i, Kur'an'ı, Dirilişi, Cenneti, Cehennemi vs. inkâr eden veya büyük bir günah işleyen kimse: Allah'a karşı kafirdir, ancak putperestlikten uzaktır.

اليزيدية Yezidiyye, ilk Muhakkime'nin görüşlerini benimseyen Enise'nin oğlu Yezid'in öğrencileri. Allah'ın Acemlerden bir Elçi göndereceğine ve ona gökte yazılı olarak tuttuğu bir kitabı vereceğine; ve onu onun üzerine tek bir seferde tamamen indireceğine inandı. Gerek büyük gerekse küçük her günahın şirk olduğunu öğretti. ثية Harisiyye, İbadi Haris'in takipçileri: Bunlar hakkında özel bir şey bulunmamaktadır).

Son olarak Sufriyye, Ziyaditler olarak da adlandırılırlar, Ziyad bin el-Asfar'ın öğrencileriydiler ve bazı görüşlerde Ezrakiler, Necedat ve İbadilerin muhalifleriydiler. Kanun tarafından cezası belirlenmiş kötü eylemleri yapan kimsenin putperest veya kafir olmadığını söylerlerdi. Namazı veya belirlenmiş zekatı terk etmek gibi diğer günahları işleyenlerin ise kafir olduğunu söylerlerdi. Üstelik şöyle derlerdi: Biz kendi nazarımızda veya kendi görüşümüze göre müminiz: Ancak Allah katında imanın dışında olup olmadığımızı bilmiyoruz. Ayrıca putperestliğin iki türlü olduğunu ileri sürerlerdi: Biri Şeytan'a itaat etmekle gösterilen; diğeri Putlara tapmakla gösterilen. Kafirliğin de iki türlü olduğunu savunurlardı: Yani ilahi nimetlere karşı nankörlük; ve yüce Rab Allah'ı inkâr etmek.

الدرقة

الفرقة الخامسة الاصلية للمرجية

Müslümanların beşinci fırkası: Mürciye.

Mürciye, iman ve iman vasıtasıyla yerine getirilmesi gereken ameller üzerine duran bir insan topluluğudur. Ancak en yüksek imamlık (hilafet) hususunda Haricilerle bazı noktalarda uyuşurlar. Dahası Mürciye, imanla birlikte günah işlemenin veya itaatsizliğin zarar vermeyeceğini savunur; tıpkı kafirlikle birlikte itaatın fayda sağlamayacağı ve kafirin ceza çekmesinin Kıyamet gününe kadar erteleneceği gibi. Kendi aralarında dört kola ayrılırlar, yani: الخالصة Halisler, القدرية Kaderiler, الجبرية Cebriler ve الخوارج Hariciler.

Ayrıca Halis Mürciye kendi içinde اليونسية Yunusiyye'ye bölünür ki bunlar Nemirlili Yunus'un öğrencileridir. Bu kişi imanın; Allah'ı bilmek, O'na alçakgönüllülükle boyun eğmek, O'nun hakkında gereğinden fazla araştırma yapmaktan kaçınmak ve O'nu

kalpten sevmek olduğunu öğretmiştir. İtaate dair Allah'ı bilmenin ötesindeki diğer ameller ise imana dahil değildir; bunları terk etmek imanın hakikatine zarar vermez ve bu yüzden hiç kimse Allah tarafından cezalandırılmaz.

العبيدية Ubeydiyye, Ubeyd el-Mustubi'nin takipçileridir, o şöyle demiştir: Şirk (yani birden fazla ilaha tapma) dışındaki tüm günahlar şüphesiz bağışlanacaktır; ve eğer bir kimse Allah'ın birliği imanı üzerine ölürse, hiçbir günah ona kesinlikle zarar vermez. Üstelik Ubeydiyye şöyle derdi: Allah'ın bilgisi O'nun özüne bir şey eklemes, O'nun sözü de O'nun özüne bir şey eklemes; ve Allah insan formuna sahiptir.

الغسانية Gassaniyye, Kufeli Gassan'ın öğrencileridir; o imanın; Allah'ı ve O'nun Elçisini bilmek, Allah tarafından ona indirilen şeyleri detaylı ve açıkça değil, özetle ve dolaylı olarak ikrar etmek olduğunu ileri sürmüştür. İman ne artabilir ne de eksilebilir. Eğer biri şöyle derse: "Allah'ın domuz eti yemeyi yasakladığını biliyorum; fakat Allah'ın yasakladığı domuzun bu koyun mu yoksa başka bir hayvan mı olduğunu bilmiyorum," o mümindir. Ve eğer şöyle derse: "Allah'ın Mekke'deki Mabede (Kabe'ye) hac yapılmasını emrettiğini biliyorum, fakat bu mabedin Hindistan'da mı olduğunu bilmiyorum," o mümindir.

Ayrıca Kaderi Mürciye ise, Amr'ın oğlu Salih es-Salih'i'nin, Muhammed eş-Şubeydi'nin, Ebu Şemar'ın ve Gaylan'ın takipçileridir; bunların hepsi Kaderiye ve Mürciye doktrinlerini uzlaştırırlar. Fakat bazı hususlarda Halis Mürciye'den ayrılırlar. Nitekim ilk olarak şöyle derler: Eğer biri "Üçün üçüncüsüdür" derse (yani Hristiyanların Teslis inancını benimserse), bu ifade kafirden başkası tarafından kamuya açıkça kullanılmasa da kendisi kafir değildir. İkincisi: İman, Allah'ı bilmek ve O'na alçakgönüllülükle boyun eğmektir. Üçüncüsü: Muhammed'i inkâr etmek, doğru imanla bir arada bulunabilir. Dördüncüsü: Namaz, Allah'a kulluğa dahil değildir. Beşincisi: Yalnızca iman Allah'a kulluğa dahildir, o tek bir niteliktir, artma ve eksilme kabul etmez. Dahası Kaderi Ebu Şemar, Allah'ın Peygamberlere ve Elçilere vahyettiği şeyleri ikrar etmenin imanın temeline girmediğini; imanın özelliklerinden hiçbir belirli niteliğin tek başına iman veya imanın bir parçası olarak adlandırılmayacağını, aksine hepsinin bir arada iman oluşturduğunu; Kaderin insana bağlı olduğunu ve ondan hiçbir şeyin Allah'a dayandırılmayacağını ileri sürmüştür. Kaderi Mervan'ın oğlu Gaylan ise imanın; Allah'ı bilmek, O'na alçakgönüllülükle boyun eğmek, O'nu kalpten sevmek ve Elçiye (Muhammed'e) vahyedilen şeyleri ikrar etmek olduğunu ileri sürmüştür. Bu bilgi ise temelde iki türlüdür: Dünyanın bir yapıcısı, ruhunun da bir yaratıcısı olduğunu bildiği Yaradılışsal bilgi; bu bilgi iman olarak adlandırılmaz, aksine sonradan edinilen diğer bilgi iman olarak adlandırılır.

Cebri Mürciye ise, Mürciye'den Ebu Sevban'ın takipçileri oldukları için الثوبانية Sevbaniler olarak da adlandırılırlar. Bunlar imanın; Allah'ı ve O'nun Elçilerini bilmek ile ikrar etmek ve akıl yoluyla yapılması gerektiği anlaşılan her şeyi yerine getirmek olduğunu savunmuşlardır; terk edilmesi gerektiği anlaşılan şeylerin ise imana dahil olmadığını ileri sürerler, çünkü amellerin karşılığı tamamen imana bağlıdır.

Muhammed bin Şubeyb, Ebu Şemar, Şamlı Mervan'ın oğlu Gaylan, İmran'ın oğlu Yunus, el-Fadl er-Rakaişi, el-Attabi ve Amr'ın oğlu Salih ortak ve uyuşan bir görüşle şöyle demişlerdir: Eğer Allah son yargıda tek bir günahkarı bağışlarsa, aynı

durumdaki tüm mümin günahkarları da bağışlayacaktır. Ayrıca müminin, Cehennemin ortasının üzerine kurulmuş olan Sırat köprüsü üzerinde yargılanırken cezalandırılacağı, o ateşin kavuruculuğunun ona ulaşacağı ve bu yüzden suçunun miktarına göre azap çekeceği konusunda da hemfikir olmuşlardır.

Son olarak Mürciye ve Hariciler, Muan'ın oğlu Sevban'ın takipçileri oldukları için التومنية Tumaniler olarak da adlandırılırlar; bunlar imanın, kafirlikten korunmak olduğunu ve kendileri olmadan veya onlardan biri eksik olduğunda kişinin kafir olacağı birçok nitelikten oluştuğunu söylerler; ancak bunlardan hiçbiri tek başına iman veya imanın bir parçası olarak adlandırılmaz. Gerek büyük gerekse küçük hiçbir günah, insanı hain (dinden çıkmış) kılmaz. Bahsi geçen nitelikler; bilgi, sarsılmaz inanç, samimiyet, sevgi ve Elçinin (Muhammed'in) getirdiği şeyi ikrar etmektir. Dahası; puta, aya, heykellere ve diğer şeylere tapmak kendi başına kafirlik değil, kafirliğin bir alametidir.

الدرقة

الفرقة السادسة من الفرق الاصلية الشيعية.

Şiilerin temel fırkalarından altıncısı.

Bunlar, Ali'nin tarafını tutan ve ona özel imtiyazlar atfeden الرافضة (yani Rafiziler/Ayrılıkçılar) topluluğudur: En yüksek imamlığın (hilafetin) nass (açık otorite) ve vasiyet yoluyla Ali'nin hakkı olduğunu; imamlığın onun ailesinin dışına çıkamayacağını, aksi takdirde ister başkaları tarafından gasp edilsin ister kendisi bunu başkalarına bıraksın bunun bir zulüm olacağını ileri sürerler. İmamların gerek büyük gerekse küçük her türlü günahattan mutlaka korunmuş (masum) olduklarını kararlılıkla ilan ederler. Ayrıca kafirlerin çocukları ve diğerleriyle sözlü veya fiili olarak ilişkileri kesme ya da sürdürme konusundaki görüşü benimserler; savaşa gitmeyi reddederek evlerinde oturanlar hariç tutulmuştur; fakat bu hususta bazı Zeydiler onlara karşı çıkarlar.

Bunların başlıca alt fırkaları beştir: الكيسانية

Keysaniler: الزيدية Zeydiler: الامامية İmamiler:

İsmaililer: الغلاة Gulat. Geriye kalanlar الاسماعيلية

bunların kollarıdır. Bunlardan bazıları Ehl-i Sünnet'in ilkelerine eğilim gösterirler; diğerleri Mu'tezile'nin görüşlerine; diğerleri ise Müşebbihe'nin (Allah'ı yaratıklara benzetenlerin) görüşlerine yönelirler.

Dahası, Ali'nin azatlısı olan ve bazılarına göre de Muhammed bin el-Hanefiyye'nin öğrencisi olan Keysan'ın takipçileri Keysaniler; adı geçen Ali hakkında onun insani konumunu aşan bazı şeyler iddia ederler: Onun bütün ilimleri kavradığını; Hindistan'ın Sind halkından bazı sırlar öğrendiğini ve bunların toplamında gizli ve derin şeyleri yorumlama ilmi ile Coğrafya ve Hayvanlar ilminin bulunduğunu ileri sürerler. Onların görüşleri arasında şu da vardır: Din, insana (yani imamlar veya önderler denilen kimselere) itaattir; öyle ki onlardan bazıları, insana itaat etme sevgisinden sonra dinin hükümlerini terk edecek kadar ileri gitmişlerdir. Bazıları Kıyamet inancını zayıflatmaya yönelmişlerdir. Bazıları ruhların tenasühü (ruh göçü), tanrısal tabiatın insani tabiatla birleşmesi (hulul) ve insanın ölümden sonra bu dünyaya geri dönmesi (ric'at) görüşünü benimsemişlerdir. Bunlar da başka fırkalara bölünürler ki şunlardır:

Birincisi: المختاربة Muhtariyye; ilk önce Harici, sonra Şii ve Keysani olan ve Ali'den sonra imamlığın Muhammed bin el-Hanefiyye'ye ait olduğunu ileri süren ve Hasan ile Hüseyin'den sonra öldürülen Ebu Ubeyd el-Muhtar'ın takipçileridir. Kendisinin onun (yani Muhammed bin el-Hanefiyye'nin) habercilerinden ve takipçilerinden olduğunu iddia ederek insanları ona çağırır, sahte ve boş ilimler gösterirdi. Muhammed bin el-Hanefiyye bu hususta ona uymayınca, daha sonra ondan ayrıldı. Onun (yani Muhtar'ın) görüşleri arasında şunlar vardır: Allah hakkında görüş değişikliği (beda) meydana gelebilir; şöyle ki O'na, daha önce bildiğinden başka bir şey zahir olur ve daha önce irade ettiğinden daha doğru bir şey görür. Ayrıca ya vahyedilerek ya da imamdan aldığı bir mektupla gelecekteki başarıların bilgisinin kendisine ait olduğunu iddia ederdi. Takipçilerine bir şeyin meydana geleceğini önceden haber verdiğinde; eğer o şey gerçekleşirse, bunu kendi tebliğinin doğruluğuna delil sayardı. Eğer gerçekleşmezse: Allah'ın yeniden başka türlü takdir ettiğini söylerdi. Başkalarını boş bir şaşkınlıkla sarstığı şeyler arasında, renkli yaygılarla süslediği eski bir kürsüye sahip olduğunu söylemesi ve bunun müminlerin emiri Ali'nin geride bıraktıklarından olduğunu, kendi adamları katında İsrailoğulları'nın Ahit Sandığı konumunda tutulması gerektiğini iddia etmesi vardı. Düşmanlarına savaş açtığında, onu savaş meydanına getirir ve şöyle derdi: "Savaşın, çünkü zafer ve muzafferiyet elde edeceksiniz; bu kürsüde sizin için güvenlik ve ümit vardır; melekler ise sizi desteklemek için üzerinize ineceklerdir." Havada beliren beyaz güvercinlerin hikayesi aktarılır. Nitekim onlara meleklerin beyaz güvercinler suretinde üzerlerine ineceğini önceden haber vermişti. Ve beyaz güvercinler onun önceden haber verdiği gibi geldi; o da: "İşte melekler," dedi. Nemirili el-Cudî onun ölmediğine; ve bu esnada Radva dağında, kendisini koruyan bir aslan ile bir parsın arasında kaldığına; onun yanında bal ve sudan oluşan iki gür pınarın kaynadığına; kendisinin gizlendikten sonra geri döneceğine ve yeryüzünü, zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracağına inanırdı. Ve bu durum halk arasında o kadar yayıldı ki, bunu bir iman esası ve Şiilerin başlıca dogmalarından biri olarak kabul ettiler. İsfahani bu hadiseyi zikrederek şöyle der: Biri el-Cudî en-Nemiri'ye gelip ona: "Senin ölümünden sonra geri döneceğini (ric'atı) savunduğunu duydum," dedi. O da: "Doğru duymuşsun," dedi. "Bu benim görüşüm ve imanımdır." "Ölümünden sonra geri döndüğümde sana geri ödeyeceğim yüz dinara karşılık bana şimdi bir dinar vermek ister misin?" Adam ona cevap verdi: "Elbette veririm, hatta bundan daha fazlasını da veririm, eğer senin bir insan olarak geri döneceğine dair bana kefil olacak birini bulursan." Bunun üzerine el-Seyyid: "Peki benim ne olarak geri dönmemi bekliyorsun?" dedi. Adam cevap verdi: "Senin bir köpek veya domuz olarak geri dönmenden ve mallarımı benim yıkımına tüketmenden korkuyorum." Bunu işitince el-Seyyid sustu. Muhammed bin el-Hanefiyye'nin ölümünden sonra ise Keysaniler çeşitli fırkalara bölündüler. [Burada okuyucuyu uyarmak isterim ki, Şiilerin bu fırkaları neredeyse tamamen الامامة etrafında döner; yani Muhammed'in haleflerinin en yüksek dini makamı, yani önderliği hakkındadır; bunlara ائمة İmamlar (yani Önderler), خلفاء Halifeler ve Halefler, امراء المومنين Emirü'l-Müminin (yani Müminlerin Komutanları) derler. Bu konudaki ilk anlaşmazlık Sünniler ile Şiiler (yani Ortodokslar ile Ayrılıkçılar) arasındadır. Nitekim Şiiler, Muhammed'in ilk üç halefini imamlar sayısından dışlarlar; oysa Sünniler onları

haksız yere araya girmiş ve sahte sayarak gerçek ve meşru kabul ederler: Yani Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ı; ve dördüncü sırada halife olan Ali'nin, Muhammed'in ilk halefi olduğunu inatla savunurlar; çünkü Muhammed'in kendisi yaşarken ve tam ölüm anında, kendi vefatından sonra en yüksek makamı ona tahsis etmişti. İmamlık hakkındaki diğer anlaşmazlıklar ise Şiilerin kendi aralarındadır, gelecekte göreceğiniz üzere.]

Keysanilerin ikinci fırkası Haşimiyye'dir; bunlar Muhammed'in oğlu Ebu Haşim el-Hanefiyye'nin takipçileridir, onun ölümünden sonra beş gruba ayrılmışlardır: (bunlardan her birinin imamlığa kimin geçeceği konusunda diğerinden ayrılıkları vardır). Beşincisi bunu Muaviye'nin oğlu Abdullah'a dayandırır ve bu görüşte olanlar şunlardı: Ruhların kişiden kişiye göçeceğini; ve ödül ile cezanın, ister insan ister vahşi hayvan olsunlar bu kişilere isabet edeceğini savunurlardı. Aynı şekilde Allah'ın ruhunun da çeşitli kişilere göçeceğini, nihayet kendisine (yani Abdullah'a) ulaştığını ve kendisinde ilahlık ile peygamberliğin karar kıldığını; bu yüzden gizli şeyleri bildiğini ileri sürerdi. Bu yüzden Şiilerden, ruh göçünün bu dünyada gerçekleştiğini; ve ödül ile cezanın bu kişilerde ödeneceğini ileri sürerek kıyameti inkâr eden okulu ona kulluk etti. Ondan Mezopotamya'da الحارثية Hurramiyye ve المزدكية Meuzdekiyye doğdu. Ve Abdullah Horasan'da öldü; takipçileri ise çeşitli görüşlere bölündüler. Bazıları onun hâlâ yaşadığını ve geri döneceğini söylüyordu. Bazıları öldüğünü ve ruhunun Haris'in oğlu Zeyd'in oğlu İshak'a göçtüğünü söylerdi ki ondan الحارثية Harisiyye doğdu; bunlar yasaklanmış şeylerin kayıtsız ve keyfi kullanımını yaparlar ve bu dünyada her türlü sıkıntıdan uzak bir hayat yaşarlar (Epikürcüleri tanıyın). Üçüncüsü البيانية Beyaniyye, imamlığın kendisine geçtiğini savunan Nehedli Sem'an'ın oğlu Beyan'ın takipçileridir ve kendisi Ebu Talib'in oğlu Ali'ye ilahlık atfeden Gulat'tandı: Nitekim onda ilahlıktan bir parçanın karar kıldığını ve onun bedeninde onunla birleştiğini; ve bu sayede gizli şeyleri bildiğini, kafirlere karşı zaferler kazandığını ve bazen bulutların gölgesinde göründüğünü, sesinin gök gürültüsü, kırbacının ise şimşek olduğunu söylerlerdi. Daha sonra Beyan, ilahlıktan olan o parçanın ruh göçü yoluyla kendisine aktarıldığını; ve bu sayede en yüksek imamlık derecesini hak ettiğini iddia ederdi. Dahası bu parça, Adem'in melekler tarafından kendisine secde edilmesini hak ettiği o parçadır.

Dördüncüsü الرزامية Rızamiyye, babası belirsiz Rızam'ın öğrencileridir. Bunlar imamlığı belirli bir Ebu Müslim'e dayandırdılar ve Allah'ın ruhunun aşağı inip onda karar kıldığını ileri sürdüler.

Dahası, Şiilerin ikinci sınıfı olan Zeydiler, Muhammed'in damadı Ali'nin torunu, Ali'nin oğlu Zeyd'in peşinden gittiler. Bunlar, imamlığın ancak Muhammed'in kızı Fatıma'nın ve adı geçen Ali'nin eşinin oğullarında bulunabileceğini kararlaştırdılar. Onlardan bazıları, Fatimi, alim, ölçülü, gayretli ve cömert olmaları şartıyla, iki ayrı bölgede iki imamın seçilmesinin mümkün olabileceğini kabul ettiler. Zeydilerin ise çeşitli fırkaları vardır.

Birincisi الجارودية Carudiyye, Ebu'l-Carud'un takipçileridir: Bunlar da imamlığın kurulması ve aktarılması hususunda kendi aralarında ayrıştılar. Bazıları bunu Ali'den sonraki üçüncü kişi olan Abdullah'ın oğlu Muhammed'in hakkı saydı. Fakat bunlar da kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Nitekim bazıları, o öldürüldükten sonra, onun

asla öldürülmediğini, aksine hâlâ yaşadığını ve geri döneceğini, yeryüzünü adaletle dolduracağını söylüyordu; bazıları ise onun öldüğünü itiraf ediyordu; nihayet Carudilerden bazıları, Ali'nin torunlarının ilminin tıpkı Peygamber Muhammed'in ilmi gibi olduğunu, öyle ki onlara bir öğretmenin çabası olmadan Allah tarafından ilham edildiğini ve üretildiğini, ve onlardan çekip alınamayacağını düşündüler.

İkincisi السليمانية Süleymaniyye, Cüreyr'in oğlu Süleyman'ın takipçileridir; onun görüşü şuydu: İmamlık insanlar arasında genel olarak seçimle belirlenir ve seçimin Müslümanların en seçkin iki kişisi tarafından yapılması ve pek Columns çok iyi arasından en iyisinin seçilmesi uygundur. Rafizilerin imamlarını, Allah hakkında görüş değişikliği (beda) olabileceğini söyledikleri; ve konuşmada mecazi veya şekli bir ifadeyi (yani konuşmada müphemliği veya zihinsel kısıtlamayı) kabul ettikleri için lanetlerdi. Bu hususta bazı Mu'tezililer de ona uydular; onlar ayrıca imamlığın dinin korunması için yararlı olduğunu, ancak Allah'ın bilinmesi için gerekli olmadığını; ve biri daha layık olsa bile layık olanlara verilebileceğini söylediler.

Üçüncüsü الصالحية Salihiyye, ki bunlara الابترية Ebteriyeye de denir; Hayy'ın oğlu Salih'in ve Ebter lakaplı Nubeli Kesir'in öğrencileridir. Bunlar, eğer daha layık olan kendi hakkından gönüllü olarak vazgeçerse, imamlığın layık olana verilebileceğini kabul ederler. Ayrıca imam seçilecek kişinin gayretli bir savaşçı, alim, ölçülü, güçlü ve cömert olmasını şart koşarlar. Certaines bazıları ise dış görünüşünün güzel olması şartını ekler.

Dahası İmamiler, yani İmamiye Şiası, Şiilerin üçüncü türüdür; Muhammed'den sonra imamlığı açık bir hakla ve Muhammed tarafından yapılan kesin bir işaretle Ali'ye atfederler. İmamiler ise başka fırkalara bölünürler ki şunlardır:

الدرقة

Bâkiriyye, Vâkıfiyye ve Ca'feriyye, ilk olarak الباقرية الواقفية والجعفرية ,Primò Bakeritæ, Vaphekita, & Giaapherita,

Ali'nin oğlu el-Bâkır lakaplı Ebu Ca'fer Muhammed'in ve onun oğlu es-Sâdık lakaplı Ca'fer'in takipçileridir. Bunlar en yüksek imamlığı hem el-Bâkır'a hem de Ca'fer'e atfederler. Ancak bazıları imamlığı sadece el-Bâkır'a atfederek, onun çok geniş bir zekâya ve pek bol bir ilme sahip olması sebebiyle hayata geri döneceğini ileri sürerler.

İkinci olarak: النابوسية Navusiyye, adını kurucusundan alan fırkadır. Bunlar, yukarıda zikredilen es-Sâdık'ın, yani Ca'fer'in ölmediğini, aksine hâlâ yaşadığını, kendisini açığa vuracağını ve önder (Mehdi) olacağını ileri sürerler: Ali'nin ise öldüğünü, fakat genel kıyamet gününden önce yeniden dirileceğini ve yeryüzünü, zulümle doluğu gibi adaletle dolduracağını iddia ederler.

Üçüncü olarak: الافطحية Eftahiyye, es-Sâdık'ın oğlu Eftah'ın takipçileridir. Bunlar, ölen bir imamın yıkanmaması, onun için cenaze namazı kılınmaması, onun mührünün veya yüzüğünün alınmaması ve başka bir imamdan başkası tarafından defnedilmemesi gerektiğini ileri sürerler.

Dördüncü olarak: الشمييطية Şümeytiyye, Ebu Şümeyt'in oğlu Câhiz'in takipçileridir. (Bunlar hakkında zikredilmeye değer özel bir husus bulunmamaktadır.)

Dahası, Şiilerin dördüncü türü olan İsmaililer, kendilerine Vâkıfiyye de denir, Ca'fer'in vefatından sonra imamlığın hukuken kendi öncüleri olan İsmail'e geçtiğini ileri

sürerler. (Ancak hepsi bu konuda hemfikir değildir.) Bunlar da kendi aralarında iki fırkaya ayrılırlar, yani:

الموسوية Museviyye ve المفضيلية Mufaddaliyye; bunlar tek bir fırka oluştururlar ve imamlığı, onun hakkı olduğunu söyleyerek Ca'fer'in oğlu Musa'ya atfederler: Ve الانثى عشرية Isnâaşeriyye (yani On İki İmamcılar); bunlar Cafer'in oğlu Musa'nın ölümünü kesin olarak kabul ederler: Ve bunlara قطعية Kat'iyye (yani Karar Vericiler) de denir, çünkü kesin bir kararla adı geçen Musa'nın ölümüne hükmederler ve imamlığı onun oğullarına atfederler.

Gulat (yani Haddi Aşanlar) ise, Şiilerin beşinci sınıfı olup imamlarının hakları veya üstünlükleri konusunda sınırı aşan, öyle ki onları yaratılmışlar sayısından çıkarıp onlara ilahlık atfeden, onları Allah ile, Allah'ı da onlarla bir tutan kimselerdir. Gulat'ın görüşleri ise dört maddede toplanır: Teşbih (Allah'ı yaratıklara benzetme), Beda (görüş değişikliği), Ric'at (geri dönüş) ve Tenasüh (ruh göçü). Bölgelerin farklılığına göre ise çeşitli isimlerle adlandırılırlar. Ve şu sınıflara ayrılırlar:

Birinci olarak: السبائية Sebiyye, Ali'ye: "Sen sensin, yani sen Allah'sın," diyen Abdullah bin Sebe'nin takipçileridir. Onun daha önce Yahudi olduğu ve aynı sözleri Yeşu hakkında da söylediği aktarılır. İmamlığın ilahi bir hak olarak Ali'ye ait olduğunu; onun öldürülmediğini, aksine hâlâ yaşadığını ve onda ilahlıktan bir parça bulunduğunu ilan etmiştir. Bunun takipçileri imamlığın sadece şimdiki zamanda yaşayanlara değil, her ne kadar göz önünde olmasalar da henüz ölmemiş, aksine gizlenmiş olan ve dünyada açığa çıkacak olan kimselere de ait olduğunu ileri sürerler. Bunlar ayrıca ilahlık parçasının imamlara aktarıldığı görüşünü de benimserler ve bunu kanıtlamak için, Ali'nin bir gözü yaralandığında Ömer'in şöyle dediğini aktarırlar: "Allah'ın eli hakkında ne diyeyim? Allah'ın hareminde gözü patlattı."

İkinci olarak: الكاملية Kamiliyye, Ebu Kâmil'in takipçileridir; bu kişi, halife belirlenirken hakkını aramayı ihmal ettiği için kendisini kınadığı Ali'yi ve imamı seçerken Ali'yi atladıkları için Muhammed'in bütün Sahabesini kafirlikle suçlamıştır. Son olarak ruh göçünü (yani ruhların tenasühünü) savunurdu.

Üçüncü olarak: العلبيائة İlba'iyye, Ali'yi Muhammed'den üstün tutan ve ona Allah diyen, Muhammed'in ise insanları kendisine uymaya çağırması için Ali tarafından gönderildiğini, fakat Muhammed'in onları kendisine çağırdığını savunan Hafacılı Dharai'nin oğlu İlba'nın takipçileridir. Bu fırkaya الذمية Zemmiyye de denir; bunlardan bazıları gerek Ali'ye gerekse Muhammed'e ilahlık atfetse de, bu ilahlıkta Ali'yi Muhammed'den üstün tutarlar. Ve العينية Ayniyye; bunlardan bazıları ilahlıkta Muhammed'i Ali'den üstün tutarlar. Ve الميمية Mimiyye;

bunlardan bazıları Melek Cebrail'in, aralarındaki benzerliğe aldanarak Ali yerine Muhammed'i peygamber olarak seçmekle hata ettiğini iddia ederler; nitekim biri diğerine o kadar benzerdi ki bir karganın diğer kargaya benzemesi gibi: Bu yüzden bunlara الغرابية Gurabiyye (yani Kargamsılar) de denir. Bunlardan bazıları ilahlığı Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e atfederler: Ve bu beşinin tek bir şey olduğunu, Ruh'un onlarda eşit şekilde bulunduğunu ve birinin diğerinden daha üstün olmadığını söylerler.

Dördüncü olarak: المغيرية Mugiriyye, Aclili Mugîre bin Said'in takipçileridir. Bunlar imamlığı Muhammed'in torunu Hüseyin'in oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed'e

atfederler: Ve onun, gerçekten ölmüş olmasına rağmen hâlâ yaşadığına inanırlar. Dahası Mugîre daha sonra imamlığı ve Peygamberliği kendisine atfetmiş, Ali hakkındaki övgülerinde sınırı aşarak onun Allah olduğunu ileri sürerdi: Ve Allah'ın cisimliği görüşünü benimsemiş, O'nun bir cismi, uzuvları ve her yanından ışık saçan, başında ışıktan bir taç taşıyan ve kalbinden hikmet akan bir insan suretine sahip olduğunu iddia etmiştir. Bu kişi öldürüldükten sonra ise öğrencileri çeşitli fırkalara bölündüler: Ve bunlardan bazıları onun geri döneceğini ve bu yüzden beklenmesi gerektiğini söylediler; diğerleri ise Mugîre'nin takipçilerine hakkında şöyle dediği İmam Muhammed'in beklenmesi gerektiğini söylüyorlardı: "Onu bekleyin, çünkü geri dönecektir; ve Cebrail ile Mikail ona biat edecektir."

Beşinci olarak: المنصورية Mansuriyye, kendisine imamlık atfeden ve peşinden büyük bir kalabalığın gittiği Aclili Ebu Mansur'un takipçileridir. Daha sonra yakalanmış ve çarmıha gerilmiştir. Bu kişi, Ali'nin الكسف الساقط من السماء, yani gökten düşen bir parça olduğunu ve bu tür bir parçanın da Allah olduğunu söylerdi. Kendisine imamlık attığında ise, göğe yükseldiğini ve eliyle kendi başını sıvazlayan ve kendisine: "Ey oğlum, aşağı in ve insanlara kanunumu tebliğ et," diyen İlahını gördüğünü yaymıştır. Daha sonra yeryüzüne indiğini ve kendisinin gökten düşen o parça olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Cennetin, kendisiyle dost olmamız emredilen bir insan olduğunu; Cehennemin ise kendisiyle düşman olmamız emredilen başka bir insan olduğunu düşünürdü. Ve açıklanması uzun sürecek daha pek çok şey uydurmuştur.

Altıncı olarak: الخطابية Hattâbiyye, önderliği gasp eden ve önderlerin (imamların) Peygamberler ve hatta İlahlar olduğunu ilan eden Muhammed Ebu'l-Hattâb'ın takipçileridir. Onun vefatından sonra takipçileri bölünmüştür: Ve aralarından bazıları Dünyanın sonsuza dek süreceğini; ve Cennetin insanlara isabet eden her türlü hayırlı ve mutlu şey olduğunu; Cehennemin ise aynı şekilde onlara isabet eden üzücü ve mutsuz şey olduğunu düşünmüşlerdir. Şarabı, zinayı ve Allah'ın yasakladığı diğer şeyleri helal kılmışlar, ilahi emirlerin terk edilmesine izin vermişlerdir. Bu fırkanın insanlarına المعمرية Ma'meriyye de denirdi: Ve bazıları, Ebu'l-Hattâb'ın ölümünden sonra önderliğin sona erdiğini; ve Ca'fer'in Allah olduğunu; ve her müminin ilahi bir vahye sahip olduğunu, Allah tarafından kendisine yapılan bir vahiy olmadan hiçbir şey yapamayacağını düşünmüşlerdir. (Okuyucu, bu iki fırkada Lutherçileri ve Kalvincileri tanıyın.) Ayrıca kendi takipçileri arasında Cebrail ve Mikail'den daha üstün olan bazılarının bulunduğunu düşünürlerdi. Üstelik hepsi, sabah ve akşam kendi ölülerini gözleriyle gördüklerini iddia ederlerdi. Bu tür Şiilere ayrıca; المرغية Mürzıgiyye, الموهديّة Mufaddaliyye, العجيلية Acliyye ve الوهبيّة Vahâbiyye de denir. (Ancak bunlar hakkında kayda değer bir şey bulunmamaktadır.)

Yedinci olarak: الكيالية Keyyâliyye, yeni ve sapkın görüşler ortaya atan, bu yüzden kendisini aforoz da eden adamları tarafından terk edilen Keyyâl'in oğlu Ahmed'in takipçileridir. Onun görüşleri arasında tamamen tuhaf ve barbarca olan bazıları vardır ki şöyledir: Alemler üçtür; En Yüce, En Alçak ve İnsani alem; bunlar hakkında pek çok masalsı şey uydurmuştur.

Sekizinci olarak: الهشامية Hişâmiyye, iki sınıfa ayrılırlar. Nitekim bazıları, Allah ile yaratıklar arasındaki benzerlik doktrininin kurucusu olan Hakem'in oğlu Hişâm'ın peşinden giderler. Bazıları ise aynı görüşte olan Cevâlikî oğlu Hişâm'ın peşinden

giderler. Önceki Hişâm, İlahının uzuvları ve boyutları olan bir cisim olduğunu; ancak yaratıklarla hiçbir benzerliğinin bulunmadığını söylerdi. Nitekim O'na yedi karış boy atfeder ve O'nun her yerde özel bir şekilde ve özel bir sebeple bulunduğunu; ve O'nun eylemi olan bir harekete sahip olduğunu, ancak bir yerden bir yere hareket etmediğini ileri sürerdi. Diğer bazı eski masalları da buna karıştırırdı. Allah'ın tahta oturarak ona öyle tam uyumla bağlandığını ve dokunduğunu eklerdi ki, ne Tahta nispeten Allah'ta ne de Allah'a nispeten Tahtta hiçbir fazlalık kalmazdı. Cevâlikî oğlu Hişâm ise Allah'ın insan suretine sahip olduğunu, üst kısmının boşluklu, alt kısmının ise masif (dolu) olduğunu; ve O'nun genişçe parıldayan bir nur olduğunu ve beş duyuya, ellere, ayaklara, kulaklara, gözlere, ağza ve siyah saçlara sahip olduğunu, ancak ete ve kana sahip olmadığını ileri sürerdi. Peygamberlerin günah işleyebileceğini, ancak önderlerin (imamların) işleyemeyeceğini kabul etmiştir.

Dokuzuncu olarak: الزرارية Zürâriyye, önderdeki (imamdaki) ilmin gerekli olduğunu, onda cahilliğin bulunamayacağını, çünkü onun tüm ilimlerinin ve algılarının kendisiyle birlikte yaratılmış ve zorunlu olduğunu söyleyen belirli bir Zürâre'nin takipçileridir.

Onuncu olarak: النعمانية Nu'mâniyye, Şeytan-ı Tâk lakabıyla anılan Nu'man'ın oğlu Muhammed'in takipçileridir. Bu kişi, Hakem'in oğlu Hişâm ile şu konuda uyuşmuştur: Allah, şeyler henüz var olmadan önce hiçbir şeyi bilmez; ve tanrısal gücün hükmü O'nun iradesidir, iradesi ise eylemin kendisidir. Ayrıca Allah'ın insan suretinde bir nur olduğunu söylemiş, fakat O'nun bir cisim olduğunu ileri sürmek istememiştir. Gelecek âlemde diğer bütün fırkalar dışarıda bırakılarak, sadece Şiilerin bu fırkasının kurtuluşa ereceğini öğretmiştir.

Onuncu olarak: اليونسية Yunusiyye, Meleklerin Arş'ı taşıdığını ve Arş'ın da Allah'ı taşıdığını düşünen Yunus'un, yani Kâmîli Abdurrahman'ın oğlu Yunus'un öğrencileridir.

Onuncu birinci olarak: النصيرية Nusayriyye ve الامحاجية İshakıyye. Bunlar, Cebrail insan suretinde görüldüğünde ve Şeytan vahşi bir hayvan suretinde görüldüğünde ruhun maddi bir bedenle görünmesinin inkâr edilemeyeceğini; ve böylece Allah'ın Ali ve oğullarının suretinde görüldüğünü, onların diliyle konuştuğunu ve onların elleriyle kavrandığını ileri sürerler.

Onuncu ikinci olarak: الباطنية Bâtıniyye (yani İçselciler), her dışsal ve açık olanın bir içsel ve gizli yönü olduğunu, yani: Kur'an ve Sünnet'in dışsal kelimelerinin içsel, yani mistik ve alegorik yorumları olduğunu ve lafzi seslerine göre kabul edilmemeleri gerektiğini ileri sürerler. Onların bu görüşü meşhurdur, fakat Kur'an ve Sünnet ile çelişir ve ona karşıttır: Ne de eski, onaylanmış müelliflere sahiptir. Dahası eski Bâtıniler kendi doktrinlerini bazı Filozofların doktrinleriyle karıştırmışlar; ve Allah'ın ne var olduğunu ne de yok olduğunu; ne bilen ne de cahil olduğunu; ne güçlü ne de güçsüz olduğunu ve diğer nitelikler hakkında da böyle olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çünkü eğer bunları Allah'ta var sayarsak, O'nunla yaratıklar arasında bir ortaklık kurmuş oluruz. Eğer Allah'tan uzaklaştırırsak, aynı ortaklığı dışlamış oluruz. Nitekim bunların Allah'ta mutlak olarak var sayılması gerektiğine ne de O'ndan mutlak olarak nefyedilmesi gerektiğine hükmedebilirlerdi; çünkü şöyle derlerdi: Allah ne ezelidir ne de sonradan üretilmiştir: Aksine O'nun emri ve kelamı ezelidir: Yaratması ve yaratılan şeyler ise yeni ve sonradandır.

Fakat bunlardan bazısı, kendilerine الظاهرية Zâhiriyye (yani Dışsalcılar) denilenler, Bâtınilere karşıttılar: Nitekim Kur'an'ın ve diğer peygamberlik kitaplarının tamamen lafzen ve kelimelerin kendi sesine göre anlaşılmasını ve hiçbir şeyin mecazi olarak yorumlanmamasını isterler: Öyle ki Allah'ı cisimsel ve tamamen insanlara benzer kılarlar. Hatta Allah'ın, yemek yemek ve diğer kullanımlar için kullanılması helal olan, fakat Peygamber Muhammed'in الذي يشرب في قة الذهب (Altın ve gümüş kaplarda içen kimsenin bedeninden Cehennem ateşi çıkar) sözü sebebiyle içmek için kullanılması helal olmayan altın ve gümüş olduğunu söylemişlerdir. Oysa Muhammed bu sözlerle içmekten başka bir şeyi yasaklamamıştır.

Dahası Metempsychosis (yani ruhlerin başka bedenlere göçü/tenasüh), Mecusi Meuzdekilerin, Hint Brahmanlarının, Filozofların ve Sâbiîlerin görüşüydü. Bunlar ayrıca Allah'ın her yerde var olduğunu, her dilde konuştuğunu, her kişinin suretinde görüldüğünü ilan ederler. Ve bu, حلول Hulûl (yani Allah'ın yaratıklara inmesi veya onlarda karar kılması) kelimesinin anlamıdır. Bu tür bir iniş ise bazen kısmen, bazen de ilahlığın tamamında olur. Tenasühün dereceleri ise dörttür. Birincisine النسخ (yani daha kötü bir surete dönüşme) denir. İkincisine المسخ (yani önceki suretin tamamen değişmesi veya yok olması ve yerine başkasının gelmesi) denir. Üçüncüsüne الفسخ (yani parçalara ayrılma veya daha ziyade kendini unutma, ya da bir parçası bakımından değişme) denir. Dördüncüsüne الرسخ (yani aynı suretin veya dışsal türün korunması) denir.

Ayrıca Zândakiler (yani Saddukiler) veya Maniciler, Zândaki Mani'nin takipçileridir. Bu isimle anılmalarının sebebi ise, Zerdüş'tün kendisine gökten indiğini iddia ettiği الزند Zand adında bir kitaba sahip olmalarıydı. Her kim bu kitabın dogmalarını takip ederse, ona زنديق Zandî derlerdi: Fakat daha sonra Arapçada زنديق Zındık denmiştir. Dahası, füruatta (yani dogmaların özüyle ilgili olmayan, kanunun emirlerine ait şeylerde) kendi aralarında ayrışanlar, dört ilkeye veya temele dayanan Araştırmacılar veya Kelamcılar olarak adlandırılırlar; bunlar şüphesiz: Kur'an, Sünnet (yani hadis kitabı), Ulemanın icmaı ve argümanların gücüdür (yani akıldır). Tarihleri veya rivayetleri takip edenler ise, Arabistan Petrea sakinleri ile Malik bin Enes'in ve Şafii Muhammed bin İdris'in takipçileridir. Bunlar argümanları ve akıl yürütmeleri kullanmazlar, aksine görüşlerini النصوص yani Metinlerin otoritesine dayandırılırlar. Daha güçlü ihtimalle (Arapça) Keldani bölgesinde yaşarlar ve öğretmen olarak Ebu Hanife Numan bin el-Hasan'ı ve diğerlerini kabul ederler. Onların böyle adlandırılmasının sebebi, görüşlerden ve rivayetlerden çıkarılan argümantasyonun ve anlamlandırmanın çehresine en yüksek derecede ulaşmalarıdır. Bazen ise Tarihin açık argümanını tercih ederler. İslam Fırkaları hakkındaki risale Allah'ın hamdı ve O'nun yardımıyla tamamlanmıştır.

Müslümanlar arasında oldukça ünlü olan bu Müellif ve aşağı kalır yanı olmayan diğerleri, Arabistan'ın daha eski fırkaları hakkında bunları yazmışlardır: Bunlarda, sadece konumuzla ilgisi olmayan şeyleri ayırarak, tam bir sadakatle her şeyi Arapçadan aktarmaya çalıştım. Eğer farkında olmadan hata ettiğim bir şey varsa, kesinlikle çok hafif bir öneme sahip olacaktır. Dahası, aynı fırkaların İsmail'den aktarılan kataloğunu Saldenius'a karşı savunduğu Eutychius'una koyan Bay Abraham Eckellensis bana az yardım etmedi. Oysa Tigurinuslu Hottinger'in eksik,

karışık ve sadakatsiz kataloğunu takip etseydim benim için çok talihsiz bir sonuç olurdu.

Müslümanların daha yakın dönem fırkalarından bahsetmek geriye kalıyor. Ve bunlar hakkında Müslüman Müelliflerin kendilerinden hiçbir şey elde etmek mümkün olmadığından, bizim müelliflerimizin anlattıklarını ve özellikle Bay Rycout'un Osmanlı İmparatorluğu'nun şimdiki durumu hakkında kaleme aldığı Tarih'te zikrettiklerini aktaracağım. Nitekim bu müellifin aktardığı şeyler tamamen güvene layık görünmektedir, çünkü kendisi Türkler arasında İngiltere Kralı'nın Elçisi olarak uzun süre ve yakın ilişkiler içinde bulunmuş ve her şeyi hem onların kendi ağzından hem de kendi gözlerinin şahitliğinden incelemiştir.

الدرقة

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM.

Müslümanların Daha Yakın Dönem Fırkaları Üzerine.

İslamiyet ilk olarak iki çok ünlü fırkaya ayrılır: Sünniler ve Şiiler. Birincisi bütün Türkleri, Arapları ve diğer sayısız kavimleri peşinden sürükler. İkincisi ise savunucuları olarak Persleri (İranlıları) bulundurur. İki fırka arasında ölümsüz ve yatışmaz bir nefret hüküm sürer. Sünniler Şiileri, Şiiler de Sünnileri aforoz eder, onlardan nefret eder ve öğrenirler. Böylesine büyük bir bölünmenin başlıca sebepleri olarak şunlar sayılır: Birinci olarak; Şiiler halifelerin, yani yüce liderlerin sayısından üçünü dışlarlar; Ebu Bekir'i, Osman'ı ve Ömer'i. Sünniler ise aynı kişileri kabul eder ve onlara saygı gösterirler. İkinci olarak; Şiiler Ali'yi Muhammed'den üstün tutarlar veya ikisini eşit sayarlar; Sünniler ise Muhammed'i Ali'den ve diğer peygamberlerden üstün tutarlar. Üçüncü olarak; Sünniler Şiileri Kur'an'ı bozmakla ve tahrif etmekle suçlarlar; ve çok daha fazlası, onun emirlerine uymamakla itham ederler. Şiiler ise aynı suçu Sünnilere atarlar. Dördüncü olarak; Sünniler, Yahudilerin kitabına tekabül eden Sünnet kitabını, yani Müslümanların geleneklerini kutsal ve kanonik kabul ederler; Şiiler ise aynı kitabı apokrif (uydurma) ve güvenilmez sayarak reddederler. Nihayet bu fırkalardan biri diğerinin dininden, Hristiyanların veya Yahudilerin kendi dinlerinden uzak olduğundan daha fazla uzak olduğunu iddia eder. Birinci bölümde ve ayrıca önceki bölümde söylediklerimize bakınız.

Peder Vincentius Maria, Doğu Hindistan Yolculuğu kitabının 5. cilt, 12. bölümünde başka fırkalar zikreder. Şöyle ki, birinci olarak; Şiiler Allah'ın sadece iyiliğin yaratıcısı olduğunu, Şeytan'ın ise kötülüğün yaratıcısı olduğunu söylerler. Sünniler ise bu ikili ilkeyi reddederek, her şeyin tek yaratıcısı olarak yalnızca Allah'ı tanırlar. İkinci olarak; Şiiler Allah'ın özü bakımından ezeli olduğunu, fakat O'nun kanununun (kelamının) geçici (sonradan olma) olduğunu savunurlar; Sünniler ve özellikle Araplar ise kanunun da ezeli olduğunu, çünkü Allah'tan ezelde sadır olduğunu ileri sürerler. Üçüncü olarak; Şiiler azizlerin (cennetliklerin) ruhlarının Allah'ı özü bakımından müşahade edemeyeceğini, sadece O'nun sıfatlarından sadır olan etkileri görebileceğini iddia ederler ve O'nu bu şekilde gördüklerini ilan ederler; Sünniler ise her müminin Allah'ı açıkça göreceğini savunurlar. Dördüncü olarak; Şiiler Muhammed göğe yükseltildiğinde, ruhunun Cebrail tarafından sadece Allah'ın arşına kadar çıkarıldığını savunurlar; Sünniler ise Muhammed'in bedeni ve ruhuyla birlikte tamamen Cennete kabul edildiğini ileri sürerler. Beşinci olarak; Şiiler Ali'nin,

Fatıma'nın, onların oğullarının ve onların on iki torununun bütün peygamberlerin üzerinde bir dereceye sahip olduğunu ilan ederler; Sünniler ise onların sadece sıradan insanlardan üstün kimseler olduğunu savunurlar. Altıncı olarak; Şiiler günde sadece üç vakit namaza izin verirler; Sünniler ise günde beş vakit namaz kılınması gerektiğini kararlaştırmışlardır. Yedinci olarak; Şiiler peygamberlerin vahiylerine pek kulak asmazlar, aksine neredeyse her şeyi aklın kuralıyla ölçerler; Sünniler ise aksine akıldan yüz çevirerek Musa'nın, peygamberlerin ve kitapların sözlerini dinin temelleri olarak kabul eder ve onlara saygı gösterirler. Sekizinci olarak; Şiilerin pek çoğu talihi ve yıldızların yönetimini tamamen evrene bırakırlar; Sünniler ise her şeyi ilahi inayete atfederler. Nihayet Şiiler ve Sünniler Kur'an'ı tamamen farklı şekillerde yorumlar ve ona uyarlar.

İkinci Fırka Seilis olarak adlandırılır. Bu fırkaya mensup olanlar, Allah'ın Persler (İranlılar) arasından seçilmiş bir Peygamber göndereceğine ve bununla Muhammed'in yeni kanununun ilga edileceğine inanırlar.

Üçüncüsü, Mu'tezile'nin bir türü veya koludur. Bu fırkanın mensupları, günahattan korunmuş (masum) olan Peygamberlerden başka hiç kimsenin bu dünyada "Aziz" (Veli) adını hak etmediğini ileri sürerler. Gelecek âlemde ise müminlerin Allah'ı, şu an dolunay halindeki ayı mükemmelen gördüğümüz gibi açıkça müşahade edeceklerini savunurlar. Bu durum ise, Allah'ın gelecek âlemde de şu an olduğu gibi bize görünmez olacağını ilan eden Muhammed'in doktriniyle çelişir.

Dördüncü Fırka olarak adlandırılır; bunlar bu dünyada eğer şu emre uyar ve onu tam olarak takip etmek istersek Allah'ın mükemmelen bilinebileceğini iddia ederler: Kendini bil.

Beşinci Fırka, fırkasına karşıt olan olarak adlandırılanların fırkasıdır. Bunlar Cennete ulaşmak için bu dünyada Allah'ı bir tür özü veya ihtişamının parıltısı vasıtasıyla tanımanın gerekli olduğunu ileri sürer ve buna nail olanları mümin sayarlar.

Altıncı Fırka, olarak adlandırılanların fırkasıdır. Bunlar Allah'ı her türlü ilimden mahrum bırakırlar ve O'nun Dünyayı karşılaştığı durumlara göre yönettiğini iddia ederler: Ve ne tüm ezeliyet boyunca ne de şeylerin yaratılışından önce, tikel durumlarda ne olacağını bilmediğini, aksine bunları pratik tecrübe vasıtasıyla öğrendiğini savunurlar.

Yedinci Fırka fırkasıdır; bunlar İmamları, yani kutsal önderleri, ölenlerin bedenlerinin kulaklarına yüksek sesle şu sözleri fısıldamaya zorlarlar, ta ki hatırlasınlar diye: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur; ve Muhammed'den başka O'nun hiçbir Elçisi veya Peygamberi yoktur.

Sekizinci Fırka, , yani Mesih'in Öğrencileri olarak adlandırılanların fırkasıdır. Bunlar yakın zamanda ortaya çıkmışlardır ve daha şerefli, daha soylu kimselerden sayılırlar; Sarayda ikamet edenlerin pek çoğu bu fırkaya mensuptur. Bunlar İsa'nın gerçek Allah ve Dünyanın Kurtarıcısı olduğuna inanırlar. Dahası onlardan bazıları bu hakikat uğruna ölümün kendisine bile büyük bir kararlilikla katlanmışlardır. Bu fırka hakkında yukarıda söylenenlere bakınız.

Dokuzuncusu: ; bunlar her türlü dini reddederek Ateizmi savunurlar. Nitekim doğanın veya her bir bireyin içsel ilkesinin, gördüğümüz tüm şeylerin yönetici kuralı olduğuna inanırlar. İstanbul'da bu fırkaya mensup çok büyük sayıda insan bulunur; bunların

arasında azımsanmayacak derecede devlet ileri gelenleri, hakimler ve Arapça kitaplarda mahir olanlar sayılır. Bay Rycout, İstanbul'da ikamet ettiği sırada, Müslümanların en bilgin ve en bilgili adamlarından biri olan, bu dinsizliği sebebiyle mahkum edilen ve ölümlle cezalandırılan Muhammed Efendi adında bir adamın hikayesini anlatır. Nitekim bu adam kendi dinsizliğini savunmak için şu argümanı kullanırdı: Ya Allah hiçbir şekilde yoktur, ya da bizim hocalarımızın iddia ettiği gibi o kadar güçlü ve bilge değildir. Çünkü eğer öyle olsaydı, varlığına karşı bu kadar amansız bir düşman olan ve kendisinden bu kadar aşağılık ve hakaretimiz şekilde bahseden ve konuşan benim bu kadar uzun süre yaşamama asla izin vermezdi. Nitekim kendisini bu kadar dinsiz bir görüşten vazgeçmeye zorladıklarında; en ağır işkencelere katlanmayı ve hakikat uğruna ölmeyi (kendisinin iddia ettiği gibi) tercih etmiştir; her ne kadar hiçbir ödül ümit etmese de, sadece böyle bir ölüme karşı takındığı inatçı tutum yüzünden. Bu veba salgını tüm Sarayı ve Büyük Adamları sarmıştır, öyle ki inanılmaz derecede yayılmıştır. Bu görüşü benimseyenler birbirlerini çok sever ve desteklerler: Hayırseverliği ve misafirperverliği büyük kazançlardan üstün tutarlar: Kendi aralarındaki yoksulları cömertçe desteklerler; yabancılar hariç tutulmak üzere onlara iyi ve nazik davranırlar, zira yabancıları en güzel şekilde aldatmayı bir övgü vesilesi sayarlar. Kendi aralarında büyük bir cömertlik, cömertçe bir bağışlama sergilerler; bu cömertlikleri ve bağışlamaları yüzünden sık sık bir araya gelirler. Sultan Murad'ın (yani Amurat) bu fırkanın bir mensubu olduğu, onun ordusunu ve askerliğini yayanlar tarafından ileri sürülür.

Onuncusu: ; bunlar Müslümanların sert ve somurtkan Stoacıları gibidir; müziği ve retoriği tamamen reddederler. Karşılaştıkları her yabancıyı şu sözlerle yanıtlarlar: لا اله الا الله لا اله الا الله لا اله الا الله ; yani, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur:

Bütün geceleri oturarak, bellerini bükerek ve göğüslerini döverek geçirirler, ve bu sözleri telaffuz ederler. Kendilerini çok beğenirler: Batıl inançlıdırlar, ne var ki kendi batıl inançlarını tamamen göz ardı ederler. Kendilerinden olmayan fırkaları küçümser ve onlardan uzak dururlar. Müslümanların Ferisileri olarak adlandırılmayı fazlasıyla hak ederler.

On birinci fırka: ; Müslümanlığı Hristiyanlıkla karıştırır ve birbirine katarlar. Hem Tevrat'ı okurlar hem de Kur'an'ı. Ramazan ayında, Hristiyanların kabul ettiği bazı kokulu maddeleri karıştırmadan şarap içerler. Kutsal Ruh'un Muhammed olduğuna inanırlar. Resimlere ve Kutsal Haç'a saygı gösterirler; ve çocuklarını sünnet ederler.

On ikinci fırka: ; bazıları tarafından Bektak olarak adlandırılan kurucusunun adıyla anılırlar. Bunlara ayrıca Zerakis de denir, yani enest ilişkide bulunanlar: Nitekim babalar kendi kızlarıyla bağ kurarlar, ve bunun kendi ağaçlarının meyvesi olduğunu, dolayısıyla onu toplamanın kendilerine helal olduğunu ileri sürerler. Halk arasında bunlara "Mum Söndürenler" denir, çünkü ışıkları söndürdükten sonra bu fiili işlerler. Muhammed'in kanunlarına ve işlevlerine tamamen uyarlar, hatta bunları batıl inanç derecesinde yerine getirirler. Her sıfatla Allah'ı yüceltirler: O'nun ulu, büyük, bilge ve her şeye gücü yeten olduğunu söylerler; fakat diğer taraftan O'nun hiçbir şey olduğunu, çünkü bu saydıkları şeylerin O'nun için uygun birer karşılık olmadığını iddia ederler. Bazen kulelerden (minarelerden) birinin en yüksek sesle şöyle bağırdığı duyulur:

الله اكبر , yani Allah en büyüktür; fırkanın bir diğer insanı ise hemen ona şöyle cevap verir: Yalan söylüyorsun. Ayrıca kendi adamlarının lehine sahte şahitlik yapmayı çok kolay kabul ederler.

On üçüncü fırka: ; Güneş'te ve Ay'da tarif edilemez bir ilahlığın bulunduğu inanırlar, çünkü bu iki ışık insanlığa çok büyük iyilikler ve faydalar sağlar. Dini ayinleri pek azdır, din işlerine karşı son derece kayıtsızdırlar; erdemli ahlaktan yoksundurlar ve özellikle bilgelikten, süsten tamamen mahrumdurlar. Ruhun ölümsüzlüğünü, gelecekteki ödül ve cezayı masallar arasında sayarlar. Uğradıkları zararları hiç umursamazlar, aksine bunlara gülerler. İnsanların işledikleri suçları hiç önemsemezler: Her şeyin yukarıdan gönderildiğini ve bir zorunluluk eseri olarak meydana geldiğini düşünürler: Nitekim bir kimse ne kadar suç işlerse işlesin, ne kadar çalarsa çalsın, kışın ne kadar soğuk olursa veya yazın ne kadar sıcak olursa, hepsi Güneş'in arzusuna göre olur. Her şeyi doğanın zaruretiyle bağlarlar.

On dördüncü fırka: ; bunlar Pisagorculardır ve ruh göçünü (tenasühü) savunurlar. Ruhların hayvanların veya o vahşi yaratıkların bedenlerine göç ettiğine inanırlar; bu hayvanların ahlaki ve mizacı, o kişilerin yaşarken sahip oldukları ahlaka benzer; veya hangisini kendilerine daha uygun bulmuşlarsa ona göçerler. Nitekim şehvet düşkün olanın ruhu domuz bedenine girer: Ahlaksız olanın teke bedenine; yüce gönüllü olanın aslan bedenine; uyanık olanın tilki bedenine; korkak olanın ise tavşan bedenine girer. İnsan bedeninin tamamını terk etmeyi arzu ederler. Devenin ruhunun da ulu, sabırlı, kanaatkar ve faydalı olduğunu düşünürler. Üç bin üç yüz altmış yıllık bir döngünün ardından, deveden deveye geçen ruhun, nihayet insani bir bedene geri döneceğine inanırlar.

On beşinci fırka: ; yani Aydınlanmışlar. Bunlar hem Pisagorculardır hem de İlahi Fikirler üzerine kuruludurlar; bunların ruhları tamamen tefekkür üzerine yoğunlaşmıştır. Teslis gizemine diğer Müslümanlardan daha çok saygı gösterirler. Alkollü içkileri kesinlikle içmezler, ancak bunları kötü olarak da görmezler; sadece boş inançlara inanmazlar. Ayrıca Muhammed'in Cennet hakkında uydurduğu masallara gülerler, nitekim kendileri en yüksek saadeti ilahi azametinin tefekküründe ve ruhun kusursuz tefekküründe bulurlar. Müslümanlar arasında en dindar fırka olarak kabul edilirler. Bunlar ibadetlerinde kararlıdırlar, yiyecek ve içecekten ölçülüdürler; müziğe, şiiere fazlasıyla düşkünlüdürler: İnsani kusurlardan tamamen arınmışlardır: Açgözlülüğün son derece uzaktırlar; sertliği ve övünmeyi sevmezler. Yaşadıkları çağın en parlak insanları olarak doğaları, zekaları ve yetenekleriyle öne çıkarlar. Hayırseverliği en yüce erdem olarak kabul ederler, çünkü bunun insanı Yaratıcının sevgisine yaklaştırdığını söylerler. Nihayet hiçbir şeyin bu insanları mükemmel bir yaşamdan, Hristiyan Dininin tanınmasından ve ikrarından alıkoyamayacağını belirtirler.

On altı fırka: , yani Şüpheliler; bunlar bahsedilen fırkasına tamamen karşıtırlar. Her şeyden şüphe ederler, hiçbir konuda kesin bir hükme varmazlar. Nitekim yalancının süslenip doğru gibi gösterilebileceğini, doğrunun ise sofistçe ve zahiri nedenlerle yalan gibi sunulabileceğini, dolayısıyla doğrunun ve yalancının yer değiştirebileceğini ileri sürerler. İnsani meselelerde hiçbir şeyin kesin olmadığını, her şeyin sadece ihtimal dahilinde veya tartışmalı olduğunu savunurlar. Şöyle demeleri onlar için

yeterlidir: Allah bilir, biz bilmeyiz. Bir kimse onlara Hakim olarak geldiğinde, onlara karşı hüküm vermeye her zaman hazırdır, çünkü adam bunu talep eder; ne de davanın uzaması için hiçbir neden sunmaz; aksine kelimelerin sonuna şu cümleyi ekler, yani: Allah bilir neyin daha iyi olduğunu. Şarabı, eğer başkalarının toplumunda iseler içerler: Çünkü kendilerine tıbbi bir ilaç olarak sunulan her şeyi kabul ederler; öyle ki onları sersemleten şeyleri 𐤀 bu şekilde alırlar: Dolayısıyla o andan itibaren ne söylediklerini bilmezler, ne de doğruyu yanlıştan ayırt edebilirler, aksine tamamen itaatkar olurlar.

Bu bölümü, Türkler hakkında anlattıkları tamamen güvene layık olan Bay Rycout'un sözleriyle bitiriyorum; nitekim o şöyle der: Türk mezhepleri, fırkaları ve tarikatları arasında, hatta şehirler arasında, hatta edebi eserlerle ilgilenen ve Arapça metinlerin kokusunu almış olan aileler arasında o kadar çok fikir ayrılığı vardır ki tarif edilemez. Hiçbir Vaiz ve hiçbir sanatkar yoktur ki, kendi peşinden sürükleyeceği bazı müritler bulamasın. Dinler arasındaki bu fikir çeşitliliğini ve karşılaştırmayı düşündüğümde, Hristiyan Dininin pek çok fırkaya bölünmesi sebebiyle kötü ve sahte olduğunu düşünen Müslümanların, kendi dinlerinin de en kötü ve en sahte olduğunu kabul etmek zorunda kalacaklarını görüyorum.

Buna karşın Hristiyan Dininde, pek çok sapkınlık ve bölünmenin arasında, Katolik ve Ortodoks olarak adlandırılan ve Roma Kilisesi'nde, İsa'nın Vekili ve Aziz Petrus'un halefi olan Roma Papası'nın (Müslümanların kendilerinin الحليفة ve ; yani Dinin En Yüce Prensi ve Önderi dedikleri kişinin) otoritesi altında her zaman var olmuş ve Dünyanın sonuna kadar devam edecek olan belirli bir doğru iman kuralı varsa da; aynı şekilde Müslümanlar arasında da, sayısız fırka canavarlığının ortasında, hepsinin ikrar etmek zorunda olduğu daha yaygın bir batıl inanç formu meşrudur (her ne kadar gerçekte bu konuda da kendi aralarında çok büyük fikir ayrılıkları olsa da); nitekim meşru Müslümanlar ve Muhammed'in takipçileri bu forma uymak isterler. Bu tür bir formu, yani Akaidi, pek çok Müslüman müelliften aktarılmış olarak buldum, bunlardan bazılarının sözlerini burada aynen aktaracağım; bunlardan Hristiyan Okuyucu, Müslümanların doğru ve Ortodoks kabul ettikleri o kuralın pek çok hata ve saçmalıklarla dolu olduğunu anlayacaktır; zira onlar kendi uydurma dinlerinde o bozuk, sapkın ve heterodoks olan şeyleri bu şekilde kabul eder ve ikrar ederler.

الدركة

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM.

Sünni, Yani Ortodoks Müslüman Fırkasının İtikatları.

Sünni veya Ortodoks olarak ilan ettikleri Müslüman fırkasının tüm itikatları, her yerde, konuşmalarda ve yazılarda kullanılan şu formülde toplanır:

لا اله الا الله محمد رسول الله

Müslümanlar, ebedi kurtuluşa ermek için bir kimsenin yalnızca tek bir Allah olduğuna ve Muhammed'in de, İbrahim'in ve diğer peygamberlerin uyguladığını hayal ettikleri İslam dinini yaymak üzere aynı Allah tarafından Kur'an ile gönderildiğine inanmasını fazlasıyla yeterli görürler. Bunlar, bu iki şeye inanmanın mutlak bir araçsal zorunluluk olduğunu düşünürler; diğer şeylerin ise emredilmiş bir zorunluluk olduğuna inanırlar: Ancak bir kimse bunları inkâr etse veya bunlara inanmasa bile, sırf bu yüzden ebedi kurtuluştan dışlanmaması gerekir.

Allah hakkında, putperest filozofların bile doğal aklın ışığıyla bildikleri şeylerin neredeyse tamamına inanırlar; Hristiyanların ve Yahudilerin inandığı şeylerden daha fazlasını da buna eklerler, fakat azımsanmayacak derecede pek çok hata ve saçmalığı da araya karıştırırlar.

Birinci olarak; Gazzâlî, Sünnilerin, yani Ortodoks Müslümanların İman İkrarının Açıklaması kitabında, Allah hakkında inanılması gereken şeylere dair ilk bölümde, O'nun öz (cevher) olmadığını, O'nda özlerin (cevherlerin) karar kılmadığını, O'nun bir ilinti (araz) olmadığını ve O'nda ilintilerin karar kılmadığını koyar.

Allah'ın bir ilinti olmadığını, O'nda ne özlerin ne de ilintilerin karar kıldığını gönüllü olarak kabul ediyoruz. Fakat O'nun bir öz olduğunu mutlak olarak reddediyoruz. Çünkü Allah, Çıkış kitabının 3. bölümünde Musa'ya kendisi hakkında söylediği gibi var olan, yani Varlık'tır: "Ben, Ben Olanım." Bilgeler tarafından sadece Hristiyanlar arasında değil, Araplar arasında da bu şekilde adlandırılır; ve onlara göre Varlık temelde öz ve ilinti olarak ikiye ayrılır: Hepsi Allah'ın bir ilinti olmadığını kabul ettiğine göre, zorunlu olarak bir öz olacaktır. Arapların en bilgini olan İbn Sînâ'yı, Metafizik kitabının tekil bir fırka olan 1. bölümünde dinleyelim: Bir ve Varlık hakkında konuşur. Varlık'ın başka bir isimle açıklanamayacağını söylüyomtuz, çünkü O kendisi her şeyin ilk ilkesidir: Fakat O'nun sureti kendi içinde hiçbir şeyin aracılığı olmadan karar kılar; ve Varlık genel bir ayrımla öz ve ilinti olarak ikiye ayrılır. Nitekim İbn Sînâ, Varlık adı altında, hatta ve özellikle de Allah'ı kapsar: Zira orada Varlık'ı ezeli ve yaratılmış olarak ikiye ayırır.

Şayet Gazzâlî'ye, Aziz Augustinus'un Teslis üzerine kitabının 7. cildinin 5. paragrafında yazdığı: "Allah'a mecazi anlamda öz denir" sözü itiraz edilecek olursa; cevap veririz ki: Aziz Augustinus, ilintilere dayanak olan öz hakkında konuşmaktadır. Oysa Gazzâlî, kendisinde hiçbir ilintinin bulunmadığı o öz hakkında da konuşmaktadır ve her türlü özü mutlak olarak reddetmektedir. Çünkü öz kelimesini bu anlamda Gazzâlî zaten dışlamıştı.

İkinci olarak; Aynı yerde Allah hakkında şöyle der: Hiçbir varlığa benzemez; hiçbir varlık da O'na benzemez; O'nun benzeri hiçbir şey yoktur ve O da hiçbir şeyin benzeri değildir.

Bu önerme mutlak olarak yanlıştır: Zira Allah'ın kendisi Yaratılış kitabının 1. bölümünde şöyle demiştir: "İnsanı kendi suretimizde ve benzerliğimizde yaratan." Ve sadece insan değil, diğer yaratıklar da Allah'ın bazı benzerliklerini taşırlar. Nitekim Kutsal Yazılarda bize sık sık Allah'a benzemeye ve O'nun gibi olmaya çalışmamız öğütlenir. Biz her zaman hakiki ve tek anlamlı bir benzerliği değil, analogik (kıyası) bir benzerliği anlarız ki buna benzerlik demek bile güçtür, aksine dar anlamda bir karşılaştırma olarak adlandırılmalıdır.

Üçüncü olarak; Aynı yerde, inanılması gerektiğini söyler:

O'nun, kendisinin söylediği şekilde ve irade ettiği anlamda Arş üzerine kurulduğunu; bu kurulmanın dokunmaktan, yerleşmekten, mekan tutmaktan, hulul etmekten ve yer değiştirmekten uzak olduğunu; Arş'ın O'nu taşımadığını, aksine Arş'ın ve onu taşıyanların O'nun kudretinin lütfuyla taşındığını ve O'nun kabzasında boyun eğdirilmiş olduğunu; salih kullara karşı lütufkar olduğunu ve karar yurdunu hazırladığını; böylece Arş'ın üzerinde ve yeraltının sınırlarına kadar her şeyin

üzerinde olduğunu, bu üzerindeliğin O'nun Arş'a ve göğe olan yakınlığını artırmadığını, aksine O'nun zatı itibarıyla akıllarla varlığı bilinen, gözlerle zatı görülen olduğunu; Arş'ın ve onu taşıyanların O'nun kudretinin lütfuyla taşındığını, O'nun kabzasında boyun eğdirilmiş olduğunu savunan Sünnilerin iman ikrarında bu sözler yer alır.

Sorbonne Üniversitesi Kütüphanesi'nin çok eski bir kodeksinde, adı İslam Kanunları olan kitapta, Allah eliyle her neyi yarattıysa ona Arş, Adem ve kendisinin diktiği Adn cenneti dedi; diğer yaratıklara ise 'Ol' dedi, onlar da oluverdi bölümünde şöyle okuruz:

وإذا قيل لك أخبرني عن الله تبارك وتعالى أين كان قبل بخلق العرش فقال كان على الغمام والماء في الهواء ولا يعلم... ما سوى ذلك إلا الله

(Sana 'Yüce Allah Arş'ı yaratmadan önce neredeydi, bana haber ver' denildiğinde şöyle cevap ver: Bulutların ve suyun üzerinde, boşlukta idi; bundan başka olanı ise Allah'tan başkası bilmez.)

Bongarsiana Kütüphanesi'ndeki Elçilik Kitabı adlı ilmihalde ise şunu okuruz: O'nun Kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır; onları koruyup gözetmek O'na hiçbir güçlük vermez.

Eğer Allah'ın Arş'ı hakkında söylenen bu şeyler, Ortodoks sayılmak isteyen Sünniler tarafından mecazi veya mistik olarak anlaşılıyor ve inanılıyorsa, bunlar bir dereceye kadar tolere edilebilir ve mazur görülebilir. Fakat kelimelerin tam lafzi anlamına göre kabul ediliyorsa, zorunlu olarak saçmalıklara düşerler ve tolere edilemezler. Nitekim Müslümanların uydurduğu bu muazzam Arş hikayesini o kadar aptalca bir hayranlıkla anlatırlar ki, yukarıda zikrettiğimiz şeylerden daha az gülünç değildir. Nitekim Khrysippus'un takipçilerinden altı yüz kadarı, bu Arş hikayesini tartışırken çıldırmışlar ve yabancı bir düşünce yapısına bürünerek boş yere kendilerini yıpratmışlardır.

Dördüncü olarak; Mu'tazile hakkında, Allah hakkında olumsuz konuşanlar hakkında konuşurken; inanılması gerektiğini ileri sürer: O'nun varlığı akılla bilindiği gibi, zatı da gözlerle görülecektir. Ancak bu görme, gözlerin O'nun merhameti ve kullarına olan iyiliği sayesinde, huzur yurdunda (yani Cennette) O'nun zatını müşahade ederek tam bir saadete ermesi şeklinde olacaktır.

Fakat Allah'ın dünyevi gözlerle açık ve sezgisel olarak müşahade edilmesi imkansızdır; çünkü hiçbir güç kendi dışındaki bir nesneye yönelemez. Maddi nesneler için maddi göz görünürdür, fakat Allah ruhani ve cisimsizdir: Dolayısıyla maddi göz O'nu müşahade edemez; ancak akli gözün O'nun varlığını kabul etmesi gerekir; Gazzâlî ise bunu reddeder. Dolayısıyla bu fikir tamamen saçma ve yanlıştır; zira eğer Allah'ın varlığı potansiyelden aktüele geçiyorsa, bu bir eksikliktir: Ve her ne eksikse akıl dışıdır, dolayısıyla Allah'ın varlığı olmadan nasıl görülebileceği anlaşılamaz; çünkü O'nun içsel kavramı zaten aktüel bir varlıktır.

Beşinci olarak; Allah'ın İradesi hakkında konuştuğu yerde şöyle der:

Yüce Allah varlıkları irade edendir, sonradan olanları çekip çevirendir. Mülk ve melekutta (görünen ve görünmeyen âlemde) az veya çok, küçük veya büyük, hayır veya şer, fayda veya zarar, iman veya küfür, marifet veya inkâr, kazanç veya kayıp, artış veya eksiliş, itaat veya isyan ancak O'nun kazası, kaderi, hükmü ve meşiyeti

(iradesi) iledir. O'nun dilediği olmuş, dilemediği ise olmamıştır. Bir bakanın bakışı, bir dışunenin zihninden geçen şey bile O'nun meşiyetinin dışına çıkamaz. Aksine O, şeyleri ilk başlatan ve onları geri dndrendir; kullar için dilediğini yapandır. O'nun hükmünü geri çevirecek, kazasını erteleyecek kimse yoktur. Bir kul için O'nun yardım ve merhameti olmadan gnahtan kaçış yoktur; O'nun meşiyeti ve iradesi olmadan da itaate g yetiremez.

O, en Yüce Olan, her şeyi irade eder ve yeniden meydana gelenleri yönetir. Nitekim bu dünyada ve göklerde ne az ne çok, ne küçük ne büyük, ne iyi ne kötü, ne faydalı ne zararlı, ne de kafirlik meydana gelir: İlim veya cehalet: Kurtuluş veya helak, kazanç veya kayıp: İtaat veya isyan, ancak O'nun belirlemesi, hükmü, kararı, fikri ve iradesiyle olur. Her neyi irade etmişse o olur; her neyi irade etmemişse o olmaz, ne bir bakış ne de zihinsel bir hareket O'nun iradesinin dışına çıkamaz. Nitekim O, başlangıcı vermiş, şeyleri kurmuş ve yıkılanları yeniden btnlemiştir.

Dilediğini yapar, O'nun hükmünü geri çevirecek kimse yoktur, O'nun kararını ortadan kaldıracak kimse yoktur. İnsan, O'nun yardımı ve merhameti bir araya gelmedikçe O'na karşı itaatsizlikten kaçamaz: Ve O'na itaat edecek gücü de bulamaz, ancak O'nun sevgisi ve iradesiyle bulur.

şayet insanlar günah işliyorsa, çünkü Allah böyle takdir etmiş ve kesin olarak irade etmiştir: O zaman insanlar ister istemez günah işleyeceklerdir ve gnahtan kaınamayacaklardır; ve Allah, insanın işlediği günahın yaratıcısı olarak adlandırılabilir. İşte bu husus, Sünnilerin Kaderiyye fırkasında ve dinlerinin diğer mezheplerinde lanetledikleri şeydir; ve haklı olarak lanetlerler: Zira insanın günah işlemesini zorunlu kılan ve onu günah işlememeye g yetiremez hale getiren Allah'ın, günahın yaratıcısı olduğunu söylemekten daha büyük bir dinsizlik olamaz. Altıncı olarak; Allah'ın Kelamı hakkında konuşurken şöyle yazar:

وان القرآن والتوراة والانجيل والزبور كتبه المنزلة على رسله وان القرآن مقرو بالالسن مكتوب في المصاحف محفوظ في القلوب وانه مع ذلك قديم بذاآ الله لا يقبل الانتقال والفراق بالانتقال الى القلوب والاوراق وان موسى سمع كلام الله بغير صوت ولا حرف كما يرى الابرار ذات الله من غير جوهر ولا عرض

Kur'an'ın, Tevrat'ın, İncil'in ve Zebur'un O'nun elçilerine indirdiği kitapları olduğuna; Kur'an'ın dillerle okunduğuna, mushaflarda yazıldığına, kalplerde korunduğuna; bununla birlikte onun kalplere ve kğıtlara aktarılma ile yer değiştirmeyi ve ayrılmayı kabul etmeyen, Allah'ın zatı ile kaim ezeli bir kelam olduğuna; Musa'nın, Allah'ın kelamını hiçbir ses ve harf olmadan işittiğine, tıpkı salih kulların gelecek alemde Allah'ın zatını hiçbir öz ve ilinti olmadan görecekleri gibi inanılması gerekir.

İlk olarak, iman esası olarak inanılması gereken dogmalar arasına Kur'an'ın ezeli olduğunu ve Allah'ın zatında ezelden beri var olduğunu koyması son derece mantıksızdır. Zira bu noktada kendi kendisiyle çelişmektedir; çünkü yukarıda gördüğümüz üzere, Allah'ın zatında ne özlerin ne de ilintilerin bulunmadığını ileri sürmüştü. Kur'an ise bir öz veya ilinti olmaktan başka bir şey olamaz. Dahası, bir şeyin Allah'ın zatında ezelden beri var olması ve yaratılmamış olması imkansızdır: Bunu Müslümanlar zaten kendiliklerinden kabul ederler. Oysa bir şeyin hem yaratılmamış ve ezeli olması, hem de Allah olmaması imkansızdır: O halde Kur'an, Allah olacaktır. Son olarak, Kur'an'ın Allah'ın zatında yaratılmamış ve ezeli olarak var olmasına karşılık; Tevrat, İncil ve Davud'un Zebur'unun, bu kitaplar da aynı şekilde

vahyedilmiş ve Allah tarafından indirilmiş olmasına rağmen neden ezeli sayılmadığının; ve Muhammed'in kendisinin neden bu kitaplara Kur'an ile aynı derecede saygı gösterilmesini istemediğinin hiçbir makul gerekçesi sunulamaz. Müslümanlar belki şöyle cevap vereceklerdir: Kur'an, Allah'ın zatında lafzen değil, manen (fikren) ezelden beri vardır. Oysa Allah'ta bu şekilde manen ezelden beri var olmayan hiçbir yaratılmış şey yoktur. Fakat bu yönüyle fikir, Allah'ın kendi zatından hakikatte ayırt edilemez.

İkinci olarak; Musa'nın Allah'ın kelamını bu şekilde, yani salih kulların O'nun zatını müşahade ettikleri gibi, hiçbir ses tonu veya dışsal bir işaret olmadan işittiğini ileri sürmesi yanlıştır.

Nitekim Çıkış kitabının 19. bölümünde Allah'ın Musa'ya şöyle dediğini okuyoruz: "İşte ben, halk seninle konuştuğumu işitsin diye koyu bir bulut içinde sana geleceğim." Ve biraz sonra: "Musa konuşuyordu ve Allah ona cevap veriyordu." Ve 20. bölümde: "Bütün halk ise sesleri görüyordu." Ve korkuya kapılan halk, kendisiyle konuşan Allah'ın sesinden dolayı Musa'ya dedi ki: "Bizimle sen konuş, dinleyelim; ama Allah bizimle konuşmasın, yoksa ölürüz." Dolayısıyla Musa ile konuşan Allah'ın sesleri duyulabilir nitelikteydi; ve hem Musa hem de halk tarafından kulaklarla algılanıyordu. Dahası Allah, kendi parmağıyla yazılmış olan iki kanun tabletini ona teslim ederek Musa ile yazıyla da konuşmuştur. Bu yüzden Sünniler bu hususta da hata etmektedirler.

Yedinci olarak; Aynı yerde, iman dogmaları arasına şunu yerleştirir: Allah'ın *حيا عالما قادرا مريدا سميعا بصيرا متكلم بالحياة والعلم والارادة والسمع والبصر والكلام لا بمعزل عن الصفات* Hayat, ilim, kudret, irade, sem' (işitme), basar (görme) ve kelam (konuşma) sıfatlarıyla; sıfatlardan soyutlanmış olmaksızın diri, bilen, güçlü, irade eden, işiten, konuşan olduğunu savunur; sadece çıplak ve basit bir zattan ibaret olmadığını ileri sürer.

Sadece Hristiyan ilahiyatçılar değil, Müslümanların kendilerinden olan Mu'tazililer de, apaçık bir hata içeren bu önermeden dolayı Sünnileri haksız bulurlar. Zira Allah'ta var olan her ne varsa O'nun zatının ta kendisidir, hiçbir şekilde O'nun zatından ayırt edilemez. Aksi takdirde, yukarıda Teslis Gizemi hakkında konuşurken ortaya koyduğumuz tüm o saçmalıklar peş peşe gelecektir.

Sekizinci olarak; Allah'ın Eylemleri hakkında konuşurken, O'nun *يثيب عباده على الطاعة بحكم الوعد والكرم لا بحكم الاستحقاق واللزام اذ لا يجب عليه فعل ولا يتصور منه ظلم ولا يجب عليه لاحد حق*

Kullarına, hak etme ve zorunluluk hükmüyle değil, vaat ve kerem (lütuf) hükmüyle, itaatleri sebebiyle sevap verdiğini öğretir; çünkü O'nun üzerine hiçbir eylem vacip (zorunlu) değildir, O'ndan hiçbir zulüm tasavvur edilemez ve hiç kimsenin O'nun üzerinde bir hakkı yoktur; kullarını itaatleri sebebiyle ödüllendirmesi vaat ve cömertlik esasıyladır, hak etme ve yükümlülük esasıyla değildir, zira kendisi hiçbir şey yapmaya mecbur değildir, ne O'nun hakkında bir adaletsizlik düşünülebilir, ne de O kimseye bir şey borçludur.

Bu sözlerde açık bir çelişki vardır; zira bir taraftan Allah'ın kullarını itaatleri, yani salih amelleri sebebiyle ödüllendirdiği ileri sürülürken, diğer taraftan bunun itaatın bir karşılığı olmadığı söylenmektedir: Çünkü salih ameller sebebiyle, yani o amellerin

kendi iyiliği sebebiyle ödüllendirmek aynı şey gibi görünmektedir; nitekim amellerin değeri, içlerinde barındırdıkları iyilikten gelir. İnsanların, Allah'ın kanununa göre iyi işler yaparak O'nun katında bir ödülü hak edemeyecekleri de iddia edilemez, her ne kadar Allah bu ödülü vaat etmemiş olsaydı bile; zira eğer vaat etmiş olsaydı, kendi vaadinin gereği olarak iyi işler yapana bunu vermekle bir şekilde yükümlü olurdu. Geri kalan hususlarda biz de kabul ederiz ki, Allah adaletin katılığı gereği hiç kimseye hiçbir şey borçlu değildir, çünkü her şey doğası gereği yaratılıştan O'na borçludur ve hayatın da, tüm varlıkların da kaynağı O'dur. Nitekim İsa Mesih de Luka İncili'nin 17. bölümünde öğrencilerine şöyle demiştir: "Size emredilenlerin hepsini yaptığınız zaman: Biz değersiz kullarız; sadece yapmamız gerekeni yaptık deyin." Gazzâlî, Allah hakkında inanılması gereken bu şeyleri açıkladıktan sonra, İslam İman İkrarının ikinci kısmına ait olan şeylere geçer, yani Muhammed hakkında şunları kaydeder:

وانه تعالى بعث النبي الامي القرشي محمدا برسالة الى كافة العرب والعجم والجن والانس فنسخ بشره الشرائع الا ما قرره وفضله على ساير الانبياء وجعله سيد البشر ويمنع كمال الايمان بشهادة التوحيد لا اله الا الله ما لم تقترن بها شهادة الرسول وهو قوله محمد رسول الله

Ve Yüce Allah'ın, ümmi ve Kureyşli olan Peygamber Muhammed'i bütün Araplara, acemlere, cinlere ve insanlara elçi olarak gönderdiğine; onun getirdiği şeriatla, onun onayladıkları hariç diğer şeriatları ilga ettiğine; onu diğer bütün peygamberlerden üstün kılıp insanlığın efendisi yaptığına inanılması gerekir. "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur" tevhid şehadetine, Elçinin şهادeti olan "Muhammed Allah'ın elçisidir" sözü eklenmedikçe imanın kemale ermesi engellenir.

Şimdiye kadar söylenenlerden ve bundan sonra söyleneceklerden, Müslümanların peygamber hakkında inanmak zorunda oldukları şeylerin ne kadar boş, uydurma ve yanlış olduğu açıkça görülmektedir; zira onlar onun Kureyşli, ümmi ve hatta cahil biri olduğunu kabul ederler. Hristiyan Dinine karşı savaşmaları ve cehennemdeki kafirleri desteklemeleri için onun cinlere de elçi olarak gönderildiğini iddia ederler.

Gazzâlî ayrıca, Muhammed'in bu dünya, gelecek dünya ve özellikle ölümden sonra gerçekleşecek olaylar hakkında tebliğ ettiği her şeye inanmanın zorunlu olduğunu ileri sürer: Bunlar arasında

Birincisi şudur: هول منكر ونكير وهما مهيبان مقبلان بقعاد العبد في قبره سويا ذا روح وجسد فيسألانه عن التوحيد والرسالة ويقولان له من ربك وما دينك ومن نبيك وهما فتنا القبر وسؤالهما اول فتية بعد الموت

Münker ve Nekir'in dehşetidir; bunlar, kulun kabrinde ruh ve bedeniyle birlikte dimdik oturtulduğu sırada çıkagelen iki korkunç ve ürkütücü şahsiyettir; ona tevhidi ve elçiliği sorarlar ve ona: "Rabbin kim, dinin ne, peygamberin kim?" derler; bunlar kabir fitnesidir ve onların sorması, ölümden sonraki ilk imtihandır.

İnsanların ruhlarının ölümden sonra bedenlerinden ayrılacağına, amellerinin ilahi bir imtihana tabi tutulacağına, imanlarına göre Kıyamet gününden önce nihai kararı bekleyeceklerine biz de kesinlikle inanırız. Ancak ruhların kabirdeki bedenlere ölümden sonra yeniden döneceğine ve orada Münker ile Nekir tarafından hesaba çekileceğine dair hikayeler; Yahudilerin Talmudik olarak uydurdıkları ve hiçbir temel dayanağı olmayan Kabrin Dövülmesi efsanelerinden ve saçmalıklarından daha az Müslümanca değildir. Aşağıda sunacağımız şeye bakınız.

İkincisi şudur: وان يؤمن بعذاب القبر وانه حق وحكمة وعدل على الجسم والروح على ما يشاء

Kabir azabına inanılması gerektiğidir; ve bunun, Allah'ın dilediği şekilde hem beden hem de ruh üzerinde gerçekleşecek hak, hikmet ve adalet olduğudur.

Kabrin bu dövülmesi, tıpkı iki Yahudi hahamın Talmud'da yazdığı o muazzam uydurmaya benzer: Kabrin Dövülmesi. Bu hususta Haham Elias, Tisbi adındaki İbranice kitabında şöyle yazar: Parnach oğlu Haham İshak'ın Midraş'ında yazılıdır: Öğrenciler Haham Eliezer'e sordular: Kabrin dövülmesi kararı nasıldır? O da cevap verdi: Bir insan bu dünyadan göç ettiğinde, ölüm meleği gelir ve onun kabrinin üzerine oturur; ve hemen ruhu bedeninin içine geri sokar ve onu ayaklarının üzerinde ayağa kaldırır. Nitekim Levi oğlu Haham şöyle demiştir: Onun elinde bir zincir vardır, bunun yarısı demirden, yarısı ise başka bir maddendir, bununla insanı döver. Ve ilk darbede adamın uzuvları darmadağın olur: İkinci darbede ise kemikleri darmadağın olur; ve melekler gelirler ve onları toplarlar. Eğer üçüncüsünde adamı yakarsa, onu küle çevirir ve kabrin içinde küllerini eler. Haham Meir şöyle demiştir: Kabrin Dövülmesi kararı, prenslerin oğulları ve düşük çocuklar hariç tutulmak üzere, adaletle tartılan her yargıdan daha ağırdır; cumartesi günü ölenler ve İsrail toprağında ölenler ise bundan müstesnadır. Yahudiler dualarında, Allah'ın kendilerini Kabrin Dövülmesinden kurtarmasını isterler. Müslümanların bu iğrenç dogmaları, bu kaynaktan türetilen apaçık batıl inançlardır.

Üçüncüsü şudur: وان يؤمن بالميزان ذي الكفتين واللسان صفته في العظم مثل طباق السموات والارض توزن فيه الاعمال بقدره الله والصحيح يومئذ تخرج مثاقيل الذر والخردل تحقيقا لتمام العدل وتطرح صحايف الحسنات في صورة حسنة في كفة النور فيثقل بها الميزان على قدر درجاتها عند الله بفضل الله وتطرح صحايف السيئات في صورة قبيحة في كفة الظلمة فيخف فيها الميزان بعدل الله تعالى

İki kefesi ve bir dili olan Mizana da inanılması gerekir; onun büyüklükteki sıfatı göklerin ve yerin tabakaları gibidir; ameller orada Allah'ın kudretiyle tartılır ve o gün, adaletin tam olarak gerçekleşmesi için zerre ve hardal tanesi ağırlığındaki şeyler ortaya çıkarılır; hasenat (iyilik) sayfeleri güzel bir surette nur kefesine atılır ve Allah katındaki derecelerine göre Allah'ın lütfuyla mizanı ağırlaştırır; seyyiat (kötülük) sayfeleri ise çirkin bir surette zulmet (karanlık) kefesine atılır ve Allah Teâlâ'nın adaletiyle mizanı hafifletir.

Göklerin ve yerin yüzeyini kaplayacak kadar büyük olduğu, üzerinde amellerin tartılacağı söylenen iki kefeli ve bir dilli bu teraziye, yani Mizana da inanılması gerekir.

Muhammed ve Müslümanların bu dehşet verici teraziye hangi atölyeden çıkardıklarını tamamen bilmiyorum; meğerki bunu Yahudi hahamların belgelerinden derlemiş olsunlar. Bildiğim tek bir şey var, o da bunu kutsal yazılardan çıkarmış olamazlar; ancak o kutsal yazıların bazı mecazi ifadelerinden bu uydurmaya bir dayanak bulmuş olabilirler.

Dördüncü olarak; şunu yerleştirir:

ويؤمن بأن الصراط حق وهو جسر ممدود على متن جهنم أحد من السيف وأدق من الشعر تزل عليه أقدام الكافرين بحكم للمؤمنين فيساقون الى دار القرار amالله فيهوي بهم الى النار وتثبت عليه أقد

Sırat'ın hak olduğuna, bunun Cehennem'in ortası üzerine uzatılmış, kılıçtan daha keskin ve kıldan daha ince bir köprü olduğuna; kafirlerin ayaklarının Allah'ın hükmüyle oradan kayacağına ve böylece onları ateşe düşüreceğine, müminlerin

ayaklarının ise üzerinde sağlam kalacağına ve karar yurduna sevk edileceklerine inanılması gerekir.

Bu uydurmada gülünç olan diğer şeyleri bir kenara bırakırsak, Müslümanlara şunu sormak isterim: Günahlardan arınmış olan müminlerin, Cennete götürülebilmeleri için neden bu köprüden geçmeye zorlandıklarına dair nasıl bir gerekçe sunabilirler?

İyileri kötülerden ayırt etmek için Sırat köprüsü denilen bu oyuncaktan başka, salihlerin yeryüzünden göğe geçebilecekleri hiçbir yol veya yöntem yok mudur?

Fakat bu meşhur iman ikrarının diğer dogmalarına geçiyorum.

Beşinci olarak; şunu yerleştirir:

ويؤمن بالحوض المورد حوض محمد صلى يطوف منه للمؤمنين قبل دخول الجنة وبعد جواز الصراط من شرب منه شربة لم يظمأ بعدها أبدا عرضه مسيرة شهر ماؤه أشد بياضا من اللبن وأحلى من العسل حوله أباريق عدد نجوم السماء فيه ميزابان يصبان من الكوثر

Müslümanların, Sırat köprüsünü geçtikten sonra ve Cennete girmeden önce müminlerin etrafında toplanıp içecekleri Muhammed'in havuzuna, yani Havz-ı Mevrud'a inanmaları gerekir. Kim ondan bir yudum içerse, bir daha ebediyen susamaz; genişliği bir aylık mesafedir; suyu sütte daha beyaz ve baldan daha tatlıdır; etrafındaki ibriklerin sayısı gökteki yıldızlar kadardır, içinde Kevser nehrinden akan iki pınar vardır.

Müminler için neden bu kadar geniş bir havuz yapıldığını soruyorum; yoksa Sırat köprüsünün o yorucu geçişinden o kadar büyük bir susuzluk çekmektedirler ki, bu kadar geniş bir girdap olmasa onu dindiremezler mi? Nitekim hepsi bu havuzun içine dalarak o ibriklerin çokluğuyla içmeyi daha çok isterlerdi. Oysa Muhammed içenlerin ölçülü olmasını istemiştir. Şaşıyorum doğrusu, neden bizzat Kevser nehrinin kendisinden içmek varken, ondan bu havuza sızan sularla susuzluklarını dindirmek istesinler? Fakat bu suyun mükemmelliği ve niteliği berraklığı veya soğukluğu ile ölçülür: Oysa rengi veya tadı olan su en çok ayıplanır: Nitekim Muhammed'in bu havuzunun suyu neden beyaz ve tatlıdır; öyle ki su adını değil, hastalara verilen bir tıp ilacı adını hak eder? Son olarak, eğer ondan içenler bir daha ebediyen susamayacaklarsa, Muhammed neden Cennette takipçileri için sürahiler, kadehler ve sakilerle dolu sofralar kurmaktadır; ve dahası süt, bal, şarap, su ve bu tür içeceklerin nehirlerini vadetmektedir? Fakat dinin daha ciddi dogmalarına gelelim.

Altıncı olarak; şunu yerleştirir:

وأن يؤمن بالحساب وإلى محاسب فيه فمن من يدخل الجنة بغير حساب ومنهم من يناقش فيسأل من الأنبياء عن تبليغ الرسالة ومن الكفار عن تكذيب المرسلين ويسأل للمبتدعة عن السنة ويسأل للمسلمين عن الأعمال ويؤمن بأخراج الموحدين من النار بعد الانتقام حتى لا يبقى في جهنم موحد بفضل الله ويؤمن بشفاعاة الأنبياء ثم العلماء ثم الشهداء ثم سائر المؤمنين كل على حسب جاهه ومنزلته ومن بقي من المؤمنين ولم يكن له شفيع أخرج بفضل الله فلا يخلد في النار مؤمن بل يخرج منها من كان في قلبه مثقال ذرة من الإيمان

Hesaba ve orada hesaba çekilecek olan yaratıklara inanılması gerekir; onlardan kimisi hesapsız Cennete girer, kimisi de en ince ayrıntısına kadar sorgulanır; Peygamberlere elçiliği tebliğ edip etmedikleri sorulur, kafirlere peygamberleri yalanlamaları sorulur, bidatçılara Sünnet hakkında sorulur ve Müslümanlara amelleri hakkında sorulur. Ayrıca ceza çekildikten sonra muvahhidlerin (Allah'ı birleyenlerin) ateşten çıkarılacağına, öyle ki Allah'ın lütfuyla cehennemde hiçbir muvahhidin kalmayacağına inanılması gerekir. Peygamberlerin, sonra alimlerin, sonra şehitlerin,

sonra diğer tüm müminlerin, her birinin kendi makam ve mertebesine göre şefaatine inanılması gerekir. Müminlerden geriye kalan ve hiçbir şifacısı (şefaathçisi) olmayan kimse ise Allah'ın lütfuyla çıkarılır; böylece hiçbir mümin ateşte ebedi kalmaz, aksine kalbinde zerre ağırlığına iman olan herkes oradan çıkarılır.

Kıyamet gününde, iyilerin kötülerden keskin bir şekilde ayrılacağına; kendilerine nazik davranılacak olanların ve hiçbir sorguya tabi tutulmadan doğrudan Cennete girecek olanların bulunacağına kesinlikle inanırız: Bunlar şüphesiz Allah'a en yakın olanlardır (yani meleklerdir, bunlara Mukarrebûn denir). Ancak Allah, gönderdiği elçilerden, onların elçilik görevlerinden, kendi paylarına düşeni yerine getirip getirmediğinden hesap soracaktır: Ve kafirlerden, kendilerine gönderilen elçilere inanmayı reddettikleri için hesap soracaktır. Bidatçılardan ve sapkınlardan, Sünnet kitabının gelenekleri hakkında; ve mümin Müslümanlardan amelleri hakkında hesap soracaktır. Tek bir Allah'a tapanların, günahlarının cezasını çektikten sonra nihayet cehennemden çıkacaklarına; öyle ki ilahi inayetten ötürü, tek bir Allah'a inanmış ve O'nu ikrar etmiş olan hiç kimsenin cehennemde ebediyen kalmayacağına inanılması gerekir. Peygamberlerin, sonra alimlerin, sonra şehitlerin, sonra diğer müminlerin şefaatine, her birinin kendi değerine göre inanılması gerekir. Müminlerden geriye kalanlar ise Allah'ın lütfuyla cehennemden çıkarılır; öyle ki hiçbir mümin orada ebediyen kalmaz, aksine kalbinde zerre ağırlığına iman olan herkes oradan çıkarılır. Hristiyan inancına göre bu durum daha tolere edilebilir görünmektedir. Nitekim tek bir Allah'a inanmış olan, ya da kalbinde iman tohumu barındıran hiç kimsenin, ne kadar kötü veya suçlu olursa olsun, günahlarının cezasını çektikten sonra cehennemden çıkacağı savunulmaktadır. Bu durum ise sadece Hristiyan doktrinine değil, kafirlerin, Yahudilerin ve günah içinde ölen tek tanrılıların ebedi cehennem azabıyla cezalandırılacağını öğreten peygamberlerin doktrinine de karşıttır; nitekim onlar cehennem ateşinde ebediyen kalacaklardır.

Gazzâlî'nin bu iman ikrarının son derece saçma ve yanlış olduğu açıkça görülmektedir; zira o, inanılması gereken şeyleri lafzen ve kelimelerin kendi sesine göre koymuştur, bunları hiçbir mecazi veya mistik yoruma tabi tutmamıştır.

Dolayısıyla Müslüman itikatlarının saçmalığı ve mantıksızlığı daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Gazzâlî'nin bu iman ikrarından başka, iman teorisiyle ilgili hususlarda neredeyse tamamen uyuşan başka şeyler de bulunur. Bunlardan birinde, başlığı şöyle olan yerde:

باب ما تنطق به الألسنة وتعتقد الأفئدة من واجب أمور الديانات

Dini meselelerin vacip (zorunlu) olanları hakkında dillerin telaffuz ettiği ve kalplerin inandığı şeyler bölümü.

Dillerle ikrar edilmesi ve kalplerle inanılması gereken dinin zorunlu şeyleri hakkında, kayda değer bazı hususlar buldum.

Birinci olarak; Allah'ın Arş'ı hakkında şöyle denir:

Amplitude Throni ejus occu- pat calos & terram. ومع كريم السموات والارض

(O'nun yüce Arş'ı gökleri ve yeri kaplamıştır.) Ancak bu durum, adı İslam Kanunları olan kitapta yer alan şu sözlerle tam olarak uyuşmamaktadır:

واذا قيل لك اخبرني عن الجنة اين تكون فقال في السماء السابعة وهي سبع جنات وعليها عرش رب العالمين وجنة عدن على الجنات كلها ومنها تتفجر انهار الجنات وثمارها... فاولها العنى والكرمى وهي جنة عدن والثانية جنة المأوى والثالثة جنة الفردوس والرابعة جنة الخلد والخامسة جنة النعيم والسادسة جنة الجلال والسابعة جنة السلام

(Sana 'Bana Cennetten haber ver, o nerededir?' denildiğinde şöyle cevap ver:

Yedinci göktedir, onlar yedi cennettir ve üzerlerinde Alemlerin Rabbinin Arş'ı vardır; Adn cenneti ise bütün cennetlerin üzerindedir, cennetlerin nehirleri ve meyveleri oradan fışkırır... Nitekim onların birincisi Adn cennetidir; ikincisi Me'va cennetidir; üçüncüsü Firdevs cennetidir; dördüncüsü Huld cennetidir; beşincisi Naim cennetidir; altıncısı Celal cennetidir ve yedincisi Selam cennetidir.)

Sana 'Cennet nerede yaratılmıştır?' diye sorulduğunda şöyle cevap ver: Yüksek göktedir; ve kendisi yedi cenneti yaratmıştır, bunların üzerinde ise Alemlerin Rabbinin Arş'ı vardır: Ve Adn cenneti bütün cennetlerin üzerindedir, cennetlerin nehirleri ve meyveleri oradan fışkırır. Ve Arş en yüce yerdir ve Arş'ın makamı orasıdır: Ve burası ilk Cennettir, ikincisi Sığınak cennetidir. Üçüncüsü Firdevs cennetidir. Dördüncüsü Ebediyet cennetidir. Beşincisi Nimet cennetidir. Altıncısı Görkem cennetidir. Yedincisi Barış cennetidir. Eğer bu sözler kelimesi kelimesine lafzi olarak değil, mecazi olarak anlaşılırsa, daha kolay açıklanabilir; fakat kelimelerin kendi sesine göre lafzi olarak anlaşılacak istenirse, hiçbir şekilde birbiriyle uyum sağlayamazlar. Zira eğer Allah'ın Arş'ı zikredilen şekilde ise, o zaman Müslüman müelliflerin kendi iddiaları büyük bir çelişki barındırır. Nitekim Ali'nin dostlarına ve taraftarlarına karşı Sünnilerin büyük bir haksızlık yaptıkları açıkça görülmektedir; zira Ali'yi imamlıkta hak ettiği makamdan mahrum bırakmışlardır.

Yedinci olarak; şunu yerleştirir:

وان يعتد فضل الصحابة وترتيبهم وأن أفضل الناس بعد رسول الله صلى أبو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضوان الله عليهم وأن يحسن الظن بجميع الصحابة ويثني عليهم كما أثنى الله تعالى ورسوله عليهم أجمعين وكل ذلك مما وردت به الأخبار وشهدت به الآثار فمن اعتقد ذلك موقفاً به كان من أهل الحق وعصابة السنة وفارق رهط الضلال وحزب البدعة Sahabenin faziletine ve onların sıralamasına inanılması gerekir; Rasulullah'tan sonra insanların en faziletlisi Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Osman, sonra da Ali'dir. Bütün sahabe hakkında hüsn-ü zan beslenmesi (iyi düşünülmesi) ve Allah Teâlâ ile Rasulünün onları övdüğü gibi hepsinin övülmesi gerekir. Bütün bunlar rivayetlerde gelen ve eserlerin şahitlik ettiği hususlardır; kim buna kesin bir şekilde inanırsa, hak ehlinden ve Sünnet cemaatinden olur; sapkınlık topluluğundan ve bidat fırkasından ayrılmış olur.

Müslümanların önderlerinin (halifelerinin) faziletine ve büyüklük derecelerine inanılması da zorunludur: Öyle ki Muhammed'den sonra en üstün olanı Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Osman, en son ise Ali'dir. Bütün sahabeyi hayırla anmak, Allah'ın ve Elçisinin onları övdüğü gibi övmek gerekir. Bu durum, kabul edilmiş geleneklerden ve rivayetlerden çıkarılan açık kanıtlarla sabittir. Her kim bu sayılanların hepsine inanır ve kesin olarak iman ederse, gerçeğin takipçisi sayılır ve Sünni olarak adlandırılanların safında yer alır; sapkınların meclisinden uzak durur.

İkinci olarak; aynı yerde şöyle denir:

وانه على عرشه المجيد بذاته وهو في كل مكان بعلمه

Ve O, zatiyla yüce Arş'ı üzerindedir; ilmiyle ise her yerededir.

Bu sözlerden açıkça anlaşılıyor ki, Sünni ve Ortodoks Müslümanlar Allah'ın zatıyla her yerde olduğuna değil, yalnızca ilmiyle her yerde olduğuna inanırlar; bu durum kutsal yazılara tamamen terstir. Bu hatayı kabul eden Cehmiyye ve Mu'tezile (yukarıda zikredilen iki Müslüman fırkası), Allah'ın zatıyla da her yerde bulunabileceğini öğretmişlerdir. Kendi görüşlerini sabitlemek için de Kur'an'ın Nisâ Suresi 108. ayetinde yer alan şu sözlerini delil getirirler:

يستخفون من الناس ولا يستخفون من الله وهو معهم اذ يبيتون ما لا يرضى من القول وكان الله بما يعملون محيطا

İnsanlardan gizlerler de Allah'tan gizlemezler. Oysa onlar, O'nun razı olmadığı sözü geceleyin kurlarken O onlarla beraberdir. Allah, onların yaptıklarını kuşatıcıdır. Sünnilerden olan Selefî ve Mu'tezilî yazarlar bu ayete dayanarak şöyle derler: "O her yerdedir ve her yer O'nunla doludur, çünkü O onların eylemlerini bilir; kullarının yaptıkları O'na gizli kalmaz, çünkü O mülkünün içinde olan her şeyi bilir ve kuşatır." Ancak "onlarla beraberdir" sözünden O'nun zatıyla her yerde olduğu kastedilmemiştir; çünkü O, "Gökte olandan güvende mi oldunuz?" buyurmuştur; gökte olduğunu söylemekle zatının gökte olduğunu kastetmiştir, yoksa bilgi yönüyle değil. Çünkü bir sözün "Zeyd şu yerdedir" şeklinde söylenmesi, eşyadan bir fiilin zikredilmesiyle kayıtlanmaksızın sadece zat ile olur. Allah Teâlâ kendisi hakkında şöyle buyurmuştur: "Güzel söz O'na yükselir." Ve alimlerden biri şöyle demiştir: "Eğer O, geceleyin razı olunmayan sözü kurlarken onlarla mekân yönüyle beraber olsaydı, 'onlar idikleri vakit onlarla beraber olmazdı' denmesi gerekirdi." Cehmiyye ve Mu'tezile, bu ayette Allah'ın her yerde olduğunu kanıtlamak için inatla direnmişlerdir. Fakat bu sözlerin gerçek anlamı şudur: Allah onların ne söylediğini ve ne yaptığını bilir, ne de yaptıklarından dolayı O'ndan gizlenebilirler; çünkü O, yaratıkların bütün gizli ve açık şeylerini bilir. "Onlarla beraberdir" denilen yerde de Allah'ın zatıyla her yerde olduğuna inanmayı zorunlu kılan bir durum yoktur; zira kendisi şöyle buyurmuştur: "Gökte olana inandınız mı?" Ve bu sözlerle, zatıyla değil ilmiyle gökte olduğunu söylemek istememiştir. Nitekim "Zeyd şu yerdedir" demek, bir eylemden, ya da başka bir şeyden bahsetmeksizin, onun zatıyla orada olmadığını, ancak ilmiyle orada olduğunu söylemek gibi olur. Ve Allah kendisi hakkında zaten şöyle demiştir: "Güzel söz O'na yükselir." Ve yine şöyle buyurmuştur:

Gökten işleri yönetir. Şayet geceleyin razı olunmayan o sözü konuşurlarken onlarla mekânen beraber olsaydı, şüphesiz geceleyin razı olunmayan o sözü konuşmadıkları zamanlarda onlarla beraber olmaması gerekirdi. Bu yazarın cevabı son derece acizce ve boşunadır; ve bu hususta sapkın Sünni olan Cehmiyye ve Mu'tezile, kendilerinin gerçek Müslüman ve Ortodoks olduklarını iddia eden Sünnilerin kendilerinden çok daha bilgece hareket etmişlerdir. Bu gerçeği kutsal yazıların otoritesiyle kanıtlamak için daha fazla durmuyorum; zira Allah, eski filozofların düşüncesinde bile sınırsız ve özü itibarıyla sonsuz kabul edildiğine göre, zorunlu olarak özü itibarıyla her yerdedir.

Üçüncü olarak; Aynı yerde denir:

وان الله سبحانه قد خلق الجنة فاعدها دار خلود لاوليائه واکرمهم فيها بالنظر الى وجهه وهي التي اهبط منها ادم الى الارض وخليفته...

Ve şüphesiz Allah Sübhânehû Cenneti yaratmış ve orayı dostları için bir ebediyet yurdu olarak hazırlamıştır; orada kendi yüzüne (zatına) baktırarak onları

şereflendirmiştir; orası, Peygamberi ve yeryüzündeki halifesi olan Adem'i aşağı indirdiği cennettir...

Allah'ın Cenneti yarattığına, orayı dostları için sonsuzluk sarayı olarak hazırladığına ve kendi yüzünün müşahedesiyle onları orada şereflendireceğine inanılması gerekir: Ve bu Cennet, Allah'ın kendi Peygamberi ve halifesi olan Adem'i, yasak meyveyi yedikten sonra yeryüzüne indirdiği o yerin ta kendisidir.

Müslümanların inancına göre, Adem'in günahı sebebiyle kovulduğu o Cennetin yedinci gökte olduğu ve buranın, Allah'ın dostlarına kendisini göstereceği ve onların ebedi saadette keyfini çıkaracakları o aynı cennet olduğu inancı kabul edilmektedir. Oysa kutsal yazılardan son derece açıkça anlaşıldığı üzere, Cennet gökte değil, yeryüzündeydi; ne ebedi ne de insanların mükemmel saadeti için tasarlanmıştı, aksine ilk ana babamızın suçu engel olmasaydı, onların geçici ikameti ve doğal mutlulukları için Allah tarafından yaratılmıştı.

Gabriele Sionita tarafından aktarılan Doğu Şehirleri ve Ahlakı hakkındaki bir başka Müslüman iman formülünde, Said Ali'nin oğlu Yakub'un müellifliğinde şu eklenir: Elçilere ve Peygamberlere gönderilen kutsal yazılara inanmanın zorunlu olduğu; ve bunların yüz kitaba ve dört büyük kitaba bölündüğü zikredilir: Bunlardan on kitap Adem'e gönderilmiştir; elli kitap Şit'e; otuz kitap İdris'e; ve on kitap İbrahim'e: Bunlara Musa'nın Tevrat'ı, Davud'un Zebur'u, İsa'nın İncil'i ve Muhammed'in Kur'an'ı eklenir. Aynı durum, İslam Kanunları hakkında zikredilen iman ikrarında şu sözlerle teyit edilir:

ان قيل لك كم كتب انزل الله من السماء الى الارض فقل مائة كتاب واربعة كتب انزلت التوراة على موسى بن عمران والانجيل على عيسى بن مريم والزبور على داود والقران على محمد ص وانزل الله منها على شيث خمسين هية وعة ...ادريس ثلاثين هية وعلى ابراهيم عشرة هية وعلى ادم عشرة هية تمام المائة

Sana 'Allah gökten yeryüzüne kaç kitap indirdi?' diye sorulduğunda şöyle cevap ver: Yüz dört kitap. Tevrat İmran oğlu Musa'ya, İncil Meryem oğlu İsa'ya, Zebur Davud'a ve Kur'an Muhammed'e indirildi. Allah bunlardan Şit'e elli sayfa, İdris'e otuz sayfa, İbrahim'e on sayfa ve Adem'e on sayfa indirerek yüzü tamamladı...

Sana 'Allah yeryüzüne kaç kitap indirdi?' denildiğinde şöyle cevap ver: Yüz dört. Nitekim İmran oğlu Musa'ya Tevrat, Meryem oğlu İsa'ya İncil, Davud'a Zebur ve Muhammed'e Kur'an indirilmiştir. Ve Allah bunlardan Şit'e elli kitap; İdris'e otuz kitap; İbrahim'e on kitap; ve yüz sayısını tamamlamak üzere Adem'e on kitap indirmiştir. Adem'e, Şit'e, İdris'e ve İbrahim'e atfedilen bu yüz kitabın tamamen uydurma, uydurulmuş ve hayali olduğundan hiç şüphe yoktur; zira Aziz Yahuda'nın kendi kanonik mektubunda zikrettiği İdris'in kitabı hariç tutulursa, Hristiyan yazarlar tarafından Yahudilere atfedilen bu tür kitapların hiçbir aslı yoktur. Müslümanların, uydurulmuş ve çoğu birbiriyle çelişen bu kitaplara inanmalarına; bunları tamamen göz ardı etmelerine, hatta Kur'an'daki açık sözlere rağmen kendi peygamberlerinin sözlerini bunların önüne koymalarına şaşkınlık elde değildir. Nitekim Âl-i İmrân Suresi 84. ayette Allah tarafından şöyle denildiği hayal edilir:

قل امنا بالله وما انزل علينا وما انزل على ابراهيم واسماعيل واسحق ويعقوب والاسباط وما اوتي موسى وعيسى والنبيون من ربهم لا نفرق بين احد منهم ونحن له مسلمون

De ki: 'Biz Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilene, Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere Rablerinden verilenlere back inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz O'na teslim olanlarız.'

Ve Nisâ Suresi 162. ayette, Allah Muhammed ile konuşurken şöyle buyurur:

انا اوحينا اليك كما اوحينا الى نوح والنبيين من بعده واوحينا الى ابراهيم واسماعيل واسحق ويعقوب والاسباط وعيسى وايوب ويونس وهارون وسليمان واتينا داود زبوراً

Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'u, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyettik. Davud'a da Zebur'u verdik.

Şüphesiz Kur'an'ın bu sözleri, Nuh'un ve ondan sonra gelen Peygamberlerin kutsal kitaplarını; İbrahim'in, İsmail'in, İshak'ın, Yakub'un ve İsrail kabilelerinin, Musa'nın Tevrat'ını, İsa'nın İncil'ini ve peygamberlere Rablerinden verilen kitapları zikreder. Görüyorsun ya, Kur'an burada Müslümanların tamamen dışladığı ve içlerinde kutsal saydıkları kitapların listesinden çıkardığı kaç tane kutsal kitabı saymaktadır: Ve özellikle İşaya, Yeremya, Daniel, Ezra ve diğerleri gibi en kutsal peygamberlerin kitaplarını, kendi geleneklerinin inkâr edemeyeceği halde dışlarlar. Şit, Adem ve İdris'in kitapları hakkında ise Kur'an'da hiçbir zikre rastlamadım.

Aynı iman formülünde şu da yer alır: İlahi Kalem'e kesin olarak inanılması gerektiği, bunun Allah'ın parmağıyla yaratılmış olduğu zikredilir. Bu Kalem, inciden yapılmış olup uzunluğu ve genişliği o kadar muazzamdır ki, hızlı koşan bir at beş yüz yıl boyunca koşsa onun bir ucundan diğer ucuna ulaşamaz. Bu Kalem, geçmişte olan, şimdiki zamanda olan ve gelecekte olacak olan her şeyi kendi kendine yazar. Yazan mürekkep ise ışıktır; ne yazdığını ne bir melek ne de Başmelek Cebrail anlar. Bu Kalem hakkında, Kur'an'ın Kalem Suresi 68. ayetinin başında şöyle yazılıdır:

ن والقلم وما يسطرون

Nûn. Kaleme ve satır satır yazdıklarına andolsun.

Zemahşerî'nin aktardığı üzere, buradaki 'Nûn' harfiyle Müslümanların mürekkep hokasını kastettiklerini düşünenler vardır; bazıları ise Levh-i Mahfûz'u kastettiklerini söylerler; nitekim Müslümanların inanması gereken bu Levh-i Mahfûz hakkında, onun ne kadar muazzam ve harikulade olduğuna dair gülünç masallar uydururlar.

Celâleddin'in, Kur'an'ın Kaf Suresi hakkında yazdığı tefsirde şöyle okuruz:

هو في الهواء فوق السماء السابعة محفوظ من الشياطين ومن تغيير شيء منه طوله ما بين السماء والارض وعرضه ما بين المشرق والمغرب وهو من درة بيضا قاله ابن عباس

O, yedinci göğün üzerinde, boşluktadır; şeytanların zarar vermesinden ve ondan bir şeyin değiştirilmesinden korunmuştur. Uzunluğu gök ile yer arası kadar, genişliği ise doğu ile batı arası kadardır; o beyaz bir inciden yapılmıştır, bunu İbn Abbas söylemiştir.

İşte ey Hristiyan Okuyucu, Muhammed'in diğer dinlerin üzerine çıkarmak istediği o dinin en parlak dogmaları bunlardır; oysa Kur'an'da bu dinin en ağır, en zor ve Hristiyan iman dogmalarına tamamen ters olduğu zaten ortaya konmuştur.

Müslüman dininin mi yoksa Hristiyan dininin mi gerçek ve hakiki olduğunu, her ikisinin de kendi müellifinin kim olduğuna bakarak karar verin.

SON.

aynı özdedir; insanlığı bakımından ise, günah hariç her şeyde bizimle aynı özdedir. Zamanın başlangıcından önce ilahlığı bakımından Baba'dan doğmuştur; son günlerde ise bizim ve kurtuluşumuz için insanlığı bakımından Tanrı Doğuran Bakire Meryem'den doğmuştur. O, tek ve aynı Mesih, biricik Oğul ve Rab olarak iki ayrı tabiatla, karışmaksızın, değişmeksizin, bölünmeksizin ve ayrılmaksızın tanınmalıdır. Tabiatların farklılığı bu birleşmeyle asla ortadan kalkmamış, aksine her bir tabiatın kendi özelliği korunmuş ve tek bir kişide (uknumda) bir araya gelmiştir; iki ayrı kişiye bölünmüş değildir, aksine tek ve aynı Oğul, biricik Rab İsa Mesih'tir.

6. Aynı şekilde İsa Mesih'in ilahlığına dair doktrini, O'nun Baba ve Kutsal Ruh ile aynı özde olduğunu kabul ederim; O'nun acı çekmez ve ölümsüz olduğunu, fakat insanlığı bakımından bizim için çarmıha gerildiğini ve öldüğünü onaylarım; nitekim Roma Papası Aziz Leo'nun mektubunda ve kararlarında zikredilen esaslara uyarım.

7. Ayrıca İstanbul Konsili'nde ilan edilen kararları onaylar ve Kadıköy Konsili'nin kararlarını yenilerim.

8. İstanbul Konsili; burada Monotelitlerin (Mesih'te tek bir irade olduğunu savunanların) sapkınlığı mahkum edilmiş ve İsa Mesih'te birbirine karşıt olmayan iki ayrı iradenin ve iki ayrı doğal işleyişin bulunduğu, insan zihninin ve iradesinin ilahi iradeye tamamen boyun eğdiği belirlenmiştir.

9. İznik Konsili; burada Tasvir Kırıcıların (İkonoklastların) sapkınlığı mahkum edilmiş ve Mesih'in, Bakire Meryem'in ve diğer azizlerin tasvirlerine saygı gösterilmesi, onlara uygun hürmetin sunulması gerektiği ilan edilmiştir.

10. İstanbul Konsili; burada Photius'un haklı olarak mahkum edildiği ve İstanbul Patrikliği makamına saygınlığının iade edildiği kararları onaylarım.

11. Ayrıca Roma Kilisesi'nin otoritesiyle meşru şekilde toplanmış ve onaylanmış olan diğer tüm genel konsilleri, özellikle de Floransa Konsili'nde belirlenen iman esaslarını saygıyla kabul ederim.

12. Kutsal Ruh'un Baba'dan ve Oğul'dan ezelden beri var olduğuna, özü itibarıyla ezelden beri Baba'dan ve Oğul'dan sadır olduğuna, hem Baba'dan hem de Oğul'dan tek bir ilke ve tek bir üflemeyle çıktığına inanılması gerekir.

13. Aynı şekilde iman ikrarındaki (Filioque) ifadesinin, gerçeği açıklamak amacıyla ve zorunluluk gereği meşru ve makul bir şekilde eklendiğini kabul ederim.

14. Ayrıca mayasız ekmekte de Mesih'in bedeninin hakikaten var olduğunu, hem Batı hem de Doğu kiliselerinin kendi geleneklerine göre bu sakramenti yerine getirebileceklerini onaylarım.

15. Aynı şekilde tövbe edenlerin ruhlarının, tövbe meyvelerini tam olarak yerine getiremeden ölseler bile, ölümden sonra araf ateşinde temizleneceklerine ve bu azapların hafifletilmesi için müminlerin dualarının, ayinlerin ve sadakaların onlara fayda sağlayacağına inanılması gerekir. Ayrıca vaftizden sonra hiçbir günah lekesi barındırmayan ruhların doğrudan göğe kabul edileceğine ve üçlü tek olan Allah'ı açıkça müşahade edeceklerine inanılır; ölümcül günah içinde ölenlerin ise doğrudan cehenneme gideceklerine ve suçlarına göre cezalandırılacaklarına inanılır.

16. Ayrıca Kutsal Apostolik Makam'ı ve tüm dünya üzerinde egemen olan Roma Papası'nı, Aziz Petrus'un halefi ve İsa Mesih'in yeryüzündeki vekili, tüm Kilise'nin başı ve Hristiyanların babası olarak kabul ederim; ona tam bir itaat sunmayı vad ederim.

17. Aynı şekilde meşru meclislerin kararlarını, Musa'nın kanunundaki törensel uygulamaların Mesih'in gelişiyile sona erdiğini ve İncil'in tebliğinden sonra günah işlenmeksizin uygulanamayacağını kabul ederim.

18. Ayrıca havarilerin putlara tapmayı, kanı ve boğulmuş hayvan etini yasaklayan kurallarının o dönemin şartlarına uygun olduğunu, Yahudiler ile Paganlar arasındaki çekişmeleri önlemek amacıyla konulduğunu, bu neden ortadan kalktığında yasağın da sona erdiğini kabul ederim.

19. Ayrıca Trento Konsili'nin kararlarını saygıyla kabul ediyor ve benimsiyorum; özellikle orada günahların bağışlanması için sunulan Efkariştiya sakramentinin hakiki bir kurban olduğunu, yaşayanlar ve ölüler için sunulabileceğini onaylarım.

Mesih'in kanı, ruhu ve ilahlığı ile birlikte hakiki bir kurban olarak sunulduğuna; ekmek ve şarabın özünün tamamen Mesih'in bedenine ve kanına dönüştüğüne, Katolik Kilisesi'nin bu dönüşümü haklı olarak "Cevher Dönüşümü" (Transsubstantiatio) olarak adlandırdığına inanılması gerekir.

20. Ayrıca Yeni Kanun'un sakramentlerinin insanlığın kurtuluşu için zorunlu olduğunu, her ne kadar her bir birey için tüm sakramentler gerekli olmasa da, bunların: Vaftiz, Güçlendirme (Konfirmasyon), Efkariştiya, Tövbe, Son Yağlama, Evlilik ve Ruhbanlık olduğunu kabul ederim.

21. İlk olarak; Vaftiz sakramentinin hayati tehlike durumlarında geciktirilmeksizin yapılması gerektiğini, her kim tarafından ve hangi şartta yapılsa yapılsın meşru niyetle icra edildiğinde geçerli olduğunu onaylarım.

22. İkinci olarak; Evlilik sakramentinin bağının, zina veya başka nedenlerle eşlerin ayrılması durumunda bile çözülemez olduğunu, hayatta olan eşlerin başkasıyla evlenmesinin meşru olmadığını kabul ederim.

23. Havarilerin ve Kilise'nin geleneklerini kabul eder ve onlara saygı gösteririm.

24. Endüljans (Günah Af Belgesi) yetkisinin Mesih tarafından Kilise'ye verildiğini ve bunun Hristiyan halkı için son derece yararlı olduğunu onaylarım.

25. Aynı şekilde ilk günah, gerekçelendirme ve Kutsal Kitapların listesi (hem Eski hem de Yeni Ahit) hakkında Trento Konsili'nde belirlenen kararları kabul ediyor ve ikrar ediyorum.

26. Geri kalan tüm hususlarda; Roma Kilisesi'nin kabul ettiği, onayladığı ve ilan ettiği her şeyi kabul ederim; buna karşılık Kilise tarafından reddedilen, mahkum edilen ve aforoz edilen tüm sapkınlıkları, bölünmeleri ve hataları ben de reddeder, lanetler ve aforoz ederim.

27. Dahası Aziz Petrus'un halefi olan Roma Papası'na, İsa Mesih'in vekiline sunulması gereken bu hakiki itaati son nefesime kadar sarsılmaz bir kararlılıkla koruyacağımı vad eder, yemin ederim.

28. Dışında hiçbir kurtuluşun bulunmadığı bu Katolik inancını, şu an kendi isteğimle ikrar ettiğimi, koruyacağımı ve bana bağlı olanların da bu inancı tutmalarını, öğretmelerini ve yaymalarını sağlayacağımı beyan ederim.

Ben aynı şekilde söz veriyor, yemin ediyor ve ikrar ediyorum.

Allah ve O'nun kutsal İncilleri bana yardım etsin.

الدرقة

Üçüncü Bölümün Sonu.

Bu kitabın Orginalinden Kontrol Edilerek Dikkate alınması Gerekmeektedir.

Bu Kitabı Türkçeye Çeviren İbrahim Şimşek Tarafından Hiçbir Garanti Verilmez.

"Ne mutlu Türk'üm diyene"